

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Externis Regulis Amoris Et Morum, Legibus Utique, ac Præceptis
Virtutum Theologicarum, & Cardinalium, necnon Decalogi & Ecclesiae -
Libros Vndecim Complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Liber Primus. Amor Legibus Obtemperans, sive de Legibus ac Præceptis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73203](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73203)

TOMUS II. DE EXTERNIS REGULIS AMORIS ET MORUM.

LIBER PRIMUS. AMOR LEGIBUS OBTEMPERANS,

Sive

De Legibus ac Præceptis.

Nfidelium quidem deploranda est conditio, qui licet omnes beati esse velint, qua in re sita fit beatitudo ignorantes, per omnia speciem bonitatis habentia vagantur, post longoque errorum circuitus fateri coguntur: *Ergo erravimus à via veritatis, & sol intelligentia non est ortus nobis.* Ast magis miseranda conditio majoris partis Christianorum, qui ab ipso intelligentiæ sole, Christo, edocti quæ sit vita beata, & quæ ad eam recta via, errant & ipsi à via veritatis, vel instar infidelium, vitam beatam in rebus quærentes perituris, vel ad verum bonum adeo negligenter gradientes, ut ad illud pervenire nolle videantur. Pauci utique interrogant: *Magister bone, quid boni faciam, ut habeam vitam æternam?* Pauciores opere divinum implent responsum: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Matth. 19. Imò ex ipsis multi, qui se doctos existimant, de lege & mandatis velut de re differunt odiosa, & idè restringenda; in id unum incumbentes, ut viam ad beatam illam vitam, quam suprema Veritas, Deus, arctam esse defini- vit, latam faciant; quasi opinionum suarum subtilitatibus, divinæ legis terminos immutare valeant, qui adjicere non possunt ad staturam suam cubitum unum. Atque, ut regnum amplient cupiditatis, usque adeo coarctant regnum charitatis, ut ad eximendos homines ab obligatione legis, etiam naturalis, contenti sint opinione, etiam minùs probabili; ad ipsos verò adstringendos, sententiam velint omninò certam. Non sic veri Dei amatores, non sic: *Dei mandata super aurum & topazion,* & super omnem humanam cupiditatem, diligentes, norunt scriptum esse: *Tu mandasti mandata tua custodiri nimis:* totà proinde sollicitudine cavent periculum, etiam minùs probabile, violandum Dei mandatorum. Nec odiosam, sed

Tom. II.

favorabilem idè reputant legum alligaturam, quia salutarem; memores Salomonice sententiæ: *Tene disciplinam, ne dimittas eam: custodi illam, quia ipsa est vita tua.* Ipsa quoque via est, quæ angustam cælorum portam intrandam, arctamque Paradisi semitam ambulandam sciunt.

CAPUT I.

Legis definitio ac divisio.

LEx à S. Thoma 1. 2. q. 90. a. 4. definitur: *ordinatio rationis ad commune bonum, ab eo qui curam Communitatis habet, promulgata;* ubi per ordinationem rationis intelligit ordinationem rationabilem, seu rectæ rationi conformem, non purè directivam, sed præceptivam, seu obligatoriam. Lex enim à ligando dicta est, quia *obligat ad agendum,* inquit S. Doctor. Et in eo differt à consilio: utpote quod sic dirigit, ut non obliget. *Ubi enim consilium datur, offerentis arbitrium est; ubi præceptum, necessitas est servientis,* ait D. Hieronymus l. 1. contra Jovin.

Nec S. Doctor id intelligit de ordinatione obligatoria quomodocumque, sed stabiliter & fixè. Cum enim lex ex natura sua ferri debeat ob commune bonum (quod non est fluxum & instabile bonum) & subjectum in quod fertur, sit Communitas, quæ etiam ex se stabilis est, nec ad membrorum singularium variationem variatur: lex, (utpote regula Communitatis, principaliter respiciens commune ipsius bonum) ex natura sua pariter stabilis esse debet & perpetua; atque adeo stabiliter ac perpetuò obligatoria, nisi cesset per revocationem, vel materiæ mutationem, vel finis cessationem. In quo differt à præcepto: quod quia non fertur directè in Communitatem, nec principaliter respicit commune bonum, ex natura sua non est perpetuum, sed expirat morte, vel

A

amotione mandantis, juxta illud: *Mandatum expirat morte mandantis. L. mandatum Cod. mandato, & L. & quia ff. de juridic. omn. judic. deleg.*

3 Est & aliud discrimen legis à præcepto, in eo nempe quòd præceptum non requirit auctoritatem publicam in præcipiente, uti requirit lex, per verba illa in definitione posita: *ab eo, qui curam Communitatis habet.* Sola proinde publica potestas est legumlativa; non verò privata, seu oeconomica, qualem habent patres in filios, domini in servos, &c. Quorum proinde præcepta non nisi in latiori acceptione leges subinde vocantur, ut Proverb. 1. & 6. *Ne dimittas legem matris tuæ.*

4 Additur 1°. in definitione, *ob commune bonum*: quia iste est finis primarius, quem lex ex natura sua respicere debet, uti habetur L. 1. ff. de Legib. cap. ult. de offic. delegat. cap. final. de majorat. & obed. & cap. 2. de Constitut. in 6. Et ratio est, quia lex est proprius actus publicam potestatem habentis, ut dictum est. Publica verò potestas, quæ talis, in commune bonum instituta est L. 1. Cod. de legib. Ideò ergo lex nulla privato commodo, sed pro communi utilitate debet esse conscripta. cap. *erit autem* dist. 4.

5 Nec obstat, quòd leges aliquæ immediate ferantur ob bonum particularium personarum, v. g. in favorem minorum, pupillorum, &c. quia eo non obstante feruntur principaliter in commune bonum; utpote exigens, ut minoribus, pupillis, &c. taliter provideatur. Quam etiam ob causam lex non definit esse lex, ex eo quòd secundario cedat in commoditatem alicujus particularis, v. g. lex gabellarum in favorem Principis. Quia ad bonam Reipublicæ administrationem, ad commune proinde bonum expedit, ut Princeps divitiis polleat, quibus Republicam ab hostibus tueri queat.

6 Ob eandem rationem lex naturalis, etiam illa quæ immediate privatum bonum respicit, v. g. lex correctionis fraternæ, lex tuendi vitam propriam, &c., dicenda est ex intentione Authoris sui, scilicet Dei (qui homines creavit ad constituendam Republicam unam) in commune bonum ordinata. Tum quia bono isti particulari prospicere, spectat ad bonum commune. Tum quia non dubium, legem naturalem à Deo conditam esse propter ipsum Deum, tanquam finem ultimum, communeque bonum omnium.

7 2°. in eadem definitione additur, quòd lex esse debeat *promulgata*. Quia, ut sanctus Thomas ait loco citato a. 4. lex imponitur per modum regulæ, & mensuræ. Regula autem & mensura applicari debet his qui regulantur, & mensurantur. Unde ad hoc quòd lex virtutem obligandi obtineat,

oportet quòd applicetur hominibus, qui secundum eam regulari debent. Quod fit per promulgationem, quæ lex innotescit Communitati. Et ideò cap. *in istis* dist. 4. dicitur, quòd *leges insinuantur, cum promulgantur.*

Quòd si objicias, legem naturalem esse veram legem; ei tamen deesse promulgationem.

Respondet S. Doctor ad 1. negando minorem: quia promulgatio legis naturæ est ex hoc ipso, quòd Deus eam mentibus hominum inseruit, naturaliter cognoscendam.

Unde omnia supradicta recolligendo, clarius & expressius lex definiri possit: *rationis ordinatio, stabiliter obligans Communitatem, publicè auctoritate, in commune bonum, promulgata.*

Dividitur 1°. in æternam & temporalem. Æterna est ordinatio incommutabilis veritatis, & æquitatis, ab æterno in Deo existens, quæ Deus omnia convenientissime dirigit in finem suum, media ad id convenientia, juxta naturæ suæ exigentiam, cui libet præfigendo.

Temporalis est quæ in tempore à Deo lata est.

Et hæc subdividitur in naturalem & positivam. Naturalis juxta S. Thomam a. 2. nihil aliud est quam participatio legis æternæ in creatura rationali, ipsi innata, seu naturaliter insita ab Authore naturæ, & intrinsecus velut inscripta in cordibus nostris, secundum illud Augustini l. 83. qq. q. 53. *Lex naturalis est ipsius æternæ legis, atque adeo summe & immutabilis rationis divine, in mentibus hominum facta transscriptio.* Positiva est, quæ naturaliter non est insita, sed ab aliquo Legislatore extrinsecus posita, & constituta.

Positiva rursus subdividitur in divinam 11 & humanam. Divina est quæ Deum habet Legislatorem; estque duplex, scilicet vetus, seu Mosaica; & nova, seu Evangelica. Brevis utriusque differentia, secundum Augustinum, est *timor & amor*, sive quòd illa sit lex timoris, ista amoris.

Humana est, quæ hominem habet Legislatorem, sive quæ humanam fertur auctoritate, licet à Deo acceptam. Estque etiam duplex, Ecclesiastica, & Civilis. Ecclesiastica, seu Canonica, est quæ constituitur à Papa, Concilio, Episcopo, vel alio Prelato Ecclesiastico. Civilis, seu secularis, est quæ constituitur ab Imperatore, Rege, Principe, Magistratu seculari, &c.

CAPUT II.

Tametsi lex æterna propriè non habeat rationem legis, nisi respectu creature rationalis; omnes tamen creature eatenus illi subjiciuntur.

Amor Legibus obtemperans.

sur, quatenus omnes ab ea diriguntur, & gubernantur.

13 **P**Rior pars inde perspicua est, quod lex aeterna proprie non habeat rationem legis, nisi respectu earum creaturarum, quarum conscientiam ligat, quaque proinde rationem habent, & libertatem.

14 Posterior pars verò constat ex eo quod Deus, sicut est Creator, ita & Gubernator creaturarum omnium. Omnes proinde per media naturae cujusque convenientia in finem suum ab aeterno convenientissimè ordinavit, & in tempore dirigit, per dictamen aeternae rationis suae. Debit enim in ipso ab aeterno esse non solum ratio rerum faciendarum, quae dicitur idea; sed & ratio rerum gubernandarum, quae est lex aeterna, quae praescribit modum, quo creatura quaeque actiones suas exercere debeat, & in finem sibi praescriptum tendere. Et hoc modo sumpta lex aeterna (id est praecise quatenus creaturas omnes gubernat, & dirigit) vix, aut ne vix quidem differt à divina providentia (cui creaturae omnes haud dubiè subduntur) tametsi ab ea, non realiter, sed formaliter diversa sit, quatenus conscientiae obligationem creaturis rationalibus imponit. Ideo de Sapientia divina Sap. 8. dicitur quod attingit à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter. Psal. 148. Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, quae faciunt verbum ejus. Prov. 8. Legem posuit aquis, ne transirent fines suos. Matth. 8. Veni & mare obedivit ei. Ipsimet peccatores, quamvis peccando se subtrahant ab aliqua lege, quae sub aeterna continetur, non tamen aeternae legis ordinem totaliter egrediuntur; quia dum effugere volunt voluntatem ejus jubentem, non effugiunt punientem.

CAPUT III.

*Lex naturalis prorsus immutabilis est, in-
dispensabilisque.*

15 **E**X dictis capite 1°. satis intelligitur, legem naturalem esse ipsammet legem aeternam, non prout est in Deo (quomodo est ab aeterno) sed prout est in nobis, tamquam subditis, sive prout est participatio quaedam legis aeternae, in nobis existens; quomodo aeterna non est (cum non sit in nobis ab aeterno) sed temporalis, prout nos sumus, & omne quod in nobis est per participationem. Lex proinde naturalis, nihil aliud est, quam impressio quaedam aeternae legis in nobis, sive radius quidam ab aeterna lege in mentem nostram derivatus, & signatura quaedam aeternae lucis, incommutabilisque veritatis, quae videmus quid rectae rationi, sive aeternae legi, incommutabilique veritati consentaneum, quid dif-

Tom. II.

ferentaneum sit. Nihil quippe aliud est lex naturalis (uti n. 10. vidimus) nisi aeterna lex, scripta in cordibus nostris, sive aeterna lex quatenus in cor hominis, non migrando, sed tamquam imprimendo transfertur, sicut imago ex annulo in ceram transit, & annulum non relinquit, inquit Augustinus 14. Trinit. Quae quidem aeternae lucis impressio (quam Reginus Pfaltes vocat *signaturam super nos divini cultus*) nihil est aliud quam naturale dictamen, à Deo, Authore naturae, creaturis rationalibus inditum, per quod incommutabilis veritas Deus nobis manifestat, quid legi suae aeternae sit vel non sit conforme.

Et hinc patet, legem naturalem immutabilem esse, sicut est lex aeterna. Cum ab ea non aliter differat, quam lex aeterna prout in nobis, ab eadem lege aeterna prout est in Deo. Lex quippe naturalis est participatio legis aeternae in rationali creatura, ut definit S. Thomas. Legem verò aeternam immutabilem esse, ubique clamat Augustinus, ipsam ubique vocans aeternam & incommutabilem justitiam & veritatem. Nec certè Deus aeternae suae justitiae & veritatis ordinem immutare potest, nisi negando seipsum. Ut enim S. Thomas q. 100. a. 8. ad 2. ait: *Deus negaret seipsum, si ordinem suae justitiae auferret: cum ipse sit ipsa sua justitia.* Et idè in hoc Deus dispensare non potest, ut hoc licet non ordinatè se habere ad Deum, vel non subditi justitiae ejus, etiam in his secundum quae homines ad invicem ordinantur. Non potest etiam ordinatissima Dei voluntas non velle, ut omnia sint ordinatissima. Brevissima verò legis aeternae notio, quae impressa nobis est, ea est (inquit Augustinus 1. 1. de lib. arbitr.) quae justum est, ut omnia sint ordinatissima.

Nec obstat supremum absolutumque Dei in creaturas omnes dominium. Quia sicut Deus per illud creaturam subtrahere nequit à subjectione, quae subjicitur isti dominio; ita nec à subjectione, quae subjicitur aeternae justitiae ipsius, sicut & ordini sibi per eandem praefixo. Proinde nullà (etiam divinà) dispensatione fieri potest, quod creatura Deo non debeat amorem; sicut nullà, etiam dispensatione divinà, fieri potest, quod creatura Deo non debeat obedientiam, & servitatem. Nec Deus, jure supremi domini, magis abrogare potest vel mutare legem naturalem in parte, quam in toto; nec magis dispensare in parte, quam in totalitate illius, v. g. ut liceat non fugere malum culpae, vel illud velle, quae tale. Unde Augustinus 1. 1. de lib. arb. c. 6. Evodius interrogat: *Quid illa lex, quae summa ratio nominatur, cui semper obtemperandum est, per quam mali miseram, boni beatam vitam merentur potestne cuipiam intelligenti non incommutabilis, aeternaque videri? an potest aliquando injustum esse, ut mali miseri, boni autem beati sint? Evodius: Viden*

A 2

4
 haec determinati esse; atque incommutabilem legem. Subdit Augustinus: *De igitur breviter aeterna legis normam, quae impressa nobis est, quantum valgo, verbis explicam; ea est, quae iustum est ut omnia sint ordinatissima. Tu, si aliter existimas, prome. Evodius: Quid tibi vera dicenti contradicam, non habeo. Augustinus: Cuius ergo haec sit una lex, ex qua ille omnes temporales ad homines regendos variantur, num ideo ipsa variari nullo modo potest? Evodius: Intellego omnino non posse: neque enim ulla vis, ullus casus, ulla rerum labes unquam effecerit, ut iustum non sit, omnia esse ordinatissima. Et serm. 25. in Psal. 118. ait, homines sine lege naturali non magis esse posse, quam sine natura humana: *Namquid lex ista naturalis non erat in populo Israel? erat plane, quoniam et ipsi homines erant. Sine lege autem naturali essent, si praeor naturam humani generis esse potuissent. Quod nec divinitus possibile est.**

18
 Dices: lege naturali prohibitorium est: 1. homicidium, 2. furtum, 3. fornicatio; Deus tamen: 1. praecepit Abraham ut occideret filium suum Isaac, 2. permisit Israelitis ut furarentur Aegyptii vasa argentea, 3. praecepit Osee ut faceret filios fornicationum.

Respondedo, lege naturali non prohiberi homicidium factum autoritate eius qui habet dominium vitae & mortis, sed factum sine illa. Proinde dum autoritatem id faciendi dedit Abraham, non dispensavit in lege naturali. Nec Israelitis permisit furtum, dum permisit spoliationem Aegyptiorum: cum furtum sit ablatio rei alienae, invito domino; spoliationem vero illam Aegyptii fecerunt, consentiente Domino universorum. Denique non praecepit Osee fornicationem; cum fornicatio sit accessus ad non suam. Deus autem solum praecepit Osee, ut eam in suam, sive in uxorem acciperet, quae prius fornicaria fuerat; ait enim: *sume tibi uxorem fornicationum.* Dumque addidit: *fac tibi filios fornicationum,* per filios fornicationum, ampliativè intellexit filios ex ea, quae prius fornicaria fuerat. Qui etiam representativè erant filii fornicationum, in quantum representabant spirituales fornicationes, sive idololatrias populi Israel. Addunt aliquid, verborum istorum, *fac tibi filios fornicationum,* huius esse sensum, eos tibi fac filios adoptivos, quos ex fornicatione susceperit mulier fornicaria, quam volo ut sumas tibi uxorem. Sed prior expositio confortior est contextui.

19
 Dices 2. Mellissius Doctor: de praecepto, & dispensatione, ait, praecepta secundae tabulae divinitus dispensationem admittunt: quae est nullam hominum dispensationem admittunt; Dominus tamen, hominum quod voluit, & quando voluit, solvit.

Respondedo, Mellissium Doctorem satis explicare seipsum in contextu, utique de dispensatione impropriè, non propriè dicta. Sic enim specificat praecepta, *non occides, non moechaberis, non furtum facies,* ut exemplificet in spoliatione Aegyptiorum per filios Israel, in accessu Osee ad mulierem fornicariam, & in facto Samson, seipsum una cum hostibus opprimentis, quae excusat quatenus facta autoritate Dei. Ad haec vero Deus autoritatem dando, in lege naturae propriè non dispensat, prout in ea propriè non dispensavit, dum in filii vitam Abraham autoritatem dedit. Nam in ipsa lege naturae, prohibente occisionem hominis, accessum ad non suam, &c., subintellegitur, sine autoritate Domini universorum, quae proinde accedente materiae praecepti *non occides,* non manet materia praecepti *non occides,* sed per accessum divinae autoritatis, fit materia quoad circumstantiam diverfa. Non mirum proinde, si fiat de prohibita non prohibita. Tunc vero solum contingit dispensatio propriè dicta, dum relaxatur alicui obligatio legis, materia illius non mutata. Videtur quidem Bernardus (in adducto à se exemplo Osee) existimasse, quod eam non accepit uxorem, sed se mulieri fornicariae miscuit, autoritate Dei imperantis. Quod (licet minus conforme sit textui) non obest assertioni nostrae. Quia praecepto, *non moechaberis,* non prohibetur nisi accessus ad non suam, factus sine autoritate Domini universorum, qui potest concedere usum corporis feminae, etiam non concessit domino, ut alibi dixi, viderurque Mellissius Doctor loco citato innuere.

Dices 3. Deus cum Patriarchis dispensavit in polygamia, tamen lege naturali prohibita. Tamen etiam matrimonium consummatum, lege naturae sit indissolubile, Deus in illa lege dispensavit, concedendo Judaeis libellum repudii.

Respondedo, polygamiam uxorum non esse pro omni circumstantia contra naturae legem, magis quam polygamiam beneficiorum; nec proinde esse contra naturae legem, quando fit autoritate Dei, sicut polygamia beneficiorum non est contra naturae legem, quando fit autoritate Ecclesiae, ob ingens aliquod Ecclesiae bonum. Idem pariformiter dicendum de dissolutione matrimonii consummati. Quamvis enim matrimonium consummatum, jure naturae sit indissolubile autoritate humana; non tamen est indissolubile autoritate divina.

21
 In omnibus itaque exemplis, quibus prima facie Deus in lege naturae dispensatio videtur, solum facta est mutatio alicujus circumstantiae in ipsa materia. Quae mutatio facta, res illa, quae alioquin erat materia legis naturalis, materia illius esse desit. Ideoque lex naturalis respectu illius, non tam dispensatione, quam sua sponte cessavit. Quoad hoc tamen est differentia praecepto-

rum primæ & secundæ tabulæ; prout Mel-
liffius Doctor loco citato bene advertit;
in hoc videlicet quod priora non solum in-
dispensabilia sint, sed etiam sic immutabi-
lia, ut actiones illis prohibita; effici ne-
queant licite, ne quidem per mutationem
materie. Hoc autem in quibusdam secun-
dæ tabulæ præceptis fieri potest. Non ta-
men in omnibus. Cum non appareat, quo-
modo hoc fieri possit in præcepto, *Noli la-
queris contra proximum tuum falsum testimo-
nium.*

CAPUT IV.

*Lex humana, tamen esse debeat iusta, & possi-
bilis observari, in dubio num iusta sit,
& observanda est.*

22 **Q**uod observari possibile esse debeat,
manifestum est ex eo quod nemo pos-
sit ad impossibile obligari, regula sexta Ju-
ris in sexto. Debet autem possibile esse,
non physicè dumtaxat, sed & moraliter, ita
ut non sit nimium difficilis (nimis enim dif-
ficilia à Philosopho, & aliis passim reputari
solent moraliter impossibilia) quia Legislator
agere debet cum subditis, non ut mancipiis,
sed ut hominibus liberæ conditionis; nec
proinde debet inhumanum, & nimis du-
rum ipsis jugum imponere, ne sint similes
Phariseis, quos Dominus arguit in eo quod
alligant onera gravia, & importabilia.

23 **Q**uod verò iusta esse debeat, patet ex eo
quod Deus non dederit hominibus potesta-
tem ferendi leges injustas, sed rectæ rationi
conformes dumtaxat. Non enim dedit cui-
quam potestatem in destructionem, sed in
ædificationem, 2. Cor. 1. Nec certe par est
inde nasci injurias, unde jura nascuntur,
cap. *qualiter & quando de accusat.* Denique
finis legis est coercere delicta, vitamque re-
ctè instituire. L. 2. ff. de legib. hoc autem
per injuriam fieri nequit. Ideo Doctores
omnes conveniunt, leges injustas non obli-
gare, nec propriè leges esse. Quod tamen
intelligendum est de injuria se tenente ex
parte legis; non de illa quæ solum est in
intentione Legislatoris. Cum haud dubiè
parendum sit legi, quæ Republicæ neces-
saria est & utilis, tamen profecta sit ex
prava intentione Legislatoris. Sed & subin-
de vitandi scandali, & majoris mali causâ,
parendum legibus injustis, dummodò legi
æternæ, aut naturali non contrariis.

24 Denique legi parendum esse in dubio num
iusta sit, & quoties evidens non est ejus re-
cusandæ ratio, constat ex dictis to. 1. l. 11.
Quod si tunc obediendum, dum lex non
est manifestè contra Deum, uti docent san-
cti Patres, multò magis dum solum du-
bium est, an lex non nimium gravis sit,
an eò usque se Legislatoris potestas extendat,
&c. Communi namque sapientium sensu te-

meritatis argueretur, qui in contentione in-
ferioris cum superiore, circa præcepti obli-
gationem, sententiam inferioris assereret
preferendam. Pauci enim sunt sapientes,
qui pro indubitato non habeant, in dubiis
circa obedientiam, judicium superioris præ-
ferendum opinioni inferioris. In dubio (in-
quit Nicolaus Cusanus epist. 1. ad Rode-
ricum de Trevino) pro facto Principe præ-
sumendum est, quod rectè creditâ pote-
state utatur, & ipsi obediendum est. Enim-
verò non spectat ad subditos determinare,
aut examinare quid possit Papa (ait Victo-
ria relect. 4. proposit. 16. Et idem est de
aliis Prælatibus) aut quid non possit, & quo-
modo teneatur parere vel non. Quia sacri-
legium est disputare de potentia Principis 17.
q. 4. §. *committitur*.... Deinde esset in-
turbationem, & dissolutionem Ecclesiasti-
cæ hierarchiæ & authoritatis, si quilibet
posset dicere, Papa non potest, & hoc
modo eximeret se à mandatis Papæ, & esset
manifestum nutrimentum inobedientiæ, &
schismatum, & hæresum. Imò hinc natæ
sunt hæreses (ut ait Cyprianus) quod Sa-
cerdoti Dei, vel Papæ non obeditur. Et
ideò Gregorius Magnus in cap. 15. lib. 1.
Reg. ad illa verba, *quasi peccatum arrolandè
est repugnare*, sic ait: *Qui repugnant Præla-
torum imperiis, idèo utique repugnant, quia
divinam voluntatem se ferre melius asserunt.
Quasi ergo peccatum arrolandè est repugnare:
quia, velut divino altari contempto, ad aras
dæmonum responsa percipiunt, dum cordis sui
præcipiosis, ac superbis adventionibus credunt,
& salutaribus Prælatorum consiliis contraria
sensendo refragantur.*

In dubio itaque præsumendum pro supe-
riore, nisi manifestè constet de ejus iniqui-
tate, prout omnes Juristæ docent, teste Do-
nato Laynensi in praxi Regular. to. 4. r.
17. q. 21. n. 7. Eandem esse Canonista-
rum sententiam, testis est Fagnanus ad cap.
cum ad monasterium, de statu Monach. &
ad cap. *cum sicut accepimus*, de ætat. & qua-
lit. *Tanta quippe est judicialis auctoritas, ut
semper pro ipso iudice presumi debeat, donec
contra ipsum aliquid legitime comprobetur.* cap.
in presentia, de renunt. Sed & in cap. *bo-
ne* 23. de elect. dicitur, quod *propter aucto-
ritatem judicariam* (& idem est de legisla-
tiva) *presumamus pro his que acta sunt à Le-
gato.* Idem declarant leges, dum aiunt,
quod qui exceptionem facit contra præcep-
ta superiorum, probare debet quod excipi-
tur L. *si pactum* ff. de probat. Quodque ex-
cipientem partibus Actoris fungi oportet,
L. 19. ff. eodem. At verò cum partium ju-
ra sunt obscura, continevit contra eum qui
Actor est judicari, L. 47. ff. de obligat. Et
hoc quia *in obscuris favendum est reo, potius
quàm actori* L. *in obscuris* ff. de reg. jur. Vi-
de plura hac de re loco citato.

Ubi tamen constaret legem humanam

contrariam esse divinam, obediendum esset Deo magis quam hominibus, uti Princeps Apostolorum dixit Act. 5. Et rationem dat S. Thomas 2. 2. q. 69. a. 13. ad 1. quia potestati inferiori in tantum aliquis subjici debet, in quantum superioris ordinem servat: à quo si exorbitaverit, ei subjici non potest.

CAPUT V.

Leges humano, in singulis Provinciis, ut plurimum non obligant, nisi in iis solemniter promulgatae.

27 **C**onsentiunt Doctores, legem humanam, regulariter loquendo, esse debere solemniter promulgatam, non singulis de Communitate, sed alicui determinatae parti illius, ut obliget omnes, ad quorum notitiam devenit, cap. ad haec de postulat. Praeterea. Sed non conveniunt de loco ubi fieri debeat sollemnis promulgatio, an scilicet ad hoc ut lex Imperialis, vel Regia obliget omnes de Imperio, vel Regno, sufficiat promulgatio illius in Curia Imperatoris, vel Regis? an verò necessaria sit promulgatio in singulis Provinciis? Similiter an lex Pontificia in singulis Provinciis promulgari debeat: an verò sufficiat promulgatio illius in Curia Romana?

Ad hoc respondeo 1°. cum communi, ex natura rei, necessariam non esse promulgationem in singulis Provinciis, sed sufficere promulgationem in Curia Pontificis, Imperatoris, Regis, &c. si sic Pontifex, Imperator, Rex velit; dummodò concedat tempus sufficiens ad hoc ut lex devenire possit ad notitiam Provinciarum. Quia legis natura, & definitio non determinat loca, in quibus facienda sit promulgatio legis, sed solum necessitatem promulgationis, talis utique, quae moraliter sufficiat ad hoc ut lex in notitiam subditorum omnium, vel majoris partis, humano modo pervenire queat. Nec dubium, quin Pontifex, post promulgationem in Romana Curia, legibus suis obligare possit omnes Provincias Ecclesiae, etiam remotas: cum illimitatam quoad hoc potestatem à Christo acceperit, quaecumque *Invenit*, &c. eamque ipsi potestatem in se agnoscant, dum nonnunquam declarant, se velle obligare omnes ubique fideles, post solam Romanam promulgationem. Uti nuper se velle declaravit Alexander VII. quoad executionem Decreti sui de die 5. Maii 1667. vetantis notari alterutram sententiam, circa sufficientiam attritionis. Similiter Pius V. Constitutionem suam, contra Clericos male promotos, voluit obligare ubique, post promulgationem Romae factam. Idem voluit Clemens VIII. de sua Constitutione contra non Presbyteros, Missam celebrantes, &c.

28 Respondeo 2°. leges Imperiales de facto non obligare in singulis Provinciis; nisi post

duos menses à promulgatione facta in Metropoli singularum. Sic enim declaratur in Authentica *ut facta novae Constitutiones*, de nov. oper. nuntiat. In qua Authentica licet sermo expressè non fiat, nisi de Constitutionibus testamentorum: rubrica tamen illius generalis est, unanimique Juristarum sensu censetur habere vim textus, & ab Authore juris esse posita. Ratio quoque, quam ibi Imperator exprimit (*haec utique: cur enim culpabimus eos qui postea nostras ignoraverint Constitutiones... si, eò quòd non fuerint sufficienter proposita, ignorentur*) generalis est, & communis Imperii consuetudo generaliter eam interpretatur; sicut & Pius IV. in Bulla sua super declaratione temporis, quò Concilium Tridentinum foret observandum, ubi sic: *Jure communis sancimus est, ut Constitutiones novae (generaliter loquitur) non nisi post certum tempus obligent, &c.* Quod nullibi sancitum invenitur, nisi in illa Authentica.

Respondeo 3°. in omnibus etiam regnis, 29 nominatim Hispaniae & Galliae, praxis communis est, quòd Regia Edicta & Constitutiones mittantur ad singulos Supremos Parliamentorum Senatus, indeque distribuuntur per inferiores Curias ad infima quaeque tribunalia, atque in eorum singulis promulgentur intra tempus à suprema Curia praefixum. Et idè ante ejusmodi promulgationem, illis non tenentur incolae locorum, in quibus Edicta non sunt taliter promulgata. Ita de Gallia, post Petrum de Marca, testatur noster Irenaeus à S. Jacobo in tract. de legib. sect. 1. §. 4. in fine. Idem in Belgio nostro quotidie videmus praticari. Denique Cabassutius in sua Juris Canonici Theoria & Praxi l. 1. c. 4. *In omnibus (inquit) secularibus regnis receptum videmus, ut in remotis Provinciis leges neminem adstringant, nisi ex quò in eisdem publicata fuerint.*

Respondeo 4°. quoad leges Pontificias, 30 duas hac de re celebres esse sententias. Una censet ejusmodi leges ubique obligare post promulgationem Romae factam, nisi Pontifex aliud significet. Sic tenent Doctores Itali passim, favetque Stylus, & praxis Romanae Curiae; in qua Christiani Orbis negotia deciduntur secundum leges ibi promulgatas.

Sed probabilior videtur altera sententia; Pontificias utique leges in singulis Provinciis, aut Dicecesibus, promulgandas esse; ut in illis obligent, nisi Pontifex expressè declaret, obligare se velle omnes ubique fideles, post Romanam promulgationem. Ita Panormitanus in cap. *cognoscetes* de Conf. Cajetanus in l. 2. q. 90. a. 4. Dominicus Soto l. 1. de justit. & jure q. 2. a. 4. Nicolaus Serarius disput. de Leg. n. 56. & seq. & omnes ferè Doctores Hispani, Galli, Germani.

31 Et probatur 1°. quia ex una parte sententia nostra in nullo Pontificiæ præjudicat authoritati : cum Pontificiis legibus , post Romanam promulgationem , non neget esse parendum , dum Pontifex id se velle declarat. Ex alia parte valdè rationaliter asseritur , leges etiam Pontificias , ita promulgandas esse , ut facillè pervenire possint in notitiam omnium quibus latae sunt. At verò facillè pervenire non possunt in notitiam omnium , &c. nisi sint in Provinciis promulgatae. Et idèò communis est Ecclesiæ usus , ut suæ leges Provincias non adstringant , nisi post promulgationem in illis. Talis imprimis esse solet intentio Conciliorum , etiam Oecumenicorum , uti constat ex Lateranensi sub Innocentio III. cap. cum infirmitas extra de poenit. & remiss. ibi : *Siquis medicorum hujusmodi nostra Constitutionis , postquam per Praelatos locorum fuerit publicata , transgressor extiterit , ab Ecclesia ingressu arceatur.* Necnon ex Tridentino sess. 24. c. 1. statuente ut Decretum suum , matrimonia irritans clandestina , solum obliget post lapsum viginti dierum à promulgatione , singulis in Provinciis facta. Petrus de Marca in Concord. Sacerd. & Imper. l. 2. cap. 15. idem constare dicit ex antiquioribus Conciliis , Nicæno , Sardiceni , Ephesino , Arelateni I. in epist. ad Sylvestrum Papam , ibi : *Placuit autem . . . à Te , qui majores Dioeceses tenes , per te potissimum omnibus insinuari Canones istius Concilii.*

32 Secundo , talis etiam esse solet usus & sensus Summorum Pontificum , uti constat ex Siricio epist. ad Himerium , Episcopum Tarraconensem , ubi Decretalem suam jubet in quinque Hispaniæ , aliisque vicinis Provinciis promulgari. Necnon ex Innocentio epist. ad Episcopum Tholosanum. Zosimo epist. ad Episcopum Arelat. Leone ad Niceram. Leone X. in Concordatis inter ipsum & Franciscum I. Francorum Regem verbo recepta. Et tit. de collat. §. *præfatique Ordinarii.* Ac rursus ex Constitutione Alexandri VII. *solicitude omnium Ecclesiarum* , ubi jubet eam in Dioecibus promulgari. Denique ex eo quòd epistola Siricii , de continentia Diaconorum , vim legis olim in Gallia non habuerit : quia ibi non promulgata , uti liquet ex epistola 3. Innocentii I. Similiter epistola 84. Leonis Magni , de continentia Sacerdotum , in Sicilia , tempore Gregorii Magni , vim legis nondum habebat , ob eandem rationem.

33 Nec refert quòd Nicolaus I. Can. quod dicitur dist. 16. repellit excusationem Constantinopolitanorum , qui , contra Canones Concilii Sardiceni , Photium ad Sedem Patriarchalem promoverant , de eoque reprehensi , prætexebant se Canonibus illis non teneri , eò quòd Græcis essent ignoti. Neque enim repellit eam , allegando necessariam non esse per Provincias Orientis

promulgationem , sed excusationis falsitatem demonstrando ex ipso Codice Canonum , quo Græci in dies uterentur , necnon ex eo quòd Concilium istud apud ipsos , in Regionibus ipsorum actum fuisset , & ab omni Ecclesia receptum.

Tertiò , idipsum probatur ex cap. 1. de nov. oper. nuntiat. ubi dicitur , quòd Jus Civile servari ab Ecclesia soleat , ubi aliter Ecclesia non statuit : *Sicut leges non dedignantur sacros Canones imitari ; ita & sacrorum Canonum statuta Principum Constitutionibus adjuvantur.* Sed secundum Jus Civile lex non obligat Provinciales , nisi promulgata sit in Provinciis , nec ullibi Ecclesia aliter de legibus Ecclesiasticis statuit. Ergo.

Quartò , ex eo quòd Ecclesiæ (utpote bonæ Matris) intentio in dubio benignè interpretanda sit ; idèòque dum satis non constat de intentione Ecclesiæ , circa obligationem legum Ecclesiasticarum , ea interpretatio præferenda sit , quæ majus habet fundamentum in suavitate & benignitate Ecclesiastici regiminis , juxta regulam illam Juris , *In obscuris benignior interpretatio facienda est.* Sed asserta à nobis interpretatio mentis Ecclesiæ , seu Summorum Pontificum , majus habet fundamentum in suavitate & benignitate Ecclesiastici regiminis , quàm opposita : suavitas quippe illa & benignitas potissimum relucere debet in attemperacione legum Ecclesiasticarum ad humanum , suavemque modum , quem quoad hoc servant ipsæmet leges Civiles , nisi magna aliqua ratio aliud quandoque suadeat , uti suadet v. g. casu quo Summus Pontifex prævideret , promulgationem in Provinciis per infundatos Ministrorum Politicorum prætextus impediendam , prout non raro contingit. Tunc enim Provincias omnes legibus suis justissimè adstringere possunt , post solam Romanam promulgationem. Quòd dum absolutè declarant , parendum est ; etiam non obstantibus quibuscumque in contrarium consuetudinibus , si addant : *non obstantibus quibuscumque consuetudinibus in contrarium.* Quia nulla Provinciarum consuetudo limitare potest universalitatem potestatis , quàm Summo Pontifici Christus concessit , absolutè , & illimitatè dicendo : *Quodcumque ligaveris super terram , erit ligatum & in caelis.*

Quintò denique , ex eo quòd in Hispania , Gallia , Belgio , moribus utentium sit receptum , quòd leges , etiam Pontificiæ , ante promulgationem in Provinciis non obligent , saltem dum aliter non expriment. De Gallia testatur id Duvallius tract. de Rom. Pontif. p. 3. q. 7. §. *deinde quamvis* , usum illum roborans ex citato Concordato inter Leonem X. & Franciscum I. Idem de Belgio testatur liber , cui titulus , *Jus Belgarum circa Bullarum Pontificiarum receptionem* , ad id allegans vetustissimam Belgarum à 300. annis consuetudinem.

- 37 Quod si negotia Orbis Christiani in Romana Curia decidantur juxta leges ibi promulgatas: id partim fit quia Romani Judices contrariam sequuntur sententiam, cuius non negamus probabilitatem. Partim quia æquum est quod quis iudicetur secundum leges promulgatas & receptas in loco, ubi lis contestatur. Partim quia sic præscribitur per regulas Cancellariæ Romanæ. Circa quas observandum, quod regulæ illæ magis forum externum respiciant, quam internum, quodque pleraque iudicia, secundum regulas illas Romæ facta, variis in Provinciis non recipiantur, ubi regulæ illæ non sunt usu receptæ.
- 38 Respondeo 5°. jure communi (quod moribus utentium in Provinciis est receptum, censeturque per hoc sufficienter promulgatum, quod in Academiis ex Cathedralis prælegatur auctoritate Principum, qui leges vel canones condiderunt) vitandos in omnibus Provinciis excommunicatos, tametsi excommunicationis sententia in una tantum Diocesi promulgata fuerit. Sic enim Ecclesia specialiter disposuit can. *si quis* 11. q. 3. & cap. 8. de offic. Judic. ordin.
- 39 Respondeo 6°. necessariam non esse in Provinciis promulgationem Decretorum ad fidem & mores pertinentium; sed omnes ubique fideles iis teneri statim atque ad eorum notitiam sufficienter devenerint. Neque enim fidei & morum Decreta humani sunt juris, sed divini. Nec proinde vim obligandi immediate habent ab hominibus, sed à Deo, infallibilique Dei auctoritate nituntur; in cuius obsequium omnes ubique fideles captivare debent intellectum, statim atque de ea sufficienter constat per Ecclesiæ propositionem.
- 40 Respondeo 7°. necessariam etiam non esse in Provinciis promulgationem legum Pontificiarum, quæ non condunt jus novum, sed solum declarant antiquum, in illis sufficienter promulgatum. Ita Nicolaus Garcia in præfat. ad tract. de benefic. ante medium: Salgado in tract. de supplicat. ad Sanctiss. p. 2. c. 2. n. 11. & cum aliis multis Thomas Hurtadus to. 1. Moral. l. 3. resol. 45. n. 292. & l. 1. resolut. regular. resol. 2. n. 272. & 273. Et hanc communem esse Canonistarum sententiam ostendit Fagnanus ad cap. 1. *quoniam* de Constitut. n. 43.
- 41 Et probatur 1°. ex leg. fin. Cod. de legib. ubi legis solemniter promulgatæ sequenda dicitur interpretatio, seu declaratio à Legislatore facta sine solemnitate.
- 42 2°. ex leg. *adeo* §. *cum quis* ff. de acquir. rer. domin. & l. *heredes* 21. §. 1°. ff. de testam. ubi, in dubio, sequenda dicitur interpretatio testamenti solemniter à testatore sine solemnitate facta, ob rationem in casu nostro pariter militantem: *ni-*

hil enim nunc dat, sed datum significat. At qui similiter in casu nostro Legislator nihil nunc de novo statuit, sed statutum significat. Nam, ut optime Salgado n. 15. prioris legis declaratio nihil novi dat, nec obligationem novam inducit, nec dispositionem facit diversam à priori, sed solum declarat quid per priorem legem dispositum sit.

Perinde verò est, sive Legislator declarationem illam per se immediate faciat, sive per alium ab ipso commissum, cum potestate faciendi declarationes definitivas, seu decisivas, prout v. g. S. Congregatio Cardinalium, Concilii Tridentini Interpretum, à Papa habet potestatem definitivè decidendi dubia circa ejusdem Concilii intelligentiam emergentia. Declaratio quippe facta ex commissione Principis, per alium ad id ab ipso deputatum, eandem vim habet, ac si ab ipso Principe facta fuisset, secundum hanc regulam juris in 6. *quod per alium facimus, per nos facere censetur.* Et sic S. Congregatio apud Zerolam in praxi Episcop. 1. p. verbo *authoritas* sub finem declaravit his verbis: *Eadem ratio habenda est de his que scribuntur à Cardinalibus S. Congregationis Concilii Tridentini, ac si à Papa scripta essent.* Idem iisdem penè verbis eadem S. Congregatio Abbatissæ cuidam Messanenæ respondit apud Garciam ubi supra.

Unde patet 1°. declarationes Concilii Tridentini, ab eadem Congregatione factas, non esse merè doctrinales, prout sunt interpretationes Doctorum, & Jurisperitorum; sed perinde definitivas, ac si Papales essent; utpote factas ex commissione Papæ, per personas ad id à Papa autorizadas, uti constat ex Bulla Sixti V. septima in 2. p. Bullarii sui, ubi Congregationi illi facultatem tribuit autoritative, seu definitivè decidendi dubia, circa Concilii Tridentini mentem exurgentia. Nec verò dubium est, Principem Senatui suo tribuere posse hanc auctoritatem: cum ei tribuere possit auctoritatem leges condendi l. *humanum* Cod. de legib. Quare istius Congregationis declarationibus standum, ac si à principio ab ipso Concilio Tridentino dispositæ fuissent, ait Salgado n. 11. citato. Videri potest Fagnanus ad cap. *quoniam* de Constitut. ubi decem argumentis demonstrat, S. Congregationis declarationes vim legis obtinere.

Et hinc patet 2°. Regulares non magis 45 uti posse privilegiis, quæ dicta S. Congregatio declaravit sublata, sive per Concilium Tridentinum, sive per Summorum Pontificum Bullas solemniter in Provinciis promulgatas, quam si Concilium ipsum Tridentinum, vel Summi illi Pontifices id ipsum declarassent; sive declarationes illæ S. Congregationis sint solemniter in Provinciis promulgatæ, sive non sint. Neque enim solemniter ejusmodi declarationum promulgatio requiritur, sed sufficit solemniter promulgatio

gatio Concilii, vel Bullarum per eas declaratarum, ut vidimus.

46 Idem dicendum de Sedis Apostolicæ Decretis, quibus nonnullæ propositiones, jus divinum, vel naturale concernentes, practicari, vel doceri prohibentur. Cum jus istud sufficienter promulgatum sit. Eiusmodi proinde Decretis parendum est, non expectatâ eorum in Provinciis promulgatione, uti constat ex præmissis, & optimè docet noster Lumbierus observat. 2. ad propositiones ab Innocentio XI. damnatas, ubi ait, eiusmodi Decreta, ut hinc obligent, & ex iis teneamur damnatas propositiones, ut improbables, scandalosas, & nocivas fugere, non egeret promulgatione hinc factâ. Et ratio (inquit) est manifesta: quisque enim strictè tenetur fugere, quod morali certitudine scit esse venenum, quocumque modo id sciat. Et si cavere debeamus ab herba, quam sapientissimus Medicus pro certo affirmavit mortiferam; multo magis à doctrina, quam Christi Vicarius mortiferam, venenosamque declaravit. Denique sicut prodigus esset salutis suæ corporalis, qui dictam herbam comederet; sic prodigus esset æternæ salutis suæ, qui à tali doctrina non caveret.

CAPUT VI.

Facili debita promulgatione legis ecclesiastica, vis ipsius à populi acceptatione non pendet; idèdque peccat populus, absque iusta causa eam non acceptans. Censetur tamen Ecclesia in eius suspensionem, vel revocationem consentire, si invalescente contrario usu, id sciens, observantiam non urgeat.

47 Quod earum vis à populi acceptatione non pendeat, adeo certum existimat Suarez l. 4. de legib. c. 10. ut salvâ fide negari non possit. Idem censet Mauclerus de Eccles. Monarch. p. 2. l. 4. c. 3. Et Facultas Parisiensis anno 1521. hanc Lutheri propositionem: *Neque Papa, neque Episcopus, neque ullus hominum habet jus minus syllabe super Christianum hominem, nisi id fiat eiusdem assensu, & quidquid aliter sit, tyrannico spiritu fit*, hac censurâ perstrinxit: *Hæc propositio est à debita subditorum erga Prælatos & Superiores subiectione & obedientia retractiva, legum positivarum seditione destructiva, & in fide & moribus erronea, & est error damnatus Valdensium, cum errore Arrianorum conveniens. Merito quidem, quia Apostolica Sedis iudiciis & Constitutionibus obviare, planè est hæretica pravitas. Ivo Carnotensis episc. 8. Et solus infidelis, aut schismaticus, Apostolicis detrahet obediendi mandatis. S. Thomas Cantuariensis episc. 122. ad Gilbertum Episc. London.*

48 Enimverò Christus Vicario suo auctoritatem dedit ad gubernandum, & præcipiendum, eamque illimitatam, sive independen-

Tom. II.

tem à consensu subditorum, dum illimitatè dixit: *Pasce oves meas*, Luc. 10. *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in caelis*. Ergo subditis obligationem imposuit ad obediendum. Videri potest Fagnanus in cap. *treugas* de treuga & pace, ubi quæstionem hanc fusè prosequitur. Nec certè Ecclesiæ Principes minori ad obligandum populos auctoritate pollent, quàm Principes sæculi, quorum potestas in sacris oraculis universalioribus, vel illimitatioribus terminis non exprimitur, quàm potestas Principum Ecclesiasticorum. Leges verò Principum sæculi (ut optimè Facultas Theologica Duacensis anno 1636. consultata super remonetaria, cumque ea Sylvius l. 1. resolutionum verbo *moneta*) statim atque satis promulgatæ sunt, vel statim à præfixo obligationis tempore, observari debent, nullâ expectatâ populi acceptatione, puniunturque ut transgressores, qui secus faciunt. Neque enim gladium Principibus & Magistratibus Deus hac lege porrexit, ut eo solum uterentur, cum leges ipsorum à populis acceptarentur. Alias gladius & potestas ipsorum plerumque inefficax fieret, vel certè minoris virtutis, quàm subditorum potestas ad recusandum. Nec absolutè verum esset, quod Apostolus absolutè dixit: *Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt*. Idèdque Alexander VII. iustissimè propositionem hanc proscripsit: *Populus non peccat, etiam si absque iusta causa non recipiat legem à Principe promulgatam*.

49 Quod autem invalescente non acceptatione, Principis id scientis, nec observantiam urgentis, consensu lex censetur suspendi, vel revocari; ratio est, tum quia, qui tacet consentire videtur, tum quia lex, in istis circumstantiis, non expedit Reipublicæ bono, utpote taliter dispositæ, quod Princeps non possit absque illius turbatione transgressores punire. Prudentia verò Principis non censetur velle continuationem legis, pro illis circumstantiis, in quibus non expedit Reipublicæ bono. Et hoc est quod sibi vult lex *de quibus ff. de legibus*, dum ait: *Leges nulla alia de causa nos ligant, quàm quòd iudicio populi receptæ sint*. Neque enim id intelligit de prima obligatione, sed de firma & perseveranti. De qua in canone in istis dist. 4. *Leges instituntur cum promulantur* (tunc ergo veræ & obligatorie sunt) *firmantur* (id est firmam obligationem inducunt) *cum moribus utentium comprobantur*. Cæterum qui primi sunt auctores non acceptationis, quique sine causa primi non acceptant, graviter peccant, utpote graviter impingentes in illud Rom. 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*.

Dixi sine causa. Si enim iusta sit causa suspicandi, vel etiam credendi, legem à Principe latam esse ex mala informatione, seu falsa aliqua suggestione, populus, & qui po-

B

pulo præest, absque injuria Principis, & absque inobediendiæ culpa, pro legis revocatione potest reverenter supplicare, legisque executionem interim suspendere, cum animo parendi, si Princeps plenè informatus, observantiam urgeat. Ut enim Alexander III. cap. *si quando de rescript. si quando tue Fraternitati dirigimus, que animum tuum exasperare videntur. ... rationabilem causam præcedas: quia patienter sustinebimus, si non feceris, quod pravâ nobis fuerat insinuatione suggestum.*

51 Simile quid habetur cap. *cum teneamur de præbend.* Idem dicendum quoties lex incommodum aliquod maximum secum trahit, præsertim à Principe ignoratum, vel propter aliqua Legislatori incognita (cujus notitia pertingere nequit ad singula) v. g. propter antiquum usum in contrarium, lex prudenter creditur plus allatura damni, quam utilitatis. Quas ob causas, expendi possunt novæ leges, antequam recipiantur, earumque interim executio suspendi à Præpositis Provinciæ, dummodo id fiat cum bona fide, sincera intentione, debitaque cum reverentia. Neque enim id fieri censetur contra Principis voluntatem.

52 Denique regimen ecclesiasticum imitari debet divinum, & ecclesiastica Hierarchia cælestem. Quemadmodum ergo Deus in causis infimas per intermedias influit, & in cælesti Hierarchia per superiores illuminantur & perficiuntur mediis, & per medios infimi: ita Decreta ecclesiastica primùm quidem Episcopis, & per Episcopos ad inferiores Sacerdotes, & per inferiores Sacerdotes intimanda sunt plebi; adeò ut si aliâ viâ perferantur, in suspensionem meritò veniant, nec satis sit, ut fidelibus quoquo modo innotescant (inquit doctissimus Author Tractatus de libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ, ubi Apostolicæ Sedis auctoritatem fortissimè tuetur) sed consuetudo debent promulgari, si solitus ordo commode queat observari.

CAPUT VII.

Legum civilium, sicut & potestatis civilis finis intrinsecus & primarius non est sola externa politia, sed (mediatè saltem) est subditorum vita bona, felicitasque æterna.

53 Plures in contrarium Theologos & Jurisconsultos refert C. Valerius Atrebatius in Pronomide ad jus universum tit. 6. §. 3. sed assertioni nostræ (cujus momentum patebit ex sequentibus) subscribunt Adam Gontzem 1. Politic. 2. §. 8. Gregorius Tholosanus, Navarrus, Covarruvias, Duarenus, Garcia, Carninus, Dominicus Soto de jur. & just. q. 6. a. 4. §. ac demùm, Serarius de leg. §. 37. &c.

54 Et probatur 1°. quia finis intrinsecus &

primarius potestatis, & legis civilis, ille est, ad quem potestas civilis instituta & ordinata est à Deo, Authore suo (cum idem sit finis intrinsecus & primarius cujusque potestatis, sicut & cujusque scientiæ & artis, qui est finis intrinsecus & primarius institutionis illius) finis verò intrinsecus & primarius institutionis cujusque potestatis, ille est, quem ipsi in sua institutione præfixit Author, & Institutor illius. Sed potestas civilis ad hoc à Deo Authore suo instituta est, ut mediante honestâ & pacificâ societate terrenæ civitatis, cives cælesti tandem civitati transcribat, juxta illud Augustini epist. 5. ad Marcellinum: *Omnia hæc potest Princeps politicus, non tantum propter istam vitam honestissimè gerendam, non tantum propter civitatis terrenæ concordissimam societatem, verum etiam propter adipiscendam sempiternam salutem, per sempiterni cujusdam populi cælestem, divinamque Rempublicam.* Terrenam namque civitatem Deus cælesti voluit esse subordinatam, & qui universa propter semetipsum operatus est, terrena, sicut & cælestia omnia, propter semetipsum, tamquam finem, instituit, ordinavitque.

2°. Si solum externam tranquillitatem 55 leges civiles spectarent, inordinatæ forent; utpote contra præceptum Domini Luc. 12. *Quærite primum regnum Dei & justitiam ejus, & cætera adjicientur vobis.* Quæ profectò verba Salvator ad ipsos etiam Principes & Reges, quâ tales, direxit, ut si ordinatè velent temporalem Rempublicam sibi commissæ salutem procurare, temporalem illam salutem subordinarent æternæ, sive regno Dei & justitiæ, tamquam fini primario, ad quem reliqui fines debent finaliter collimare. Hoc enim pacto fiet, ut Rempublicæ Deus salutem daturus sit temporalem, uti dedit Salomoni: quia primario non quæsivit, nec postulavit divitias, & splendorem regni sui, sed sapientiam, & justitiam.

3°. Legibus solam externam tranquillitatem, utilitatemque primario quærentibus, ne exteriora quidem illa comparari, vel comparata retineri possent. Occultis enim fraudibus, furtis, libidinibus, & inde cædibus, feditionibus, bellis omnia redundarent. Ut ergo comparatur & conservetur Rempublicæ salus, finis primarius illius esse debet Deus. Quia, ut Augustinus ait epist. 3. ad Volusian. *sola Deus tandabilis Rempubliæ salus.* Neque enim conditur & constituitur civitas, nisi fundamento & vinculo fidei, firmaque concordie; cum bonum commune diligitur, quod summum, ac verissimum Deus est, atque eo mo invicem se diligunt homines, cum propter illum se diligunt, &c.

4°. His consonanter S. Thomas I. 1. de 57 Regim. Princip. c. 15. dicit, quod ad officium Regis pertinet vitam multitudinis bonam procurare, secundum quod congruit ad cælestem beatitudinem.

58 5°. Potestas œconomica Patrumfamilias non ordinatur ad solam vitam, salutemque subditorum temporalem; sed ad æternam, ad quam parentes tenentur filios suos educare & dirigere, secundum Augustinum tract. 50. in Joan. Idem ergo dicendum de potestate legumiativa Regum & Principum qui sunt Reipublicæ Patres.

59 6°. Potestas Regum & Principum à Deo est. Quia non est potestas nisi à Deo, Rom. 13. Quæ autem à Deo sunt, ad Deum referri oportet. Nec proinde sola Reipublicæ salus temporalis esse potest finis primarius dictæ potestatis: finis quippe iste, non Christianus est, sed Machiavellicus. Machiavello namque status politici ratio primaria fuit, eique omnis alia ratio subordinata fuit.

60 7°. Si potestati civili Deus præfixisset finem intrinsecum, & primarium merè externum, ac temporalem, Legislatoribus civilibus non dedisset potestatem obligandi subditos in conscientia, & sub reatu æternæ damnationis. Sed illam dedisse certum est ex fide, ut postea videbitur. Ergo. Probatur major, quia credibile non est Deum dedisse hominibus potestatem subditos obligandi sub pœna incomparabiliter altioris ordinis, quam sit finis isti potestati præstitutus. Cum finis externus & temporalis obtineri potuisset obligando sub pœna illi proportionata, utique externa & temporali, pœnæque statuatur tamquam media ad obtinendum finem intentum. Media autem oportet esse proportionata fini. Credibile proinde non est, quod data esset hominibus potestas obligandi in foro Dei, si finis humanæ potestatis nullo modo esset causa, seu interesse Dei, sed sola causa & interesse hominum.

61 8°. Ad regale officium religionis causa & defensio primariò pertinet. Igitur finis intrinsecus & primarius Reipublicæ non potest non esse subordinatus fini & curæ religionis. Antecedens probatur, quia à vera religione pendet salus & conservatio Reipublicæ. Siquidem vera religio est quæ legibus etiam civilibus tribuit vim & auctoritatem. Hæc est enim quæ prohibet rebellionem adversus Principes, jubetque obedientiam, honorem, & tributum potestatibus sublimioribus reddi. Quod vel Athei ipsi fatentur, dum aiunt, religionem subtile esse Politicorum commentum, ut hac ratione vim & auctoritatem legibus suis concilient. Testeque experientiâ, religionis eversores, ipsarum etiam legum & Reipublicæ eversores sunt. Ob hanc quippe rationem Epicurei olim è civitatibus pulsi. Ob eandem Athei adhuc hodie pelluntur. Nec dubium varias Respublicas per hæreses esse subver-

62 9°. Denique, exemplo suo varii Imperatores ostenderunt, Imperialem se potestatem accepisse ad procurandam in subditis

Tom. II.

Dei gloriam, religionis curam, salutem subditorum. Ideo enim varias fecerunt leges de peccatis arcendis, de religione, aliisque pertinentibus ad salutem, ut videre est in Codicibus Theodosii, & Justiniani. Quod & in veteri Testamento fecerunt Ezechias, & Josias, Rex Ninivitarum, Darius, Nabuchodonosor, &c, teste Augustino proximè referendo. Novissimis etiam temporibus Carolus V. Imperator in Edicto promulgato Bruxellis 4. Octobris 1540. usurarios negotiatores prohibuit, ne animarum perditionem causarent, ut patet ex tenore Edicti: *Sans y pouvoir, tout le fait de marchandises se convertirait en usure, qui causeroit la perdition des ames. Nous en ce voulant pouvoir, tant pour le salut des ames, conservation de nostre foy Chrétienne, que pour éviter les autres inconveniens, &c.* Idem etiam Imperator plura alia Edicta fecit adversus hæreticos, blasphemos, luxum, ebrietatem, aliaque delicta. Denique in recessu Imperii anni 1595. expressum habetur, Imperii finem esse gloriam Dei, salutemque subditorum.

Quæ tamen non eo sensu accipienda sunt, 63 quasi ad Imperatores directè spectet potestas veræ religionis præceptiva, sed dumtaxat executiva legum divinarum, ecclesiasticarumque in materia religionis. In hoc enim Reges & Imperatores Deo & Ecclesiæ ex officio suo servire debent. Ad hoc quippe significandum, etiam temporibus Prophetarum, omnes Reges (inquit Augustinus epist. 50.) qui in populo Dei non prohibuerunt, nec everterunt quæ contra Dei præcepta fuerant instituta, culpantur, & qui prohibuerunt, & everterunt, supra aliorum merita laudantur. Et infra, alludens ad illud Psalmi 2. Et nunc Reges intelligite... *servite Domino in timore: Quomodo (inquit) Reges servium Domino in timore, nisi ea quæ contra Domini jussa sunt, religiosâ severitate prohibendo atque plectendo? Alius enim servus, quia homo est; & aliter, quia etiam Rex est. Quia homo est, ei servit vivendo fideliter. Quia verò etiam Rex est, servit leges jussa præcipientes, & injusta prohibentes, convenienti vigore sanciendo; sicut servivit Ezechias, lucos & templa idolorum, & illa excelsa, quæ contra præcepta Dei fuerant constructa, destruendo. Sicut servivit Josias, talia & ipse faciendo. Sicut servivit Rex Ninivitarum, universam civitatem ad placandum Dominum compellendo. Sicut servivit Darius, idolum frangendum in potestatem Danielis dando. Sicut servivit Nabuchodonosor, omnes in regno suo postus à blasphemando Deo lege terribili prohibendo, &c.*

Solvuntur objectiones.

64 **O**bjicies 1°. Ad potestatem civilem non spectat ferre legem spirituale, sed temporalem: ergo nec ad eam spectat ref-

B 2

picere finem spiritualem, sed temporalem.

Respondeo 1°. distinguendo consequens, illudque concedendo de fine spirituali immediato & proximo; negando de mediato & remoto. Lex enim temporalis, talis dicitur à fine suo proximo, non à remoto. Et sicut virtutes, sic leges distinguuntur sine proximo, non remoto.

65 Respondeo 2°. Licet ad potestatem civilem non spectet directè ferre legem spirituales; ad eam tamen spectat, leges spirituales ab Ecclesia latas subsidiaria manu conservare, ad earumque executionem cogere, dum opus est: cum potestas civilis sit tutrix, protectrix, & auxiliatrix Ecclesie, seu potestatis ecclesiasticæ, prout varii Pontifices declarant.

66 Objicies 2°. Assertio nostra confundit potestatem civilem cum ecclesiastica.

Respondeo negando assumptum. Distinguit enim finem utriusque proximum, sicut & propriam cuiusque materiam. Neque enim ad leges spirituales tribuit Legislatoribus civilibus, nisi potestatem subsidiariam, ecclesiasticæ potestati subordinatam; utpote ordinatam ad ecclesiasticam defensionem, ad urgendamque legum ecclesiasticarum & divinarum executionem.

67 Objicies 3°. Finis legis temporalis non est spiritualis, sed temporalis; utpote proportionatus legi, cuius est finis.

Respondeo, ut antè, finem proximum legis temporalis esse temporalem; finem tamen remotum & ultimum illius esse spirituales. Sapienter enim Sotus l. 1. de iust. q. 6. a. 4. dicit, quod licet Principis finis proximus sit quietus status Reipublicæ (de quo sine loquitur S. Thomas quodlib. 12. n. 25. dum ait, quod *Legislator civilis intendit pacem civium, ecclesiasticus vero salutem animarum*) supremus tamen est sempiterna felicitas.

68 Objicies 4°. Ecclesia, & Imperium, vel Regnum, sunt duæ Reipublicæ adæquatè distinctæ: ergo & fines utriusque sunt adæquatè distincti.

Respondeo 1°. Ecclesiam & Imperium non sic esse Reipublicas adæquatè distinctas, sicut Regna Hispaniæ & Galliæ v. g. sunt regna adæquatè distincta: cum Ecclesia sit in Republica, & Republica in Ecclesia, ut loquitur Dominicus Soto in 4. dist. 25. a. 1. Nam & Laici sunt in Ecclesia, & Clerici in Republica. Teste etiam Augustino, Civitas Dei, & terrena sociatae sunt, nec una sine altera consistit: quia & Ecclesia temporalibus, Republica ecclesiasticis indiget.

69 Respondeo 2°. Ecclesiam & Reipublicam solum esse Reipublicas distinctas, quoad finem proximum & immediatum, propriamque cuiusque materiam, seu leges; utpote quas Republica directè fert in materia temporali; Ecclesia in spirituali. Sed hoc minime impedit, ne in eundem finem spiritua-

lem utraque conspiret; qui quidem sit finis proximus ecclesiasticæ potestatis, ac legis; sed non nisi remotus potestatis ac legis civilis. Unde licet potestas civilis, in quantum directè præceptiva, restricta sit quoad materiam propriam; in propria tamen materia subditos regit in ordine ad salutem æternam, tanquam finem suum remotum, atque ultra potestatem directè præceptivam, restrictam ad materiam temporalem, inseparabiliter annexam habet potestatem subsidiariam ad materiam spirituales, in quantum Deo & Ecclesie servit, tanquam subsidiaria, & adiutrix ad executionem legum spiritualium, in materia fidei & morum. Ad regale namque officium spectat compellere subditos, ut Dei & Ecclesie præcepta servant, eamque fidem teneant, quam Ecclesia tenendam docet, hæreticos ab Ecclesia declaratos poenis temporalibus coercendo, &c. prout Augustinus docet epist. 48. 50. & 166. Leo quoque Papa epist. 73. ad Leonem Augustum, sic ipsum affatur: *Debes Imperator incunctanter advertere, regiam potestatem tibi, non solum ad mundi regimen, sed maxime ad Ecclesie præsidium esse collatam, ut ausus nefarios comprimas, & que bene sunt statuta defendas.* Quod & Imperatores pios Constantinum, Valentinianum, Gratianum, Theodosium, Martianum, &c. fecisse constat ex Codice L. *cunctos populos* tit. de sum. Trinit. & fide Cathol. & ex toto titulo de hæreticis.

CAPUT VIII.

Dignitati potestatis ac legis ecclesiasticæ non satis consulti opinio, qua ponit finem istius potestatis ac legis, in materia sibi propria, (id est nec naturalis, nec divini juris) esse solam externam potestatem ecclesiasticam.

Opinionem illam Valerius §. 5. tribuit 70 Glossæ & Azevedo. Eandem sequitur Eruditus quidam Recentior de Legib. disput. 6. dub. 1. resol. 2. Sed cæteri passim omnes assertioni nostræ subscribunt. Et merito.

Primo, quia à fortiori concluditur ex dictis capite præcedenti.

Secundo, quia si vera esset opinio quam 71 impugnamus, Ecclesia, quatenus Legislatrix in materia purè ecclesiastica, non nisi litteræ, externisque inhareret exercitiis, ut Synagoga, legibusque ipsius, taliter spectatæ, satisfaceret actionibus internè sacrilegis ac impiis, dummodò externè piis & honestis. Quod non consonat doctrinæ Ecclesie, quæ per Alexandrum VII. damnavit hanc propositionem: *Qui facit confessionem voluntariè nullam, seu sacrilegam, sacrilegio merè interno, satisfacit præcepto Ecclesie.* Sicut & istam per Innocentium XI. *Præcepto communionis annuæ satisficit per sacrile-*

gam corporis Domini manducationem.

72. Tertio, Ecclesia, quæ Legiflatrix in materia purè ecclesiastica, est Congregatio & Societas, non purè humana, sed Christiana (uti constat ex Ecclesiæ definitione) igitur habet finem nobiliorem, quàm Congregatio & Societas purè humana; illum utique quem habet Congregatio & Societas Christiana, quæ talis; qui sine dubio est salus æterna, ad quam Congregatio Christiana, quæ talis, sine dubio ordinatur.

73. Quarto, Ecclesiam, etiam quæ Legiflatricem in propria materia, Christus fundavit, & acquisivit sanguine suo. Actor. 2. Illum ergo habet finem, quem Christus, suo sanguine ipsam fundando intendit. Qui sine dubio est salus æterna, non sola externa pax, vel honestas, quæ cum potius sit finis Congregationis & Societatis humanæ, quæ talis, quàm Christianæ, quæ talis; sicut pro ea sola Christus non fudit pretiosum sanguinem suum, sic in ordine ad illum finem solum Ecclesiam, seu Congregationem Christianam, quæ talem, non fundavit, nec acquisivit sanguine suo.

74. Quinto denique, potestatem ecclesiasticam, etiam quæ legislativam in materia propria, Christus Ecclesiæ contulit his verbis: *Pasce oves meas*, Joan. 21. Sed his verbis Christus non contulit Ecclesiæ, etiam quæ Legiflatrici in propria materia, potestatem pascendi fideles in ordine ad vitam temporalem præcisè: ergo in ordine ad vitam æternam. Ad quod significandum Matth. 16. dixit: *Tibi dabo claves regni calorum, &c.*

CAPUT IX.

Omnis humana lex, propriè dicta, sive ecclesiastica, sive civilis, etiamsi id non exprimat, obligat in conscientia.

75. Certum est potestate ecclesiasticâ & civili posse ferri leges obligatorias in conscientia, etiam in materia aliàs non præcepta lege naturali, vel divinâ. Quamvis enim in contrarium referri soleat Gerion lib. de vit. spirit. sect. 4. (quem tamen in bonum sensum ex contextu ipsius explicat doctissimus Pontificiæ authoritatis Vindex in tract. de libert. Eccles. Gallic. lib. 2. c. 8.) & quoad potestatem civilem Almainus q. de potest. ecclies. c. 11. aliique pauci. Nihilominus quoad potestatem ecclesiasticam, sine controversia jam docent *Autores Catholici* (inquit Valentia 1. 2. disp. 7. q. 6.) *fide certum esse, quod possit ferre leges obligatorias in conscientia, etiam sub mortali. Quod verò attinet ad potestatem civilem, tamen si Sotus l. 1. de justit. q. 6. a. 8. putet id non omninò certum ex fide: Ego autem certum prorsus arbiroy. Suarez verò id ipsum vel de fide, vel fidei proximum esse dicit l. 3. de legib. c. 21. Nam (inquit)*

ferè aperte colligitur ex illo Pauli ad Rom. 13. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non enim est potestas nisi à Deo. Quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem (æternam, uti exponunt Patres Græci & Latini, teste Bellarmino tom. 1. Controv. p. 1. l. 3. c. 2.) acquirunt. Ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram (id est propter poenam) sed etiam propter conscientiam. Pallavicinus denique in Hystor. Conc. Trid. l. 8. c. 19. dicit in eam sententiam consentire omnes, qui Romæ probantur, ubi, qui contrarium tenent, notantur, nec hodie permittetur doceri contrarium.

Sed licet tantus sit consensus Doctorum de potestate obligandi subditos in conscientia; quidam tamen Recentiores, ut Thomas Hurtado, Arriaga, &c. id negant de factò, saltem quoad leges civiles: quamvis enim fateantur Principibus civilibus eam competere potestatem; negant tamen ipsos habere hanc voluntatem, seu intentionem ipsos in conscientia obligandi; à qua intentione usque ad eò putant obligationem illam dependere, ut expressam de eo Legiflatoris intentionem requirant, ad hoc ut lex civilis in conscientia obliget in materia, quæ aliàs non est juris divini, vel naturalis; in qua dicunt, quod *lex civilis, nisi id exprimat, in conscientia non ligat.* Quæ sententia ad eò invaluit in vulgo, ut Navarrus in Manuali c. 23. dicat, de legum sæcularium transgressione non solere fieri scrupulos conscientiæ, nisi cum per eam lex etiam divina, naturalis, aut canonica infringitur.

Nihilominus contra ipsos probatur assertio nostra (quæ ad eò communis est inter Doctores, ut eorum plures oppositam acriori censurâ perfringant apud Valerum tit. 13. §. 3.) ex Apostoli verbis n. 75. relatis, quæ certè nimis absoluta sunt, nimis generalia, nimis aperta, ut glossam patiantur. Neque enim Apostolus verba sua limitat ad casum quo Legiflator civilis (de quo expressè loquitur) suam de eo intentionem exprimit, neque excipit casum, quo id non exprimit, neque expressionem istam requirit; sed absolutè, generaliter, & absque distinctione, & exceptione, pronuntiat obligationem obediendi, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. A quo generali pronuntiato ex dictis to. 1. Prolegom. 1. c. 5. nobis non licet privatâ excipere auctoritate, nec generalitatem ipsius restringere solâ humanâ ratione, sine ullo in sacris Litteris, Canonibus, vel Patribus fundamento. Quo certè fundamento non solum destituta est illa adversariorum exceptio, sed & insuper contraria est Apostoli intento, ut videbit, quisquis maturè perpenderit, ipsum loqui etiam de necessitate obediendi legibus Principum temporis sui, qui Ethnici erant,

nec intentionem obligandi in conscientia unquam exprimebant. Eorum tamen legibus necessario parendum Apostolus predicabat, non solum propter iram, id est, propter poenam, sed etiam propter conscientiam, seu conscientiae obligationem. Et istam esse Dei voluntatem, constat ex 1. Petr. 2. *Subiecti estote omni humanae creaturae propter Deum, sive Regi . . . sive Ducibus ab eo missis . . . quia sic est voluntas Dei.*

78 Nec fundata est glossa eorum, qui Apostoli verba restringunt ad legem Principum, quae versatur in materia, quae alias est juris divini, vel naturalis. Tum quia restrictio illa nullum habet fundamentum in Scriptura, nec in Patribus, nec in Apostoli contextu; imò ei obstat ratio Apostoli: *Non enim est potestas, nisi à Deo. Quae autem sunt, à Deo ordinatae sunt. Dei enim minister est, &c.* Cum ista perspicue militet etiam in legibus civilibus, quae non versantur in materia juris divini, vel naturalis, tamquam interpretationes, vel determinationes illius. Tum quia ubi Apostolus non restringit, neque nos generalia verba ipsius restringere debemus, nec possumus. Tum denique quia alias ex Apostolicis verbis illis probari non posset, Legislatoribus civilibus competere potestatem obligandi in conscientia, in materia non juris divini, nec naturalis. Quod qui diceret, apud omnes ferè Doctores male audiret: cum oppositum, tanquam fide certum, vel fidei proximum, omnes ferè Doctores probent ex illo Apostoli loco.

79 Secundò probatur ex communi traditione Sanctorum, aientium, quòd dum Deo contraria non praecipit homo, in legitima potestate constitutus, Deique proinde Vicarius, pariter obediendum sit, ac si Deus ipse praeciperet. Ita nominatim Augustinus in tit. Psal. 70. Bernardus tract. de praecipit. & dispens. conformiter Scripturae, dicenti, eos qui obediunt ipsorum ordinationibus, Dei ordinationi obedire, & qui ipsis resistunt, Dei ordinationi resistere. At qui tenemur in conscientia obedire Deo, divinaeque ordinationi. Ergo.

80 Tertio, obligatio in conscientia, vel est essentia, vel propria passio verae legis. Sed nulla vera lex est sine sua essentia, vel propria passione. Nulla igitur est sine conscientiae obligatione. Probatur major: tum quia vera lex est *commune praecipitum*; obligatio verò conscientiae, vel involvitur in essentia, vel est propria passio praecipiti, sicut & voti, uti docet Augustinus l. de sancta virginitate cap. 15. *Est autem praecipitum, cui non obedire peccatum est. Consilium, quo si uti nolueris, minus boni adipisceris, non mali aliquid perpetrans.* Tum quia conscientiae obligatio, vel involvitur in essentia, vel est propria passio verae legis divinae (utpote cujus praevicatio nunquam non est veri nominis peccatum, uti patet ex peccati definitione tradita

ab Ambrosio l. 6. de Paradiso c. 8. *Peccatum est divinae legis praevicatio.* Et ab Augustino 22. contra Faustum 27. *Peccatum est dictum, factum, vel concupitum contra legem Dei aeternam.* Ergo similiter involvitur in essentia, vel est propria passio verae legis humanae: cum omnis vera lex humana sit participatio quaedam legis aeternae, & omnis praevicator verae legis humanae sit praevicator divinae, jubentis obedire omni superiori legimè praecipienti, secundum illud, *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui vos audit, me audit, &c.* Omnis item praevicator veri praecipiti Regis ac Principis, sit praevicator quarti praecipiti Decalogi, sicut omnis praevicator veri praecipiti parentum suorum, quorum non est major, imò minor auctoritas in filios, quam Regis in subditos; uti docet Augustinus Serm. 6. de verb. Dom.

Et hinc patet obligationem legum civilium in conscientia, iis positis, ex natura rei provenire, sive ex natura ipsius legis humanae; sicut obligatio praecipiti parentum, ac voti, posito voto, & praecipito illo, oritur ex natura praecipiti ac voti. Situr enim semel posito quòd pater acquirerit jus in filium titulo generationis, ratio naturalis dicit sibi obediendum; sic posito quòd Princeps acquirerit jus legitimae potestatis, v. g. titulo legitimae successione, vel electionis, ratio naturalis dicit ei obediendum.

Patet etiam non magis necessariam esse expressam declarationem intentionis Legislatoris, ad hoc ut humana lex obliget in conscientia, quam expressam declarationem intentionis parentis, vel voventis, ad hoc ut verum patris praecipitum, vel votum obliget in conscientia. Enimverò non est cur expressio illa magis necessaria sit in lege civili, quam in ecclesiastica. Sed necessaria non est in lege ecclesiastica. Ergo. Minor constat ex eo quòd innumeræ leges Conciliorum & SS. Pontificum ab omnibus censeantur in conscientia obligare, sine tali expressione, quam Concilia, & Patres facere non solent, nec fecerunt in lege jejunii v. g. nec in lege lata in cap. finali de celebr. Miss. ne Latinus in Ecclesia Occidentali celebret in fermentato: istorum tamen praecipitorum transgressio, tametsi non ex contemptu, vel inobedientia, foret mortalis; oppositam quippe opinionem Alexander VII. condemnavit. Major verò probatur, quia nulla apparet disparitatis ratio, utpote quae non bene petitur, ex eo quòd finis legum civilium sit sola externa politia: cum finem legum ecclesiasticarum, in materia pure ecclesiastica, nonnulli ex adversariis pariter existiment esse solam externam politiam ecclesiasticam, constetque ex dictis cap. 7. & 8. nec legum civilium, nec ecclesiasticarum finem esse solam illam externam politiam.

Et

CAPUT X.

Satisfit objectionibus.

83 Et confirmatur 1°. quia si expressio illa requireretur, nullæ Ethnicorum leges in conscientia unquam obligassent (ob defectum istius expressionis) hoc autem dicere, esset Apostolo in faciem contradicere.

84 2°. Dato, non concessio, quòd in Principe sæculari, ultra potestatem, & voluntatem ferendi legem, ad obligandum in conscientia, necessaria foret intentio taliter obligandi, adhuc equidem in casu non expressio- nis, intentio ista præsumenda foret: cum omnis Legislato- enixè cupiat leges à se latis exactè servari. Ideò namque Licurgus cives suos sacramento adegit, ad promittendam legum custodiam. Ideò eadem custodia legum prima & summa lex Platonis fuit. Ideò Reges & Magistratus sæculares pœnam transgressoribus apponere solent; non ut conscientia obligationem relaxent (aliàs non satis promoverent commune bonum (quod est finis legum) cum pœna externa ut plurimum non debeat ante condemnationem, quam occulti transgressores facillè eludunt) sed ut hominibus minùs timoratis (plus homines timentibus, pœnamque temporalem, quàm Deum, & pœnam æternam) ultra conscientia obligationem calcet istud adjiciant.

85 3°. Sic est in manu, seu potestate Legislatoris, legem ferre, vel non ferre, ut si legem veram ferat, lex ab ipso lata non possit non habere essentiam, naturam, naturalisque proprietates legis. Quamvis enim lex, quoad sui existentiam, pendeat à voluntate Legislatoris, supposità tamen legis existentia, voluntas Legislatoris efficere non potest, quòd lex existens non habeat essentiam, & naturam legis, &c. Quemadmodum præceptum patris, & votum, quoad sui existentiam, pendet à voluntate patris, vel voventis; supposità tamen existentia præcepti paterni, & voti, voluntas patris, vel voventis, efficere nequit, quòd præceptum paternum, & votum, non habeat essentiam, naturam, & naturales proprietates veri præcepti, & voti. Quemadmodum verò essentia, natura, vel naturalis proprietas veri præcepti, & voti; sic essentia, natura, vel naturalis proprietas veræ legis, est obligatio in conscientia, uti præmissa convin- cunt, rectèque tradunt Bellarminus, Serarius, aliique passim. Meritò proinde sanctus Thomas 1. 2. q. 96. a. 4. generatim, & sine exceptione pronuntiat, leges, si justas sint, in conscientia obligare, deberentque Christiani tantò magis in eo convenire, quan- tò minùs Ethnici in eo disconvenerunt; à quibus ideò præmium in Campis Elisis ex- pectandum credebatur ab obedientibus, & pœna ab inobedientibus, quibus à Rada- mantho inclamaretur, *Discite justitiam moniti,* &c.

Objicies 1°. Legislato- ri civili, ut Reçtori politia- civis, per se non competit judicare de obligatione conscientia. Ergo dum aliud non exprimit, in conscientia non obligat.

Respondeo 1°. argumentum istud ducere in præcipitium. Siquid enim probat, probat, nec parentes, nec Legislatores civiles, in conscientia obligare posse (cujus oppositum ab omnibus ferè Theologis reputatur esse de fide, vel fidei proximum) quia nec parentibus, nec Legislato- ribus civilibus, ut Reçtoribus politia- civis, per se competit potestas judicandi de obligatione conscientia.

Respondeo 2°. in antecedente falsum supponi, nimirum Legislatores civiles, dum non intrepentur legem divinam, vel natura- lem, vel canonicam, solum considerandos, ut Reçtores politia- civis externa. Cujus oppositum constat ex dictis cap. 7.

Respondeo 3°. negando consequentiam. Quemadmodum enim ad hoc ut Legislator civilis in conscientia obligare possit, necesse non est, quòd ipsi per se competat potestas judicandi de conscientia obligatione; sic ad obligare de facto in conscientia, non requiritur quòd ipsi per se competat de facto judicare de ista obligatione.

Objicies 2°. Lex civilis, in materia capaci obligationis gravis, non necessariò obligat graviter: ergo in materia capaci obligationis in conscientia, non necessariò obligat in conscientia.

Respondeo, nec antecedens esse verum (ut postea videbitur) nec consequentiam bonam: utpotè ex antecedente isto non magis consecutariam, quàm ex eodem confici possit, legem civilem non necessariò obligare in conscientia, saltem ad acceptandam pœnam, in materia capaci talis obligationis. Ad pœnam tamen acceptandam lex omnis, etiam civilis, in conscientia ut minimum obligat, ut adversarii fatentur. Si ergo lex civilis, in materia capaci obligationis gravis, non necessariò graviter obliget (quod non conceditur) ideò est, quia sine eo stat essentia & natura legis: quæ (ex præmissis) non stat sine obligatione in conscientia.

Objicies 3°. Multæ leges ecclesiasticae non obligant sub peccato, nec proinde in conscientia (ut constat ex Regulis Dominicanorum, Minimorum, & Societatis, quæ id expressè declarant) idem ergo dicendum de multis legibus civilibus.

Respondeo negando antecedens, intellectum de veris ac propriè dictis legibus.

Ad ejus probationem, Respondeo (cum Driedone lib. 3. de libert. Christ. cap. 3. Bellarmino l. 3. de membris Eccles. c. 11. Filliutio tr. 2. c. 11. Sylvio 1. 2. q. 96.

a. 4. quaestione. 1. Maftrio disput. 2. de legib. n. 135. Bonacina apud ipsum. Valero tit. 10. §. 5. & tit. 13. §. 6.) Regulas illas non esse perse, & ratione sui veras leges, quatenus determinate praescribunt aliquid faciendum, vel omittendum; licet dici possint leges poenales, quatenus poenam transgressoribus injungunt; ad quam acceptandam obligationem conscientiae inducunt. Hujusmodi proinde Regulae, quatenus determinate aliquid faciendum, vel omittendum praescribunt, merae sunt ordinationes, similes statutis multarum civitatum, iisque quadrat quod Angelicus Doctor 2. 2. q. 186. a. 9. ad 2. ait: *Non omnia quae in lege humana continentur, traduntur per modum praecepti; sed quaedam proponuntur per modum ordinationis cuiusdam, obligantis (in conscientia) ad solam poenam.* Ut enim idem S. Doctor ait ibidem q. 108. a. 4. *aliquis interdum punitur sine culpa, non tamen sine causa.* Unde regula juris: *sine culpa, nisi subit causa, non est aliquis puniendus.*

91 Caterum, licet Regulae illae per se, & ratione sui non sint verae leges, quatenus per se in conscientia, id est, sub peccato non obligant; per accidens tamen, & ratione adjunctae (vi voti, & status religiosi) obligationis tendendi ad perfectionem, per media in Regula praescripta, dici possunt verae leges; nec dubium (ut sic) in conscientia, & sub peccato obligare, quatenus unusquisque Religiosus ad perfectionem sub peccato serio anniti tenetur per media suo statui propria. Sed & hoc sensu sub peccato obligant, quod vix in praxi fieri possit, ut quis eas sciens & lubens sine culpa transgrediat, prout de Constitutionibus sacri Ordinis nostri, ipsamet p. 4. c. 18. n. 5. declarant, quod *quamvis ex se non obligent ad culpam, sed ad poenam... tamen... vix fieri posse, ut quis eas sciens & lubens transgrediat sine culpa.* Confer quae dixi tom. 1. l. 10. p. 1. cap. 27. & seqq.

Et partim ideo, partim quia Regulae illae sunt leges poenales, Religiosi de earum transgressione judicari possunt; non vero ex eo quod ex se, quoad materiam praescriptam, sint verae leges. Neque approbatio Summi Pontificis probat eas esse veras leges. Quia approbare non est universim auctoritatem legibus impartiri: nec Regularum illarum approbatio aliud est, quam authentica Summorum Pontificum declaratio, quod Regulae illae salutare sint ordinationes, secundum quas earum Professores judicandi sint.

CAPUT XI.

Occasione quarta objectionis, specialiter agitur de legibus poenalibus.

92 **O**bjicies 4°. Dantur leges pure poenales. Sed istae non obligant sub culpa, nec

proinde in conscientia, sed sub sola poena. Ideo enim pure poenales dicuntur.

Pro solutione notandum 1°. legem poenalem esse quae imponit poenam. In quo differt a lege morali, quae aliquid praecipit, vel prohibet, sine adiectione poenae.

Notandum 2°. legem poenalem esse duplicem, scilicet pure poenalem & mixtam. Pure poenalis est quae sic poenam statuit in eos qui quidpiam fecerint, vel omiserint, ut illud non praecipiant fieri, vel omitti. Mixta est quae praecipit aliquid fieri, vel omitti, simulque poenam contrafacientibus imponit, vel copulative, v. g. dicendo, *nemo triticum asportet e regno; qui secus fecerit, solvat tantum.* Vel disjunctive, *nullus e regno triticum asportet; vel si asportaverit, solvat tantum.*

Notandum 3°. poenam aliam esse latae 94 sententiae, aliam sententiae ferendae. Latae sententiae, est quae sic lege est constituta, ut ipsa lex eam de facto condemnet, nec proinde ad eam requiratur sententia Judicis condemnativa, sed solum criminis declarativa; ut cum lex dicit, *nemo hoc vel illud faciat, sub poena excommunicationis ipso facto, vel extunc, vel ipso jure incurrenda.* Et idem est si lex dicat, *excommunicamus, vel excommunicationem se noverit incurrisse, & ejusmodi.* Poena sententiae ferendae est poena sic lege constituta, ut ad eam incurrendam sit per Judicem, vel Superiorem condemnandus; ut si lex solum dicat, *sub poena excommunicationis, sub interminatione anathematis, vel reus erit, tali poena subjacebit, vel excommunicetur, suspendatur, &c.* Quod si dubium sit, an verba legis contineant poenam latam, vel ferendam, censendum, quod solum contineant ferendam. In poenis enim benignior interpretatio est adhibenda. Reg. 49. juris in 6. Ideo cum haec verba, *si excommunicatus, si suspensus,* dubium relinquunt, num sententiam latam, vel ferendam contineant (quia plurimi canones continent praedicta verba, quae tamen secundum Glossam cap. 20. de foro competenti sententiam continent ferendam; eo quod ly *si* accipi sic possit, ut sit de facto, vel sit in futurum.) Ideo Navarrus in Manuali c. 27. n. 12. probabiliter docet, verba illa interpretanda esse de poena ferenda (nisi ex adjuncto aliud appareat) etiamsi plures oppositum teneant. His notatis, ad objectionem.

95 Respondeo, leges pure poenales a pluribus quidem Theologis admitti, sed fortasse volunt eas esse veras leges respectu Judicis, qui ad infligendam poenam (iis praescriptam) in conscientia tenetur (prout disertè exprimit Driedo, Becanus, Vasquez, &c.) Alias namque leges poenales ipsimet negant esse verè ac proprie leges, prout ostendit Sylvius citata q. 96. quaestione. 8. Et merito, quia omnis lex (proprie dicta) aliquid

quid jubet vel prohibet, & omnis poena (proprie dicta) supponit culpam, secundum Augustinum l. 1. Retract. c. 9. dicentem: *Omnis poena, si iusta est, poena peccati est.* Nec proinde ea, quae propter causam quidem infligitur, sed non propter culpam (de qua supra) poena est proprie dicta, sed improprie. Unde si quando Princeps, lege proprie dicta, confiscari velit bona e regno asportata, vel importata, est quia asportationem, vel importationem prohibet. Dum vero taxam imponit asportantibus, vel importantibus, non imponit eam per modum poenae, sed vectigalis: sicut dum imponit pedagia ad pontes, flumina, portas, &c. solvenda.

96 Si tamen velis, dari leges pure poenales, non solum respectu Judicis (ut supra) eatenus dantur, quatenus in conscientia obligant ad subeundam poenam. Ad quam proinde acceptandam transgressor (ex communi Doctorum sententia) tenetur sub culpa veniali, vel mortali. Ita nominatim Sylvester, Sotus, Medina, Azorius, Arragonius, Wigers, quos citatos sequitur Sylvius, loco antè relato. Et alioquin ferè tota legum humanarum vis periret. Quòd si de legibus, non pure, sed mixtè poenalibus sit sermo, eas in conscientia non obligare, vulgi errorem vocat Sotus. Adversus quem errorem Alphonius à Castro libris duobus de lege poenali ex professo invehitur, signanter l. 1. c. 8. ubi sic: *Circa potestatem, quam lex poenalis in ordine ad culpam habet, scio tam à multis erratum, ut jam proverbii loco illorum error sub hoc verborum tenore celebretur: nulla lex poenalis obligat illius transgressores ad culpam aliquam: quia satis est quòd transgrediens legem exponat se periculo poenae per legem impositae. Qui error cum multorum animas laeserit, ut certà experientià didici, ad diversa peccata committenda audaciam tribuens, coactus sum ralem errorem amplissimis rationibus convincere.* Et infra: *Non solum indoctum vulgus video esse hoc errore deceptum; sed multos alios, qui se pro doctis haberi volunt, audio in hunc errorem lapsos.* Eandem opinionem Salas disput. 15. n. 10. improbabilem cum multis doctissimis Recentioribus censet. Et certè videtur contraria rationi: poena enim imponitur, quominus transgressio fiat. Ergo non debet removere obligationem in foro animae, ne praebeat occasionem transgrediendi legem; sicque operetur contrarium ejus, propter quod poena apponitur. Ideò Caramuel (tametsi indulgentissimus) in Reg. S. Bened. disput. 3. n. 37. *Leges (inquit) poenales mixtas obligare in conscientia asseruit. Petis utrum benignius quidquam resolvi possit? Respondeo negativè. ... Nam si defendi posset, legem mixtam non obligare in conscientia, etiam dua defendi contradictoria possent. Idem enim est dicere, lex mixta non obligat moraliter, ac dicere, lex quae simul obligat moraliter & poena-*

Torn. II.

liter, non obligat moraliter, sed pure poenaliter. Ubi quis ita caecus, ut non videat claram contradictionem?

Instabis: praesumendum non est, Legislatorem velle duplici poenà, velut duplici contritione, transgressores contere, poenà scilicet internà & externà, aeternà & temporali; sed potius aeternam & internam remittere, dum externam imponit & temporalem.

97 Respondeo negando antecedens: tum quia non potest non velle adstringere sub poena interna, si legem veram ferre velit. Tum quia licet id posset, nullo modo praesumendus esset id velle: quia imprudens esset. Dum enim vellet legem firmare, infirmaret, astutique in arte fraudandi, & occultè transgrediendi hominibus, transgrediendae legis occasionem praebere. Nec injustum est, aut novum, duplici poenà, internà & externà, temporali & aeternà transgressores punire. Dum enim Deus esum pomi vetiti Protoparentibus interdixit, sub poena interdixit aeternae damnationis, & mortis temporalis. Legibus quoque ecclesiasticis, ultra obligationem sub culpa, saepissimè imponitur obligatio sub censura. Denique in cap. *Imperatores* 11. q. 3. dicitur: *Inter homines poenam luer, & apud Deum sortem non habebit, qui hoc facere noluit.*

Pro hujus materiae complemento adde legem poenalem, quae poenam decernit infligendam, non obligare ante sententiam Judicis condemnatoriam. Quia in poenis benignior interpretatio facienda. Reg. 49. juris in 6. poenam etiam, quae actionem rei requirit, ipse subire non tenetur ante sententiam Judicis, saltem declaratoriam criminis, nisi ad religiosam spectet observantiam (quae v. g. praecribit orationem, disciplinam, & similia.) Quia ab humana consuetudine alienum est, ut is qui in legem peccavit, in exilium v. g. proficiatur, aut multam persolvat, ante Judicis sententiam. Poenis tamen in mera privatione consistentibus, in quas ipso facto incurri lex declarat, statim contringitur, qui legem violavit, v. g. ... poenà excommunicationis, privationis vocis activae, aut passivae, sicut & privationis beneficii, cujus proinde titulo & proprietate statim excidit legis eam ipso facto infligentis transgressor, tametsi seipsum beneficio spoliare non teneatur ante sententiam declaratoriam, nisi id lege sit expressum. Unde Parochi, qui in poenam privationis beneficii ipso facto incidit, acta valent; confessionesque ipsi factae, sicut & datae absolutiones, validae sunt, prout Theologi uno consensu docent, approbatque Mater Ecclesia, ut conscientiarum quieti consulat. Fructus etiam retinere potest, modò beneficii onera exequatur (nisi lex contrarium statuat) quia ad ista sufficit titulus coloratus, cum errore communi.

C

CAPUT XII.

Etiam monetaria, & tributaria leges in conscientia obligant.

98 **V**alerus tit. 13. §. 9. cum multa allegasset pro obligatione legis poenalis in conscientia, subiungit ut sequitur: *Vellem in contraria opinione perstantes adduci ad casus qui maxime perturbant Rempublicam, & ad tot tantisque aporias redigunt ejus Principem. Quales vidimus anno 1646. & sequentibus usque ad annum 1652. quibus populus Belgicus indomite contumax fuit Edictis Regis super re monetaria. Et hic (Duaci) ubi scribimus, circa fraudes vectigalium, super vino & cerevisia impostorum, somento, & illecebrâ istius erroneæ opinionis, licere transgredi leges poenales. Aded ut Rex coactus fuerit exprimere, per impositionem poenæ se non remittere culpam in casu monetario. In altero verò Edicto severissimo, omnes ad juramentum adigere, de non fraudandis vectigalibus. Et in minus grauantis mali casu, respondit Facultas Theologica, hujus & Lovaniensis Universitatis, anno 1632. affirmantissimè, & sine ulla dubii oppositi formidine, Edicta poenalia super re monetaria subditos obligare in conscientia. Extant utriusque Universitatis responsa pralo exhibita, cum alio doctissimorum Patrum Societatis Doctorum, du Trien, le Roy, & la Croix, inter Resolutiones Sylvii tom. 2. verbo moneta. Quæ Facultates, Duacensis & Lovaniensis, etiam fortius affirmant, contrarium sine errore à Catholicis teneri non posse.*

99 Sed quid de legibus tributariis, id est, quibus tributa & vectigalia indicuntur? Sive sint veræ leges, sive non, sive etiam vectigalium impositio fiat adjectâ, sive non adjectâ poenâ, in conscientia obligare, communis & vera opinio est, licet contrâ sentiant Angelus, Navarrus, Soncinas, Bartolomæus Medina, & quidam alii. Quorum fundamenta sunt sequentia. 1°. quod sic videatur consuetudine receptum, ut leges, seu indicationes vectigalium non obligent sub culpa, sed sub poenâ, si quis deprehendatur ea fraudasse. 2°. quod leges imponentes tributa & gabelas, non censentur determinatè prohibere defraudationem, sed indeterminatè, *solve sine fraude, vel da mulctam, si deprehensus fueris.* 3°. quod Princeps, ea imponendo, non intendat, ut tam accuratè solvantur: si enim accuratè solverentur, forent justo majora. Unde Philippus II. Hispaniarum Rex, conquerentibus Ministris, quod à multis vectigalia fraudarentur, fertur respondisse: *Sinite eos, furantur enim de suo.* 4°. quod per adjectionem poenæ sufficienter compensetur Regi quicquid per fraudationem ipsi decedit. 5°. denique quod leges tributariæ, sic explicatæ, moderatæ sint, & tolerabiles; aliter verò explicatæ, nimis duræ sint, & fortassis

injustæ. 6°. quod saltem omnia vectigalia nova injusta sint.

Sed his non obstantibus vera est (ut dixi) communis opinio, quæ leges illas obligare dicit in conscientia. Quam Alphonsus à Castro lib. 1°. de lege poenali c. 10. tam certam existimat, ut contrariam doctrinam errorem vocet, & quidem errorem pestiferum. Sic enim habet: *Ex hac falsa doctrina mihi constat multos denegasse Regi Hispania tributa. Rem mihi notam narro, quam ego ipse vidi, & non quam ex aliorum relatione didici. Nam multi mercatores, in variis Hispania locis, me de hac re consuluerunt, quibus constanter, & eodem tenore semper respondebam, illos qui talia tributa denegant, peccare mortaliter, & teneri ad restitutionem. Et infra: Hac causa fuit, que me ad hoc opus scribendum impulit, ut huic errori pestifero, quem sciebam multorum peccatorum fuisse causam, occurrerem. Timebam enim illud Isaiæ: "Væ mihi, quia taciui." Et illud Leonis: "Qui alios ab errore non revocat, seipsum errare demonstrat." Quis enim vir doctus, & Catholicus tolerare posset tam pestiferam sententiam, qua docet furia sine peccato exerceri, & qua furto sublata sunt, sine peccato retineri?*

Istius doctissimi Authoris zelum profectus est Carninus in tract. de vi & potest. leg. p. 2. c. 7. Valerus tit. 13. §. 10. & Judocus Damhouderius in praxi crimin. c. 101. n. 16. contrariæ opinionis patronos vocans rerum mundanarum imperitissimos. Et reverà videtur mutata jam scena à tempore Christi (ait Valerus) nec jam amplius fraudes publicanorum, sed civium adversus publicanos, argendas esse: *illi enim ab his justificati, sive illi multo, quam hi hodie justiores sunt.* Sed hisce censuris Apostolico judicio relictis, nostra & communis assertio

Probat 1°. ex Scriptura, ex qua habemus, tributa esse debita Regibus & Principibus ex justitia. Matth. 22. *Reddite ergo qua sunt Cæsaris, Cæsari: his enim verbis Christus, viso numismate census, seu tributum, quod Cæsari pendebatur, tributum illud ita probavit, ut voluerit illud Cæsari reddi, tamquam rem quæ Cæsaris esset, seu debita ipsi ex justitia, cujus est suum cuique reddere. Idem tradit Apostolus Rom. 13. Aded & tributa præstatis: ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum servientes. Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal, &c.* Ex quo utroque loco patet, tributa & vectigalia Principibus debita esse lege divinâ, dumque ab hominibus positivè determinatur quantitas eorum, hujusmodi determinationes non esse nisi determinationes, & interpretationes legis divinæ. Cujusmodi leges in conscientia obligare, nemo it inficias.

2°. Quemadmodum Princeps ex justitia debet Reipublicæ curam & vigilantiam pro

illius conservatione & tranquillitate; sic Respublica ex iustitia debet Principibus suis, pro regalis status decencia, sustentationem, subsidiaque necessaria ad regni onera sustentanda, & ad salutem Reipublicae procurandam. Istorum vero subsidiorum praestatio fit per solutionem tributorum, vectigaliumque, quorum taxatio fit per leges positivas. Ita proinde subsidia sunt stipendia Principibus ex iustitia debita; sicut decimae sunt stipendia Ecclesiae ex iustitia debita, pro sustentatione Pastorum, &c. Teste namque Apostolo 1. Cor. 10. *nullus militat stipendiis suis*. Reges autem & Principes Reipublicae salutem, communique omnium paci militent.

104 3°. Tributa & vectigalia Principibus debita esse ex iustitia, communis mundi sensus & usus ostendit. Jus namque illa exigendi Ministri Regum & Principum publicanis vendere solent, istamque venditionem communis mundi sensus & usus approbat.

Igitur publicani, per contractum emptionis, jus strictum acquirunt ad illa. Proinde graviter contra iustitiam peccant, qui iustum vectigal notabiliter defraudant, suntque rei furti; atque adeo tenentur ad restitutionem. Ideo Joannes Valerus de differentiis utriusque fori, differentiæ 2. mercatores vectigalia iusta non solventes, non existimat tutos in conscientia, ne tunc quidem, dum minime petuntur à publicanis, id non advertentibus. Neque enim donare vel condonare praesumuntur: cum nihil minus intendant, vel cogitent. Videri potest Augustinus epist. 96. alias 124. ad Olympium, ubi debitum fisco non solvere, fraudem vocat: *Neque enim fraus ista, quoniam fisco fiebat, ideo non fiebat*. Unde subiungit, quod melius inopia laborem servi. *Dei tolerant, quam ut necessario facultatem cum conscientia fraudis obtineant*, dimittendumque potius agrum, non soluto fisco comparatum (nisi fiscalis debiti remissio per Imperiale beneficium obtineatur) quam conscientiam fraudis retinendum.

105 Nec valida sunt fundamenta contrariae opinionis. Ad primum enim respondeo cum Suarez, Salas, Carnino, &c. negando id consuetudine introductum; imò consuetudinem in contrarium allegari à Carnino. Ut ut sit, cum tributorum institutio de regalibus fit, pertineatque ad supremam potestatem, praescribi non potest per privatorum consuetudinem. Covarruvias qq. practicae c. 4. nec consuetudo contra legem humanam prevalere potest, nisi consentiente Principe: quem in puncto gabellarum non consentire, patet ex eo quod fraudantes puniat, & in Belgio suam in contrarium intentionem aperte declaraverit per exactionem iusjurandi, de iis non fraudandis. Denique tributa & gabellae, non secus ac decimae,

Tom. II.

debentur iure divino, & naturali. Contra quod omnis humana consuetudo, non tam consuetudo est, quam corruptela.

Ad secundum respondeo contrarium patere ex breviculis vectigalium, quae non continent alternativam, solvendi vel luendi; sed solum determinant quantitatem vectigalis solvendi.

Ad tertium respondeo negando assumptum. Quod solide non probatur ex dicto illo Philippi II. utpote qui dum dixit (si tamen dixit) *sinto illos*, faceret dixit. Dum vero subiunxit *furantur*, furti peccatum supponit. Nec contrarium insinuat, addendo *ly de suo*: quamvis enim verè fures sint, qui vectigalia fraudant; furantur tamen quodammodo de suo, pro quanto sibi retinent pecunias suas, tamen Regi, vel publicanis ex iustitia debitas.

Ad quartum respondeo, istud etiam assumptum negari à publicanis, & Judicibus. Et merito, tum quia per astutiam & subtilitatem fraudantium, poenae ut plurimum eluduntur. Tum quia multae, quibus aliqui peccantur, non compensant fraudes aliorum, sed diligentiam, cautelam, & sumptus publicanorum in iis detegendis.

Ad quintum respondeo 1°. negando, quod leges tributariae, sensu nostro explicatae, nimis durae sint, vel iniustae. Neque enim tales censere potest, qui compertas habet maximas Reipublicae necessitates, saltem in afflictissimo Belgio nostro, ubi gravissima bella à saeculo perdurant, nec quantacumque tributa sufficiunt ad publicas necessitates, uti manifestum facit experientia, publicae aerarii inopia.

Respondeo 2°. dato, non concessio, quod tributa aliqua nimium dura essent, intolerabiliaque, saltem non omnia esse talia. Omnia tamen fraudantur. Nec ea quidem, quae intolerabilia videri possent, si in totum solverentur, etiam in parte solvuntur, tamen in parte evidenter tolerabilia. Causa proinde fraudum non tam est praetensa illa intolerabilitas, quam naturae corruptae tenacitas & cupiditas, suggerens excusationes in peccatis.

Respondeo 3°. nulli sapienti, in Belgio nostro, dubium esse posse de iustitia vectigalium, tum ob praemissa, tum quia in Belgio, non tam imperantur, quam imperantur, nullaque, absque consensu Ordinum, qui populi tutelam gerunt, imponuntur.

Respondeo 4°. Sicut in dubio de iustitia aliarum legum, vel etiam de iustitia belli v. g. obligatio est parendi, juxta Augustinum 22. contra Faustum c. 47. sic & in dubio de iustitia tributorum impositorum. In dubio namque praesumendum pro Principe, & iustitia legum, ordinationumque ipsius. Nec privatorum est iudicare leges & ordinationes (quarum occultas rationes ut plu-

rimùm ignorant) sed vivere secundùm leges, &c.

113 Et propterea sententia Angeli, Navarri, &c. non solum omni destituitur fundamento, sed & Regi, bonoque communi adversatur, & à Doctoribus communiter reprehenditur, teste Sylvio. Navarri quoque sententia, quòd mortaliter non peccent asportatores mercium è regno, non soluto vectigali, nec piscantes in fluminibus vetitis, vel in silvis ligna cadentes, pecorave pascentes contra prohibitionem: hanc (inquam) sententiam Becanus periculosam vocat. Cùmque Lovanii, Præside eximio D. Martino Steyartio, publicis in Theatris defensa fuisset propositio asserens nec peccare, nec ad restitutionem teneri eum, qui de taxa præscripta subtrahit, quantum bonâ fide credit, se supra alios suæ conditionis gravatum iri, si totam taxam solveret: propositionem istam, ad se delatam, Supremum Brabantiae Consiliium 11. Julii 1693. scandalosam, Majestatique juribus, Statibus, & publico perniciosam declaravit.

114 Ad sextum respondeo à nonnullis omnia vectigalia nova improbari velut injusta; maxime imposita super rebus ipso usu consumptibilibus, & super esculentis & poculentis. Verùm ipsi non satis attendunt publicam necessitatem, plerùmque adeò urgentem, ut ei sublevandæ nec antiqua vectigalia sufficiant, nec nova, quæ super aliis rebus imponuntur. Ideoque dum ea indistinctè damnant, errandi aniam semidoctis præbent. In nostro præsertim Hispanico Belgio, in quo vectigalium illorum justitiam & necessitatem, nedum usus à multis retrò annis frequentissimè ostendit, sed & unanimesensus omnium Belgii Ordinum (qui pro iis imponendis supplicare solent Regi) quorum (utpote expertorum, compertisque habentium publicas necessitates, earumque causas) unanimes hac de re sensus inconsiderationem arguit contradicentium.

CAPUT XIII.

Omnis lex in conscientia obligans, obligat sub culpa, veniali, vel mortali.

115 **E**st adeò communis assertio Theologorum omnium, ut prorsus singularis sit contraria Recentioris cujusdam opinio disp. 3. de legib. n. 19. dicentis non omnem transgressionem legis aeternæ esse peccatum mortale, vel veniale, Augustinianamque peccati definitionem, dictum, factum, vel concupisum contra legem aeternam, latius patere, quam peccatum mortale, vel veniale, convenireque peccato, nec mortali, nec veniali, quod vocat immediatè à parte rei individuatum sub peccato in genere. Qui etiam Author disput. 6. n. 26. dicit, obligationem in conscientia multum differre ab obligatione sub

culpa, ut patet (inquit) ex Regula Dominicanorum, aliorumque quorundam Religiosorum. Illa enim obligant in conscientia (utpote dictante Regulas illas esse servandas) non verò sub culpa: cùm expriment se non obligare sub culpa.

Sed contra ipsum assertio nostra probatur. 1º. Quia omnis transgressio legis, verè & propriè in conscientia obligantis, est vera & propriè dicta transgressio legis Dei aeternæ, ut constat ex dictis num. 80. Sed omnis vera & propriè dicta transgressio legis Dei aeternæ, est veri nominis peccatum, adeoque culpa (ut constat ex Augustiniana & Ambrosiana peccati definitione) omne autem veri nominis peccatum, vel mortale est, vel veniale. Neque enim à parte rei magis dabile est veri nominis peccatum, nec mortale, nec veniale, quam veri nominis peccatum, nec grave, nec leve. Quod tam impossibile est quàm quantitas à parte rei, nec magna, nec parva.

2º. Quia novum istud & inauditum peccati individuum suus Author definire non potest, nec naturam ipsius explicare. Neque enim bene ipse explicat, dicendo, quòd sit peccatum non privans hominem gratiâ sanctificante, sed specialibus Dei favoribus, gratiisque quibusdam actualibus. Ista namque est definitio, seu explicatio peccati venialis, quam omnes passim Doctores tradunt, nec aliam ipse proferre potest.

3º. Singulares opiniones, contra Theologos omnes, absque cogente fundamento non sunt introducendæ. Id enim sapientum omnium judicio temerarium reputatur, uti ostendimus to. 1. de Deo distinct. 1. q. 1. a. 3. & q. 5. a. 3. Sed opinio quæ ponit peccatum à parte rei nec mortale, nec veniale, singularis est, & contra Theologos omnes (divisionem namque peccati propriè dicti in mortale & veniale, velut adæquatam, Theologi omnes hæctenus receperunt & tradiderunt) nec ullum habet fundamentum cogens. Non enim ex sacris Litteris, non ex sacris Canonibus, non ex Patribus, utpote solam facientibus mentionem peccati mortalis & venialis. Non denique in ratione petita ex supradictis Religiosorum Regulis. Quia Regulæ illæ ad materiam in eis præscriptam, ex se non obligant sub peccato propriè dicto, sed sub pœna dumtaxat, prout expressè declarant. Ex illis ergo solide probari nequit veri nominis peccatum, quod nec mortale sit, nec veniale. Neque laudatus Author citatâ disp. 3. n. 19. verè dicit transgressioni Regularum illarum per se convenire Augustinianam peccati definitionem: cùm id sit contra expressam Regularum illarum expressionem, & contra id quod ipsemet disput. 6. n. 24. expressè dicit, Regulas illas sub culpa non obligare, sed sub pœna dumtaxat.

CAPUT XIV.

Leges humane, tam civiles, quam ecclesiasticae, in materia gravi, per se obligant sub culpa mortali; in levi, sub veniali.

118 **P**robatur imprimis de legibus ecclesiasticis. Quia licet legum humanarum transgressionem, etiam in materia gravi, secluso contemptu, & scandalo, non esse mortalem, docuisse dicitur Gerson: omnes passim Doctores opinionem istam prorsus improbabilem censent. Et Alexander VII. damnavit hanc propositionem: *Frangens jejunium Ecclesie, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu vel inobedientia hoc faciat, puta quia non vult se subjicere precepto.*

119 Pro judicanda verò materiae gravitate, tamen si determinata regula assignari nequeat, quæ omnes omnino casus comprehendat; regulæ sequentes ut plurimum servire poterunt.

Prima: pœna gravis, ut excommunicationis majoris, capitis, exilii perpetui, &c. signum est materiae gravis.

Secunda: si lex communi fidelium sensu & apprehensione censeatur graviter obligatoria, signum est materiam illius esse gravem.

Tertia: ad ferendum iudicium de materiae gravitate, non sufficit considerare rem absolutè, & secundum se præcisè (contingit enim rem absolutè exiguam, attentis circumstantiis esse respectivè gravem, prout fuit usus pomi Adamo vetiti) sed oportet eam considerare cum omnibus circumstantiis suis, temporis, loci, personarum, & maximè finis à Legislatore intenti.

Quarta: ad dijudicandam materiae gravitatem, non sufficit etiam quòd finis ob quem præcipitur, vel prohibetur, sit in se magni momenti; sed oportet quòd ad finem illum magni momenti vel necessària sit, vel multum conducens. Sola proinde materia illa in legibus humanis censetur gravis, quæ vel necessària est, vel valdè utilis ad notabilem finem à Legislatore intentum.

120 Probatur quoque assertio generaliter de quibuscumque legibus, etiam civilibus, quia earum transgressio in materia gravi, per se est transgressio legis divinæ in materia gravi, juxta dicta n. 80. Sed transgressio legis divinæ in materia gravi, est mortalis, ut omnes fatentur. Ergo.

121 Sed, hoc dato, quaeritur, an saltem per accidens, ex intentione Legislatoris, fieri possit, ut transgressio legis humanæ, in materia gravi, mortalis non sit, sed venialis dumtaxat? Afirmant Navarrus, Suarez, Sanchez, Bonacina, Arriaga, Salas, & novissimè Jacobus Boudart tom. 2. tract. 4. de legib. §. 30. Sed probabilius negant Victoria, Sotus, Salmeron, Bellarminus, Arragonius, Medina, Vasquez, Tannerus, Beca-

nus, Sylvius, Caspensis, Amicus, Mastrius, estque sententia communior, ut Mastrius testatur disput. 2. de legib. q. 5. n. 142.

122 1º. Quia hoc ipso quòd Legislator humanus veram fert legem in materia gravi, obligatio gravis sequitur ex natura rei, vel ex lege divina, nec Legislator humanus hoc impedire potest; sicut impedire non potest, ne obligatio in conscientia, & sub culpa, ex natura rei, vel ex lege divina, sequatur, hoc ipso quòd veram fert legem, ut ostensum est cap. 9.

123 2º. Hoc ipso quòd Legislator humanus veram fert legem in materia gravi, lex divina, de obediendo Superiori legitime præcipienti, obligat in materia gravi, nec hoc Legislator humanus impedire potest. Sed omnis lex divina, in materia gravi, obligat sub mortali, nec hoc etiam Legislator humanus impedire potest. Quod enim Boudartius ait, lege divinâ, de obediendo Superiori legitime præcipienti, non induci aliam obligationem, quam sit ea quæ provenit ex voluntate istius Superioris legitime præcipientis, solumque juberi iis obediri sub veniali, si Superior iste solum sub veniali jubeat. Verum non est: tum quia divinæ legis obligatio (de obediendo, &c.) ab ipsa lege divina procedit, non ab humana, cujus obligatio potius à divina lege derivatur, quam è converso, juxta illud D. Thomæ 1. 2. q. 96. a. 4. *Leges humaniùs postea habent vim obligandi in foro conscientia à lege aeterna, à qua derivantur, secundum illud Proverb. 8. "Per me Reges regnant, & legum Conditores justa decernunt."* Et illud Rom. 13. *Non est potestas nisi à Deo: quæ autem sunt, à Deo ordinatae sunt, &c.* Tum quia aliàs similiter dici posset, lege divinâ, de obediendo Superiori legitime præcipienti, non induci aliam obligationem, nisi quam Superior voluerit, ac per consequens per eam non induci obligationem in conscientia, si Superior veram legem, seu præceptum ferens, non velit legem suam, vel præceptum obligare in conscientia, sed sub pœna dumtaxat. Quod Boudartius §. 29. merito negat.

124 3º. Non est in potestate jurantis, vel voventis, in materia gravi, se solum obligare sub culpa levi. Similiter ergo non est in potestate legem veram ferentis, in materia gravi, solum obligare sub culpa levi. Consequentia bona est à paritate rationis. Antecedens est communis sententia Doctorum, & probatur, quia aliàs posset quis voto perpetuæ castitatis se obstringere, vel summam valdè notabilem Deo, Sancto vel Ecclesia sub juramento promittere, sub veniali dumtaxat. Quod si verum esset, de multis ejusmodi votis, juratisque promissionibus, merito dubitari posset, utrum obligent sub mortali, quando obligationem istam voventes, vel promittentes non expresse- runt; nec de ea cogitaverunt. Neque enim

est cur tunc præsumendi sint voluisse, in materia gravi, se per ejusmodi vota & promissiones obligare sub culpa gravi, si potuerint sub levi. Si enim Legislator (secundum adversarios) præsumendus non sit voluisse, in materia gravi, subditos per legem obligare sub culpa gravi, nisi id expresse, vel signo aliquo, à materiæ gravitate distincto, sufficienter manifestaverit: cur non pariter philosophandum de vovente, jurante, promittente? cur votum, juramentum & promissio, in dubio, potius præsumi debet factum proportionatè ad materiam, quam lex, vel præceptum? An idèo dicent voventem, & sub juramento promittentem, non teneri voto & juramento sub culpa gravi, in materia gravi, nisi id expresse, vel signo aliquo, à materiæ gravitate distincto, manifestaverit? At in contrarium est communis sensus Doctorum, communisque apprehensio timoratorum fidelium. Sicut ergo votum & juramentum, sic lex & præceptum, in materia gravi, semper obligant sub culpa gravi, & in dubio præsumi debet factum proportionatè ad materiam.

Solvuntur objectiones.

125 **O**bjicies 1°. Lex est actus Legislatoris; obligatio verò est effectus moralis istius actus. Sed actus agentium, in moralibus, non operantur ultra intentionem eorum. *L. non omnis ff. si certis.* Si igitur Legislator, in materia gravi, solum obligare velit sub culpa levi, lex sic solum obligabit.

Respondeo 1°. argumentum istud nihil probare, quia similitudinem probat, videlicet obligationem in conscientia non inducendam per legem, si intentio Legislatoris sit solum obligare sub poena. Votum item & juramentum (utpote actus voventis, & jurantis, qui non operantur ultra intentionem agentium) in materia gravi non obligare sub culpa gravi, si vovens & jurans solum intendat se obligare sub levi.

126 **R**espondeo 2°. actus agentium non operari ultra intentionem eorum, in iis quæ ab eorum voluntate dependent, per eamque impediabilia sunt. Quemadmodum verò obligatio in conscientia, sic quantitas illius, supposita materiæ gravitate, non pendet à voluntate Legislatoris, veram legem ferre voventis, nec per eam impediibilis est, sed vel ex natura rei, vel ex divina lege resultat, prout à simili constat ex dictis de voto, juramento, &c.

127 **O**bjicies 2°. Legislatori, in materia gravi, liberum est legem ferre, vel non ferre, sicut & materiam gravem proponere servandam sub præcepto, vel sub consilio dumtaxat. Ergo pariter ipsi liberum est, in materia gravi, ferre, vel non ferre legem obligatoriam sub culpa gravi.

Respondeo 1°. etiam istud argumentum

nimum probare, videlicet liberum esse Legislatori veram ferre legem, quæ tamen obligatoria non sit in conscientia; liberum item voventi & juranti facere verum votum, vel juramentum, in materia gravi, non obligatorium sub culpa gravi.

128 **R**espondeo 2°. Sicut liberum est Legislatori veram legem ferre, vel non ferre; ex supposito tamen quòd veram legem ferre velit, non magis ipsi libera est qualitas obligationis (puta obligatio in conscientia) quam voventi & juranti, seu aliquid sub juramento promittenti (verum quippe votum, & juramentum in conscientia non obligatorium, hæctenus inter Theologos non est auditum) sic ex eodem supposito, supposita item materiæ gravitate, non magis ipsi libera est quantitas obligationis in conscientia, quam libera sit voventi & juranti.

129 **O**bjicies 3°. Ecclesiæ præceptum de non communicando in humanis cum excommunicato, deque recipiendo Confirmationis Sacramento, solum obligat sub culpa levi; licet obligare possit sub gravi, atque adeo veretur in materia gravi.

Respondeo negando antecedens, quoad receptionem Sacramenti Confirmationis, si necessaria sit necessitate præcepti ecclesiastici (qua de re tom. 3.) at secundum aliquos solum necessaria est necessitate præcepti divini, quod in materia gravi haud dubie obligat sub culpa gravi. Quoad communicationem verò cum excommunicato, si eam Ecclesia solum prohibeat sub culpa levi (de quo etiam alibi) signum est, quòd, in circumstantiis in quibus eam prohibet, non judicet abstinentiam illius graviter necessariam esse ad finem à se intentum; per consequens non esse materiam gravem.

130 **O**bjicies 4°. Regula Carmelitarum, ex communi Religionis sensu, solum obligat sub veniali, ad abstinentias & jejunia per eam præscripta: quæ tamen haud minus sunt materia ex se gravis, quam abstinentia & jejunia ecclesiastica.

131 **N**egat antecedens Thomas à Jesu; sed eo concessio (uti noster Lezana concedit tom. 1. Summæ c. 7. n. 6. ex communi Religionis sensu, qui optimus est legum interpretes) respondeo hoc idèo esse, quia servatis iis quæ ad votorum substantiam spectant, abstinentias illas & jejunia singula Religio non censet esse materiam formaliter gravem, respectivè ad finem quem intendit, qui est tendentia ad perfectionem, in actibus internis principaliter consistentem, eò quòd in iis subinde ex humana fragilitate, non ex consuetudine, neque ex contemptu deficientem non censet per singulas transgressiones graviter, sed leviter dumtaxat deficere à sine illo per Regulam intento; tamen abstinentiæ illæ & jejunia materialiter fortè sint materia gravis, vel etiam

CAPUT XV.

Lex ecclesiastica indirecte obligare potest, & de facto obligat ad actus internos.

etiam formaliter in ordine ad alios fines, quos Ecclesia principaliter intendit, dum abstinentias & jejunia præcipit. Nec hoc mirum videri debet, quandoquidem una eademque materia, in ordine ad unum finem levis, in ordine ad alium finem reputetur gravis, ut constat in esu pomi, qui secundum se est materia levis, sed in ordine ad finem ob quem Protoparentibus prohibitus fuit, formaliter gravis fuit; sicut & infusio modicæ aquæ in Calice. Quomodo etiam transitus per talem plateam, ingressus in talem domum, colloquium cum tali persona, secundum se præcisè sunt materia levis, sed respectivè ad certas circumstantias, materia gravis, ut sapienter observant Valentia, Salas, Sylvius, &c.

131 Porro finis Carmelitica Religionis, in supradictis punctis, est, uti dixi, præscribere modum tendendi ad perfectionem, ad quam licet quilibet Religiosus sub mortali tendere teneatur in communi; non tamen in singulari, id est per singulos actus vitæ, vel regulæ suæ. Quia defectus in nonnullis actibus singularibus, hinc inde, citra contemptum accidentis, non censentur deficientiæ notabiles à mortali obligatione tendendi ad perfectionem.

132 Objicies 5°. illud Melliflui Doctoris in lib. de præcept. & dispens. c. 10. *Majora, minoraque præcepta dixerim, secundum quod majus minusve velle constituit illum, qui præcipit, sive Deum, sive hominem.* Igitur major vel minor, atque adeo gravis vel levis obligatio præcepti (secundum ipsum) pendet à voluntate præcipientis.

Respondeo negando consequentiam. Neque enim majorem vel minorem præcepti obligationem petit ex voluntate præcipientis utcumque, sed secundum quod fertur in majus vel minus objectum. Illam proinde petit ex voluntate præcipientis, proportionatâ naturæ & magnitudini rerum præceptorum. Id enim apertè sonant verba ista, *secundum quod majus minusve velle constituit illum, &c.* sicut & exempla quæ subjungit: quod Deo magis displiceat *farum alienorum, quam tenacitas propriorum bonorum.* Item, quod *in mandatis hominum... pro variis necessitatibus agendorum, injungentium assertio variatur, quodque putaverint rectius & commodius, hoc amplius cupiunt, & exigunt observari.* Objectum proinde Melliflui Doctoris testimonium assertionem nostram firmat, non infirmat; præsertim cum pariter loquatur de divinis, ac de humanis præceptis; divina verò, in materia gravi, graviter obligare, ne ipsi quidem negant adveffarii.

Actus interni dupliciter cadere possunt 133 sub legem, directè & indirectè. Directè, dum per eam præcipiuntur, vel prohibentur per se, & ratione sui, & non solum ratione actus externi. Indirectè, dum non præcipiuntur, vel prohibentur per se, & ratione sui, sed ratione actus externi, cui junguntur; ut scilicet actus externus humano modo fiat, vel constituat in specifica ratione actus præcepti, vel prohibiti.

Quod itaque lex ecclesiastica indirectè obligare possit ad actus internos, communissima est sententia Doctorum, & probatur 1°. quia contraria opinio cujusdam Recentioris, non solum est contra omnes ferè Doctores, sed & contra communem fidelium, Ecclesiæque sensum & usum, ut ex dicendis apparebit. Est etiam contra sacra testimonia capite sequenti proferenda, quæ (utpote favorabilia Ecclesiæ, ejusque potestati) restringenda non sunt, absque fundamento in Scriptura & Patribus, sed amplianda proportionatè ad finem ecclesiasticæ potestatis. Non solum quia Ecclesiæ favores sunt ampliandi, sed & maxime, quia proximus & immediatus finis potestatis ac legis ecclesiasticæ, in materia sibi propria, non est sola externa politia ecclesiastica; sed est interna & æterna salus animarum, ut constat ex dictis cap. 8. Igitur per Ecclesiam, etiam sitentem in materia sibi propria, præcipi possunt actus ad finem illum proficui, saltem non nimis ardui & difficiles, nec divinæ legi contrarii. Atqui actus externi, sine internis, ad finem illum nihil proficiunt, sed deficiunt potius, ut patet in externa horarum recitatione, sine interna attentione & devotione, sed cum voluntaria distractione, vel etiam cum prava intentione, &c.

2°. Opinio illa non satis consultè dignitati ecclesiasticæ potestatis, in materia sibi propria, dum eam usque adeo decurtat, ut neget eam extendi ad præcipiendum actum virtutis, secundum rationem formalem, seu animam virtutis, solumque ei subjicit materiale, seu cadaver virtutis, cui satisfiat actu externo hypocritico, v. g. hypocriticâ devotione, dum capite *dolentes* de celebr. Miss. devotam præcipit horarum recitationem. Quam certè non solum præcipit ut interpretatrix divinæ legis, sed ut reatrix ecclesiasticæ disciplinæ; sicut dum præcipit jejunia, abstinentias, &c. Cum nullum sit fundamentum aliter de illa, quam de istis philosophandi.

3°. Opinio illa non ædificat bonos fide- 136 lium mores, sed dissipat; nec reformat, sed

laxat: cum ex ea confectarium fit 1.º. præcepto merè ecclesiastico, de Missâ diebus festis audienda, satisfieri, eam audiendo cum reverentia quidem externa, sed interno animo irridendi divina mysteria. 2.º. præcepto merè ecclesiastico, de horis recitandis, satisfieri, eas recitando cum voluntaria distractione, vel etiam recitando ex sola curiositate (sicut leguntur gazetæ) sine ulla interna devotione, determinante externam illam recitationem ad speciem orationis, potius quàm curiositatis, &c. 3.º. præcepto annuæ confessionis & communionis, quæ ecclesiastico præcisè, satisfieri per confessionem voluntariè nullam, vel communionem sacrilegam, ob voluntarium defectum purè internum. Quas sequelas certum est admitti non posse; cum Alexander VII. damnaverit hanc propositionem: *Qui facit confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.* Innocentius quoque XI. proscripserit hanc: *Præcepto communionis annuæ satisficit per sacrilegam corporis Domini manducationem.*

137 Nec propositiones istæ dici possunt solum damnatæ, intelligendo eas de ecclesiastico præcepto confessionis & communionis, quæ interpretativo, vel determinativo divinæ legis, adeoque quæ divino, non quæ ecclesiastico præcisè. Quod enim præceptis illis, quæ divinis, satisfiat sacrilegâ communionem, vel confessionem, nullus unquam Catholicus dixit. At Alexander & Innocentius in Decretis suis testantur, damnatas illas propositiones ab aliquibus Doctoribus, vel Professoribus Catholicis traditas, & idè damnatas fuisse. Causa namque damnationis 45. propositionum ab Alexandro VII. est quia audivit, non sine magno animi sui mœrore, complures opiniones, Christianæ disciplinæ relaxativas, & animarum perniciem inferentes, partim antiquatas iterum suscitari, partim noviter prodire. Nec Innocentius XI. damnavit, nisi propositiones, partim ex diversis vel libris, vel thesibus, seu scriptis excerptas, & partim noviter adinventas, prout uterque loquitur in narrativa Decreti sui.

Denique de veritate assertionis nostræ non est relictus ambigendi locus, postquam S. D. N. Clemens XI. Constitutione suâ, quæ incipit, *Vineam Domini*, definiivit, Constitutioni Alexandri VII. Prædecessoris sui circa factum Jansenii debitam esse internam submissionem.

CAPUT XVI.

Valdè probabile est, lege purè ecclesiasticâ, etiam directè præcipi, & prohiberi posse actus internos.

138 **L**Ege purè ecclesiasticâ (id est versante in materia, quæ non sit juris naturalis, nec divini) actus internos præcipi posse, negat

(cum nonnullis Antiquis) turba Recentiorum. Sed affirmat veneranda canities Majorum. Ita nominatim Glossa in cap. *cogitationes* dist. 1. de poenit. Major in 4. distinct. 12. q. 7. Albertus Pighius l. 6. de Hierarch. Eccles. c. 16. Adrianus in 4. q. 4. de confess. §. *alii probant*, & quodlib. 8. q. 8. Joannes Briardus quodlib. 2. Jacobus Latom. de confess. secret. Joannes Lensæus de libert. l. 12. c. 11. Molanus tr. 5. de Repub. c. 81. Jacobus Bajus l. 2. Instit. c. 8. Julius Clarus l. 5. §. ult. q. 91. Medina Cod. de orat. q. 15. Rosella verbo *absolutio*, Corduba l. 4. q. 13. sub finem. Quos è Recentioribus sequuntur Sylvius 2. 2. q. 104. a. 4. Boudartius de legib. tract. 4. §. 35. Merenda tract. de cambio c. 45. & alii, quorum opinionem idè præferendam censeo, quia rationes & autoritates in favorem ipsius subjiçendæ, longè præponderare videntur rationibus & autoritatibus in contrarium.

139 Probatum itaque assertio nostra 1.º. autoritate Scripturæ, secundum quam Christus (qui talem Ecclesiæ potestatem haud dubiè concedere potuit) de facto contulit, dum Petro & successoribus amplissimè & illimitatè Joan. 21. dixit: *Pasce oves meas.* Et Matth. 16. *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in celis.* Neque enim nobis licet amplissima & illimitata hæc Christi verba ad solos actus externos coarctare, ratione purè humanâ, sine illo in sacris Litteris, Canonibus, & Patribus fundamentum.

2.º. Ex communi sensu & autoritate Ecclesiæ, quæ suam in actus merè internos potestatem sæpius agnovit & exercuit, ut dum Nicolaus IV. in Regula tertii Ordinis S. Francisci, confirmata à Leone X. injungit quotidie Fratribus examen conscientie, quod est actus purè internus. Deinde dum in Jubilæo universalis dispensat & commutat vota merè interna, etiam de rebus merè internis, v. g. de faciendâ quotidie oratione mentali. Quamvis enim ista Ecclesiæ potestas in vota, non sit ad ligandum, sed ad solvendum, ab una ad alteram rectè arguitur. Si enim solvendi potestas Ecclesiæ concessa his verbis, *quodcumque solveris super terram, &c.* directè extenditur ad solvendum actus merè internos; similiter ergo ligandi potestas, eidem concessa his verbis, *quodcumque ligaveris super terram, &c.* directè extenditur ad ligandum actus merè internos. Tam enim generalis est tenor concessæ potestatis ligandi, quàm solvendi, tamque ligandi quàm solvendi potestatem sibi ad actus internos collatam Ecclesiæ censet. Eandem item potestatem agnoscit, dum sacris Ordinibus iniciandos obligat ad emittendum votum castitatis. Ad quod licet Arriaga putet solum obligare per modum conventionis & pacti; contrarium est verius: quia ad illud obligat etiam nolentes; pactum verò non stat, nisi utraque pars sit volens.

141 3°. Probatur autoritate Eulogii Presbyteri, sanctitate conspicui, quem aliorum intima penetrasse, & subinde castigasse, auctor est Sozomenus histor. tripart. l. 8. c. 11.

4°. Ex propositionibus sequentibus ab Innocentio XI. in Michaelè Molinos damnatis: *Præpositis obediendum est in exterioribus, & latitudo voti obedientia Religiosorum tantummodo ad exteriora pertingit. Res digna est nova quadam doctrina in Ecclesia Dei, quod anima, quoad internam, gubernari debeat ab Episcopo... quia Ecclesia non iudicat de occultis.*

142 5°. Probatur triplici ratione. Prima est, quia Ecclesia potest, iustis de causis, voluntatem, & consensum hominis inhabilitare ad vota validè emittenda, illa etiam quæ solo animo, deque materia purè interna fierent, uti probat Suarez l. 3. de voto c. 3. igitur & potest alicui prohibere, ne talia vota emitat.

143 Secunda ratio: Ecclesiæ; etiam ut Legislatoris in propria materia, sive ut Restrictoris disciplinæ ecclesiasticæ, finis directus & immediatus, non est sola politia externa, vel disciplina, sed & maximè animarum salus, uti ostendimus cap. 8. igitur Ecclesiæ directè & per se non solum præcipere potest actus externos; in ordine ad externam illam disciplinam, sed & internos; ad animarum salutem. Quatenus enim directè & immediatè ad salutem ordinata, potestatem habet directè & immediatè præscribendi media, & statuendi præcepta, iti fini proportionata: igitur potestatem habet directè & immediatè præscribendi præcipiendique actus internos & spirituales, sine quibus externi ad finem illum internum & spirituales proportionati non sunt. Sensit vim hujus rationis Suarez loco citato, ideòque ingenue confessus est, quòd fit in Ecclesia quasi duplex potestas; altera gubernativa fori externi; altera immediatè ordinata ad forum animæ, quam ait se extendere ad actus merè internos. Similiter Layman tr. 4. c. 7. de voto, sic negat Ecclesiæ jurisdictionem in actus internos contentiosam, id est ordinatam ad vindictam & punitionem, ut eidem in eos concedat jurisdictionem proximè tendentem ad animæ salutem.

144 Et confirmatur, quia Ecclesiæ potestas & jurisdictio, quatenus directè & proximè ad salutem tendit, directè & proximè est spiritualis: ergo directè & proximè versatur circa res & actus spirituales.

145 Tertia ratio: Prælati Regularis directè obligare potest subditos ad actus merè internos, v. g. ad intentionem Missæ, orationem mentalem, &c. (uti constat ex Regula, & Constitutionibus nostris, à Sede Apostolica approbatis, in quibus ista expressè præcipiuntur) igitur & Ecclesiæ id potest. Cum Papa v. g. non minorem, sed majorem ha-

Tom. II.

beat potestatem in actus internos subditorum, quàm Prælati Regularis.

Quòd enim obligatio Regularium fundatur in voluntate, quæ vovens Prælati se voluntariè subjecit secundum Regulam (adèque etiam in ordine ad actus internos) sive in voto, quod, quia principaliter fit Deo, ad actus etiam merè internos se extendit. Nihil facit ad tribuendam Prælati Regulari majorem in actus internos potestatem, quàm Papæ, 1°. quia si ratio ista probat pro Prælati Regularium, probat etiam pro Papa, utpote cui homines voluntariè se subiciunt per Baptismum, uti per Religiosam Professionem subiciunt se Prælati Regulari. Sicut enim Religiosi voluntariè fiunt Religiosi; membraque Religionis; sic Christiani voluntariè fiunt Christiani, Ecclesiæque membra. Sicut etiam Religiosi, Religionem profitendo; promittunt obedientiam Superioribus Religionis; sic Christiani, Christianismum profitendo, Baptismumque suscipiendo, promittunt obedientiam Superioribus Ecclesiæ, tamquam Vicariis Christi, à quibus Apostolicum istud usurpari potest: *Pro Christo legatione fungimur, tamquam Deo exhortante per nos.* Quibus etiam à Christo data est amplissima potestas animas ligandi, & pascendi ad vitam æternam. Professionem quippe baptismalem, votum, promissionem, & pactum esse, Patres omnibus sæculis tradiderunt apud Illustriss. D. Episcopum Castoriensem in tract. cui titulus, *Amor penitens* l. 2. c. 6. edit. 2.

2°. Majorem Prælati Regularibus, quàm Papæ in actus internos potestatem concedere, non est consonum sacris testimoniis n. 137 relatis, contrariumque probatur ex eo quòd Papa sit Generalissimus omnium Religionum, sicut & omnium fidelium.

3°. Potestas Prælatorum Regularium in suos est potestas ecclesiastica. Non suprema. Ergo subalterna, seu dependens, proveniensque ab Ecclesia. Quæ profectò non dat, nisi quod habet.

4°. Si privati homines, suâ voluntate ac voto, Prælati suis dare possint directam potestatem in actus suos internos: multò magis Christus Ecclesiæ Prælati, & maximè Papæ eam dare potuit; utpote magis habens internos actus nostros in potestate sua, quàm nos ipsi. Christum autem de facto eis contulisse hanc potestatem, constat partim ex allatis sacris testimoniis; partim ex eo quòd Ecclesiæ dederit spirituales in Christianos potestatem. Ad quod significandum, dedit ipsi Spiritum sanctum, ad regimen populorum, dedit potestatem aperiendi, claudendique cælum, incorporandi corpori Christi, & ab eo separandi; nutriendi fideles pretioso corpore & sanguine suo, &c. Hæc enim liquidò manifestant à Christo datam Ecclesiæ potestatem, cui non solum corpus, & ea quæ per corpus geruntur, forent directè

D

subjecta; verum etiam animarum, & quae per animas geruntur.

CAPUT XVII.

Solvuntur objectiones.

151 **O**bjicies 1°. Angelicam doctrinam 1. 2. q. 91. a. 4. *De his potest homo legem ferre, de quibus potest judicare. Judicium autem hominis esse non potest de interioribus moribus, qui latent; sed solum de exterioribus actibus, qui patent.*

Respondeo manifestum esse ex contextu, tituloque istius articuli, S. Doctorem nihil aliud intendere, nisi quod ad sufficienter ordinandos, cohibendosque actus interiores, praeter humanam legem, necessaria sit divina; sive quod humana lex, absque adminiculo legis divinae, non sit sufficiens ad efficaciter coercendos internos transgressores. Ad quod manifestandum, immediate post verba objecta, subjungit: *Ideo lex humana non potuit cohibere, & ordinare sufficienter interiores actus, sed necessarium fuit, quod ad hoc perveniret lex divina.* Quia scilicet actus pure interiores humanam legem solum prohiberi vel praecipui possunt sub culpa & centura coram Deo incurrenda; quam si quis interiorius non curaverit, nec fateri voluerit, humanam potestate, humanoque judicio convinci nequit, nec puniri, sed, quoad hoc, dimitti debet iudicio Dei, divinaeque legis. Ex quo non magis consequens est, Ecclesiam ad actus internos obligare non posse, quam ipsam obligare non posse sub reatu peccati mortalis, aeternaeque damnationis, ex eo quod eam per se infligere non possit, sed dumtaxat per adiutorium Dei, cujus vices gerit. Et sicut non definit habere potestatem in actus per accidens occultos, v. g. occultam carniarum vitiarum manducationem, ex eo quod per accidens eam sine Dei adiutorio sufficienter cohibere, sive in iudicio contentioso convincere, punireque non possit; sic non definit habere potestatem in actus internos, &c.

152 **O**bjicies 2°. Idem S. Doctor 2. 2. q. 104. a. 5. probat dictum istud Seneca l. 3. de beneficiis. *Errat, si quis existimat servitutem in totum hominem descendere: pars enim melior exempta est. Corpora obnoxia sunt & adscripta dominis; mens quidem est sui juris.* Ideoque S. Doctor concludit sic: *Et ideo in iis qua pertinent ad internam motum voluntatis, homo non tenetur homini obedire, sed solum Deo. Tenetur autem homo homini obedire in iis qua exteriorius per corpus sunt agenda.*

Respondeo haec non procedere generaliter, & indistincte, etiam de mente S. Doctoris, tum quia ibidem ad 3. ait, quod *Religiosi obedientiam proficiuntur, quantum ad regularem conversationem, secundum quam suis Praelatis subduntur.* Regularis autem conversa-

tio, seu vita plurimum Regularium, ex praescripto Regulae ipsorum, est conversatio interna cum Deo, seu vita contemplativa, ut constat ex Regula nostra. Unde & ipse S. Doctor ibidem q. 188. expressè agit de Religionibus, quae vacant vitae contemplativae. In quibus cum contemplatio, seu interior cum Deo conversatio spectet ad regularem conversationem, non est dubium, in eiusmodi Religionibus, à Praelatis (ex mente sancti Doctoris) praecipui posse aliquid spectans ad puram contemplationem. Non solum quia (loco antè citato) expressè dicit, quod *Religiosi, quantum ad regularem conversationem, suis Praelatis subduntur;* verum etiam quia q. 186. a. 5. ad 4. dicit, quod *voluntatem obedientiae ipsorum se extendit ad dispositionem totius humanae vitae:* quae, cum vel activa sit, vel contemplativa, suntque Religiones specialiter institutae ad vacandum vitae contemplativae: igitur votum obedientiae (in illis) extenditur ad interiores actus contemplationis. Tum quia probabile non est, à tanto Doctore negatam Ecclesiae potestatem animas ligandi, & solvendi, saltem in foro non contentioso. Certum proinde est, ex mente ipsius, servitutem, seu subjectionem ad Ecclesiam, in totum hominem hoc sensu descendere, nec proinde animas sui juris esse. Proinde dicta illa Seneca, & S. Thomae, procedunt de potestate coactiva in foro publico & contentioso, non de pure praecipitiva, vel coercitiva in foro pure interno. In quo Ecclesia non agit praecipue in virtute sua pure humana, sed in virtute superhumana sibi à Christo concessa, de qua nec Seneca agit, nec S. Thomas: de ea namque non procedunt potestas patria & dominativa, in quibus S. Doctor exemplificat ibidem in corpore, & ad 2.

Objicies 3°. De iis Ecclesia non potest ferre legem, de quibus non potest judicare (cum potestas legislativa conjunctam habere debeat judicativam, seu coercitivam: alias inutilis esset, vel saltem inefficax) sed non potest judicare de actibus mere internis. Quia *Ecclesia non judicat de occultis*, cap. *Sicut de Simonia. Eaque datum est de manifestis tantummodo judicare*, cap. *tua nos eod.* Et ratio est, quia *secretorum solus Deus Cognitor est, & Judex*, cap. *erubescant dist. 32. Homines quippe vident ea quae parent; Deus autem innotet cor. 1. Reg. 16.*

Respondeo 1°. sicut Deus Ecclesiae dedit potestatem ferendi legem obligatoriam in conscientia, tamen de conscientia nullus hominum judicare queat; sic dedit ei potestatem ferendi legem de actibus internis, tamen de iis nullus hominum judicare possit iudicio coactionis: sufficit enim quod de iis judicare possit iudicio discretionis, quo judicat an talis, vel talis actus bonus sit, vel malus, an expediat eum praecipui, vel prohiberi, &c.

2°. Sicut Ecclesiae potestas in actus ex-

ternos per accidens occultos (de quibus certum est sermonem esse in objectis canonibus, non verò de merè internis) non redditur per accidens inutilis, nec inefficax, ex eo quòd per accidens conjunctam non habeat potestatem coactivam: Sic Ecclesiæ potestas in actus merè internos, non redditur per se inutilis, & inefficax, ex eo quòd per se conjunctam non habeat coactivam in eos potestatem.

155 3°. Sicut Ecclesiæ potestas ferendi legem obligatoriam sub pœna æterna, non redditur inutilis, nec inefficax, ex eo quòd conjunctam non habeat potestatem per se infligendi pœnam illam, sed solus Deus: sic potestas ejusdem in actus internos, non redditur inutilis, &c. ex eo quòd conjunctam non habeat potestatem per se puniendi vel præmiandi illos, sed solus Deus. Sufficit enim quòd eos punire possit per Deum supplementem quòd illi deest ad punitionem similibus, taliterque approbantem quòd Ecclesia facit, ut contra se, legemque suam factum reputet quòd fit contra Ecclesiam Dei vices gerentem, à Deoque auctoritatem habentem: sicut sufficit quòd pœnam æternam infligere possit per Deum, &c.

156 4°. Licet Ecclesia citra divinam revelationem, vel rei confessionem, non possit interiores actus punire pœnâ incurrendâ per sententiam in foro contentioso: benè tamen pœnâ æternâ per Deum infligendâ. Probabile quoque est, quòd pœnâ excommunicationis ipso facto, absque alia declaratione, incurrendâ, punire possit mentales Hæreticos v. g. quamvis id non faciat ob conscientiarum tranquillitatem, inquit Sylvius 2. 2. q. 104. a. 5.

157 Objicies 4°. Ecclesia est sensibilis, & visibilis: ergo præcipere nequit nisi actus sensibiles, & visibiles.

Respondeo negando consequentiam. Tum quia ex antecedente non magis consecrarium, quàm ex eo consecrarium sit Ecclesiam præcipere non posse nisi sub pœna sensibili, & visibili. Tum quia Ecclesia sic sensibilis & visibilis est in capite, & in membris suis, ut potestas ipsius spiritualis sit & invisibilis; quæ proinde ad spirituales actus, & invisibiles, sicut ad pœnam spiritualem, & invisibilem, v. g. divinæ indignationis, & æternæ damnationis, se extendat.

CAPUT XVIII.

Ad satisfaciendum legi, vel præcepto Ecclesiæ, non requiritur voluntas expressa ei satisfaciendi; sed sufficit interpretativa.

158 **P**robatur 1°. quia qui, Ecclesiæ legem vel præceptum ignorans, facit id quòd Ecclesia præcipit, ubi lex innotuerit, non tenetur ad iterandum quòd fecit, v. g. ad audiendum alterum Sacrum.

159 2°. Ex S. Thoma 2. 2. q. 104. a. 3. ad 2. ubi dicit, quòd licet actus virtutis cadat sub Tom. II.

præcepto, potest tamen aliquis implere actum virtutis præceptum, non attendens ad rationem præcepti.

Siquis tamen, die Festo, audire volens 160 plura Sacra, nollet primâ auditione præcepto satisfacere, sed secundâ, videretur ad eam teneri. Quia licet expressâ satisfaciendi intentio necessaria non sit, necessaria videtur saltem virtualis & interpretativa, sicut ad satisfaciendum voto, vel justitiæ debito. Quam ob causam sicut justitiæ debito non satisfacit, qui pauperi, eleëmōsynam petenti, dat solidos duos, ipsi aliunde ex justitia debitos, nolens isto dono satisfacere debito justitiæ; nec satisfacit voto, qui vovit audire Sacrum, & audit, expressè nolens per illud voto satisfacere: ita similiter, &c. Scriptura namque, frequenter inculcans obedientiam & subjectionem erga leges & Legislatōres, satis insinuat leges implendas affectu saltem interpretativo legem implendi. Nec ulla inde causa serupulorum: cum affectum illum passim habeant Christiani, qui diebus ab Ecclesia præceptis Christiani officium implere solent. Tameñ enim ad diem Festum fortè non reflectant, interrogati tamen, statim dicent se officio satisfacere velle. Nec dubitandum, quin scrupulosi affectum illum habeant: cum illa ipsa anxietas habendi intentionem expressam, satis ostendat ipsis non deesse interpretativam.

Scio Lessium, Suarez, Vasquez, Valentiam, Sanchez, nequidem inquirere interpretativam istam intentionem, & secundum ipsos satisfacere præcepto, qui Sacrum audit, animo non satisfaciendi. Nec simile est (inquiunt) de eo qui ad Sacrum tenetur ex voto, cum in potestate voventis sit prorogare obligationem voti; non autem in potestate subditi prorogare obligationem præcepti. Sed non videntur satisfacere: quia licet obligatus ex voto alium non formaret actum, quo obligationem vellet prorogare, maneret antiqua obligatio voti; sicut manet antiqua obligatio debiti justitiæ, in casu prius allato, licet debitor eam novo actu non proroget.

Scio etiam quòd juxta Sanchez l. 1. c. 3. 162 n. 13. verè implet Sacri præceptum, qui illud ex contemptu audit. Sicut & juxta Azor. l. 7. c. 8. & Escobar tr. 1. exam. 11. n. 31. qui solum interest feminæ videndæ & concupiscendæ gratiâ. Sed istæ opiniones probabiles non sunt: quia tales Sacrum non audiunt reverenter ac devotè, prout Ecclesia audiri vult.

CAPUT XIX.

Unico actu satisfieri potest pluribus præceptis, eodem tempore concurrentibus, dum super eundem actum cadunt; secus dum cadunt super diversos actus.

Prior pars vix probatione indiget: dum 163 enim plura præcepta super eundem actum cadunt, sive dum non exigunt nisi unum eun-

demque actum, illum ponendo, ponitur totum quod exigunt. Igitur uno illo actu ipsis satisficit. Sic Sacerdos beneficiarius, unâ horarum recitatione, satisficit ordini & beneficio, imò & pluribus beneficiis. Unico Sacerdoti satisficit obligatus ad illud die Festo & Dominico. Unico jejuni obligationi Quadragesimæ, & quatuor temporum in Quadragesima occurrentium. Et sic de aliis.

164 Quod si unicâ solutione satisfieri nequeat duplici debito justitiæ commutativa, est quia justitia commutativa respicit æqualitatem rei ad rem, quæ non servatur unicâ v. g. solutione decem aureorum, dum ex diversis contractibus, & singulis eorum, singulos debeo decem aureos. In obligationibus verò legalibus respicitur mens Legislatoris, qui per diversâ præcepta sæpè non intendit nisi unam eandemque rem, ut vidimus.

165 Posterior pars vix etiam probatione indiget. Dum enim plura præcepta exigunt plusquam unum actum, iis non satisficit nisi ponendo plusquam unum. Quamdiu enim non ponitur nisi unus, non ponitur totum quod exigunt. Unde qui vovit gratuitum donum decem aureorum Ecclesiæ, cui aliunde debet ex justitia decem aureos, non satisficit semel dando decem aureos. Quia votum gratuiti doni, est de re aliunde ex justitia non debita, atque adeò de re distincta ab ea, quæ ex justitia debetur.

166 Quando autem diversâ præcepta diversos actus exigant, vel non exigant, pendet ab intentione præcipientis, vel obligationem imponentis, quæ ex verbis vel circumstantiis dijudicanda est. Quoties enim præcipientis concedit, ut unico actu pluribus præceptis satisfiat, diversâ præcepta ipsius unicum actum exigunt. Quando verò diversis præceptis diversos actus postulat, diversâ præcepta ipsius non sunt de unico actu, sed de pluribus.

167 Hinc unico officio satisfieri nequit obligationi hodiernæ & crastinæ. Clarum quippe est obligationes, diversis temporibus affixas (cujusmodi sunt obligatio hodierna & crastina) esse de diversis numero actionibus: cum una eademque numero actio diversis temporibus à nobis fieri nequeat.

168 Eiusmodi proinde obligationes numquam simul concurrunt, magis quam dies hodierna & crastina. Unico verò actu numquam satisficit pluribus obligationibus, nisi dum simul concurrunt. Unde Alexander VII. meritò prescripsit hanc propositionem: *Unico officio potest quis satisfacere duplici præcepto, pro die præsentis & crastino.* Quam propositionem Carameus Theol. fundam. p. 1. fundamento 31. (cum eximio quodam Jesuita, ibidem sine nomine citato) idèò probabilem censuerat, quia probabilem censuerat, unicâ Matutinarum & Laudum recitatione (vesperi factâ) satisfieri duorum dierum obligationi.

169 Nec refert 1º. quòd Ecclesia permittat, an-

ticipatâ recitatione Matutinarum & Laudum hodie sub vesperam factâ, anticipatè satisfieri pro die crastina. Cum enim remissio rei debitæ quoad substantiam, sed tantum quoad tempus, quo alioqui solvi deberet, non obstat, ne res quoad substantiam eodem modo solvi debeat, ac si suo tempore solveretur. At, si suo tempore solveretur, non eadem numero recitatione, sed diversâ solveretur. Aliter permissionem illam interpretari, non est interpretari in morum ædificationem, sed in dissolutionem, contra Ecclesiæ mentem, prout ex allatæ propositionis damnatione manifestum est.

Non refert 2º. quòd unicâ confessione, secundum Cardinalem de Lugo de poenit. disput. 15. sect. 7. Gasparem Hurtado ibidem disp. 7. diffc. 12. Dianam p. 4. tract. 4. resol. 206. satisfiat obligationi duorum annorum, dum quis, justa vel injusta de causa, omisit confiteri intra annum v. g. 1690. talis enim confitendo statim initio sequentis anni, satisficit pro anno sequenti & præterito. Quia si vera sit ista sententia (quod non sine fundamento negant viri doctissimi, nosque suo tempore, Deo dante, examinabimus) est quia tunc utriusque anni præcepta concurrunt. Elapso quippe anno 1690. non extinguitur obligatio confitendi pro illo anno, sed concurrat cum obligatione confitendi anno 1691. Cui nihil simile in casu nostro. Qui enim justa vel injusta de causa omisit officium die Lunæ, non tenetur illud recitare die Martis, sed cum die Lunæ extinguitur obligatio recitandi die Lunæ. Nec proinde obligatio recitandi die Lunæ unquam concurrat cum obligatione recitandi die Martis.

CAPUT XX.

Uno eodemque tempore, per plures actus non incompatibiles, satisfieri potest pluribus præceptis, non affixis diversis temporibus.

EST omnium ferè Doctorum (apud Sanchez l. 1. Moral. c. 14. n. 111.) aientium satisfacere præcepto auditionis Missæ & horarum, qui in die Festo, tempore quo Missam audit, horas canonicas recitat, vel quascumque alias preces, ad quas tenetur ex voto, vel poenitentia injuncta. Qua in re licet non convenient Angelus, Sylvester, Rosella, & Armilla, solum idèò disconveniunt, quia Missæ auditionem cum horarum recitatione incompatibilem putant.

Sed cur, amabo! quia (inquirunt) ad utramque requiritur attentio, quæ ad utramque simul esse non potest.

Sed contra: attentio ad utramque requisita, non est attentio ad verba, sed ad Deum, resque divinas (uti Doctores communiter tradunt cum S. Thoma 2. 2. q.

CAPUT XXI.

83. a. 13.) attentio verò ista simul esse potest, & ad horarum recitationem, & ad Missæ auditionem.

173 Si dicas hinc consequens esse, quòd obligatus ad audiendas tres Missas, simul iis satisfacere queat unicâ attentione interius ad Deum habitâ, si simul legantur in pluribus altaribus ita conjunctis, ut verè dici possit omnibus illis, humano modo, corporaliter adesse.

Respondeo cum Turriano in select. disput. 16. dub. 7. & Coninck de Sacram. q. 83. n. 288. contra Dianam p. 10. tr. 15. resol. 13. talem ordinariè non satisfacere: quia Confessarii, qui trium Missarum auditionem pro poenitentia injungunt, vel qui eas se audituros vovent, ordinariè intendunt auditionem plurium Missarum successivè. Cum majorem poenitentiam, vel majus Dei obsequium intendant, injungendo, vel vovendo auditionem trium Missarum, quam injungendo, vel vovendo auditionem unius. Major vero poenitentia non est, nec majus Dei obsequium, simul audire tres Missas, quam unam.

174 Videtur tamen ex dictis confici, Missæ præcepto satisfacere, qui tempore illius conscientiam examinat die Festo. Cum examen istud, exterius nihil importet impossibile cum auditione Missæ; interius verò importet attentionem ad rem divinam, utique ad sui coram Deo accusationem, &c.

175 Non videtur tamen idem dicendum de confessione tempore Missæ. Quia licet confessio nihil importet impossibile cum interna attentione ad rem divinam (cum attentio ad confessionem sit attentio ad rem divinam) videtur tamen importare aliquid impossibile cum attentione externa. Quia ferè agens cum Confessario suo, sacramentaliter confitendo, non videtur exterius ad aliud attendere, sed totam suam attentionem, seu moralem præsentiam externam in confessione sua unicè consumere. Ita Lugo, Candidus, Bassæus, Bonacina, Dicastillo, & alii contra Reginaldum, & Lessium. Diana tamen p. 10. tr. 14. resol. 45. & Leander de præcept. Eccles. tr. 2. disput. 1. q. 171. à nova Missæ auditione excusant eos, qui in confitendo non consumunt notabilem Missæ partem, sed v. g. ab initio dumtaxat ad Evangelium inclusivè. Sed si totam Missam de novo audire tenetur, toto Missæ tempore confessus; quidni & partem illam, confessus tempore illius?

176 Non satisfacit etiam obligationi Missæ, qui tempore illius legit historias, licet spirituales: scilicet si legat Meditationem, vel aliquid simile, excitando seipsum ad devotionem, & virtutem, & simul attendendo ad Sacrum. Talis quippe perinde assistit cum externa attentione, ac si legeret Psalmos; interius verò attendit ad Deum.

Quemadmodum uno eodemque tempore satisfieri nequit pluribus præceptis, diversis temporibus affixis; ita nec pluribus partibus ejusdem præcepti, diversis temporibus affixis, quando scilicet præcepto illo præcipitur totum aliquid successivum. Nec proinde satisfacit præcepto Ecclesie, de audiendo Sacro, qui duas, vel plures ejus partes simul à diversis celebrantibus audit.

Audientem simul à diversis celebrantibus plures Missæ partes, v. g. ab uno ab initio ad Consecrationem; ab altero à Consecratione ad finem, satisfacere præcepto de audienda Missa, docuerunt Azorius, Hurtadus, Bonacina, Dicastillo, Baunius, Escobar, alique plures apud Dianam p. 11. tr. 1. resol. 1. & Leandrum ipsos sequentem ubi supra q. 56.

Sed hanc opinionem ut falsam, & præceptorum Ecclesie everivam, 9. Maii 1657. 178 Facultas Lovaniensis censurâ notavit, addens majorem non habere apparentiam de quatuor Sacri partibus, quam de viginti; si utique viginti Sacerdotes uno tempore sic in diversis altaribus celebrarent, ut uno dicente Introitum, alter diceret Kyrie & Gloria, alter Epistolam, alter Graduale, alter Evangelium, & sic de aliis partibus. Sed & Innocentius XI. 2. Martii 1679. proscripsit hanc propositionem: *Satisfacit præcepto Ecclesie de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, imò quatuor, simul à diversis celebrantibus audit.*

Et merito: tum quia Ecclesia, dum præcipit auditionem Sacri, præcipit ut illud audiamus per modum totius successivi (cum reverà tale sit, nec componatur nisi ex partibus successivis) vult igitur ut partes illius audiamus successivè, ut scilicet Deo consecremus successivum illud temporis spatium, quod in Missa decurrit. Tum quia aliàs sequeretur absurdum à Lovaniensibus notatum. Sequeretur item, quòd siqui homines forent bilingues (quod de Schyitis nonnullis legitur) satisfacere possent obligationi horarum, duas simul horas legendo, unam unâ, alteram alterâ lingua. Et quia Communitates sunt multilingues, divisæ in plures choros, brevissimo tempore satisfacere possent obligationi horarum, uno choro legente Matutinum, alio Laudes (eodem tempore) alio Primam, & sic de aliis.

CAPUT XXII.

Deobligatus, ob impotentiam, à toto opere præcepto, non eo ipso deobligatus est à parte, etiam minori, ad quam est potens, si præceptum sit de re divisibili, terminusque potentia, & impotentia non sit incertus, & ambiguus.

Probatur 1º. ex cap. cum dilecti, de dolo 180 & contumacia, ubi statuitur præceptum,

quod impleri non potest quoad totum, implendum quoad partem possibilem.

181 2°. Quia Ecclesia per Innocentium XI. damnavit hanc propositionem Dianæ p. 4. tract. 4. resol. 125. *Qui non potest recitare Matutinum & Laudes, potest autem reliquas horas, ad nihil teneretur. Quia major pars trahit ad se minorem.*

182 3°. Qui debet viginti aureos, si possit solvere quinque, non autem reliquos, haud dubiè tenetur solvere quinque. Ergo qui debet solvere septem horas, si non possit solvere majores, possit autem minores, tenetur ad minores. Cum obligatio ista æquè sit de re divisibili, quàm illa.

183 Dixi, si terminus potentiae & impotentiae non sit incertus, &c. propter infirmos, in quibus vix, aut ne vix quidem assignabilis est præcisus terminus, ad quem extenditur, & ultra quem non extenditur. Qui si tenerentur ad partem, dum impotentes sunt ad totum, in gravissimos scrupulos conjicerentur in determinanda parte ad quam tenerentur. Et ideò dicendum, quòd si certò potentes sint ad determinatam partem, esto solum esset unica hora, ad eam tenerentur. Ad ea verò quæ præstare certò non possunt, sed dubitant, an possint necne, si dispensationem habere possint, eam petant. Si desit qui dispense, stent judicio viri prudentis, confisi de benignitate Ecclesiae, quæ in casu dubii censenda non est eos obligare velle, ne expositi sint gravissimis scrupulis conscientiae. Ita Lumbierus noster ad propositiones damnatas observat. 14. n. 473. Magnæ consolationis (pro Religiosis Ordinum Mendicantium, & cum ipsis communicantium) est privilegium, quo Leo X. (apud Casarubium verbo *declarare*) concessit Fratribus Minoribus, & consequenter Carmelitis cum ipsis communicantibus, qui scrupulis vexantur, ut possint in omnibus dubiis, securà conscientia, stare determinationi suorum Superiorum.

184 Collige ex dictis 1°. quòd major pars non semper trahit ad se minorem, nec accessorium semper sequitur principale, ut ostendit Barbosa tract. 1. var. axiom. 4. num. 11. & seqq. Quamvis enim axioma istud procedat in multis, non in omnibus, & signanter non procedit, dum principale & accessorium, divisibilia sunt, & inconnexa. Qui enim promisit dare vaccam, & vitulum ipsius, si vaccam dare nequeat (quia mortua est) tenetur dare vitulum. Non procedit etiam, ubi diversa est ratio accessorii & principalis, ut in casu horarum, in quo tota ratio excusandi à majori parte, est impotentia, quæ ad minorem partem supponitur non esse.

185 Collige 2°. eum qui semiquadrante ante mediam noctem recordatur totius se officii debitorem, etsi impotens sit ad totum ante mediam noctem recitandum, teneri ad reci-

tandum quantum potest, usque ad duodecimam noctis. Eum item, qui (non habens Breviarium) memoriter recitare posset singularem horarum Psalmos, non verò Capitulum, nec orationes, teneri ad Psalmos recitandos. Ita Lumbierus n. 477.

Nec dicas quòd potens audire Missam ab initio ad Evangelium, sed non ultra, ad nihil teneatur. Vel enim hoc non est verum: vel si verum, ideò est, quia pars illa Missæ sic se habet accessoriè ad Missam, ut ab aliis dividi nequeat. Sed non video cur dicta pars Missæ minus divisibilis sit ab aliis, quàm una hora ab aliis, vel Psalmi unius horæ à Capitulo & oratione, in casu antèdicto. Unde videtur de omnibus istis pariformiter sentiendum.

Collige 3°. nimis laxam & intolerabilem esse opinionem Escobarii Theol. Moral. tr. 1. exam. 11. c. 4. n. 108. ubi sic: Tempore Praefationis quis venit ad Sacrum audiendum, quod unicè celebratur: teneturne illam (id est residuam) singularis illius Missæ partem audire? Sanchez & Suarez teneri asserunt: quòd illa præcipua sit Sacri pars. Ego autem probabiliter assero non teneri: quia per illam partem Missæ non potest implere præceptum. Quamvis enim implere nequeat præceptum illud quoad totum: bene quoad partem, eamque præcipuam.

CAPUT XXIII.

Legislator, etiam supremus, in gravi materia, sibi non indecora, legibus à se latis, quoad vim directivam, (non quoad coercitivam) tenetur sub mortali se conformare.

187 **Q**uòd illis non teneatur quoad vim coercitivam, Doctores conveniunt cum S. Thoma 1. 2. q. 96. a. 5. ad 3. Nullus enim propriè cogitur à seipso (ait S. Doctor) nec alium supremus habet, à quo cogatur.

188 Quòd verò iis quoad vim directivam teneatur se conformare, cum communi tradit S. Doctor ibidem. Quia, ut dicitur cap. cum omnis ex. de Constitut. *Quod quisque juris in alterum statuit, ipse eodem jure uti debet.* Et Sapientis dicitur auctoritas, *Patere legem, quam tulisti.* Dicit etiam D. Ambrosius epist. 32. *Cum prescripsisti aliis, prescripsisti etiam tibi. Leges enim Imperator fert, quas primus ipse custodiat.* Similia habent Chrysostomus Homil. 4. in Genesim, Isidorus l. 3. Sententiar. alique Patres. Denique celebris est sententia L. 1. Cod. tit. 14. *Digna vox est Majestate regnantis, legibus alligatum se Principem profiteri.* Secus facientibus impropere Christus Matth. 23. *Dicunt, & non faciunt. Alligant onera gravia, & imponunt ea in humeros hominum; digito autem nolunt ea movere.*

189 An verò jure naturali Princeps ad id teneatur? an etiam positivo?

Respondeo cum D. Antonino, Cajetano, Vi-

Victoria, Soto, Maldero, Sylvio, Suarez, & aliis communiùs, ad id teneri jure naturali, ut satis indicant solemnità illa legis naturalis dictamina, à Sapientibus Gentilitatis prolata: *Potere legem quam tulisti, &c.* Et verò ratio naturalis dicit, Legislatorem debere præ cæteris servare ea quæ pertinent ad rectam gubernationem, communeque Reipublicæ bonum. Cùm caput Reipublicæ præ cæteris procurare debeat commune illud bonum, per observantiam legum præscriptarum. Commune etiam Reipublicæ bonum exigit, ne caput inferioribus membris alliget onera, quæ portare nolit, cùm æquè possit; sed in eorum portatione inferioribus collaboret, exemproque præeat. Ut enim sapienter Ambrosius loco citato, *Familia status nutabit, si quod inquirunt in corpore, non inveniantur in capite.*

190 Assertam porò obligationem, in materia gravi esse sub mortali, laudati Authores sentiunt. Quia facere contra jus naturale, in materia gravi, æquè mortale est, sicut facere contra jus positivum.

CAPUT XXIV.

Clerici tenentur legibus civilibus, quæ non repugnant sacris Canonibus, nec ecclesiastica immunitati, nec officio clericali. A legibus tamen gabeliarum, tributorum, & vectigalium ipsi & Religiosi sunt exempti.

191 **P**rima pars est extra controversiam. Quia Clerici verè sunt partes & membra Reipublicæ; ergo lege naturali tenentur se conformare suo toti, & collaborare publico Reipublicæ bono, observando leges in commune bonum latas, quæ non repugnant ipsorum statui, cujusmodi sunt leges rerum venalium pretia taxantes, frumenti asportationem inhibentes, &c. Aliàs magnæ perturbationes in Republica orirentur. Ideò Nicolaus I. in epist. ad Michaëlem Imperatorem, dicit, Deum sic divisisse Pontificiam auctoritatem ab Imperiali, ut Christiani Imperatores, pro æterna vita, Pontificibus indigerent; & Pontifices, pro cursu temporalium tantummodò rerum, Imperialibus legibus uterentur. Et Imperator Valentinianus in epist. ad Episcopos Asiae, dicit, probos Episcopos non solum Deo, sed etiam Regum legibus obtemperare.

192 Si tamen Clerici violatores fuerint ejusmodi legum, à Judice Civili puniendi non sunt, sed ab Ecclesiastico, juxta laudabilem illam vocem Constantini Magni ad Episcopos, relatam à Rufino l. 10. histor. c. 2. & à D. Gregorio l. 4. epist. 75. ad Mauritium: *Vos dii estis, à summo Deo constituti: convitiens non est ut homo judicet deos.* Sic proinde legibus civilibus subjiciuntur, quoad vim directivam, ut eis non subjiciantur quoad vim coactivam. Unde Cajus Papa epist. ad

Felicem Episcopum: *Nemo Episcopum, aut reliquos Clericos apud Judicem secularem accusare præsumat.*

Secunda pars est D. Thomæ lect. 1. in cap. 13. ad Rom. ubi loquens de debito vectigalium, dicit, quòd *ab hoc debito liberi sunt Clerici ex privilegio Principum. Quòd quidem equitatem naturalem habet. Unde etiam apud Gentiles liberi erant à tribuitis illi qui vacabant rebus divinis. Legitur enim Genes. 47. quòd Joseph subiecit Pharaoni totam terram Aegypti, præter terram Sacerdotum, quæ à Rege tradita fuerat eis: quibus & statuta cibaria ex horreis publicis præbebantur. Et infra dicitur, quòd in universa terra Aegypti quinta pars solvebatur, absque (id est excepta) terrâ sacerdotali, quæ libera ab hac conditione fuit. Et Artaxerxes l. Esdræ 7. vetuit, ne Sacerdotibus & Levitis vectigalia imponerentur. Et hoc omnino æquum est (prosequitur S. Doctor) quia sicut Reges sollicitudinem habent de bono publico, in rebus temporalibus; ita Ministri Dei in spiritualibus. Et sic per hoc quòd Deo in spiritualibus ministrant, recompensant Regi quòd pro pace eorum laborant.*

Et ideò Constantinus Magnus, in honorem Sacerdotum novæ legis idem sancivit, quòd Artaxerxes supra pro Sacerdotibus veteris legis, ut refert Eusebius l. 1. histor. c. 7. Sicut & Justinianus Imperator l. 2. Codicis l. sancimus. Sed & Concilium Lateranense sub Alexandro III. cap. non omnis de immunit. eccles. & alterum sub Innocentio III. cap. adversus eod. pariter veterunt Ecclesiasticis vectigalia à Laicis imponi. Variis etiam Summorum Pontificum, Imperatorum, Regum, & Principum privilegiis Religiosi, præsertim Mendicantes, exempti sunt à gabellis, & ejusmodi oneribus. Quæ omnia in Curia Bruxellensi, & aliis Belgii Parlamentis placetata sunt. An verò exemptio illa sit de jure divino? affirmant aliqui. Negant Victoria, Sotus, Bannez, Navarrus, Covarruvias, &c. Quia D. Ambrosius in orat. de tradend. basilic. *Si tributum (inquit) petitur, tributum non negatur: agri enim Ecclesie tributum præstant. Et Urbanus Papa can. tributum 23. q. 8. Tributum in are piscis, piscante Petro, inventum est, quia de exterioribus suis Ecclesia tributum reddit.* Et D. Chrysofomus explicans illud Rom. 13. *Ideo & tributa præstatis*, dicit, obedientiam istam injungi quoque Prædicatoribus Evangelicis, & Sacerdotibus, & Monachis. Vide infra c. 41.

CAPUT XXV.

Dioecesis legibus, non solum quoad Festa indicta, sed & quoad jejunia, publicas preces, & familia, Regulares exempti se conformare tenentur, in omni materia, in qua non sunt exempti.

195 **P**robatur, tum quia sunt pars Communitatis legibus istis subjectæ. Pars verò te-

nerur se conformare suo toti. Tum quia in istis materiis nullo modo probantur exempti. Non est ergo cur non tenerentur ut ceteri. Maxime cum vix aut ne vix quidem contravenire possint absque scandalo.

196 Et ut non tenerentur vi legum istarum, saltem tenerentur vi legis & aequitatis naturalis, sicut Princeps ad servandas leges à se conditas, licet illis non subiciatur vi ipsarum. Unde assertioni nostrae consentit sapientissimus noster Lezana, licet non consentiant (quoad jejunia) Suarez, Azorius, Rodriguez, &c.

197 Dices 1°. Tridentinum sess. 25. c. 12. tamquam aliquid speciale statuit, Regulares exemptos teneri ad dies Festos, publicandas censuras, &c. supponit ergo non teneri aliis Synodalibus legibus.

Nego consequentiam. Imò ex antecedente inferendum est teneri etiam aliis in materiis, in quibus non magis exempti sunt, quam in materia Festorum.

198 Dices 2°. Regulares exempti sua habent specialia jejunia, Synodalibus frequentiora.

Quid inde? Et nos Carmelitæ reformati nostra habemus specialia jejunia, Synodalibus frequentiora. Nihilominus Constitutiones nostræ 1. p. c. 16. statuunt quòd *Fratres nostri, præter Quadragesimam, aliæque ecclesiastica jejunia, quæ secundum consuetudinem locorum observabunt, &c.*

196 Regulares etiam non exempti, jejuniis Synodalibus adstringuntur, etsi sua habeant specialia jejunia. Servanda itaque ab omnibus præclara Regula, quam Augustinus epist. 54. aliàs 118. ad Januarium tradit ex D. Ambrosio, valetque tam pro intraneis, quam pro peregrinis circa particulares locorum leges: *Quæ per loca terrarum regioneque variantur, sicut est quòd alii jejument Sabbatho, alii verò non.... disciplina nulla est in his melior gravi prudentique Christiano, quam ut eomodo agat, quo agere viderit Ecclesiam ad quamcumque forte devenerit... Consilium de hac re beatissima memoria virum Ambrosium.... & ait mihi: Cum Romam venio, jejuno Sabbatho; cum hic sum, non jejuno. Sic etiam tu, ad quam forte Ecclesiam veneris, morem illius serva, si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi.... Ego verò de hac sententia etiam atque etiam cogitans, ita semper habui, tamquam eam celesti oraculo susceperim. Similia habentur can. Catholica distinct. 11. & can. sit sancta dist. 12.*

Erravit proinde Cassianus collat. 21. c. 29. & 30. dum dixit, Quadragesimalis jejunii legem Religiosos, & alios viros perfectos non adstringere. Cui mirum est S. Isidorum Hispalensem videri subscripsisse.

CAPUT XXVI.

Peregrini legibus particularibus locorum extraneorum, per quæ transeunt, vincuntur, à patriis interim exempti.

Fundamentum prioris partis est 1°. quia 200 Augustinus 3. confess. 8. sic tradere videtur, dum ait: *Pactum inter se civitatis, aut gentis consuetudine, vel lege firmatum, nullà civis, aut peregrini libidine violatur. Ubi cum eodem tenore de peregrino loquatur, ac de cive, verba ipsius præceptum sonant, non consilium.*

2°. ex regula ab ipso tradita n. 199. at- 201 que ex D. Ambrosio desumpta.

3°. quia idem 3. doct. Christ. 12. sic 202 habet: *Quisquis sic eis (rebus prætereuntibus) vitur, ut metas consuetudinis bonorum, inter quos versatur, excedat, flagitiosus est. Eas igitur non excedere, præcepti est, non consilii.*

4°. Dicta illa Sanctorum adeò sunt con- 203 formia dictamini naturali, ut videantur explicare jus naturale, vel gentium, quo quilibet transeuntium (partim ob Reipublicæ conservationem, tranquillitatemque, partim ad frænamandam libertatem) obligatur legibus locorum, per quæ transit; sicut obligatur pœnis locorum, in quibus delinquit. Cum utrumque pariter spectet ad utrumque finem proxime dictum.

Itaque peregrini tenentur servare Festa, 204 jejuniaque particularia locorum, per quæ transeunt. Nec incolæ locorum, ubi Tridentinum non viget, clandestinum matrimonium validè contrahunt in loco, ubi Tridentinum viget. Quia (præter ea quæ antè dixi) contrahentes ratione contractus for- tiuntur forum in loco ubi contrahunt, cap. ult. de foro competentis.

Si ad ista tenentur peregrini, idem à for- 205 tiori dicendum de vagis, qui nullibi fixum habent domicilium. Alias nullis particularibus legibus tenerentur.

Fundamentum posterioris partis (quam 206 Doctores communiter tradunt contra Rosellam, Sylvestrum, & Paludanum) est 1°. quia in cap. 10. de Constitut. in 6. dicitur: Statuto Episcopi, quo excommunicantur ii, qui furtum committunt, non ligentur illi subditi, qui extra Diocesim furtum committunt.

2°. quia Augustinus epist. 118. c. 2. do- 207 cet, licuisse matri suæ Mediolani non servare sabbathinale jejunium domicilii sui; atque ita sibi à B. Ambrosio responsum.

3°. quia sicut agentia naturalia agere ne- 208 queunt ultra sphaeram suæ activitatis; sic agentia moralia obligare non possunt ultra sphaeram suæ jurisdictionis. Atqui jurisdictio Episcopi Leodiensis v. g. non extenditur ultra Diocesim Leodiensem. Idèò Leg. ult. ff. de jurisdic. omn. judic. dicitur: *Ex-*

ira territorium jus dicenti, impune non paretur.
Idem quippe est, ac si supra jurisdictionem suam velit jus dicere.

209 Hinc committens alibi delictum, in proprio territorio reservatum, absolvi potest à communi Confessario, ubi non est reservatum.

210 Excipitur tamen à Doctoribus casus, quo civis, extra territorium existens, committit delictum, quod consummatur in proprio territorio, ut si ejaculando ex alieno territorio, occidat hominem in proprio territorio existentem. Talis enim ratione delicti subjicitur legibus proprii territorii, contra taliter delinquentes promulgatis, v. g. lege excommunicationis contra homicidas, lege privationis beneficii contra non residentes in beneficio proprii territorii, &c. Videri potest Mastrius disput. 2. de legib. n. 117.

Solvuntur objectiones contra priorem assertionis partem.

211 **O**bjicies 1°. Augustinus relatus cap. *illa* distinct. 12. dicit, observationes, quæ pro varietate locorum variantur, esse liberas.

Respondeo eas ab ipso non dici liberas respectu incolarum, vel peregrinorum, sed respectu universalis Ecclesiæ, pro quanto non omnes iis tenentur, sicut tenentur observationibus præscriptis ab Apostolis, vel Conciliis Oecumenicis. Unde illas opponit istis.

212 **O**bjicies 2°. Peregrini non subjiciuntur particularibus Legislatoribus locorum, per quæ transeunt, eò quòd illic nec domicilium, nec quasi domicilium habeant. Ergo non tenentur legibus ipsorum.

Respondeo 1°. ipsis non subjici permanentem, nec absolute, & per omnia, secus transeunt, & secundum quid. 2°. si ipsis non subjiciantur vi ipsarum legum, saltem subjiciuntur vi juris & æquitatis naturalis, declarati in Regula SS. Ambrosii & Augustini, n. 199. relata.

213 **O**bjicies 3°. Peregrini non contrahunt parochiam, aut obligationem Sacramenta recipiendi in loco extraneo, cujus Episcopus non potest etiam ipsos matrimonio jungere, cum eis in votis dispensare, &c.

Respondeo inde solum sequi, quòd Episcopo vel Parocho extranei territorii non subjiciantur per omnia, secus quoad aliqua non excepta jure communi, quo excipiuntur casus illi.

214 **O**bjicies 4°. Sacerdos Latinus, peregrinus in Græcia, non tenetur celebrare ritu Græco.

Respondeo hoc idè esse, quia universalis Ecclesia, ob difficultatem, addiscendi peregrinos illos Missarum ritus permittit ut unusquisque juxta Ecclesiæ suæ ritum celebret, prout videre est in epist. Leonis IX. ad-

Tom. II.

sus præsumptiones Michaëlis Constantino- politani, & Leonis Aëridani cap. 29.

Objicies 5°. Infideles, dum inter Christianos peregrinantur, non tenentur Festis diebus audire Missam, jejunia Christianorum servare, &c.

Respondeo idè non teneri, quia Festa & jejunia illa non præscribuntur nisi fidelibus, ut constat ex eo quòd Judæi domicilium habentes in terris Christianorum, ad familia non cogantur.

Objicies 6°. Qui ad unum, vel paucos dies, in alio territorio versantur, non censentur in eo moraliter versari. *L. hæres absens ff. de judiciis.* Sicut qui post nativitatem obiit, non censetur moraliter natus. *cap. nam Ego de verb. signific.* Et Novitius triduo dumtaxat indutus, moraliter non censetur religionis habitum induisse. *cap. ad nostram de regular.* Sed rationabile non est quemquam moraliter obligari legibus particularibus loci, in quo moraliter non est. Ergo.

Respondeo certos esse effectus, in ordine ad quos mora longior requiritur, quam unius vel paucorum dierum, v. g. in ordine ad contrahendum domicilium, vel parochiam, &c. De quibus jura objecta loquuntur; non de omnibus. Neque enim effectus omnes ejusmodi sunt. Nam (ut sapienter observat noster Irenæus de legibus sect. 3. §. 2.) aliquarum legum exercitium adeò facile est, & promptum, ut absque mora possit illi satisfieri. Et istis legibus peregrini, ad unum, vel paucos dies, alieno in territorio versantes, tenentur, v. g. ad solvendum tributum, in transitu per pontem, cum equo vel curru; ad deponendum arma in introitu civitatis; ad non incedendum noctu sine lumine, &c. Similiter tenentur legibus Missæ & jejunii, in loco, ubi particulariter vigent, si ibi trahant moram executioni legum illarum accommodatam. Siquis tamen nocte dormiat in oppido, in quo sequenti die est Festum, mane discedens non tenetur (ante discessum) Missam audire, secluso scandalo, inquit Sylvius q. 96. a. 4. §. *queritur quare id.* Quia non tenetur ibi trahere moram, executioni præcepti necessariam. Si tamen ibi totâ die, vel ad meridiem usque mansurus sit, tenetur.

CAPUT XXVII.

Recedens è patrio loco, ubi Festi vel jejunii lex viget, licet ante meridiem perventurus ad locum, ubi non viget, ante discessum tenetur audire Sacrum, si possit, & prævideat se alibi non auditurum: nec ante discessum licitè sumit carnes, vel jentaculum, nisi aliunde excusetur.

Quod ante discessum teneatur audire Sacrum, si possit, & prævideat se alibi non auditurum, tradunt Navarrus, Suarez, Lay-

E

man, & Doctores communiter (contra Sanchez, Lessium, Bassæum, &c.) & ratio est, quia præceptum audiendi Sacrum tenetur quis quamprimum implere, si postea impletur non sit. Qui enim prævidet se ab audiendo Sacro futurum postea impotentem (ob febrim v. g.) statim audire tenetur, si possit, ut communis est sensus timoratorum fidelium. Similiter ergo in casu nostro manè audire tenetur, si possit, & prævideat se postea non auditurum. Cùm hanc quoque Ecclesiasticorum Legislatorum mentem esse, ex communi timoratorum fidelium sensu & usu Layman comprobet l. 1. tract. 4. c. 11. Quare (inquit) ad id etiam ab Episcopis & Parochis incolæ discessuri jure optimo compelluntur.

218 Et confirmatur: quia obligatus semel in anno confiteri, si prævideat se postea non confessurum, cõ quòd proficiscatur in locum, ubi habiturus non est copiam Confessarii, ex communi Doctorum sententia, confiteri debet, antequam proficiscatur. Similiter obligatus ad horas, si prævideat se eas non recitaturum, nisi manè recitet, manè recitare tenetur (quia scilicet toto die urget horarum obligatio, indeterminatè quidem pro qualibet diei parte, absolute loquendo, determinatè verò pro hac diei parte, si prævideatur non recitandum alià diei parte.) Similiter ergo in casu nostro.

219 Si dicas 1°. rationem, & confirmationem allatam procedere quidem in eo qui non prævidet se solum iri ab obligatione, sed non procedere in casu nostro, in quo ab obligatione Sacri prævidet se solum iri, qui ante meridiem futurum se prævidet in alieno territorio. De quo proinde philosophandum, uti de eo qui die Festo manè prævidet se ante ultimum Sacrum accepturum dispensationem ab obligatione Sacri. Qui certè non tenetur prævenire. Quòd autem in casu nostro prævideat se solum iri ab obligatione Sacri, qui discedit, dum alia Sacra celebranda supersunt in proprio territorio, vel prævidet se sat citò perventurum ad aliud territorium, ut in eo Sacrum audire queat, ratio est, quia talis non tenetur audire Sacrum antequam discedat è proprio territorio, quia tunc nondum urget tempus audiendi Sacrum; nec in territorio alieno (ubi non est Festum) quia in eo non tenetur legibus proprii territorii.

Contra: falsum est quòd in casu nostro prævideat se solum iri ab obligatione Sacri. Quia licet absens è proprio territorio, non teneatur legibus illius, si non contraxerit obligationem ante discessum; secus si contraxerit (uti contraxisse probavimus) & ante discessum non satisfecerit, sed discesserit cum intentione audiendi alibi. Unde vel non potest mutare intentionem, vel audire tenetur ante discessum. Quamvis enim dum alia Sacra celebranda supersunt in proprio terri-

torio, nondum absolute urgeat obligatio Sacri audiendi, si aliud sit auditurus; urget tamen ex suppositione quòd prævideat se aliud non auditurum, nec ibi, nec alibi. Sicut in casu quo alii supersunt dies ultimi mensis ad confitendum, præceptum confessionis absolute non urget primo die ultimi mensis, si alio die confessurus sis; secus si prævideas alio die te non confessurum.

Aliter proinde philosophandum est in casu nostro, quàm in casu dispensationis objecto. Si enim manè prævidens se ante ultimum Sacrum accepturum dispensationem à Sacro, non teneatur prævenire, est quia prævidet dispensationem, ex voluntate dispensantis, extendendam ad totum diem (frustranea quippe foret dispensatio, nisi se extendere: quia ad nihil prodesset, si prævenienda esset) ad eoque retrahendam ad partes anteriores istius diei. Iste proinde suffultus est præcognitâ Legislatoris voluntate. Non sic discedens in casu nostro.

Si dicas 2°. prævidentem se fore impotentem ad jejunandum die Cinerum, non teneatur prævenire, die præcedenti jejunando.

Contra: non est simile. Quia dies præcedens non est dies jejunii: dies autem discessus è proprio territorio, supponitur esse Festivus. Ista proinde similitudine solum ostenditur discedentem è proprio territorio, in eo non teneatur audire Sacrum præcedenti die non Festivo, si prævideat se fore impotentem ad illud audiendum sequenti die Festivo.

Quoad discedentem è proprio territorio, ubi est jejunium, Neotericus quidam disput. 7. de legib. n. 164. existimat, ipsum ante discessum, secluso scandalo, posse comedere carnes, si eo die perventurus sit ad locum, ubi carniæ esus licitus est.

Sed hoc videtur nimiam inducere laxitatem, ideòque rejicitur ab omnibus ferè Doctoribus. Tum quia iste tenetur legibus proprii territorii, quamdiù in eo est. Tum quia discedens è proprio territorio, ubi (ratione Festi) abstinendum est à labore, tametsi eo die perventurus ad locum, ubi laborare licet, ante discessum in proprio territorio laborare nequit (ut communis est timoratorum omnium sensus & usus, qui est optimus legum interpret.) Ergo discedens è proprio territorio, ubi (ratione jejunii, vel abstinentiæ) abstinendum est à carnibus, tametsi eo die perventurus ad locum, ubi carniæ vesci licet, ante discessum in proprio territorio carnes comedere nequit. Cùm utriusque præcepti par obligatio sit, nec sit ratio aliter explicandi præceptum abstinentiæ à carnibus, quàm præceptum abstinendi à labore.

Si quæras, an saltem discedens è proprio territorio, in quo est jejunium, eo die perventurus ad locum, ubi non est jejunium, non possit manè (ante discessum) sumere jentaculum?

Respondeo negativè, nisi aliunde excusetur, ob longitudinem, vel molestiam futuri itineris. Ratio est, quia, quamdiu est in proprio territorio, tenetur legibus illius. Ergo, tenetur lege jejunii.

224 Contrarium quidem asserunt Sanchez, Lessius, Diana, Villalobos, Amicus, & Tamburinus, hoc nixi fundamento, quòd talis eo die non teneatur ad jejunium. Qui enim plures in die refectioes fumere potest (prout ille potest fumere prandium in suo, cœnam in extraneo territorio, vel in eo cœnam & prandium) excusatur (inquit) à jejunio : eò quòd jejunare non teneatur, qui plures refectioes fumere potest. Cùm jejunium essentialiter consistat in unica refectioe.

Sed istud fundamentum ipsorum prorsus invalidum esse, dignoscitur ex eo quòd in suos facilè retorqueatur Authores, hoc modo: Qui in hoc jejunii loco, plures uno die refectioes fumere non potest, in eo non excusatur. At iste, de quo agimus, in proprio territorio plures uno die refectioes fumere non potest. Cùm jejunii præceptum (utpote negativum) ibi obliget pro semper, id est pro omni parte diei; nec ipse legitimam ibi habeat excusationis causam. Ergo, &c.

225 Et quam (amabo) legitimam ibi habet excusationis causam? Quia (inquit) jejunium particulare istius territorii prohibet absolute, & pro omni loco plures eo die refectioes fumere. A quo excusatur qui eo die futurus in loco, in quo plures eo die fumere poterit.

Sed contrà: jejunium particulare istius loci, pro eo loco specialiter institutum est, non absolute pro omni loco. Plures ergo refectioes absolute & pro omni loco non prohibet, sed pro eo dumtaxat. Igitur ut inde discessurus plures ibi refectioes fumere possit, debet ibi habere legitimam excusationis causam, nec sufficit quòd alibi eam habiturus sit. Cùm legitima causa ibi solum excuset, ubi habetur; non ubi non habetur.

CAPUT XXVIII.

A lege Festi, jejunii, &c. non solvitur incola loci, ubi lex illa viget, qui solà causà eam subterfugiendi, excurrit in locum, ubi non viget.

226 Hanc teneo, cum Bonæ-Spei, & Doctoribus gravioribus, contra Sanchez in Summa l. 1. c. 12. & Dianam. Moveor 1º quia leges, quæ ad subditorum utilitatem (præsertim spiritualem) ordinantur, eam conditionem ex natura rei, seu naturali lege, vel saltem jure Gentium annexam habent (prout communis timoratorum. fidelium persuasio, & Ordinariorum praxis ostendunt) ut subditis, sine justa causà, earum

Tom. II.

obligationem subterfugere non liceat. Cùm id necessarium sit ad bonum regimen Provinciarum, & Dioceseon, præcludendamque januam libertinitatis, & continuorum abusu in confinibus diversarum Dioceseon, quibus contraria sententia eam aperit.

2º. Incola loci, ubi Tridentinum viget, 227 se conferens ad locum, ubi non viget, solo animo ibi clandestinè matrimonium contrahendi, ibi equidem tenetur lege Tridentini, quæ ejusmodi matrimonium invalidatur. Idem ergo de aliis legibus; ob rationis paritatem dicendum. Consequencia bona est, à paritate rationis. Veritatem antecedentis S. Congregatio Cardinalium Tridentini Interpretum, declaravit apud Zypæum in suis Consultationibus, qui desuper eandem Congregationem cum Archiepiscopo Coloniensi consuluit. Hanc verò declarationem Urbanus VIII. approbavit, & inter authenticas declarationes relata fuisse eximus P. Daubermont Ord. Prædic. & S. Th. Doctor Lovaniensis anno 1680 publicè disputationi præsidens testificatus fuit.

3º. *Nemini sua fraus debet patrocinari. cap. 228 sedes & cap. ex tenore de rescript. Patrocinaretur verò, si vera esset sententia adversariorum. E propriis namque territoriis, solo animo subterfugiendæ legis, absque alia justa causa excurrens, eo ipso fraudem committit. Si ergo per hoc à patriis legibus eximeretur, ex ea fraude, suæ libertatis (ne dicam libertinitatis) patrocinium reportaret. Nec verò talis dici potest uti jure suo, nec proinde excusari à fraude. Neque enim jus quicquam habet è proprio territorio, absque animo mutandi domicilium, ad aliud excurrendi, ad solum finem subterfugiendi patrias leges: sicut nullus habet jus assumendi iter, vel laborem excusantem à jejunio, &c. ad solum finem subterfugiendi obligationem jejunii, &c.*

Et hinc 4º. nostra probatur assertio, quia 229 communis est sententia apud Sanchez (ait Layman loco relato) illos qui Festo, aut jejunii die, absque justa causà, iter instituunt, vel laborem, aliudve jejunii impedimentum suscipiunt, solo animo subterfugiendi obligationem jejunii, non liberari, aut excusari à præcepto jejunandi, vel Missam audiendi, quamvis excusarentur, si justam proficiscendi, vel laborandi causam haberent. Quia scilicet proficisci, vel laborare censentur in fraudem legis jejunii, vel Missæ, prout ex L. contra legem 21. probat Joannes Escobar tract. de utroque foro a. 4. Nec tales excusantur à peccato, quia scilicet tenentur absque justa causa non apponere impedimentum executioni legis. Omnis quippe lex, eo ipso quo formaliter præcipit observantiam aliquam, eo ipso virtualiter prohibet, sine justa causa apponere impedimentum isti observantia. Unde D. Thomas 2. 2. q. 147. a. 4. ad 3. dicit, quòd si peregrini

E 2

natio, & operis labor commodè differri possit. ... non sunt propter hoc Ecclesia jejunia præmittenda. Ergo similiter, &c.

230 Et confirmatur: quia si non censeretur fraudare, sed legitime subterfugere obligationem Sacri, jejunii, &c. qui è proprio territorio ad aliud excurreret ad solum finem subterfugendi illam, sequeretur eum non fraudare legem Sacri, jejunii, &c. sed obligationem illius legitime subterfugere, qui ad solum finem subterfugendi illam, apponeret impedimentum executioni illius, assumendo iter, vel laborem aliàs excusantem. Sed hoc dici nequit. Ergo. Majorem probat rationis paritas. Minorem verò probat hæc ratio: quia si hoc legitime fieri posset, magna sequerentur absurda, nimirum 1°. quemlibet posse, quolibet die, seipsum legitime impedire ab auditione Missæ, à jejunio, &c. proficiscendo ad locum, ubi non est Sacrum, vel assumendo laborem valde difficulter cum jejunio comparabilem, v. g. ludendo pilâ majori parte cujuslibet diei, &c. ad solum finem subterfugendi obligationem jejunii. 2°. non peccare contra legem jejunii, sed contra aliam legem dumtaxat, qui ad solum finem eximendi se à jejunio, subterfugendi que obligationem illius, illicito se labore fatigaret, v. g. commixtione cum feminis. Docuerunt quidem hoc Sancius & Rocafull apud Dianam p. 10. tr. 14. resol. 11. Pasqualigus in praxi de jejunio decis. 320. Tamburinus l. 4. in Decalog. c. 5. §. 7. sed horrorem piis auribus incusserunt. 3°. prævisionem non audiendæ Missæ non obitare, quominus quis proficiscatur venatum ad locum desertum, ubi nequibit die Fcsto Missam audire. Quam propositionem licet Tamburinus ibidem c. 2. §. 3. probabilem censet, reverà tamen scandalosa est, quia non ædificat, sed laxat mores. Illam verò propositionem, *Defessus ex quocumque labore licito, vel illicito, v. g. cum feminis commixtione, liberatur à lege jejunii.* Facultas Lovaniensis anno 1657. falsam, & castis auribus horribilem pronuntiavit.

Confirmatur 2°. ex Concilio Mediolanensi, Præside S. Carolo Borrom. p. 11. tit. de jejun. ubi sic: *Illorum damnamus ingluviem, qui primis quinque Quadragesimæ diebus Mediolanum se conferunt, Patria ritum in jejunio, & ciborum abstinentia fugientes; id est, è patrio loco, ubi Quadragesimale jejunium servatur, Mediolanum se conferentes (ubi ex consuetudine non servatur) ad finem subterfugendi patrium morem.*

Solvuntur objectiones.

231 **O**bjicies 1°. Non bene arguitur ab eo, qui laborat ad solum finem subterfugendi præceptum jejunii, ad eum, qui è patrio loco discedit ad solum eundem finem. Est enim disparitas, quòd prior assumat me-

dium ad non jejunandum, ubi, & quando viget præceptum jejunii; posterior verò assumat medium ad non jejunandum, ubi, & quando non viget jejunii præceptum.

Respondeo disparitatem esse nullam: quia sicut posterior intendit solum non jejunare, postquam erit in loco extraneo, in quo non est jejunium; sic prior solum intendit non jejunare, post iter, vel laborem, post quem non viget jejunii præceptum.

Objicies 2°. Qui facit quod in quæstione 232 est, suo jure utitur; sicut ille, qui ad locum exemptum seu privilegiatum se confert, ad solum finem quærendi immunitatem.

Respondeo negando antecedens. Quod non bene probatur illâ similitudine confereutis se ad locum privilegiatum; utpote qui hoc facit ex voluntate favoreque Principis, qui eo sine privilegiavit locum illum, ut ad illum confugientes gaudeant immunitate. Nihil verò simile est in casu nostro.

Objicies 3°. Qui facit quod in quæstione 233 ne est, solum vult agere contra legem, ubi lex non viget: ergo non peccat contra legem.

Respondeo negando consequentiam: quia obligatus ad legem, non minus peccat contra eam, discedendo à loco, ubi viget, ad solum finem subterfugendi legem, quam eo solo sine quærendo & assumendo quodcumque aliud medium, vel impedimentum observantiæ legis, v. g. itinerando, laborando, &c.

Objicies 4°. Licitum est mutare domicilium de loco ad locum, ex solo sine subterfugendi leges prioris domicilii, v. g. ex solo sine contrahendi matrimonium clandestinum in loco posterioris domicilii, ubi Tridentinum non viget. Ergo similiter, &c.

Respondeo negando consequentiam. Est enim disparitas, quòd prius non aperiat viam libertinitatis, uti posterius. Neque enim domicilium verè mutatur, absque sincero animo derelinquendi prius domicilium, & alibi perpetuò habitandi. *L. non utique, & L. domicilium, & L. ejus qui 2. §. penult. ff. ad municip.* Verendum proinde timoratis conscientis, ne mentiat iniquitas sibi. Ficta quippe domicilii mutatio non excusat. Suppositâ verò verâ, & non fictâ domicilii mutatione, non censetur aperta janua continuis excursionibus ad finem subterfugendi leges, prout in casu nostro. Unde Sylvius 3. p. q. 45. Supplem. a. 4. quæstio 4. & 1. p. resol. 5. *matrimonium 8.* (cum Suarez & Bonacina) putat peccare quidem clandestinè matrimonium contrahentem, in loco mutati domicilii, ubi Tridentinum non viget; ipsius tamen matrimonium esse validum, non obstante quòd domicilium mutaverit, solo animo ibi clandestinè contrahendi. Nec fraudem ipsi tunc patrocinari, sed mutatam conditionem. Quia nimirum effectus parochianus istius loci, desit esse parochianus prio-

ris loci. Cæterum non valere matrimonium ejus, qui (sine domicilii mutatione) è proprio territorio in aliud transit, animo subterfugendi legem Tridentini. Unde consequenter adjungit, non valere confessionem ejus, qui (abique domicilii mutatione) de una Dicecesi transit ad aliam, sine alia causa, quam ibi confitendi. Quia transeundo non mutat conditionem, seu Dicecesim, sed transit in fraudem.

CAPUT XXIX.

Ecclesiasticis legibus non subjiciuntur infideles, nec pueri nondum ratione utentes, nec perpetuò amentes.

235 **D**E infidelibus (puta non baptizatis) patet ex eo quòd soli baptizati subditi sint Ecclesiæ. *Quid enim mihi de iis qui foris sunt judicare?* ait Apollolus.

Quoad pueros ratione nondum utentes, & perpetuò amentes, ratio est, quia lex, utpote rationale præceptum, solis ratione utentibus imponitur. Unde bruta legis & præcepti incapacia sunt. Hinc Theologi & Canonistæ communiter inferunt, parentes non peccare, præbendo infantibus carnes, in diebus jejuniorum. Et sic habet consuetudo, ut Cajetanus ait 2. 2. q. 147. a. 8. Prudenter tamen filiis suis carnes subtrahent, ut paulatim ipsos in istius abstinentiæ usu forment: *Bonum est enim homini, cum portaverit jugum ab adolescentia sua.* Et ut D. Basilii loquitur q. 15. *etiam prima ætatis tempus ad accedentes suscipiendos idoneum esse censetur. Itaque dum adhuc facile formari potest, & tenera est anima, & velut cera leviter cedit, & convenienter forma facile ipsi imprimuntur, ad omnem bonorum exercitationem statim, & ab initio induci ipsam oportet, ut ubi ratio accesserit, & habitus discernendi contigerit, cursus existat ab elementis ab initio, & traditis pietatis formis. Cum ratio quidem quod utile est suggerat, consuetudo vero facultatem ad rectè faciendum inducat.*

236 Saltem hanc propositionem Emmanuelis Sa verbo jejunium: *Pueri non tenentur à carnibus abstinere ante duodecimum ætatis annum,* è libro ipsius merito expungi fecit S. Palatii Apostolici Magister. Tameñ etiam perpetuò amentes, ne materialiter quidem peccent, diebus Festivis opera servilia exercentes; ideoque Laymannus (apud Tamburinum l. 4. in Decal. c. 3. §. 1. n. 17.) fas esse dicat opera servilia ipsis tunc imponere. Verendum tamen ne peccet, qui amentis operâ, velut instrumento, utitur ad proprium lucrum, ex ea diebus Festivis percipiendum. Cum per amentem, velut instrumentum, operari videatur. Quidquid sit, extra controversiam est, fas non esse, ipsos concitare ad iram, blasphemiam, fornicationem, &c. ob intrinsecam deformitatem istis annexam, quam approbat, qui ad ista concitat, & ad

ista amentis operâ utitur, velut instrumento.

Quatuor circa pueros supersunt inquirenda. Primò, an irregularitatem incurrant, si ante rationis usum aliquem mutilaverint, vel occiderint? Secundò, an humanis legibus obligentur, qui septimum ætatis annum attigerunt? Tertio, an censuras ecclesiasticas incurrant ante annum decimum & dimidium? Quarto, an impuberes incidant in casum reservatum, siquod committant crimen, aliàs Episcopo reservatum?

Ad primum respondeo negativè contra Hostientem: sic enim Clemens V. declaravit Clementinâ *si furiosus* de homic.

Ad secundum respondeo quibusdam Antiquis visum esse quòd non, nisi proximi essent pubertati, id est, annum decimum & dimidium attigissent. Et ipsis subscribere videtur S. Antoninus. Verum opinio ista meritò hodie rejicitur à Theologis & Canonistis, contrariumque satis significatur can. *pueris* de delictis pueror. S. Antoninus verò non omninò manifestè isti favet opinioni, cum exponi possit de subjectione quoad vim coactivam, sive quoad poenarum incurSIONEM.

Ad tertium communis antiquorum Canonistarum opinio fuit affirmativa. Fondabant se in cap. 1. & ult. de sent. excommun. Verum caput primum non dicit pueros, Clericorum percussores, excommunicationem incurrisse, sed solum quòd non sunt ad Apostolicam Sedem mittendi, quia eos ætas excusat. Caput ultimum loquitur de pueris proximis pubertati, ibi: *sive ante, sive post pubertatem postulant se absolvi.* Verba namque ista denotare videntur crimen commissum circa tempus pubertatis. Fundata proinde videtur opinio negativa Dominici Soti in 4. distinct. 18. q. 1. a. 3. in fin. aliorumque illustrium Theologorum: quia cap. referente de delictis pueror. Alexander III. dicit, quòd *in pueris relinqui solet inultum, quòd in aliis provecioris ætatis humana leges dicunt severius corrigendum.* Nec ecclesiasticæ legis minùs humanæ sunt, quàm civiles, quæ pueros ante decimum annum & dimidium delinquentes, pro commissis delictis non puniunt. L. *quoniam* C. de falsa moneta. L. *pupillum*. ff. de reg. jur. & §. *in summa* Institur. lib. 4.

Ad quartum negativè responder Theologia Moralis, jussu & autoritate Illustriss. Episcopi Petrocorensis edita to. 1. l. 1. c. 9. in fine: tum quia mitius cum illis agendum, quàm cum aliis. Tum maximè quia in ipsis non reperitur necessitas Episcopalis examinis, & correctionis, qualem exigit casuum reservatio. Rationabiliter quidem hoc Episcopi declararent: quia tamen hoc ab ipso pendet arbitrio, mens & intentio ipsorum ab ipsis consultò inquiretur.

CAPUT XXX.

Humana legis obligatio tribus precipue modis cessat.

238 **P**rimò, per expressam, vel tacitam Legislatoris revocationem. Quia lex pendet à voluntate ipsius.

239 **S**ecundò, per materiæ mutationem, si nempe materia legis 1.º de licita & utili (ob advenientes circumstantias) fiat illicita, vel damnosa & noxia. Quia lex nequit ad illicitum & noxium obligare. Unde cessat obligatio reddendi depositum, quando repetitur ad injustum nocumentum alicui inferendum. 2.º si fiat impeditiva majoris boni, vel alterius legis magis obligantis. Tunc enim debilius cedere debet fortiori, lexque minoris boni, vel charitatis, cedere debet legi majoris boni, vel charitatis, sicut minus bonum cedere debet majori bono. 3.º si fiat nimis molesta, & difficilis. Quia lex humana, sicut in principio, sic in decursu esse debet humana, & moraliter possibilis.

240 **T**ertio, per cessationem finis adæquati ipsius. Quia finis adæquatus legis, est velut fundamentum & anima legis. Destructo verò fundamento, corrui ædificium, cessanteque animâ legis, lex emoritur. Id tamen intelligendum de cessatione finis legis in communi, sive respectu Communitatis, non in particulari, sive respectu alicujus particularis. Nunquam enim finis legis, latae in generale bonum Communitatis, vel ad removendum malum, vel periculum aliàs imminens multis de Communitate, cessat respectu alicujus particularis, nisi cesset respectu Communitatis, uti proximè patebit.

CAPUT XXXI.

Finis legis latae in bonum generale Communitatis, vel ad removendum malum, seu periculum aliàs imminens multis de Communitate, nunquam cessat in particulari, nisi cesset in communi. Infundata proinde est opinio plurimum Recentiorum, quod lex cesset in particulari, cessante sine legis in particulari, quodque leges in præsumptione fundata, cessent in casibus particularibus, in quibus particulariter falsa est præsumptio.

241 **J**ulius Mercorus in præfatione libri sui, cui titulus, *Basis Theologiae Moralis*, sapienter observat, multos in Theologiam Moralem abusum, multas videlicet opiniones nimis laxas irrepsisse, sub vano prætextu cessantis legis in particulari, ob cessationem finis.

Nec dubium, plures similiter irrepsisse, sub vano prætextu, quod leges in præsumptione fundatae, cessent in casibus particularibus, in quibus particulariter falsa est præsumptio. Cujus prætextus vanitatem si per-

spectam habuisset Diana p. 1. tr. 10. resol. 28. non dixisset, ex illo principio, seu prætextu, multos quotidie scrupulos in praxi à Confessariis tolli posse.

Prætextuum quippe illorum vanitas multipliciter ostenditur. 1.º. Quia non omnium, quæ à Majoribus constituta sunt, ratio adæquata reddi potest; rationesque eorum quæ constituntur, inquiri non oportet; alioqui multa ex iis, quæ certa sunt, subverterentur. L. 19. & 20. ff. de legib.

2.º. Quia finis legis rarò exprimitur in lege, nec exprimi debet; nec nostrum est de eo judicare, sed in dubio legibus obedire (secundum Augustinum relatum can. in istis dist. 4. Non debemus judicare leges, sed secundum leges) vel saltem ad Superioris declarationem recurrere; non autem sub cessantis finis legis, vel sub falsæ præsumptionis prætextu, propriâ autoritate, nos à lege eximere. Ut enim dicitur §. rursus Instituto de usucapionibus, licet ratio usucapionis cesset in absente Reipublica causa, tamen adversus usucapionem restitutio à Superiore imperanda est.

3.º. Finis legis, de qua in assertione, non est vitatio mali particulariter, sed communiter alioqui imminens; vel quia scilicet nisi hoc vel illud omnibus universim præcipiatur, vel prohibeatur, multa mala, seu inconvenientia contingunt in Communitate, quæ Legislator in commune bonum vult avertere: siquidem in condendis ejusmodi legibus, Legislator non attendit ad id quod accidit particulariter in me, vel in te, vel in omnibus, sed ad id quod accidit communiter, vel in multis, uti docet S. Thomas 1. 2. q. 84. a. 1. ad 3. q. 90. a. 2. q. 96. a. 1. & 6. & 2. 2. q. 147. a. 4. ubi sic: *Statuta communia proponuntur secundum quod multitudini conveniunt. Et idem Legislator in eis statuendis attendit id quod communiter & in pluribus accidit. Enimverò jura constituta oportet in his quæ sapius, vel communiter accidunt. L. jura ff. de legib.* Ratioque sufficiens ad præcipiendum vel prohibendum omnibus, est quia alioqui tale vel tale malum, vel periculum continget in multis, v. g. periculum perversionis ex lectione librorum hæreticorum. Ratio proinde sufficiens ad prohibendum omnibus lectionem istam, est quia nisi lectio ista prohibeatur omnibus, periculum est ne multi ex eorum lectione pervertantur. Neque enim Legislator attendit periculum, ne iste vel ille particulariter pervertatur (hoc enim ut plurimum scire non potest) solum igitur attendit periculum, ne multi de Communitate pervertantur. Si enim hoc prudenter judicet, lectionem illam omnibus prudenter interdicit.

Finis proinde legis, de qua in assertione, numquam cessat in particulari, nisi cesset in communi. Cujus oppositum dum supponit opinio triginta Doctorum (apud Dianam supra) dicentium, *Cessante sine legis in particulari,*

lari, lex in particulari cessat, falsum supponit, nec solum idèo rejicienda est, sed & ob gravissima inconvenientia, ex illa opinione consecraria, dum latissimam aperit januam, ut unusquisque pro affectu suo judicet, finem legis hinc & nunc in se cessare, seque idèo posse onus illius excutere. Monialis quippe facilè existimaret sibi non inesse periculum incontinentiæ, idèoque se non teneri lege clausuræ. Alius, cui matrimonium clandestinum est interdictum, facilè sibi persuaderet in se non esse periculum fraudis, & adulteriorum. Et sic de aliis. Meritò proinde opinio illa in Congregatione Lovaniensi Provinciae Belgicæ, nostri Carmeliticæ Ordinis, Lectoribus omnibus prohibita fuit.

246 Dices 1°. Obligatio legis omnes particulariter & singulariter afficit: ergo finis legis debet omnes particulariter & singulariter respicere.

Respondeo negando consequentiam. Quia obligatio legis idèo omnes particulariter & singulariter afficit, quia omnes particulariter & singulariter sunt partes & membra Communitatis, sive quia ex particularibus & singulis conflatur Communitas, cujus intenditur bonum. Ex particularibus verò & singulis non idèo conflatur Communitas, ut à Rectore Communitatis semper intendatur, & procuretur bonum singulorum & particularium, quæ talium; sed Communitatis, ut talis.

247 Dices 2°. Saltem finis legis directè magis respiciat bonum privatum singulorum, quàm generale Communitatis, plerùmque cessat in particulari, quin cesset in communi. Et consequenter talis lex cessat, &c.

Respondeo: Sive lex directè magis respiciat bonum generale Communitatis, quàm privatorum, sive directè magis respiciat bonum privatum singulorum, quàm Communitatis; si tamen finis ipsius sit remotio mali, vel promotio boni, ut in pluribus (prout ferè semper accidit) finis ejus nunquam cessat in particulari, quin cesset in communi. Ob rationem n. 144. allatam. Et ostenditur in legibus naturalibus, quæ licèt directè magis respiciant privatum cujusque bonum, quàm Communitatis (utpote immediatè, & per se primò latè in singulas personas, potiùs quàm in Communitates, idèoque non aliter promulgatæ, nisi quatenus singulorum cordibus insculptæ) quia tamen finis legis naturalis prohibentis fornicationem v. g. non est vitatio damni prolis particulariter, sed communiter, sive in pluribus alioquin imminentis; finis istius prohibitionis nunquam cessat in particulari, quia nunquam cessat in communi. Idem ostenditur in lege jejunii, quæ licèt directè & immediatè magis respiciat bonum cujusque in particulari, quàm Communitatis, Ecclesia tamen, jejunium instituens, attendit ad id quod communiùs accidit. Et idèo non obligat ad illud ante finem tertii

septennii, quia non obligat eos, qui sunt in statu accretionis, quod, ut in pluribus, est usque ad finem tertii septennii, inquit S. Thomas 2. 2. q. 147. a. 4. ad 2. Similiter in lege præcipiente abstinentiam à carnibus, attendit ad ea quæ communiter accidunt; idèoque non obligat ante septennium (quamvis usus rationis alicui accideret ante septennium) quia scilicet homines communiter, & ut plurimum non adipiscuntur usum rationis ante septennium.

Fateor tamen, quòd siquando finis legis 248 est particulare bonum alicujus, ubi bonum istud non speratur respectu ipsius, obligatio istius legis cessat. Unde quia finis legis fraternæ correctionis est emendatio fratris, non communiter, sed particulariter hinc & nunc sperata (prout omnes communiter docent, atque ex Evangelio colligitur) ubi particulariter cessat iste finis, sive dum particulariter hinc & nunc fratris emendatio non speratur, lex correctionis pro casu illo particulari non obligat.

Fateor etiam, quòd quandocumque finis 249 legis contrariè cessat in casu particulari, in eo legis obligatio cessat. Finis enim legis contrariè cessare tunc censetur, quando legis observantiam contingit esse noxiam, & damnosam. At nullus tenetur ad observantiam legis, pro casu quo noxia est & damnosa, uti vidimus n. 239.

CAPUT XXXII.

Consuetudo rationalis, & legitime præscripta, legi derogat humana, tamen si nulla consuetudo derogare possit legi naturali, vel divinae.

QUòd nulla consuetudo derogare possit 250 legi divinæ positivæ, S. Thomas 1. 2. q. 97. a. 3. ad 1. probat ex eo quòd lex divina, cum procedat à voluntate Dei, non potest mutari per consuetudinem procedentem à voluntate hominis. Unde nullà ratione licita est consuetudo damnatis ad mortem denegans tempus recipiendi Sacramentum Poenitentiae, & Communionis. Cum legi divinæ contraria sit.

Quòd autem nulla etiam consuetudo legi 251 naturali derogare queat, constat ex cap. fin. de consuet. ubi Pontifex dicit, quòd *nemo sane mentis intelligit naturali legi (cujus transgressio periculum salutis inducit) quacumque consuetudine (qua dicenda est verius in hac parte corruptela) posse aliquatenus derogari.* Constat iterum ex eo quòd omnis consuetudo contra legem naturalem, irrationalis sit, utpote contraria æquitati, & rectæ rationi. Verum enim verò quemadmodum veritati, sic rectæ rationi & æquitati rationalis consuetudo cedere debet, juxta illud: *Nemo consuetudinem rationi, & veritati preponat: quia consuetudinem ratio, & veritas semper excludit.* can. 4. dist. 9. Siquidem in Evan-

gelo Dominus: *Ego sum* (inquit) *veritas*; non dixit: *Ego sum consuetudo*. Itaque revelatione facta *veritatis*, cedat *consuetudo veritati*. Ibidem can. 5.

252 Hinc nullâ consuetudine abrogari possunt, quæ in sacris canonibus jure naturali præcepta, vel prohibita inveniuntur. Si enim non stant quatenus præcepta, vel prohibita jure positivo, semper stant quæ præcepta, vel prohibita jure naturali. Ideo non obstante quâcumque consuetudine, semper subsistant quæcumque statuta sunt in Concilio Tridentino sess. 22. cap. 1. de reform. de luxu, commestrationibus, choreis, aleis, lusibus, & familiaribus negotiis à Clericis fugiendis. Semper (inquam) subsistunt, quatenus ex jure naturali deprompta.

253 Denique quod consuetudo rationabilis & legitime præscripta legi derogat humanæ, expresse habetur cap. ult. de consuetudine. Ibi namque Gregorius IX. dicit, consuetudinem posse juri positivo (puta humano) præjudicium generare, si rationabilis fuerit, & legitime præscripta.

254 Duo proinde requiruntur ad consuetudinem humanæ legi derogantem: primum, quod sit rationabilis, nec proinde contraria legi divinæ, vel naturali (ob ea quæ dixi n. 250. & 251.) nec peccandi occasionem, vel periculum inducens, nec aliâ ratione bono communi adversa, nec proinde onerosa Ecclesiæ, ejusve immunitati, nec noxia disciplinæ, nec judiciarii ordinis everfiva, &c. Si enim talis sit, communi bono, atque ad eodè rectæ rationi adversatur. Propterea cap. si Episcopus de poenit. & remiss. in 6. dicitur, quod nullâ potest consuetudine introduci, quod aliquis, præter sui Superioris licentiam, Confessorum sibi eligere valeat, qui eum possit solvere, vel ligare. Quia scilicet omnis ejusmodi consuetudo, contraria est communi bono, rectoque regimini subditorum. Est proinde irrationabilis, sicut & omnis consuetudo, quæ jure reprobatur. Qualis non est omnis consuetudo actûs lege prohibiti (aliâs nulla consuetudo derogare posset legi: cum omnis consuetudo legi derogans sit consuetudo actûs lege prohibiti) sed quæ jure reprobatur tanquam corruptela. Quod tamen non fit per omnem legem reprobantem, & abrogantem consuetudinem his verbis: *non obstante quâcumque consuetudine in contrarium*. Quia lex hoc dicens, ex communi sensu Doctorum, solum censetur reprobare & abrogare consuetudines antecedentes, non subsequentes. Nisi fortè dicat: *non obstante quâcumque consuetudine in futurum*.

255 Si dicas 1º. consuetudinem legi rationabili contrariam, esse non posse rationabilem, cum rationale rationabili contrarium esse nequeat. 2º. consuetudinem legi contrariam semper incipere à peccato, sive à transgressi-

sione legis; ac per consequens semper in principio esse irrationabilem. 3º. propterea jure canonico (cap. consuetudinis dist. 11.) & civili (L. 2. Cod. quæ sit longa consuetudo) cautum esse, ne consuetudo legem abroget, eive prævaleat.

Ad 1. respondeo, consuetudinem legi contrariam, semper esse irrationabilem in principio, & in fieri; secus in facto esse, quando jam accedit expressus, vel tacitus consensus Principis; eodè quod utique publico bono conveniens ipsi videatur, non jam amplius exigere legis observantiam, ne in circumstantiis invalescentis consuetudinis peccandi occasionem præbeat, majoraque mala causet, quàm bona.

Ad 3. respondeo, in jurbus illis sermonem esse de consuetudine, vel irrationabili, vel legitime non præscriptâ. Jura namque illa concordanda sunt relato capiti ultimo de consuetudine.

Secundum, quod requiritur ad consuetudinem legi derogantem, est quod sit legitime præscripta, id est ut tanto tempore duraverit, quantum requiritur ad legitime præscribendum contra legem. Neque enim legi derogat consuetudo statim atque incipit, sed ordinariè peccant primi Authores illius, donec sufficiens tempus ad legitimam præscriptionem excurret.

Sed observandum, consuetudinem dupliciter posse legi derogare. 1º. viâ conniventiae Principis. 2º. viâ præscriptionis. Priori modo non derogat legi sine scientia & consensu (saltem tacito) Principis. Eodè verò consensu posito, non requiritur certum temporis spatium ad derogandum legi. Cum eo ipso derogetur legi, quo Princeps in derogationem consentit. Posteriori verò modo consuetudo legi derogat sine speciali scientia & consensu Principis (utpote qui non requiritur ad præscriptionem, sed sufficit tempus præscriptioni statutum) non tamen sine consensu generali, seu legali, quo generali lege vim tribuit præscriptioni, atque ad eodè consuetudini legitime præscriptæ.

Porrò ad præscribendum contra legem civilem, Doctores communiter ordinariè requirunt tempus decem annorum; contra legem verò canonicam, tempus quadraginta annorum. Quia ad præscribendum contra legem tempus longum requiritur. Quod jure civili decennium esse censetur. L. super longi C. de præscript. longi temp. Jure verò canonico ordinariè præscriptionis tempus esse censetur 40. annorum. cap. de quarta & cap. ad aures de præscript. Nec tamen tempus istud sufficit, dum lex contrariè consuetudini resistit. Quia nec præscriptio vim obtinet, dum ei resistit voluntas Legislatores

CAPUT XXXIII.

Legitimā dispensatione relaxatur obligatio legis humane, non naturalis.

260 **L**egis humane obligationem per legitimam dispensationem relaxari, manifestum est. ex definitione dispensationis, quæ nihil aliud est, nisi relaxatio legis, legitimam auctoritate facta alicui particulari personæ, vel ipsi etiam Communitati, pro aliquo particulari casu. Differt ab epycheia, quod hæc ab unoquoque viro sapiente fieri possit; nec supponat obligationem legis, sed declaret eam non subesse in particulari casu: dispensatio verò tollit obligationem, quam alioqui supponit esse, nec fieri potest ab unoquoque. Neque enim inferior dispensare potest in lege Superioris, sine ejus commisione tacita, vel expressa, can. inferior distinct. 21. cap. cum inferior de majorit. & obed. & L. fin. Cod. de legib. Quia scilicet debilior fortior rem ab agendo impedire nequit.

261 Differt etiam à derogatione, & abrogatione legis: quia per derogationem strictè sumptam absolute deperit aliqua pars legis, etiam in universali; per abrogationem autem ex toto tollitur obligatio legis (etiam si derogatio, & abrogatio, minus strictè acceptæ, subinde confundantur) verum dispensatio solum est relaxatio legis in particulari, vel scilicet respectu alicujus personæ particularis, vel in aliquo particulari casu.

262 Dispensationem verò non cadere in legem naturalem, constat ex dictis cap. 3. de ejus indispensabilitate. Hinc nullam dispensationem licita reddi possunt, quæ inseparabiliter conjunctam habent deformitatem, legi naturali repugnantem, qualia sunt adulteria, perjurya, mendacia, rerum spiritualium nundinationes, &c. Illa verò quæ absolute, secundum se considerata, sic habent deformitatem legi naturali repugnantem, ut tamen aliquibus circumstantiis advenientibus, omnis illa deformitas sic abstergi queat, ut in istis circumstantiis legi naturali non repugnent, sed soli legi humane positivæ, pro talibus circumstantiis dispensationem recipere possunt, non quidem dispensationem in jure naturali, sed in jure humano positivo.

263 Id exemplo pluralitatis præbendarum pulchrè S. Thomas quodlib. 9. a. 15. ostendit sic: Sunt quedam actiones, quæ absolute considerate, deformitatem, vel inordinationem quandam important, quæ tamen aliquibus circumstantiis advenientibus, bona efficiuntur. In numero harum actionum videtur esse, habere plures præbendas: cum hoc quod est habere plures præbendas, plurimas in se inordinationes contineat: utpote quod non est possibile aliquem in pluribus Ecclesiis deservire, in quibus est præbendus: cum præbenda videatur esse ordinata, quasi sti-

Tom. II.

pendia Deo ibidem ministrantium. Sequitur etiam diminutio cultus divini, dum unus loco plurimum instituitur. Sequitur etiam in aliquibus defraudatio voluntatum testatorum, qui ad hoc aliqua bona Ecclesie conulerunt, ut certus numerus Deo servientium ibi esset. Sequitur etiam inæqualitas, dum unus pluribus beneficiis abundat, & alius nec unum habere potest. Et multa alia hujusmodi quæ de facili patent. Unde non potest contineri inter indifferentes actiones, multò minus inter eas, quæ sunt secundum se bona, ut dare eleemosynam, & ejusmodi. Quamvis verò has inordinationes pluralitas præbendarum contineat; tamen alia circumstantia possunt supervenire, ita honestantes actum, quod prædicta inordinationes totaliter evacuentur; ut puta si sit necessitas in pluribus Ecclesiis ejus obsequio, ut possit plus servire Ecclesie, vel tantundem, absens, quam alius præsens; & si quæ alia sunt hujusmodi. Et tunc, istis conditionibus supervenientibus, cum recta intentione, non erit peccatum, etiam nullam dispensationem interveniente, si consideretur tantum secundum jus naturale. Quia dispensatio ad jus naturale non pertinet, sed solum ad jus positivum.

Ex his verbis Angelici Doctoris, Fagnanus in cap. quia de præbend. concludit, quod cessantibus ejusmodi circumstantiis, quæ deformitatem, seu inordinationem tollunt, licitum non est plures præbendas habere; etiam cum dispensatione: eo quod dispensatio non auferat ligamen juris naturalis, sed solum ligamen juris positivi.

Quæ S. Doctoris, & Fagnani doctrina, non solum procedit in pluralitate præbendarum, sed etiam in permutatione beneficiorum, retentione pensionum super beneficio dimisso, absentia Episcoporum, Pastorum, aliorumque beneficiatorum, & similibus, per sacros Canones vetitis: utpote quæ (non minus ac illa beneficiorum pluralitas) plurimas continent inordinationes legi naturali contrarias, quæ circumstantiis quibusdam advenientibus sic abstergi possunt, ut tamen non abstergantur, ne quidem per dispensationem, aut privilegium Apostolicum, nisi circumstantiæ illæ reverè adsint. Quibus proinde deficientibus, securum te in conscientia non facit dispensatio, uti demonstrat celebre dictum Melliflui Doctoris ad nepotem epist. 1. Quid tibi frustra quispiam blanditur de absolutione Apostolica, cujus conscientiam divina tenet ligatam sententia?

CAPUT XXXIV.

Ad legitimam humane legis dispensationem duo requiruntur, ut scilicet procedat ab habente potestatem, & adsit rationabilis causa dispensandi.

Asertio quoad priorem partem manifesta est: sicut enim sine potestate nullus ligare potest, & solvere; sic nec dispensare.

F

- 267 Porro quilibet Legislatores in propriis, suorumque Prædecessorum legibus, dispensare potest. In propriis quidem: quia *res per quas causas nascitur, per eas dissolvitur*, can. *omnis* 27. q. 2. & cap. *omnis res* de reg. juris. In legibus verò Prædecessorum suorum: quia sicut prædecessor id poterat; ita & successor: utpote parem cum eo habens auctoritatem.
- 268 Si tamen lex inferioris Legislatoris confirmata fuerit à Superiore majore, v. g. lex Religionis à Papa, non per modum simplicis approbationis, per quam legem inferioris sic declarat ab ipso legitime factam, ut eam non faciat suam, sed per modum mandati, quo sic illi inviolabilis Apostolica firmitatis robor adjicit, ut velit per quoscumque Judices se inferiores secundum legem illam judicari (quomodò Constitutiones nostræ confirmatæ fuerunt ab Urbano VIII. & Innocentio X.) tunc inferior Legislatores, sine licentia istius Superioris majoris, v. g. Religio, vel Capitulum Generale, sine licentia Papæ, in tali lege amplius dispensare non potest, nisi in casibus, in quibus sic ipsamet lex disponit. Quia per eju(m)modi confirmationem, Superior major, v. g. Papa, talem legem fecit suam. Ita noster sapientissimus Lezana consulto 6. n. 10. & seqq. noster Antonius à Spiritu sancto tract. 2. disput. 1. sect. 2. noster Andreas à Matre Dei tract. 11. de legib. c. 5. puncto 6. n. 58.
- 269 Enimverò inferior in lege Superioris solum eatenus dispensare potest, quatenus id ei concessum dignoscitur, vel ex dispositione juris, vel ex consuetudine legitime præscripta (quomodò Parochi dispensant in jejuniis ecclesiasticis, & in abstinentia à servilibus operibus diebus Festis, &c.) vel ex privilegio, aut expressa Superioris delegatione. Vide supra n. 260.
- 270 Cum autem dispensatio non sit actus jurisdictionis coactivæ, nec contentiosæ, sed purè voluntariæ; habentem potestatem ordinariam, vel delegatam cum aliis dispensandi, secum dispensare posse (dummodò delegatam ad hoc potestatem non acceperit cum restrictione, ad dispensandum cum aliis, non secum) communis est sententia Doctorum, S. Thomæ, Aravio, Cajetani, Didaci de Tapia, Martinez, Bassii, Pontii, &c. apud citatum Andream à Matre Dei num. 60.
- 271 Nullus porro hominum, sive inferior sit, sive Superior, etiam supremus, licitè dispensat, absque rationabili causâ, eâque cognitâ, & mature discussâ. Ut enim S. Thomas 1. 2. q. 97 a. 4. in corp. *Si is qui habet potestatem dispensandi in lege humana, qua sua auctoritati innuitur, absque ratione, pro sola voluntate licentiam tribuat, ut præceptum legis non servetur, non erit fidelis in dispensatione, aut erit imprudens. Infidelis quidem, si non habet intentionem ad bonum commune. Imprudens autem, si rationem dispensandi ignoret.* Propter quod Dominus dicit Luc. 12. *Quis putat est fidelis dis-*
- pensator & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam.*
- Ubi igitur rationabilis causa exigit, detrahendum est aliquid severitati, ut majoribus malis sanandis charitas sincera subveniat, inquit Augustinus epist. 50. relatus can. 16. causa 1. q. 7. Quia tamen in sacris Canonibus numquam dispensatur, nisi ipsis Canonibus vulnus aliquod infligatur; dispensatio concedenda non est, nisi illa vulneris inflictio alicujus boni accessione compensetur. Ideò Augustinus, relatus can. *Ipsa pietas* 23. q. 4. dicit, quòd dispensatio, seu relaxatio sacrorum Canonum, quæ suo tempore fiebat cum Donatistis (ad facilitandam eorum conversionem) ut post penitentiam suis gradibus restituerentur, fieri non deberet, nisi pacis ipsius compensatione heretici illi sic sanarentur.
- Ideò etiam Bernardus de præcept. & dispens. c. 2. Novit (inquit) fidelis servus, & prudens dispensator, ubi tantum usurpare dispensationem, unde bonam possit habere recompensationem. Et l. 2. de confiderat. ad Eugenium Papam: *Ubi necessitas urget, excusabilis, ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est (utilitas dico communis, non propria) nam cum nihil horum est, non plane fidelis dispensatio; sed crudelis dissipatio est.*
- Ideò Concilia & Patres, apud eundem de præcept. & dispens. cum Leone Magno proclamant: *Ubi necessitas non est, nullo modo sanctorum Patrum instituta violentur. Ubi ergo necessitas fuerit ad utilitatem Ecclesiæ, qui potestatem habet, ea dispenseret.*
- Ideò denique in Decretalibus cap. 30. & 38. de elect. c. 11. de renunt. & cap. 19. de sent. & re judic. &c. crebrò inculcatur, dispensationem concedendam non esse, nisi utilitate, vel necessitate compensetur.
- Hinc colligitur 1º utilitatem, aut necessitatem, ut juxta compensationis rationem obtineat, eò majorem esse debere, quò majora incommoda secum trahit: major quippe utilitas aut necessitas exigitur ad dispensandum cum Episcopo vel Pastore, in residentia, quàm ad dispensandum cum Canonico. Sed & in una eademque materia nunc major, nunc minor causa requiritur, pro varietate circumstantiarum, major v. g. in Dicecesibus, ubi talis dispensationis usus nondum invaluit, quàm ubi invaluit.
- Colligitur 2º magnâ circumspectione ac maturitate ponderandas omnes circumstantias, priusquam dispensatio concedatur. Meritò proinde Tridentinum sess. 25. de reform. c. 18. *Sicut* (inquit) *publicè expedit legis vinculum quandoque relaxari, ut plenius eventibus casibus, & necessariis, pro communi utilitate satisfiat: sic frequentius legem salvare, exemploque potius, quàm certo personarum, rerumque delectu, penitentibus indulgere; nil aliud est, quàm unicuique ad leges transgrediendas aditum aperire. Quapropter sciant universi, sacratissimos Canones exactè ab omnibus, & quoad ejus*

fieri poterit, indistinctè observandos. Quod si urgens, iustaque ratio, & major quandoque utilitas postulaverint, cum aliquibus dispensandum esse, id causâ cognitâ, ac summâ maturitate, atque gratis, à quibuscumque, ad quos dispensatio pertinebit, erit præstandum: aliterque facta dispensatio subreptitiâ censeatur.

278 Colligitur 3°. Illustrissimum Fagnanum ad cap. nimis de filiis Præsbyter. gratis non asserere, quod sit *unanimes consonantia Canonum, Conciliorum, & Interpretum, ut necessitatis vel utilitatis causa in dispensatione debeat esse magna, seu, quod idem est, major, maxima, iusta, evidens, urgens, & his consimilis, quibus sacri Canones promissè utuntur tanquam synonymis. Alioquin si ejusmodi causa desit, non est dispensatio, sed dissipatio.* Ut autem causa sit talis, legum momento & gravitati proportionata esse debet, ut vulnus valeat recompenare, de quo n. 272. illud tamen præ oculis habendo, quod minus malum sit excedere nonnihil in lenitate, quam in severitate.

279 Colligitur 4°. Papam posse quidem dispensare in omnibus Ecclesiæ statutis, sed non pro sola voluntate. Neque enim probanda est opinio quorundam Jurisperitorum prioris sæculi, qui aiebant voluntatem Pontificis regulam esse, quâ ejus actiones dirigantur: neque in jure positivo constituendo, aut abrogando, aut etiam dispensando, regulam quampiam Pontifici constitutam esse præter ejus voluntatem. Cùm opinio ista contraria sit doctrinæ Christianæ, contraria sensui Ecclesiæ, contraria Theologis passim omnibus, saniorique parti Canonistarum.

280 Imprimis contraria est doctrinæ Christianæ, seu Evangelicæ: cùm ex Matth. 20. v. 25. 26. 27. habeamus, Pontificiam potestatem non esse dominativam, quâ Pontifices pro beneplacito suo, in suum particulare bonum, uti possint; sed dispensatoriam, seu defervientem utilitati, aut ædificationi corporis Christi, quod est Ecclesia, ut constat ex his quæ ibi Christus ad Petrum, & reliquos Apostolos dixit: *Principes gentium dominantur eorum, & qui majores sunt, potestatem exercent in eos. Non ita erit inter vos: sed quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister: & qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus.* Isteque est sensus Ecclesiæ, Pontificumque omnium, qui propterâ se vocant *servos servorum Dei*: quia omnem quam supra reliquos Ecclesiæ Prælatos, & super Ecclesiam habent potestatem, utilitati subditorum sibi fidelium impendere debent, prout servus impendere debet quicquid habet in obsequium ejus cui servit. Quod ad eò verum existimavit Gregorius IX. apud Raynald. ad annum 1234. n. 16. ut propterâ dixerit, quod *Romanus Pontifex . . . prudenter attendit, non solum personas, sed causas, ex quibus dispensare disponit; ne fortè sic dispenseret, ut dissipet; imò ne dissipet, si disperset.*

Tom. II.

Ideò dictam opinionem, tanquam Ecclesiæ Catholicæ injuriosam, & Hæreticæ scandalosam, Cardinalis Contarenus, Pontificiæ autoritatis Vindex acerrimus, omninò destruxit in epistola ad Paulum III. Ex eaque gravissimos abusus in Ecclesiam Dei irrepisse (cum Contareno) censuerunt Cardinalis Petrus Caraffa (postea Paulus IV.) Cardinalis Polus, Cardinalis Sadoletus, Archiepiscopi duo, Episcopus unus, & sacri Palatii Apostolici Magister, quos, præviè ad Concilium Tridentinum, Paulus III. ad se vocari iusserat; ut ipsi, abique ullo humano respectu, significarent abusus illos, abusumque radicem.

Eandem denique opinionem Theologis passim omnibus contrariam inveniet, quibus eos legerit. Communis certè Theologorum Magister Aquinas 1. 2. q. 97. a. 4. ne Summum quidem Pontificem excipit, dum ait, quod *quicumque potestatem habes dispensandi in lege humana, si absque ratione, pro sua voluntate licentiam tribuat, non erit fidelis in sua dispensatione.* Et 2. 2. q. 88. a. 12. quod omnis dispensatio, petita à Prælato, debet fieri ad honorem Christi, in cujus persona dispensat, vel ad utilitatem Ecclesiæ, quæ est ejus corpus. Adrianus etiam de restitut. fol. mihi 74. ex S. Bernardo l. 3. de confid. c. 6. & aliis argumentis pulchrè ostendit, Papam illicitè absque causa dispensare.

Ex Canonistis Panormitanus ad cap. cum ab eo de rescript. *Ubi non subest (inquit) causa rationabilis, non excusatur quis, quoad Deum, etiam ex dispensatione Papa. Inter omnes convenit (ait Covarruvias de matrim. §. 9. n. 15.) dispensationem à Romano Pontifice concessam contra jus, sine causa, etsi sit contra positivum, anima tuam non esse. Talis enim dispensatio, dissipatio potius dicenda est. Videri potest Fagnanus, alios referens in cap. ex parte de Cleric. non resid. n. 61. 62. 63. & 64.*

Nullus proinde dicat: *Papa dispensavit, ipse sibi viderit: ego immunis sum.* Ut enim Cardinalis Bellarminus ait in epist. ad Nepotem controv. 50. *Hic cavillus securos reddidit multos, tutum verò neminem. Quoniam Papa non est dominus, sed dispensator; ideoque qui iniquam dispensationem petit, iniquitatis causa est; & qui eâ utitur, eadem semper irretitur iniquitate.* Concinit Cardinalis Toletus Instruct. Sacerd. l. 5. c. 83. *Pape dispensatio sine causa non habet locum in foro interiori, & coram Deo, sed tantum in foro exteriori. Unde qui pensiones retinent, etiam cum dispensatione, si non adest causa legitima, securi non sunt. Nec excusantur, quia Papa dedit, & ipse est considerare quomodo dederit; hoc, inquam, non excusat: si enim quis accipiat pecunias ab œonomo, quem scit malè dispensare res domini, & contra justitiam, non potest tunc retinere. Papa autem non est dominus bonorum & reddituum Ecclesiæ, sed tantum uni-*

versalis dispensator. Unde sicut cum dispensat hominem in voto, non facit hominem securum in conscientia, nisi causa adsit; ita in personarum, & beneficiorum distributione. Causa autem haec debet esse in utilitatem Ecclesiae, cujus sunt bona. Si enim nullā viā in Ecclesia hujus, vel universalis utilitatem tendat, non est causa legitima.

- 285 Nullus etiam dicat: Examen de causae sufficientia relinquitur Pontifici, cujus nos consilio vel iudicio commisimus. Talibus enim reponit Bernardus episcopus. 7. Urinam non licentiam quesiveris, sed consilium, id est, non ut liceret, sed an liceret? Non hoc igitur quaerunt; sed, ut subiungit Mellissius Doctor, malum in corde conceperant, opere tamen ausi non sunt adimplere, nisi cum licentia. Conceperant dolorem, sed non pepererunt iniquitatem, donec iniquo Papa conceptui praeberet assensum... aut circumventus mendacio, aut importunitate vitii... Frivolum satis remedium, quod non est aliud nisi more Protoplastorum, cauteriatis conscientias texere perizomata, videlicet ad velamentum, non ad medicamentum.
- 286 Nullus denique (cum subtili quodam Recentiore disput. 4. de leg.) dicat, Papam, & quemlibet Legislatorem supremum, esse absolutum suae legis Dominum; atque adeo posse, pro solo suo beneplacito, uni dispensationem in sua lege concedere, aliis non concedendo; sicut absolutus Dominus potest, de bonis suis, pro solo beneplacito suo, aliquid uni communicare, non communicando alteri? Quia assertio ista contra se habet Evangelium, Ecclesiae sensum, Theologosque, & Canonistas ferè omnes, ut supra vidimus.
- 287 Quòd si Legislator, etiam supremus, non sit Dominus suae legis, sed in ea administer boni communis, uti ostendimus, probabile certè est (quod plures Iuristae aiunt, & cum iis Cajetanus, & Vasquez 1. 2. q. 178. c. 4.) legis dispensationem sine rationabili causa factam, etiam à Legislatore supremo, nedum illicitam esse, sed & invalidam: quia non tam dispensatio est, quàm dissipatio, juxta SS. Patres; taliter proinde dispensans excedit limites acceptae potestatis: utpote quam Papa à Deo, Rex à populo, eà conditione accepit, ut non nisi in aedificationem, seu utilitatem boni communis, non in dissipationem uteretur: sicut inferior Legislator (ex communi sententia) à supremo Legislatore non accipit potestatem dispensandi in lege ipsius ad beneplacitum, sed ex rationabili causa dumtaxat. Partim quia licet lex in fieri pendeat à voluntate Legislatoris; quia tamen legis semel in commune bonum posita non est Dominus, non potest pro sola sua voluntate, contra legalem justitiam, eam destruere, sive ex parte, sive ex toto.
- 288 Quia tamen communis opinio (affirmans dispensationem supremi Legislatoris in sua lege, non tamen inferioris in lege superioris,

absque causa factam esse validam) etiam probabilis est, eà stante, probabilius adhuc est, quod docent Sylvius 1. 2. q. 97. a. 4. conclus. 5. & apud ipsum Cajetanus, Covarruvias, & alii, utentem dispensatione sine causa concessa (licet absque fraude) à peccato non excusari; tum quia peccat, qui utitur dissipatione, potius quàm dispensatione. Tum quia licet non peccet contra legem humanam, super qua validè est dispensatus, quæque proinde definit ipsū obligare; peccat tamen contra legem naturæ, quæ dicitur neminem posse sine causa, se subducere communibus oneribus corporis, cujus est membrum, turpiterque agere partem, quæ sine causa discordat à suo toto.

Nec verò ab ea turpitudine ipsum excusat disparitas in obligatione. Quia illegitimè est dispar. Et si obtenta dispensatio valida sit, si non sit, manet tamen naturalis obligatio sine causa non discordandi à suo toto, super qua non est dispensatus. Videturque alienum à Christiana simplicitate, rectaque ratione, quòd sine causa dispensatus ab abstinentia & jejuniis Quadragesimali, immunis sit à peccato, si, robustus & valens, totà Quadragesimā carnibus vescatur, nec ullo die jejundet; quòdque pingui beneficio donatus, absque legitima causa numquam horas legat. Hujus verò peccati gravitas petenda est ex gravitate materiae, vel præcepti, in quo alius se debet conformare, inquit Sylvius loco citato.

Cæterum, si post obtentam rationabili de causa dispensationem (super aliquo legali impedimento matrimonii v. g. vel super irregularitate) causa illa cesset, priusquam dispensatio executioni mandetur, non idèò dispensatio cessat. Non enim idèò redit impedimentum semel legitime sublatum, dummodo (supposita causae narratae veritate) dispensatio (ut solet) absolute concessa fuerit. Si verò dispensatio taliter obtenta non sit super legali aliquo impedimento, sed super observantia alicujus præcepti, v. g. abstinentiae vel jejunii, & antequam dispensatio mandata sit executioni, causa illius cesset, taliter dispensatus tenetur præceptum servare: si non jure humano (in quo est dispensatus) saltem juxta dicta n. 288. jure naturali, in quo non est dispensatus. Quia nullam habet justam causam discordandi à suo toto, in observantia istius præcepti. Hinc dispensatus à jejuniis, & abstinentia Quadragesimali, ex causa ægritudinis, quæ quidem initio Quadragesimæ subsistebat, sed post primam v. g. hebdomadam Quadragesimæ jam penitus cessat, tenetur reliquos Quadragesimæ dies jejunare. Quia cessante penitus ægritudine, nullam jam habet causam non jejunandi cum cæteris. Nec prudens & fidelis dispensator censetur dispensationem concedere, pro singulis Quadragesimæ diebus, virtualiter novam (qualis est dispensatio jejunii

vel abstinentiæ Quadragesimalis : cùm quilibet dies Quadragesimæ novam habeat jejunandi obligationem ; totque proinde dispensationibus indigeat , quot sunt Quadragesimæ dies) nisi secundum leges fidelis & prudentis dispensationis , secundum quas quælibet dispensatio rationabilem causam habere debet ; ac per consequens dispensatio nova , causam novam , vel veterem perseverantem . Sic enim mentem prudentis dispensatoris interpretatur Ecclesiæ praxis , & Christiana simplicitas , licet aliter interpretetur Philosophica subtilitas . Videri potest Sylvius supra q. 97. sub finem .

291 Si quaeras rationem , cur , cessante causâ , iste potius teneatur jejunare , quàm in casu antedicto sublato per dispensationem impedimenti matrimonii , cessante dispensationis causâ , teneatur à matrimonio abstinere ?

Respondeo rationem esse , partim quia ad jejunandum manet obligatus jure naturali , quo tenetur se conformare suo toti ; partim quia , pro singulis Quadragesimæ diebus , indiget dispensatione virtualiter nova . Non sic in casu sublato legalis impedimenti , utpote quod semel sublato non reviviscit , nisi per novam causam positivam superinducatur . Neque jure naturali inducitur , sed positivo .

CAPUT XXXV.

Subticitia veri, aut expressio falsi, dispensationem reddit subreptivam, vel de subreptione suspectam, quovis casus propositus cum subticitia veri, aut falsi expressione, prudentium judicio non comprehendit casum, prout revera se habet, tamen Pontifex, casus (ut se habet) veritate expressâ, falsitateque omisâ, equidem dispensasset.

292 **R**atio est, quia ad validam dispensationem requiritur voluntas , & consensus dispensantis ; nec sufficit voluntas , quæ fuisset , si casus secundum rei veritatem fuisset ipsi propositus ; sed necessaria est voluntas hic & nunc à parte rei existens . In facti verò contingentiâ , prout in assertione proponitur , non existit hic & nunc in dispensante voluntas dispensandi in casu , prout se habet secundum rei veritatem , sed in casu moraliter ab eo diverso , nec eum comprehendente : cùm in dispensante non existat hic & nunc nisi voluntas dispensandi in casu hic & nunc propositio ; nec hic & nunc propositus sit casus , ut revera se habens , sed moraliter diversus , eumque non comprehendens .

293 Quod si veri expressio , vel falsi omisio , dispensationem aliquando invalidam , vel de invaliditate suspectam reddit , tamen dispensans , sic animo dispositus sit , ut si verum fuisset expressum , vel falsum omisum , equidem dispensasset ; à fortiori eam invalidat , vel de invaliditate suspectam reddit , dum præsumi-

tur non concessurus dispensationem , si casus , ut est à parte rei , sine subticitia veri , vel expressione falsi , propositus fuisset . Dispensationem verò non concessurus præsumitur , in sequentibus casibus .

Primò , dum supprimitur verum , quod ad 294 obtinendam dispensationem de jure vel stylo Curiae debet exprimi . Quia Papa juri bus se conformare præsumitur , & stylus Romanæ Curiae censetur stylus ipsius , & secundum communem sententiam habetur pro lege cap. ex litteris de rescript. & cap. quàm gravi de crimine falsi . Enimverò stylus Romanæ Curiae , consuetudo est Romanæ Curiae , in gravissimis dispensationum causis , non nisi post accuratissimum examen , discussionemque causarum (ex quibus concedenda sit , vel non sit dispensatio) in variis Congregationibus desuper habitis , probante , vel etiam jubente Pontifice , fuisse præscripta .

Secundò , dum exprimitur falsum , quo de 295 detecto , secundum jura , vel Curiae stylum , dispensatio non conceditur . Ob eandem rationem ; & quia in litteris dispensationis semper additur expressa hæc conditio : *si preces veritate nitantur* .

Tertiò , dum supprimitur verum , vel ex 296 primitur falsum , quo non suppresso , vel non expresso , secundum jura , vel stylum Curiae , vel etiam stylum , seu solitum agendi modum istius determinati Pontificis , dispensatio frequentius negatur , & non nisi rarius , & difficilius conceditur . Quia Pontifex in casu (de quo agitur) præsumitur facturus , quod in simili casu frequentius fieri solet ; non autem quod rarius & difficilius fieri contingit . Sed & Fagnanus ad cap. quoniam de constitut. n. 14. cum aliis Canonistis probat ex cap. super litteris de rescript. aliique Canonibus , & variis Rotæ Decisionibus , omne tacitum , quo expresso Princeps non tam facile dedisset litteras , reddere rescriptum gratiæ & dispensationis subreptivum , & ipso jure nullum . Ad citatum verò caput *super litteris* , postquam n. 62. statuisset hanc regulam : *Expressio falsitatis, vel suppressio veritatis, etiam per simplicitatem, vel ignorantiam, vitiat rescriptum in totum, si sit substantia rescripti inductiva, seu fundamentum & causa motiva totius concessionis, id est, si Princeps tacitâ falsitate, vel expressâ veritate, nullo modo dedisset litteras.* n. 67. regulam illam ampliâns , dicit habere locum , non solum quando subreptio fuit causa inductiva , seu motiva , & finalis ipsius concessionis ; sed etiam quando fuit causa impulsiva , ita ut eâ deficiente , Princeps dispensaturus fuisset , sed difficilius . Quia , eo non obstante , subreptio (secundum jura & Doctores , quos ibi magno numero citat) vitiat in gratiosis , adeoque vitiat dispensationem . Nisi subreptio proveniat ex ignorantia justa & probabili . Qualis cùm non sit , dum tacetur id quod ex jure vel stylo debet exprimi ; dicit 2.º . tum vitare dispensa-

tionem, etiam dum Pontifex, eo non tacito, eam adhuc concessisset, tamen si difficilius. cap. si motu proprio de præbendis lib. 6. Dum verò per simplicitatem, vel ignorantiam tacetur id quod de jure vel stylo non debet exprimi, tacetur ex ignorantia iusta; ideòque subreptio ex ea proveniens non vitiat dispensationem, licet eo expresso Pontifex difficilius dispensasset. Ita ille n. 69. cum Glossa, Calderino, Felino, & Canonistis passim, quibus in hac materia dispensationum, juris humani, magis quam Theologis credendum: cum materia ista magis ad ipsos spectet; utpote pendens ex sacrorum Canonum peritia.

297 Cum iidem etiam n. 10. & seqq. ibidem generatim ait, subreptionem dolosam, seu procedentem ex fraude, vel malitia, non ex simplicitate, vel ignorantia, in totum vitare rescriptum, si subreptio sit circa ea quæ tangunt substantiam vel formam rescripti, etiamsi subreptio non fuerit causa inductiva, seu motiva totius rescripti, sed partis dumtaxat; imò etiamsi Pontifex rescriptum, seu dispensationem aliàs concessisset, inquit n. 17. & 33.

Subreptio verò non dolosa non vitiat rescriptum in totum, sed eam tantum partem, cujus fuit causa (vel inductiva, vel impulsiva, juxta supra dicta) ibidem n. 24.

CAPUT XXXVI.

Casus notabiles ex dictis superiori capite deciduntur.

298 Collige 1°. nullam esse dispensationem, si Oratores dixerint se conjunctos quarto consanguinitatis, vel affinitatis gradu, cum tertio se contingerent, sive dolo id dixerint, sive ex probabili ignorantia facti. Quia ejusmodi ignorantia excusare potest à culpa, sed efficere nequit, ut super tertio gradu dispensatio concessa fuerit, super quo ne quidem petita fuit. Ita Doctores communiter. Et certè stylus Romanæ Curia: vult exprimi proximioris consanguinitatis, vel affinitatis gradum, sub pœna nullitatis. Nec mirum, quia quò gradus est proximior stipiti, gratiam reddit majorem, difficilioremque, ad quam proinde causa gravior requiratur.

299 Collige 2°. dispensationem esse nullam, si (dum duo invicem juncti sunt inæqualibus gradibus, ex duplici stipite, v. g. in secundo ex uno, & tertio ex altero stipite) solum expresserint gradum remotiorem. Ita etiam Doctores communiter. Patetque ex eo quòd isti solum petierint, solum proinde obtinuerint dispensationem in uno consanguinitatis impedimento, cum reverà innodati essent duplici impedimento. Quoties verò plura impedimenta, etiam unius generis, concurrunt, debent sigillatim in eadem petitione exprimi, sub pœna nullitatis, ut habet stylus Curia:, docentque Sanchez, Pe-

rez, Bassilius, Pontius, Rota Romana, & Doctores passim contra Henriquez, Rodriguez, Texedam, & quosdam alios. Et ideò Urbanus VIII. in litteris sub forma Brevis anno 1624. datis ad Officialem Voletanum, nullum declaravit matrimonium duorum, ex indulto ejusdem Pontificis contractum, qui in petitione solum expresserant tertium gradum, cum noscent se etiam in secundo gradu junctos. Sic refert Barboza in suis decisionibus l. 1. voto 3.

Dixi, in eadem petitione: dum enim 300 plura impedimenta concurrunt, secundum stylum Curia:, non sufficit exprimere unum in una petitione, alterum in altera, diverso tempore unum sine altero exprimendo. Ita Doctores communiter contra Navarrum, Henriquez, Rodriguez, Vegam, Petrum Ledesmam, & Salas. Quorum sententiam improbabilem censet Diana p. 1. tract. 10. resol. 39. & p. 10. tract. 11. resol. 44. in fine. Hoc enim pacto utraque dispensatio sic postulatur, & impetratur, quasi unum dumtaxat impedimentum tempore impetratae dispensationis subesset; cum tamen duo reverà intercederent, quæ si simul exponerentur, nulla fortasse dispensatio concederetur: eò quòd dum simul concurrunt, unum quasi vinculum fortius, & difficilioris solutionis constituent.

Collige 3°. dispensationem adhuc esse nul- 301 lam, si dum duo intercedunt impedimenta diversa, majus exprimitur, tacito minori, super quo facilè dispensatur; tamen si super eo Pontifex dispensasset, si utrumque expressum fuisset. Quia equidem dispensatio super minori concessa non fuit; utpote non postulata.

Collige 4°. cum Pyrrho Corrado (contra 302 Perez & Tamburinum) obesse valori dispensationis, si per errorem scribas te esse consanguineum sponsæ tuæ in secundo gradu, cum sis solum in tertio; vel si per errorem scripseris tertium gradum consanguinitatis, pro tertio gradu affinitatis. Quia cum non postulaveris dispensationem super impedimento quo es innodatus, sed super alio (licet majori) quo non es innodatus, non es dispensatus super impedimento, quo reverà es innodatus. Quamvis enim Pontifex facilè dispensasset in tertio, quàm in secundo, vel facilè in tertio gradu affinitatis, quàm in tertio consanguinitatis, si impedimentum secundum rei veritatem propositum fuisset. Hic & nunc tibi non prodest. Quia equidem non dispensavit, eò quòd ipsi propositum non fuit.

Collige 5°. obesse etiam valori dispen- 303 sationis, si quis, obtentâ semel dispensatione super impedimento criminis, in idem reincidat, & dispensationem iteratè petat, non factâ mentione prioris dispensationis. Cum enim mentio prioris dispensationis de jure fieri debeat L. 3. Cod. de Episcopali au-

audientia, subticentia illius, est subticentia ejus quod de jure debet exprimi. Igitur secunda dispensatio subreptitia est, & nulla. Ita Doctores communiter.

304 An idem dicendum, quoties dispensatio, in eadem materia, prius obtenta fuit? Respondeo affirmative, quandocumque prudenter conjicitur, Principem vel non concessurum, vel difficilius concessurum secundam, si recordaretur primam concessisse. Quia omne tacitum, quo expresso Princeps gratiam vel non concessisset, vel difficilius concessisset, secundum jura & Doctores apud Fagnanum supra, reddit rescriptum subreptitium, & nullum. Qui etiam ad cap. *quoniam* de Constitut. n. 8. generatim affirmat, atque ex variis juribus probat, in litteris, seu rescriptis gratiæ, nisi secunda faciant mentionem de primis, esse ipso jure nullas.

305 Collige 6°. quod nulla sit dispensatio super matrimonio contrahendo inter cognatos vel affines, in cujus petitione expressus non fuit incestus prævius, si inter ipsos intervenerit. Quia de stylo Romanæ Curie necessario exprimendus est, tametsi cum ignorantia impedimenti commissus. Quod si cum scientia commissus fuerit, non sufficit simpliciter exprimere incestum, sed necesse est exprimere, quod commissus fuerit cum scientia impedimenti, addendo etiam, quod taliter commissus non fuerit spe facilius consequendæ dispensationis. Si enim hac spe commissus fuisset, id ipsum quoque exprimendum foret. Nec enim solet tunc concedi dispensatio, ne hac spe homines alliciantur ad peccandum. Et ideo dispensatio, juxta stylum Curie, non intelligitur concessa, nisi sub hac conditione: modo incestus non sit commissus spe facilius consequendæ dispensationis. Pro cujus majori certitudine per litteras dispensationis injungitur delegato, ut ad dispensandum non procedat, nisi recepto ab Oratoribus juramento, quod sub spe habendæ facilius dispensationis incestum hunc non commiserint.

306 Collige 7°. ut dispensatio super cognatione spirituali valida sit, exprimendum esse unde hæc cognatio orta sit. Si enim inter Oratores intercederet filiatio spiritualis, eò quod alter alterum de sacro fonte levasset, longè difficilior esset dispensatio, quam si sola inter ipsos spiritualis compaternitas intercederet. Imò non solent Pontifices super filiatione spirituali dispensare: quia id existimant indecorum ac scandalosum. Cumque tempore Gregorii XIII. eam, casu occurrente, Congregatio annuendam censuisset, Gregorius XIII. annuere noluit, prout videre est apud Fagnanum ad cap. fin. de cognat. spirituali, ubi addit quidem *post tempora Gregorii XIII. in ea aliquando, ob dotis incompetentiam, dispensatum fuisse; non tamen... quod aliquando factum est, sed quod*

fieri debet, est spectandum, inquit Fagnanus ibidem.

In postulatione etiam dispensationis, super impedimento cognationis spiritualis, incestus prævius, si fuerit, exprimendus est. Sic enim de stylo Curie notoriè receptum testatur Pyrrhus Corradus l. 8. dispensat. A. post. c. 8.

308 Collige 8°. quod ut dispensatio super matrimonio, cum impedimento dirimente nulliter contracto, valida sit, si cum conscientia impedimenti contractum fuerit, istius scientiæ mentio necessariò faciendæ sit. Et si cum eadem scientia non solum contractum, sed & consummatum fuerit, id etiam sub pena nullitatis exprimendum est. Nec omittenda expressio, quod ignoranter contractum fuerit, neglectis solemnitatibus in contrahendo matrimonio requisitis, si reverà neglectæ fuerint. Quia in triplici illo casu, vel nulla, vel difficilior esse debet dispensatio, secundum Tridentinum sess. 24. c. 5. Ait enim: *Siquis intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere presumpserit, separetur, & spe dispensationis consequendæ caveat; idque in eo multò magis locum habeat, qui non tantum matrimonium contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit. Quod si ignoranter id fecerit, si quidem solemnitates requisitas in contrahendo matrimonio neglexerit, eisdem subiciatur penis. Non enim dignus est qui Ecclesie benignitatem experiantur, cuius fabulosa præcepta temerè contempserit. Si vero solemnitatibus adhibitis impedimentum aliquod postea subesse cognoscatur, cuius ille probabilem ignorantiam habuit, tunc facilius cum eo, & gratis dispensari poterit.*

309 Et ideo Pontifices, Concilii Tridentini Decreto se conformantes, cum iis qui scienter cum impedimento dirimente contraxerunt, non nisi summa cum difficultate dispensant: eò quod ipsos judicant tali dispensatione indignos; & quia facilitas dispensandi causam tribueret delinquendi. Quapropter Clemens VII. apud Corradum ubi supra c. 3. decrevit, quod imposterum cum illis, etiam si consummaverint, non intenderet dispensare, sed illos, scandalis quæ ori posse formidarentur, minimè attentis, omninò separari mandabit. Similiter Paulus IV. (apud eundem ibidem.) *Dispensatio ejusmodi ex prætextu prædicto (gravium utique scandalorum ex divortio) etiam si proles ex matrimonio sic contracto subsequa fuerit, nullatenus, sed solum ex causa urgentissima, pro bono publico, & à jure considerata, per nos tantum, & non alium approbanda, conceditur... quod nobis licere non patimur, nostris Successoribus indicantes.*

310 Collige 9°. regulariter non valere dispensationem in forma pauperum nuncupatam, nisi postulantes verè sint pauperes, deque labore, & industria sua tantum viventes. Quia tenor rescripti, quo talis dispensatio conceditur, juxta stylum Curie (cui Pon-

tifex se conformare praesumitur) talis esse consuevit: *Tuum & Cajam pradios, qui pauperes & miserabiles existunt, & ex labore & industria sua tantum vivunt, &c.* Igitur dispensatio in forma pauperum regulariter non conceditur, nisi talibus pauperibus, non autem honestis, & mediocres reditus habentibus, quibus honeste familiam suam, saltem cum aliquo labore, ac industria sustentant. Paupertas vero ab utraque parte allegari, & in utraque verificari debet. Quia sic exigit stylus Romanae Curiae, quae numquam aliter dispensat. Unde cum in aliqua Nuntiatura aliquando dispensatum fuisset, non attentam qualitate divitiarum alterius contrahentis, sed tantummodo paupertate unius illorum, Innocentius X. per litteras circulares, de hoc gravissime conquestus, omnibus Nuntiis suis significari voluit, ab ipsis dispensari non posse in hujusmodi casibus. Sic a quodam styli Nuntiaturae Lucernensis peritissimo sibi rescriptum fatetur Gobat in Theol. experiment. de Sacram. tr. 9. n. 666. Quietiam n. 660. addit, quod cum Nuntius quidam dispensasset cum duobus rusticis, tanquam pauperibus, quorum unus habebat in bonis immobilibus quatuor millia scutorum, altera mille, uterque tamen rusticanos labores obibat. Re ad Curiam Romanam delata, inde acceptum est responsum, tales habendos non esse pro pauperibus.

311 Putat quidem Gobat n. 656. feminam habendam pro sufficienter paupere, in ordine ad dispensationem in forma pauperum, quae non habet tantam dotem, quanta consuevit exigi, ad habendum virum paris conditionis extra cognationem, & affinitatem suam. Sed incompetentiam dotis ipsemet stylus Romanae Curiae distinguit a paupertate: cum inter reliquas formas, quibus committere solet dispensationem in forma pauperum, ipsemet Gobat n. 662. referat hanc: *Cum eisdem, si verè pauperes, & Catholici sint, & rationabilis aliqua causa intercedat, v. g. dotis minus competentis, etiam dispenses.* Eadem distinctio fit in Brevi Innocentii X. quod refert n. 587.

312 Collige 10°. dispensationem super voto castitatis, in ordine ad matrimonium ineundum, regulariter non valere, nisi dum moralis impossibilitas servandi castitatem verificatur in eo qui vovit. Cum causa, ob quam concedi solet talis dispensatio, in rescripto allegari soleat hæc: *Quod Orator ita stimulis carnis agitur, ut continentiam servare non speret, ac propterea matrimonium contrahere desideret.* Moraliter vero impossibilitas illa non verificatur in stimulis illis agitato, qui neglexit media ad servandam castitatem ab eo adhibenda, cujusmodi sunt frequentia orationis, ad impetrandum continentiae donum, vitatio occasionum, corporis macerationes, ad corpus spiritui subjiciendum, &c. Neque enim verè dicitur impotens ad servandam

castitatem, qui per media ad id ordinata, castè vivere posset, si vellet; sed ideò efficaciter non vult, quia media ad id necessaria adhibere non vult. Cum talis potius dicendus sit nolens servare castitatem, quam impotens ad eam servandam.

Collige 11°. dispensationem subreptitiam, nullamque esse, quando in supplica adfertur unica illius causa, eaque facta. Et idem est si duae, una vera, & altera falsa, sic tamen ut quaelibet ad dispensationem insufficientis sit. Quod si ex pluribus causis sufficientibus unica sit vera, eaque taliter sufficiens, ut Pontifex ob eam solam dispensare soleat, valet dispensatio. Quia plures causae ejusmodi, licet copulativè allegatae, disjunctivè movere solent Pontificem, juxta cap. *Jam dudum* de praebend. ubi dicitur quod *quando plura copulativè narrantur, quae de jure necessaria non sunt, copulativa in disjunctivam resolvitur.* Plurium verò causarum, disjunctivè se habentium, sufficit alteram esse veram, ut rescriptum non censeatur subreptitium. cap. *inter ceteras* de rescript.

314 Quod si in supplica allegatum sit, feminam, defectu dotis, mansuram in nuptam, nisi cum ea dispenseretur, & verificetur quidem ipsam mansuram in nuptam, non tamen defectu dotis, sed ob aliam causam, v. g. infamiam, deformitatem, grandaeam aetatem, &c. probabile est, validam fore dispensationem: utpote cujus causa finalis est, ne femina alioqui maneat innopta. Quod dum verificatur, parum referre videtur an id proveniat ex defectu dotis, an alia ex causa. Quia verificatur equidem causa finalis. Neque enim defectus dotis in supplica allegatus fuit tanquam causa finalis, sed tanquam movens Pontificem ut credat causam finalem subsistere, feminam utique mansuram in nuptam. Quod cum sit verum, causa finalis allegata in supplica, vera est, non falsa. Ita cum aliis Diana p. 10. tr. 11. resol. 42.

An autem valida sit dispensatio, in cujus rescripto Pontifex erravit in nomine personae cum qua dispensavit, v. g. exprimendo nomen Petri, pro nomine Pauli? Respondeo cum communi affirmativè. Quia satis constat voluntatem Pontificis esse dispensare cum supplicante, sive eo pro quo supplicatum est, quidquid sit de ejus nomine: nomina quippe significandorum hominum gratià reperta sunt, qui si alio quolibet modo intelligantur, nihil interest. Instit. de legat. §. *si quis in nomine.*

316 Similiter arbitrator Ordinarium supplicantis, sive ejus pro quo supplicatum est, valide dispensare, dum Pontifex in rescripto erravit, ponendo v. g. Episcopum, vel Officium Atrebatensem, pro Cameracensi. Quia ex ordinario stylo satis constat, voluntatem Pontificis esse, ut Ordinarius supplicantis, vel ejus pro quo supplicatum est, dispenseret, sive

sive Ordinarius ille sit Cameracensis, sive Atrebatensis. Deinde ratio, quæ probat Ordinarium validè dispensare dum erratum est in nomine supplicantis, similiter probat ipsum validè dispensare dum erratum est in nomine ipsius Ordinarii. Quia sicut ibi, sic hic parum est de nomine, dum aliunde Ordinarius sufficienter intelligitur. Ita Salas, Amicus, Bonacina, Portellus, Pontius, Sanctarellus, & alii contra Sanchez, Perez, Villalobos, &c.

317 Collige 12°. statum aliquem, seu matrimoniale, seu Ecclesiasticum, mediante dispensatione, non facile assumendum. Si enim reverà non subsit causa Deo probata, verendum, ne dum status Ecclesiasticus vel matrimonialis, contra canonicas regulas, ipso inspirante conditas, assumitur, Spiritus sanctus, cujus regulæ temerè negliguntur, subtrahat grâtiâs, & benedictiones statui illi ritè obeundo necessarias.

318 Enimverò, sola utilitas aut necessitas Ecclesiæ, ex dictis præcedenti capite, causa est ad id sufficiens, Deoque probata. Se verò Ecclesiæ adeò utilem vel necessarium existimare, ut contra ordinarias Ecclesiæ regulas ad statum Ecclesiasticum dispensativè ascendere debeat, periculo præsumptionis non vacat; præsertim cum extraordinaria divinæ vocationis indicia necessaria sint, ut (non obstantibus ordinariis signis non vocationis, ob canonicum impedimentum, Ecclesiæ divinitus inspiratum) prudenter judicet se hic & nunc vocatum. Unde S. Bernardus (occasione ordinationis S. Malachie, ante ætatem tunc temporis requisitam) *Siquid (ait in vita Malach. c. 3.) præter Canonum formam processisse videtur, donandum sanè, tum zelo ordinantis, tum meritis ordinati. Ego verò nec in sancto redarguendum, nec usurpandum consulo ei qui sanctus non fuerit.*

319 Sed & ad statum matrimoniale, mediante dispensatione, contra Ecclesiasticas regulas licitè assumendum, non solum requiritur causa reverà sufficiens (de qua sibi homines sæpissimè blandiuntur) sed & tam multa ad validam dispensationem, juxta modernum Curie stylum, necessaria sunt, ut omnia rariùs verificentur, quàm multi putent; ac per consequens matrimonia illa sæpius Deo probata non sint. Quod & non rarò infaustus eorum exitus ostendit. Quæ omnia quisquis ad stateram justam appenderit, dicit fortassè cum Cantipratano l. 1. de Apib. c. 19. n. 9. *Quis sapiens erit, & sibi super dispensatione aliqua blandiatur?*

CAPUT XXXVII.

Etiâ per privilegium humanæ legis obligatio relaxatur.

320 **P**atet ex definitione privilegii: *Privilegium est constans & durabilis gratia, ali-*
Tom. II.

cui persona, vel partis Communitatis concessa, contra vel præter jus commune.

Dicitur 1°. *constans & durabilis gratia.* 321
Quia in eo differt à dispensatione, quod hæc regulariter fit ad unum, vel paucos actus, vel certè ad modicum tempus; privilegium autem ad plures actus, & ad multum tempus, in quo imitatur naturam legis. Nec mirum, quia est lex quædam privata. can. *privilegium* dist. 3.

Dicitur 2°. *alicui persona, vel parti Communitatis,* ad distinctionem legis communis, quæ toti Communitati fertur.

Dicitur 3°. *contra vel præter jus commune.* 323
Quia, ut benè Fagnanus ad cap. *olim* de verbor. signific. ubi scriptum est jus commune, à quo Princeps aliquem eximit, exemptio ista propriè est privilegium. Et ita sumitur in toto titulo de privilegiis. Patet ergo, per privilegium juris, seu legis communis, obligationem plerumque relaxari. Nec tamen privilegium semper est exemptio à jure communi: quia non semper supponit jus commune jam esse scriptum, sed aliquando ab initio conceditur, nondum scripto seu condito jure, seu lege communi, ut cum ab initio Princeps aliquibus concedit jus aliquod, quod non concedit omnibus. Ideò ergo privilegium non semper est contra, sed aliquando præter jus commune. Unde

Privilegium dividitur 1°. in privilegium 324
contra jus, & privilegium præter jus. Istud non derogat juri communi, & amplè est interpretandum. Illud verò derogat juri communi, ab eoque eximit alios præ aliis. Et ideò Doctores passim illud reputant odiosum (quia omnis recessus à jure communi, est odiosus. cap. 1. & 2. de fil. Præsb. l. 6. & cap. *cum dilecto* de consanguin. & affinit.) ac per consequens strictè interpretandum, juxta illud, *odia restringenda.* Quod tamen Sylvester, Tiraquellus, Suarez, & alii communiter dicunt non procedere in privilegiis, quæ contra jus concessa sunt in favorem causæ piæ, ut privilegium canonis *si quis suadente* in favorem Ordinis Clericalis, & privilegia Religiosorum, quæ privilegiatissima vocat noster Lezana consulto 40. n. 102. quia (præterquam quòd summa ratio est, quæ pro Religione facit. l. *sunt persona* ff. de relig. & sumpt. funer.) privilegia Religiosorum remuneratoria sunt, utpote Religionibus concessa, propter earum merita, seu obsequia spiritualia, reddita Ecclesiæ, ut Pontifices in Bullis suis sæpè declarant. Sunt igitur concessa in favorem causæ piæ: ideòque ampliari debent, tamquam favorabilia (cum favendum sit pietati) non restringi ut odiosa. Nisi cedant in præjudicium tertii: tunc enim odiosa censentur. Rota Romana divers. decis. 432. p. 1. Menochius de recuper. possess. remed. 4. n. 38. Si tamen verba privilegii sint clara, tunc fit lata eorum interpretatio, etiam in præjudicium tertii, quæ

tenens patitur verborum proprietas. Decius conf. 113. *viso tenore* n. 6. *verf. & idem*. Abbas ad cap. *olim* de verbor. signif. n. 4. *verf. & ex hoc*. Fagnanus ibidem num. 23. Si etiam privilegium fit in favorem cultus divini, latè interpretandum est in præjudicium tertii. Calderinus consil. 412. de privileg. Fagnanus loco citato n. 25. Si denique privilegium fit in præjudicium concedentis, contra ipsum latè est interpretandum. cap. *quia circa* de privileg.

325 2°. Privilegium dividitur in reale & personale. Personale est quod conceditur ratione personæ. Proinde cum persona extinguitur. Reg. 7. jur. in 6. Ipsam tamen personam sequitur & comitatur ubicumque fuerit. L. *in omnibus* ff. de reg. jur.

Reale est quod conceditur ratione rei à persona distinctæ, v. g. ratione dignitatis, vel officii, vel loci, &c. Idèd non extinguitur cum persona, sed transit ad hæredes, vel successores, duratque toto tempore quo durat res, ratione cujus conceditur. Reg. 68. jur. in 6. Si fit concessum ratione loci, extenditur ad omnes personas ibi existentes, etiam forenses, & extraneas. Fagnanus ad cap. *inter alia* de immunit. Eccles. n. 82. ex Bartolo, & Baldo.

326 Quòd si dubitetur, an privilegium reale sit, an personale, in casibus n. 324. enarratis (quibus latè est interpretandum) censeri debet reale. In aliis verò, in quibus strictè est interpretandum, censeri debet personale. Ita Doctores communiter.

327 3°. Dividitur in gratiosum, & remuneratorium. Gratiosum est quod conceditur merè gratis. Remuneratorium; quod conceditur ob merita, sive in remunerationem obsequiorum, &c. Quæ quidem remuneratoria concessio vel fieri potest ex debito justitiæ, vel ex debito gratitudinis & decenitiæ. Priori modo sunt strictè remuneratoria, sapiuntque naturam contractus onerosi, & sic revocantur ad conventionalia. Posteriori modo non sunt strictè remuneratoria, nec sapiunt naturam contractus, ideòque faciliùs revocari possunt.

328 4°. In conventionale & absolutum. Conventionale est quod conceditur ex pacto; servandum proinde ex justitiâ. Absolutum est quod sine pacto conceditur. Absoluta quidem revocari possunt; non verò conventionalia, nisi ex gravi causa ad publicum bonum pertinente. Doctores communiter ad cap. *qua in Ecclesiis* de Constitut. Unde quia privilegium concessum ex causa onerosâ transit in contractum, non potest per Principem revocari. Fagnanus ad cap. *ex epistola* de probat. n. 18. & ad cap. *relatum* ne Clerici, vel Monachi n. 24.

329 Pòndè ad Principem concedentem privilegium, ejus interpretatio pertinet. Fagnanus ad cap. *olim* de verbor. signif. n. 34. Quandocumque ergo obscura sunt verba pri-

viliorum à Papa concessorum, pro eorum interpretatione adeundus est Papa; nec licet in judiciis pro eorum interpretatione recurrere ad Metropolitanum, nec Episcopum, nec Conservatorem. Fagnanus ad cap. *sanè* 2. de offic. delegat. n. 49.

CAPUT XXXVIII.

Acquisitio & amissio privilegii.

PRivilegium acquiritur vel expressâ Principis concessione, vel consuetudine tacitè probatâ à Principe. Quæ, ut præscribat contra jus civile, debet esse continuata per decennium; ut contra jus canonicum, requiritur tempus 40. annorum. cap. *de quarta* & cap. *ad aures* de præscript. Ut contra privilegia Regularium, juxta eorum privilegia, requiritur spatium 60. annorum. Ut denique contra Romanam Ecclesiam, & jura Papæ reservata, requiritur tempus immemorabile, & plusquam centenarium. Authent. *quas actiones* Cod. de sacrosanct. Eccles. cap. *super quibusdam* §. *praterèa* de verb. signific.

Ut autem valeat concessum privilegium, debet innoscere, sufficienterque publicari: cum sit lex quædam privata. Imò ut valeat, effectumque fortiat, non solum debet esse notificatum privilegiato, sed & ab eo acceptatum per se, vel per procuratorem suum. Cum sit donatio quædam, quam donatarius scire debet & acceptare. Unde L. *qui absumi* ff. de acquir. possess. dicitur, libertatem non acquiri per rescriptum manumissionis, donec servus sciat & acceptet. De legitimitate idem dicitur in Authent. *quibus modis* nat. offic. §. *illud autem*. Idem de concessione beneficii cap. 1. de concess. præbend. in 6. *verf. ex parte*. Idem de jurisdictionio, seu jurisdictionis usu. Lege *barbarius* Cod. de officio Prætoris.

Valet quidem privilegium à Principe concessum ignorant, quantum est ex parte concedentis, nisi oppositum Princeps velit. Sa verbo *gratia* n. 23. Vasquez 1. 2. disp. 156. n. 33. Nec enim refert à quo privilegium impetratum sit, dummodò sit à Principe concessum. L. *universi* Cod. de precib. Imperat. offer. Valet (inquam) sive impetratum ad petitionem illius (pro quo conceditur) vel alterius pro eodem, cap. *si motu proprio* de præbend. in 6. sed non valet usus privilegii (ex parte privilegiati) nisi ab ipso acceptetur & cognoscatur per se, vel per alium, v. g. per procuratorem, cui res commissa est, vel (ut in Religionibus accidit) per eum à quo acceptatio dependet, v. g. per Generalem Religionis.

Et sic admitto (cum Sanchez, & pluribus aliis) eum qui per procuratorem in Curia Romana dispensationem petit super aliquo matrimonio impedimento, valde matri-

monium contrahere, si illud contrahat post concessionem illius Romæ factam, licet ipsi nondum intimatam. Quia hoc ipso quod per procuratorem illam petiit, illam per ipsum cognovit, & acceptavit. Sic etiam valet matrimonium sub conditione contractum, hoc ipso quod conditio purificatur, licet purificatio ignoretur, saltem in receptissima sententia Canonistarum, quos refert sequiturque Fagnanus ad cap. *super eo*, de condition. ap. posit. n. 3. atque ex Theologis sequuntur Paludanus, Petrus de Soto, Thomas Sanchez, & alii, dicentes quod matrimonium per verba de presenti, coram Parocho & testibus, sub conditione licita contractum, purificata conditione, absque novo consensu statim perficitur. Quam etiam sententiam in praxi servat Curia Romana, probaruntque (cum S. Congregatione) Pius V. & Clemens VIII. uti refert Fagnanus ibidem n. 5. & 6.

334 Admitto etiam Religiosum valide absolvere in vim privilegii ab Ordine acceptati, licet à Religioso illo ignorati, modo intendat absolvi. Quia revera potestatem habet absolviendi, nec ad validam absolutionem necesse est quod intendat absolvi in vim talis vel talis privilegii; sed sufficit quod verè habeat virtutem, seu potestatem (etiam si ignoret se habere) & intendat absolvi.

335 Denique videtur admitti posse quod docent Navarrus, Henriquez, Sanchez apud Dianam ipsos sequentem p. 8. tract. 3. resol. 87. dispensationem impetratam & acceptatam ab altero volentium inire matrimonium, si sit impetrata super impedimento afficiente utrumque, v. g. super cognatione, vel affinitate, prodesse etiam comparti ignorant. Quia eo ipso quo alter ex his suam dispensationem acceptat, fit habilis ad contrahendum cum altero; quod cum fieri nequeat nisi uterque habilis sit, valor dispensationis cum uno, necessariò annexum habet valorem dispensationis cum altero.

336 Quemadmodum autem concessione Principis, privilegium acquiritur; sic amittitur revocatione ipsius, vel successoris, si privilegium sit gratiosum, non conditionale, vel strictè remuneratorium. Privilegia tamen à Principibus sæcularibus concessa Ecclesiæ, vel Ecclesiasticis personis, ab ipsis revocari non possunt, ut pluribus ostendit Donatus Laynensis in praxi rer. Regul. to. 1. tr. 13. q. 4. Privilegia etiam Mendicantium, utpote remuneratoria, à Papa revocari non posse quidam dicere non verentur. Sed eos errare manifestum est, tum quia non sunt strictè, sed latè tantum remuneratoria. Tum quia quod plerumque fit à Summis Pontificibus & Conciliis, nefas est dicere quod fieri non possit. At modò ista, modò illa Mendicantium privilegia frequenter revocantur à SS. Pontificibus & Conciliis. Nec dubium plurima revocata esse à Concilio Tridentino,

Tom. II.

quibus jam Regulares in conscientia uti nequeunt. Cum propositio ista damnata sit ab Alexandro VII. *Regulares possunt in foro conscientie, uti privilegii suis, qua sunt expressè revocata per Concilium Tridentinum.*

Sed damnata istius propositionis occasione quaeritur 1º. an sola illa Regularium privilegia per Tridentinum sublata sint, quæ sunt expressè per Tridentinum revocata, per additamentum hujus clausulæ: *non obstantibus quibuscumque privilegiis in contrarium?* An etiam illa, quibus licet Tridentinum oppositum sanxerit, clausulam tamen privilegiorum revocatoriam non adjecit?

Sola priora esse per Tridentinum sublata, nec generales dispositiones Concilii Tridentini, Mendicantium privilegii contrarias, iis derogare, nisi adjectam habeant clausulam, eorum expressè revocatoriam, docent Suarez, Miranda, Portel, Hieronymus Rodriguez, & noster Petrus ab Angelis in specul. privileg. Regular. disp. 6. sect. 1. n. 32. ubi plures alios refert. Ita etiam novissimè Joannes Bosco de Sacram. p. 4. disp. 10. n. 245. & seqq.

Sed contrarium videtur dicendum. 1º. quia Tridentinum sess. 25. cap. 22. de Regularibus sic habet: *Hæc omnia & singula, in superioribus Decretis contenta, observari S. Synodus præcipit in omnibus Cænobiiis, ac Monasteriis, ac Domibus quorumcumque Monachorum, & Regularium, &c. non obstantibus eorum omnium ac singularum privilegii, sub quibuscumque formulis verborum conceptis.* Quam revocationem licet Bosco & alii putent solum cadere supra privilegia contraria Decretis illius sessionis 25. non supra privilegia contraria Decretis aliarum sessionum, quibus adjecta non est clausula revocatoria privilegiorum: per eam tamen revocata esse omnia Regularium privilegia, etiam contraria Decretis aliarum sessionum, quibus adjecta non est clausula revocatoria, seu derogatoria privilegiorum, nec proinde iis privilegiis Regulares uti posse docet Donatus Laynensis to. 1. rer. Regular. tract. 11. q. 15. cum Navarro, & satis probabile putat noster sapientissimus Lezana qq. regular. to. 2. c. 1. n. 58. Et ita S. Congregationem sæpiùs censuisse Donatus testatur ibidem; & ipsius hac de re declarationes refert Card. Bellarminus in citatum cap. 22. Concilii Tridentini.

Secundò, quia Pius IV. in Bulla quæ incipit, *in Principis Apostolorum*, motu proprio, & ex certa scientia, ac de plenitudine potestatis amplissimè revocat omnia & singula privilegia, indulta, facultates, mare magnum, &c. in his omnibus & singulis, in quibus privilegia illa contrariantur Decretis Tridentini, eaque, perinde ac si de verbo ad verbum inserta forent, ipso jure revocata, cassata, annullata, & ad ipsius Concilii terminos redacta declarat, nec adversus Decreta &

G 2

Statuta ipsius magis suffragari posse, ac si numquam emanassent. Quæ profectò verba propriissimè & certissimè respiciunt omnia & singula totius Concilii, & non sessionis 25. dumtaxat, prout ex tenore constat. Ait enim in eodem Concilio plurima statuta, quibus privilegia illa contrariantur. Et ita successores Pontifices passim intellexerunt. Idèò namque in Bullis suis, quibus Regularium privilegia confirmarunt, vel aliis Ordinibus concesserunt, clausulam hanc addiderunt: *dummodo, vel quatenus Decretis Concilii Tridentini non adversentur, vel contraria non sint, &c.* Ita Gregorius XIII. in Bulla *Romanus Pontifex*, confirmatoria privilegiorum Præmonstratensium. Et in alia confirmatoria privilegiorum Ordinis SS. Trinitatis, Redemptionis Captivorum. Ita etiam Sixtus V. in Bulla *super specula* 70. in Bullario Roman. Gregorius XIV. in Bulla *Romanus Pontifex*, in qua Cruciferis confirmat privilegia à Prædecessoribus suis concessa. Sub eadem clausula Clemens VIII. in Bulla *Pastoralis officii* confirmat privilegia Minorum de Observantia; sicut & Paulus V. in Bulla *injuncti nobis* privilegia Cælestinorum, & Gregorius XV. in Bulla *ad uberes fructus*, & in Bulla *Salvatoris nostri*, & Urbanus VIII. in Bulla *injuncti nobis* 21. Bullar. Rom. & Innocentius X. in Bulla *universalis Ecclesie*, data 1648. in favorem Xenodochii S. Joannis Hierosolymitani.

340 Tertio, quia in Decreto sessionis 14. cap. 17. quo declaratur, inferiores Sacerdotes, extra mortis articulum, sine licentia Episcopi, absolvere non posse à casibus Episcopo reservatis, comprehenduntur Regulares, etiam Mendicantes, non obstantibus privilegiis sibi antè concessis, quæ reverà (sive per illud Tridentini Decretum, sive per allata verba sessionis 25. cap. 22.) sublata sunt, tamen in Decreto illo sessionis 14. c. 7. nulla adjecta sit clausula eorum revocatoria. Quòd enim (eo non obstante) privilegia illa per Tridentinum sublata sint, Summi Pontifices, & sacra Congregatio disertis verbis sæpiùs declararunt. Videatur Declaratio S. Congregationis 17. Novembris 1628. sub Urbano VIII. Dicit enim, *per confirmationes privilegiorum, quas Regulares à Sede Apostolica post Concilium Tridentinum obtinuerunt, nequaquam revixisse privilegia, prius ab eodem Concilio (nota) ac deinde etiam ipsius Congregationis Decretis sublata atque extincta, quæ habebant absolvendi à casibus, Ordinario loci reservatis... Quam Declarationem Sanctitas Sua (id est Urbanus VIII.) ad se relata approbavit, mandavitque ab omnibus, ad quos spectat, inviolabiliter observari.* Quæ verba repetit Clemens X. anno 1670. in Bulla *superna magni Patris familias*. Quapropter Miranda in Manuali Prælator. to. 1. q. 46. a. 4. merito docet, quòd privilegia Confessariorum Regularibus olim concessa,

absolvendi à casibus, Episcopis specialiter reservatis, revocata sunt per Concilium Tridentinum. Comitulus etiam l. 1. responf. moral. q. 25. dicit, quòd *sententia, aiens Regulares absolvere posse à casibus, Episcopis reservatis, nullà ratione defendi queat, præter Concilii Tridentini Decreta, &c.* Sed hac de re plura to. 3. ubi de Poenitentia Sacramento.

Nec præmissis obstat Bulla Pii V. *est Mendicantium*, in qua, ex certa scientia, & de potestatis plenitudine, confirmat, & obiter vari præcipit Mendicantium privilegia, etiam in multis quæ sunt contra Decreta Concilii Tridentini. Siquidem Gregorius XIII. ipfius successor, in Bulla quæ incipit, *in tanta rerum & negotiorum mole*, Bullam illam Pii V. revocavit, & ad terminos Concilii Tridentini reduxit.

Quæritur 2º. an privilegia, corpori juris inserta, sufficienter revocata censentur per istam Concilii Tridentini clausulam, *privilegiis non obstantibus*? Sunt qui negent, & requirunt specialem de ipsis mentionem, vel derogationem juris communis, cui inserta sunt. Eò quòd privilegia, corpori juris inserta, jam non sint privilegia, sed aliud nobilius nomen sibi vendicent; nec solum sint jus privatum, seu particulare; sed generale & commune, quod per clausulas generales non abrogatur.

Sed contrarium est dicendum. 1º. Quia privilegium insertum extravaganti *super cabedram*, & Clementina *audum* de sepulturis, inò & Concilio Lateranensi sub Leone X. sess. 11. quòd Regularis, Episcopo præsentatus, & ab ipso injustè rejectus, confessiones excipere possit, quòdque ipsi confitentes satisfaciant præcepto annuæ confessionis: istud (inquam) privilegium censetur sufficienter revocatum per Tridentinum sess. 23. c. 19. hoc ipso quòd ad confessiones audiendas Episcopi approbationem obtentam, etiam in Regularibus requirit, privilegiis & consuetudine quacumque non obstantibus. Non ergo requiritur specialis illa mentio, sed contraria dispositio cum clausula generali sufficit. Consequentia patet. Veritatem verò antecedentis S. Congregatio declaravit, teste Fagnano ad cap. *omni* de poenit. & remiss. n. 61. eo utique Tridentini Decreto restrictum esse, quòd Regularibus concessum in dicta Clementina *audum*. Idèòque Alexander VII. damnavit hanc propositionem: *Satisfacit præcepto annuæ confessionis, qui constituitur Regulari, Episcopo præsentato, sed ab eo injustè reprobat.*

2º. Quia privilegia, ex hoc quòd corpori juris inserta sint, non desinunt esse privilegia (inquit Fagnanus ad cap. *in his* de privilegiis) ergo comprehenduntur in generali privilegiorum derogatione. Probatur assumptum, quia multa privilegia in corpore juris inserta leguntur cap. 6. de rescriptis cap. 23. 24. & 30. de privilegiis, & cap. 2. 6. & 12. eod. tit. in 6º.

345 3º. Tametsi privilegium corpori juris infertum transeat in jus commune (respectu nominatorum in privilegio) tamen juri communi necesse non est specialiter derogari : quia jus commune posterius tollit prius sibi contrarium, licet de eo mentionem non faciat. Siquidem *Romanus Pontifex condendo Constitutionem posteriorem, priorem, quamvis de ipsa mentionem non faciat, revocare censetur.* cap. 1. de Constitut. in 6. cap. *vasa* de consecr. dist. 1. & cap. 1. de cognat. spirit. Ita Innocentius, Felinus, & (teste Fagnano ad cap. *nonnulli* de rescript. n. 40.) Doctores omnes in citatum 1. cap. de Constit. in 6.

346 4º. Quia, ut idem Fagnanus ostendit ad caput in *his* de privileg. n. 12. quotiescumque Concilium Tridentinum sustulit privilegia, sustulit etiam inserta in corpore juris, absque mentione istius insertionis. Nullibi enim, ex stylo Concilii, in generalibus derogationibus privilegiorum fieri consuevit talis mentio. Non imprimis sess. 5. c. 2. & sess. 23. c. 15. ubi revocat privilegia Regularium inserta Clementinæ *audam* de sepult. Nec sess. 7. c. 8. & sess. 24. c. 9. ubi derogat privilegiis exemptorum, de quibus cap. *luminoso* 18. q. 2. & cap. *cum nullus* de temporib. ordin. in 6. quoad durationem conservatorum. Nec sess. 23. cap. 8. & 10. ubi revocat privilegia inferiorum quoad ordines & dimissorias, de quibus in cap. *cum nullus* de temporib. ordin. in 6. & cap. *Abbat* de privileg. eod. lib. Nec in sess. 24. c. 18. ubi ex sententia Congregationis sustulit indultum studentium, insertum in cap. *cum ex eo* de elect. in 6. Alios multos casus ad idem refert Fagnanus ad cap. *nonnulli* de rescript. à num. 42.

347 Imò ne antiquiorum quidem Conciliorum mentionem facere solet Tridentinum, siquando justis & rationabilibus de causis contra illa aliquid statuit, uti rursus Fagnanus ostendit ad cap. *nonnulli* de rescript. n. 42. Nam sess. 25. de Regular. c. 2. nulla facta mentione Concilii Lateranensis, correxit (uti S. Congregatio alias declaravit) permissionem, quam Concilium istud in cap. *Monach*. de statu Monachor. fecit Monachis habendi peculium de licentia Abbatis. Et sess. eadem cap. 6. ex sententia S. Congregationis, sustulit formam eligendi per compromissum, vel quasi per inspirationem, à Concilio Lateranensi præscriptam in cap. *quia propter* de elect. Nullam tamen istius Concilii mentionem fecit, sicut nec mentionem fecit Concilii Viennensis sess. 23. c. 12. tametsi ibi abroget dispositionem ipsius, quæ constitutum erat, ut quis ordinari posset Subdiaconus decimo-octavo suæ ætatis anno, & Diaconus vigesimo. Idemque in privilegiis observat eadem S. Synodus, sive illa conciliaria sint, sive non, uti n. 343. ostensum est de

privilegio auaiendi confessiones sine licentia Episcopi, dum eam injustè recusasset.

Si dicas, per derogationes generales, non centeri derogatum dispositionibus Conciliorum Generalium, nisi adsit clausula eorum specialiter derogatoria cap. *ex parte* & cap. *nonnulli* de rescript. cap. *eam te* de arat. & qualit. & cap. *ex parte* de Capell. Monach.

Respondeo cum Fagnano ad citatum cap. *nonnulli* num. 28. hoc non procedere in derogationibus generalibus, quæ fiunt per leges generales, & maximè per Decreta Conciliaria; sed in iis dumtaxat quæ fiunt per litteras gratiæ, & rescripta Apostolica contra jus. De ejusmodi namque rescriptis agitur in canonibus objectis, prout videre est apud Fagnanum. Et ratio, cur in istis specialis derogatio potius requiratur, quam in illis, est, quia leges generales summa cum deliberatione, & magna solemnitate fiunt; litteræ verò gratiæ, & rescripta contra jus, plerumque a Summis Pontificibus per occupationem, vel importunitatem extorquentur, quas verisimiliter non concessissent, si ad contrariam Concilii Generalis dispositionem animum applicuissent. Ideo ergo Pontifices, in canonibus objectis, sanxerunt, ut eorum rescripta, Generalis Concilii Decretis adversantia, vigorem non habeant, nisi in eis derogatum fuerit Generali Concilio. Et signanter Honorius III. in cap. *ex parte* de Capell. Monach. decernit non valere litteras gratiæ contra Lateranense Concilium, à quibusdam Monachis impetratas sine mentione istius Concilii. Nam ut Pontifex ait, *hujusmodi litteras ab Apostolica Sede non credimus emanasse. Quod si per occupationem forsitan emanaverint, nolimus per hoc derogari Concilio supradicto.* Quia (ut Glossa ait ibidem) tales litteræ præsumuntur extortæ, vel per nimiam occupationem Romani Pontificis, vel per importunitatem petentium: cum (ut dicitur cap. *si quando* de sent. excom.) *per ignorantiam, vel negligentiam, aut occupationem nimiam, vel etiam per subreptionem contingat hujusmodi litteras impetrari, vel per importunitatem*, ut dicitur in cap. *in fraternitatis* de Præbyter. & in L. 1. C. de petitionib. bon. sublat. lib. 10. ubi Imperator dicit: *Per importunitatem non concedenda sæpè concedimus.* In istis proinde Papa præsumitur circumventus, inquit Geminianus consilio 36. *quod collatio* n. 2.

At hujusmodi rationes cessant (inquit Fagnanus n. 35.) cum Generali Concilio opponitur aliud Generale Concilium. Nam quod pertinet ad solemnitatem, utrumque celebratum censetur pari deliberatione, & maturitate, palàmque est, decreta in Generali Concilio posteriore, cenferi non posse extorta per ignorantiam, seu immemoriã, vel negligentiam, nec per occupationem, vel importunitatem, aut circumventionem. Quia nec error juris, nec immemoria anti-

quorum Conciliorum, aut Canonum, præsumi potest in generali Concilio. Quod enim à pluribus queritur sapientibus, facilius invenitur. cap. de quibus dist. 20. & per ampliores homines veritas perfectissima revelatur. L. ult. C. de fideicommiss. in fine, & cap. extra conscientiam dist. 64. Non potest etiam præsumi nimia occupatio Episcoporum, in Concilio congregatorum: cum aliis negotiis non vacent. Non denique importunitas: quia singuli articuli exquisitissimè discutuntur, ac deinde Patrum suffragiis, non extortis, sed liberrimis definiuntur. Nulla proinde ratio est, cur dispositio posterioris Concilii Generalis, contraria dispositioni Concilii prioris, ei non derogat, sine speciali mentione ipsius. Imò est ratio in contrarium: quia par utriusque Concilii est autoritas & vinculum, & nihil tam naturale, quàm eo genere quodque dissolvi, quo colligatum est. L. nihil tam naturale ff. de reg. jur.

350 Concludendum est igitur cum Fagnano n. 37. per dispositionem posteriorem Concilii Generalis indistinctè censeri correctà Decreta contraria priorum Conciliorum, licet de eis mentio facta non fuerit, sicut & generaliter per legem posteriorem corrigitur lex prior, etiam nullà factà illius mentione, quando verba posterioris legis id requirunt, uti apertè colligitur ex cap. 1. & 2. de Constitut. in 6°. Et hanc sententiam probavit S. Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, ut videre est apud Fagnanum ibidem. Quòd si in Constitutionibus generalibus subinde fiant derogationes Concilii præcedentis, id censeri debet fieri ad abundantiorè cautelam, non quòd talis derogatio necessaria sit, ait Fagnanus n. 30.

351 Qui etiam n. 38. ex præmissis colligit, per legem generalem magis censeri derogatum privilegiis insertis in corpore juris, quàm non insertis. Nam etsi privilegiis canonum difficilius consueverit derogari; tamen quoad non inserta allegari potest defectus intentionis Papæ, propter illorum ignorantiam, vel oblivionem (juxta illud cap. ex parte de offic. delegat. Si memores fuissimus nos pro prædicto N. litteras direxisse, adversario nullatenus scripsissimus) quæ ignorantia, vel oblivio præsumi nequit de insertis in corpore juris.

352 Amplius ex præmissis colligi potest, quòd non semper requiratur expressa privilegiorum derogatio, imò nec mentio; sed interdum sufficit, quòd Legislator, illa sciens, legem generalem sine exceptione statuatur, ob disciplinæ publicæ necessitatem, postulante ut lex omnes generaliter, & absque exceptione obliget. Quod etiam significare videtur lex 3. §. 5. ff. de sepulchro violato, ibi: D. Adrianus rescripto panam statuit 40. aureorum in eos qui in civitate sepelium. Quid tamen si lex municipalis permittat in civitate se-

peliri? post rescripta principalia, an ab hoc discessum sit, videbimus. Quia generalia sunt rescripta, & oportet Imperialia Statuta suam vim obtinere, & in omni loco valere. Et Concilium Tridentinum id fecisse videtur sess. 14. c. 7. ubi postquam dixit, magnoperè ad Christiani populi disciplinam pertinere, ut atrociora quadam & graviora crimina, non à quibusvis, sed à summis dumtaxat Sacerdotibus absolventur: postea sine ulla exceptione decernit, inferiores sine licentia Superiorum nihil posse in casibus ipsis reservatis, ac per hoc derogavit privilegiis, licet eorum ibi mentionem non fecerit. Quia lex generalis, non tam ex verbis, quàm ex ratione legis, & voluntate Legislatoris metienda est. Tuldenus de jurisprud. l. 2. c. 4. Surdus decis. 19. & 52. Ratio verò allegata derogationem illam exigebat, & sine exceptione istam fuisse Concilii mentem, S. Congregatio, à Sede Apostolica legitimam habens itius Concilii interpretandi autoritatem, semper intellexit, ideòque ab eo tempore semper declaravit, Regulares, in vim privilegiorum antè obtentorum, à casibus Episcopo reservatis sine licentia ipsius absolvere non posse. Quod & ipsi Summi Pontifices ex dictis num. 339. declaraverunt.

CAPUT XXXIX.

Privilegia Religiosorum Mendicantium, mutuaque eorum communicatio.

Summi Pontifices, attendentes ad uberes ³⁵³ fructus, quos Religiosi Ordinum Mendicantium Ecclesiæ protulerunt, & quotidie proferunt, multis & magnis gratiis & privilegiis eos decoraverunt, quorum nonnulla alibi exhibebuntur, volueruntque inter Ordines Mendicantes perfectam gratiarum & privilegiorum communicationem; ita ut omnes & singulæ gratiæ, concessiones, exemptiones, facultates, privilegia, indulta, tam spiritalia, quàm temporalia, qualiacumque illa sint, uni Ordinum Mendicantium concessa, & concedenda, hoc ipso communicentur, & communicanda sint singulis aliis Mendicantium Ordinibus, perinde ac si eis specialiter concessa essent, vel forent. Communicationem istam ex certa scientia, de Apostolicæ autoritatis plenitudine fecit Leo X. in Bulla dudum per nos.

Nec solum voluerunt, ut singuli Ordines ³⁵⁴ Mendicantes perfectè communicarent in omnibus gratiis, privilegiis, &c. concessis & concedendis cuicumque Ordinum Mendicantium; sed & quibuscumque aliis Ordinibus non Mendicantibus. Hanc quippe communicationem Fratribus Minoribus Clemens VII. anno 1527. concessit in Bulla dum fructus uberes, cujus hæc sunt verba: necnon etiam quibuscumque facultatibus, & gratiis, sive professionis regulari observantia non contrariis, aliis

aliis Ordinibus quibuscumque non Mendicantibus quomodolibet concessis, & concedendis, frui debere, in omnibus, ac per omnia, perinde ac si eis concessa specialiter fuissent, &c. auctoritate & tenore presentium decernimus, volumus, & mandamus. Eandem communicationem iisdem ferè verbis idem Pontifex nobis Carmelitis concessit, in Bulla ex Clementi anno 1530. Et Fratribus Augustinianis, in Bulla Romanus eodem. Et anno 1552. in Bulla Sacro.

355 Unde cum Societas sit Religiosus Ordo, & inter Mendicantes Ordines computetur, haud dubium quin alii Mendicantes Ordines uti & frui possint privilegiis Societati concessis. An etiam illis quæ Societati concessa sunt cum clausula prohibitiva communicationis v. g. in Bulla Gregorii XIII. quæ incipit ubi post multa Societati concessa, in fine subiungit: *presentis autem constitutionis & gratia communicationem omnibus aliis, qui sua privilegia cum Societate copiose participant, participareque poterunt, quomodolibet in futurum fieri omnino prohibemus?* Respondeo quòd sic. Ita Rodriguez, Miranda, Joannes de la Cruz, & alii quos refert, sequiturque Donatus Laynenfis to. 1. rer. Regular. tract. 7. q. 8. quia Gregorius XIII. ligare non potuit manus Pontificum Successorum: cum par in parem non habeat potestatem, & ea omnia possit successor, quæ potuit prædecessor; nec dubium quin successor concedere possit communicationem, quam prædecessor concedere noluit, sed prohibuit. Successores verò Gregorii XIII. ex certa scientia, deque Apostolica potestatis plenitudine concesserunt amplissimam communicationem privilegiorum omnium, etiam Societatis, cum amplissimis etiam non obstantibus, derogatoriarumque derogatoriis, sine alia exceptione, & restrictione, nisi ista, *quatenus Sacri Concilii Tridentini Decretis, necnon regularibus dicti Ordinis Instituti non adversentur, & revocata non sint.* Sic Cisterciensibus concessit Gregorius XIV. in Bulla Romanus Pontifex, Bulla 3. in Bullario Rodriguez. Sic etiam idem anno 1591. concessit Clericis Regularibus infirmis ministrantibus, in Bulla quæ incipit, *illius qui pro gregis*; quam Rodriguez refert to. 1. qq. Regular. q. 55. a. 7. 11. & 17. Et Urbanus VIII. Clericis Regularibus Scholarum piarum anno 1622. in Bulla *ad uberes*, apud Cherubim to. 4. Constitut. 15. Urbani VIII. Et Minimis anno 1624. Bulla 1. apud Peyrinum. Et Discalearis Ord. SS. Trinit. Redemptionis Captivorum, in Bulla quam refert Leander à SS. Sacramento disp. 7. de Ordine q. 23. Qui quidem Pontifex in duabus istis Bullis novissimis, communicationem illam concedit in omnibus privilegiis, quamvis illa sint speciali notâ digna, difficilis concessionis, & ea quæ in generali concessione non veniunt.

356 Et idè Donatus Laynenfis loco citato

tr. 7. q. 8. n. 10. censet per privilegia Societati concessa, cæteros Regulares posse absque interstitiis, extra tempora, ad Ordines promoveri, &c.

CAPUT XL.

Ejusdem communicationis explicatio, Ubi de communicatione Indulgentiarum.

357 Duo tamen circa assertam communicationem explicanda supersunt. 1º. an in generali communicatione privilegiorum, & gratiarum, etiam communicatæ censentur Indulgentiæ? 2º. an generalis illa privilegiorum communicatio extendatur ad ea quæ Conventui vel Domui concessa sunt, ita ut privilegia uni Domui, vel Conventui alicujus Ordinis concessa, eo ipso communicata censentur omnibus Conventibus & Domibus ejusdem Ordinis, & consequenter omnibus aliis Ordinibus communicantibus.

Ad 1. respondeo affirmativè, cum quadam tamen proportione & decencia, idque intelligendo de Indulgentiis toti alicui Ordini vel generaliter, vel per communicationem concessis; non verò de illis quæ alicui speciali loco ob specialem rationem concessæ sunt. Ita Donatus loco citato q. 15. Et ratio est, quia Indulgentiæ verè comprehenduntur nomine gratiarum, quarum concessa est communicatio. Immo latè saltem comprehenduntur etiam nomine privilegiorum. Cum omnis gratia privilegium nuncupetur. Joannes Andreas ad cap. *olim* de verb. signif. Baldus in prælud. feud. n. 18. Gramm. decif. 59. n. 29.

358 Unde omnes Indulgentiæ concessæ Festivitatibus unius Ordinis, communicantur consimilibus Festivitatibus singulorum aliorum Ordinum communicantium. Exempli gratiâ Indulgentiæ concessæ visitantibus Ecclesias Prædicatorum in Festis sanctorum Dominici, Petri Martyris, Thomæ Aquinatis, Catharinæ Senensis, &c. communicantur visitantibus Ecclesiam Carmelitarum in Festis sanctorum Eliæ, Angeli Martyris, Alberti, Theresiæ, &c. Ita concessit Julius II. anno 1509. in Bulla *alias ad supplicationem*, quæ est 13ª. ejusdem Pontificis apud Peyrinum.

359 Item omnes Indulgentiæ concessæ, & concedendæ Ecclesiis, & Domibus unius Ordinis Mendicantium, vel non Mendicantium, aut eas visitantibus, communicantur Ecclesiis & Domibus aliorum Ordinum communicantium, vel eas visitantibus. Ita Leo X. concessit in Bulla *dudum per nos*, apud Lezanam verbo *Indulgentia*, ubi Pontifex *omnes & singulas gratias, concessionem, indulgentias, peccatorum remissiones, &c. unius dictorum Ordinum Domibus, Oratoriis, & Ecclesiis, & Ecclesias ipsas, vel Oratoria visitantibus (cujuscumque status existant) concessas & concedendas, communicat Domibus, Ecclesiis, & O-*

ratoris singulorum Ordinum Mendicantium, & visitantibus Ecclesias, aut Oratoria, cujuscumque sint status. Quod tamen non est intelligendum de Indulgentiis concessis alicui particulari Ecclesie, ob specialem in ea populi devotionem, non vero omnibus Ecclesiis Ordinis, ut antè dixi, notatque Lezana loco citato n. 8. Unde in citata Bulla Leo X. declarat, sæculares in Ecclesiis aliorum Ordinum lucrari non posse Indulgentias S. Mariæ del populo.

361 Ex concessione etiam Clementis VIII. in Bulla ex Clementi omnes indulgentiæ, favores & gratiæ, concessæ & concedendæ Confraternitatibus aliorum Ordinum, communicantur Confraternitati S. Scapularis, cum hac quidem restrictione, *citra Indulgentias plenarias*; sed hanc restrictionem sustulit Clemens VIII. in Bulla expedita 20. Martii 1594. quæ videri potest apud nostrum R. Stratium de Indulgent. cap. 12. Proinde Confratres S. Scapularis communicant in omnibus Indulgentiis Confraternitatis S. Rosarii, Cordæ S. Francisci, SS. Trinitatis, &c. Confraternitates tamen istæ non participant in privilegio Bullæ Sabbathinæ: quia privilegium istud est singularis gratia B. Virginis, ab ipsamet cælitus obtenta, & concessa, & approbata dumtaxat à SS. Pontificibus. Communicatio autem solum est in privilegiis quæ procedunt ab hominibus, vel ab Apostolica Sede. Meritò proinde Cartagena tract. 1. de sacra antiquitate Ordinis Carm. c. 4. privilegium Bullæ Sabbathinæ vocat *singularissimam gratiam*, quâ nulla alia Religio potitur.

362 Nec Paulus V. ejusdem Confraternitatis Indulgentias postmodum revocando, censendus est revocasse eas quas habet per communicationem, sed solum Indulgentias specialiter ipsi concessas, quarum loco alias de novo ipsi concessit. Nec certè communicationem ipse, vel successores Pontifices intenderunt extinguere, sed fovere.

363 Cæteri proinde Mendicantes, & eorum Ecclesie, seu eas visitantes, communicant in Indulgentia Communionis generalis PP. Societatis, sive in Bulla istius Indulgentiæ apposita sit clausula exclusiva communicationis (quam Patres Societatis, quantum scio, hæctenus non ostenderunt) sive non. Ob dicta n. 355.

364 Nec certè Indulgentia illa aliter est speciali notâ digna, quam alia insignia aliorum Ordinum privilegia, quorum participes sunt PP. Societatis. Et ut sint, etiam Indulgentiarum speciali notâ dignarum concessa est communicatio, ut dictum est n. 356. in fine. Et ratio istius communicationis est, quia mens Summorum Pontificum est ostendere æqualem erga omnes Ordines communicantes affectum, eumque in finem ipsos, & Ecclesias ipsorum, eaque visitantes, æquare in privilegiis & indulgentiis.

Quem etiam in finem, & ob identitatem Ordinis inter nos, & Discalceatos nostros, omnia & singula privilegia, indulta, immunitates, exemptiones, Indulgentias, & gratias Discalceatis nostris, eorumque Domibus, Ecclesiis, Altaribus, &c. per Sedem Apostolicam hæctenus quomodolibet concessa, etiam cum clausula prohibitiva communicationis, & in futurum concedenda, pariformiter & absque ulla differentia nobis & Conventibus ac Domibus, Ecclesiis, Altaribus nostris anno 1670. concessit Clemens X. in Bulla ad uberes, cujus hæc sunt formalia verba. *Clemens Papa X. ad perpetuam rei memoriam. Ad uberes bonorum operum fructus, quos dilecti filii Fratres Calceati nuncupati Ordinis B. Mariæ de Monte Carmelo, aspirante superni favoris auxilio, in Ecclesia Dei proferre assidue satagunt, paternæ dirigentes considerationis intuitum, rationi consentaneum reputamus, ut religiosa eorum studia, felicesque progressus, spiritualium gratiarum, atque privilegiorum muneribus confoveamus, atque decoremus. Cum itaque, sicut dilectus filius Mattheus Orlandus, Prior Generalis dicti Ordinis, nobis nuper exposiit, dudum fel. rec. Clemens Papa VIII. Prædecessor noster per quosdam suas die 23. Martii 1594. & die 20. Augusti 1603. expeditas literas, quæ subinde à fel. mem. Paulo Papa V. Prædecessore pariter nostro confirmata fuerunt, Congregationem FF. Discalceatorum nuncupatorum ejusdem B. Mariæ de Monte Carmelo esse unam ex quatuor Ordinibus Mendicantibus, Ordinem scilicet Carmelitanum, ipsique Congregationi, & Discalceatis omnia, ad prædictum Ordinem tam de jure, quam ex privilegiis attinentia, tamquam propria competere, ac ejusdem Congregationis Præpositum Generalem, Fratres, & Moniales, Domos, Convenus, & Collegia, ceteraque ejusdem pertinencia respectivè privilegiis, indultis, immunitatibus, exemptionibus, indulgentiis, & gratiis, dicto Ordini concessis, & concedendis, uti, & gaudere debere declaraverit, & alias pro ut in prædictis litteris uberius continetur. Licet autem Fratres Carmelita Calceati omnibus privilegiis, indulgentiis, & gratiis prædicta Congregationi FF. Discalceatorum concessis hæctenus frui sint, in vim dictæ declarationis, quâ, ob identitatem ejusdem Congregationis cum Ordine Carmelitano, decernitur id quod uni est concessum, alteri quoque tamquam proprium competere; nonnulli tamen circa hoc scrupulum subinde patiuntur, eo quod non sit expressa declaratio pro FF. Carmelitis Calceatis, sicuti est pro Discalceatis: Nobis propterea dictus Mattheus Prior Generalis humillimè supplicari fecit, ut in præmissis opportunè providere, & ut infra indulgere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur ipsius Matthei Prioris Generalis votis hac in re, quantum cum Domino possumus, favorabiliter annuere volentes, eumque à quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris, & penis à jure, vel ab homine, quavis occasione vel causa*

latis,

latis, si quibus quomodolibet immodatus existit, ad effectum presentium dumtaxat consequendum harum serie absolventes, & absolutum fore censentes, ac tam predictarum, quam aliarum quarumcumque litterarum Apostolicarum ad favorem memoratorum FF. Discalceatorum, eorumque Congregationis quomodolibet, & quoad quocumque emanatarum tenores presentibus pro plene, & sufficienter expressis, & insertis habentes, hujusmodi supplicationibus inclinatis, predicto Ordini, ejusque FF. Calceatis, & Monialibus, ac Domibus, Conventibus, Collegiis, ceterisque ad eisdem quomodolibet pertinentibus respectivè, ut omnibus & singulis privilegiis, indulgentiis, immunitatibus, exemptionibus, indulgentiis, & gratiis, quae dictae Congregationi FF. Discalceatorum, ejusque Fratris, Monialibus, Domibus, Collegiis, ceterisque ad ipsam Congregationem quomodolibet pertinentibus, hactenus per Sedem Apostolicam quomodolibet, etiam cum clausula prohibitive communicationis, concessa fuerunt, & in futurum quoad quocumque concedentur, dummodò tamen sint in usu, nec revocata, aut sub aliqua revocatione comprehensa, pariformiter, & absque ulla prorsus differentia, uti, frui, potiri, & gaudere liberè, & licitè possint, & valeant in omnibus, & per omnia, perinde ac si eidem Ordini, ejusque FF. Calceatis, & Monialibus, ac Domibus, Conventibus, Collegiis, ceterisque ad ipsum Ordinem pertinentibus hujusmodi nominatim, & expressè concessa fuissent, & in futurum concederentur, auctoritate Apostolica, tenore presentium, concedimus, & indulgemus. Decernentes easdem presentes litteras semper firmas, validas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere, ac illis, ad quos spectat, & pro tempore quoad quocumque spectabit, in omnibus, & per omnia plenissime suffragari: sicque in premisis per quoscumque Judices ordinarios & delegatos, etiam causarum Palatii Apost. Auditores, judicari, & definiti debere, ac irritum, & inane, si secus super his à quoquam, quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus premisis, ac nostrâ, & Cancellaria Apost. regulâ de non concedendis Indulgentiis adinstar, aliisque Constitutionibus, & Oratationibus Apostolicis, necnon omnibus & singulis illis, quae in predictis litteris Apostolicis concessa sunt non obstare, ceterisque contrariis quibuscumque. Volumus autem, ut ipsarum presentium litterarum transumptis, seu exemplis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo persone in dignitate Ecclesiastica constituta munitis, eadem prorsus fides in judicio, & extra adhibeatur, quae ipsis presentibus adhiberetur, si exhibita, vel ostensa forent. Datum Roma apud S. Mariam Majorem, sub annulo Piscatoris, die 31. Octobris 1670. Pontificatus nostri anno 1. J. G. Slusius.

366 Cujus concessionis vigore nobis, seu Ecclesiis & Altaribus nostris, communicatum est Altare privilegiatum pro animabus defunctorum singulis diebus, sicut Ecclesiis, seu
Tom. II.

Altaribus Discalceatorum nostrorum erectis, & erigendis concessum, ut sequitur. In nomine Domini. Amen. Fidem facio per praesentes Ego Curia Caesarum R. Camera Apostolica Notarius publicus infra scriptus, qualiter die 18. Septembris 1670. pro RR. Patribus & Religione Carmelitarum Discalceatorum Congregationis Italica, fuit in actis mei Notarii exhibitum memoriale S.^{mo} D. N. CLEMENTI PAPE X. directum, cum rescripto à tergo Ill.^{mi} R.^{mi} Joannis Slusii Secretarii Brevium Sanctitatis Suae tenoris sequentis. Foris. Alla Sanctità di nostro Sig.^{ro} CLEMENTE X. Per Fra Gio Paolo dell. Assunta Carmelitano Scalzo. Intus. Beatiss.^{mo} Padre Fra Gio Paolo Maffei dell. Assunzione Carmelitano Scalzo. Dev.^{mo} Oratore della Santità V^{stra}, prostrato allè suoi santi piedi gl'espone come la sel. mem. Paolo V. concesso un altare privilegiato per alcuni giorni della settimana in ciascheduna Chiesa della sua Congreg.^{ne} d'Italia, de Carmelitani Scalzi. Poi la sel. me. di Gregorio XV. confermo e di nuovo concessa ampliando detta gratia a le Chiese della Congregazione d'Italia, & di quelle che sino a quel giorno erano edificate per tutti li giorni della settimana, parche nelle feste duplici e Domeniche, la Messa delle feste si applichi per un anima del purgatorio e che qualsivoglia Altare per l'anima di quel defonto ò defonta sia privilegiata e liberi l'anima del purgatorio per modum suffragii, Dichiarando che la sudetta gratia ne per via di communicatione, ne in altro modo, si communchi ad altre Religioni, Congregationi ò qualsivoglia persona. Poi ancora questa gratia di nuovo confermo e concessa l'istesso Gregorio XV. pochi giorni prima che passasse a miglior vita. Supplica per tanto la Santità V^{stra} secundo la benignità che tiene verso la sua Religione si compiacca di nuovo confermare, concedere & estendere la sudetta gratia alle Chiese che da quel tempo in que sono edificate, & per l'avvenire s'edificaranno, e di tal concessione se ne possi fare un Breve, que fara di somma gratia all'Oratore che giornalmente riceve dalla Santità V^{stra} tanti beneficii egl'apportara tanta maggiore consolatione che dara nuovo motivo di continuare & infervorare le orationi che di continuo si fanno per la prosperità e conservatione della Santità V^{stra}. Quam Deus, &c. Tenor rescripti. Monsig. Slusio ne parli. Die 10. Septembris 1670. S.^{mo} D. N. viva vocis oraculo annuit extensioni Indulgentiarum introscriptarum à sel. mem. Paulo V. & Gregor. XV. Praedecessoribus suis pariter viva vocis oraculo concessarum ad Conventus & Monasteria quacumque infra scripta Religionis obinde citra erecta, & imposterum quoad quocumque erigenda. J. G. Slusius Secretarius Brevium dictae Sanctitatis. In nomine Domini Amen. Fidem facio per praesentes ego Curia Caes. Camera Apost. Not. qualiter die 18. Septembris 1670. supra scriptus Ill.^{mus} & R.^{mus} D. G. J. Slusius Secretarius Brevium S.^{mi} D. N. Papa in domo sue so-

lita habitationis secus Montem Quirinalem, medio juramento, tacto pectore, more, &c. recognovit, & recognoscit superscriptam ejus manum, litteras, & superscriptionem manu propria à tergo superscripti memorialis. Factam omni meliori modo, &c. Super quibus, &c. Ita ego Jo. Baptista Angeluccius Curia Caus. R. Cam. Apost. Not. Locus (✕) sigilli. Et alias, prout latius in actis ad qua, &c. In quorum fidem, &c. Datum Roma hac die 20. Novembris 1670. Signatum. Ita est, Antonius Felix Petrochius Not. Locus (✕) sigilli. Et infra: Nos Aloysius de Aquino Prothonotarius Apost. utriusque signatura sanctissimi D. N. Papa Referendarius, necnon Curia Causarum Camera Apost. Generalis Auditor, Romanae Curiae Judex Ordinarius, Universis, &c. fidem facimus atque testamur suprascriptum D. Antonium Felicem Petrochium fuisse, & esse verum, publicum, lealem, authenticum, ac fide dignum Curia nostra Notarium, scripturisque suis publicis, & similibus in judicio, & extra semper adhibitam fuisse, ac de praesenti plenam, indubiamque adhiberi fidem. In quorum fidem, &c. Datum Roma ex Aedibus nostris hac die 26. Novembris 1670. Signatum: Hier. Simoncellus Notarius. Locus (✕) sigilli.

367 Ad 2. respondeo negativè cum Donato Laynensi ubi supra tr. 7. q. 14. & nostro sapientissimo P. Lezana to. 2. qq. regul. c. 1. num. 52. nisi eadem vel similis ratio militet in aliis. Quia privilegium generale non extenditur ad ea in quibus Ecclesia speciales habet Constitutiones & Statuta, cap. si propter de rescript. in 6. nec concessum uni Ecclesiae vel Provinciae, seu loco, ad aliam Ecclesiam, Provinciam, seu locum trahi potest, cap. cum capella de privileg. communicatione.

368 Nec refert quòd Pius IV. ad instantiam Catholici Regis Philippi II. concesserit Hieronymianis in Hispania, quòd privilegia concessa uni, vel quibusdam Monasteriis istius Ordinis, censeantur concessa aliis ejusdem Ordinis Monasteriis, ut refert noster Lezana loco citato. Quòdque Paulus III. anno 1537. concessisse dicitur Congregationi S. Justinae, quòd cujusvis particularis Monasterii ipsius Congregationis privilegia toti Congregationi praedictae, & illius particularibus Monasteriis communia sint. Cum enim hoc valde exhorbitet à jure communi, non est ampliandum, sed restringendum, id est strictè interpretandum, de privilegiis, quae uni talis Ordinis vel Congregationis Monasterio concessa sunt, tanquam Monasterio talis Ordinis vel Congregationis, vel ubi in aliis militat eadem vel similis ratio. Alias enim quis credat (ait Lezana ibidem) quòd privilegium concessum uni Monasterio, ratione paupertatis ipsius, communicetur alii diviti & opulento? aut quòd privilegium concessum uni Ecclesiae, ob magnam populi devotionem, quae illic est ratione alicujus devotissimae imagi-

nis v. g., communicetur aliis Ecclesiis, ubi talis devotio non est, &c.? Non magis certè credibile est quòd ista sit SS. Pontificum intentio, quàm quòd eorum intentio sit quòd privilegium non recitandi officium in choro, non cantandi, non eundi ad publicas processiones, &c. Societati concessum ob specialem rationem Instituti ipsius, communicetur aliis Ordinibus, in quibus specialis ista ratio non militat.

CAPUT XLI.

Mendicantes per Apostolica privilegia exempti sunt à jurisdictione Episcoporum, sicut & ipsorum Ecclesiae, Oratoria & loca, Domus, Conventus & bona.

Istam exemptionem Carmelitae habent à Joanne XXII. in Bulla sacer Ordo vester: ita quòd (ait Pontifex) nec locorum Ordinarium, nec alia quaevis persona Ecclesiastica, in vos, Ordinem vestrum, personas, loca, &c. supràe praesentis exempta, possint excommunicationis, suspensionis, & interdicti promulgare sententias, vel alias potestatem, seu jurisdictionem aliquam exercere. Quòd si forsitan quidquam in contrarium à quoquam fuerit attentatum, illud omnino irritum sit & inane.

Eandem Dominicani habent à Gregorio XI. in Bulla virtute conspicuus.

Minoritae à Clemente IV. in Bulla virtute conspicuus.

Augustiniani à Bonifacio VIII. in Bulla sacer Ordo.

Nec isti exemptioni Mendicantes, absque Pontificis licentia, renuntiare possunt, sub poena nullitatis, ut ex communi Juristarum sententia, variis Rotae decisionibus, & sacris Canonibus probat Lezana consulto 3. num. 34. signanter ex cap. cum tempore de arbitris, ubi Innocentius III. ait: Cum esis volueris, de jure tamen nequivoris, sine licentia Romani Pontificis, renuntiare privilegiis, vel indulgentiis libertatis, quae Monasterium illud probant ad jus & proprietatem Romanae Ecclesiae pertinere. Quae ratio quadrat in Mendicantes, eorumque Monasteria, Ecclesias, bona, &c. Quia ut Joannes XXII. in Bulla supra relata ait: Vos & praedictum Ordinem, personas, & Ecclesias, Oratoria, Domos, res alias, & loca vestra, ac spectantia ad eadem, in quibus inhabitatis ad praesens, vel inhabitabitis in futurum, cum omnibus juribus, & pertinentiis suis, ac personis degentibus in eis, in jus & proprietatem B. Petri, & Apostolicae Sedis asserimus. Talis proinde renuntiatio injuriosa & praedictabilis esset Apostolicae Sedi, cujus interest habere Religiosos cum pertinentiis suis & bonis sibi immediatè subjectos.

Episcopi itaque non possunt suis praecipis & Constitutionibus subjicere Mendicantes. Et idèd inter gravamina, & vexationes, quibus Mendicantes ab Episcopis molestaban-

372 tur, Gregorius XI. in cap. *nimis prava* de excessibus Prælat. & Clemens V. in Clement. *frequens*, illud imprimis referunt, quod volebant eos suis Constitutionibus subdicere.

Et quamvis Innocentius IV. in Concilio Lugdunensi, ut habetur cap. *volentes* de privileg. in 6. statuerit exemptos coram Episcopis conveniri posse ratione delicti, contractus, aut rei litigiosæ, de qua agitur, eamque Constitutionem Tridentinum innovaverit. sess. 7. c. 14. Nihilominus Religiosi Mendicantes, etiam in tribus istis casibus, id est ratione rei, contractus, & delicti, exempti sunt ab Episcopi jurisdictione, uti probat Illustri D. Fagnanus ad cap. *tuorum* de privileg. n. 16. & seqq. Et specialiter nos Carmelitæ per privilegium Clementis IV. in Bulla *facere Ordo vester*, & Sixti IV. in Bulla *quam attentam*. Sicut & Prædicatores, Minores, Augustiniani, &c. per Bullas variorum Pontificum, ab eodem Fagnano relatas n. 19. In quibus omnibus fit expressa mentio trium illorum casuum, cum expressa declaratione, quod ne quidem in aliquo ex tribus illis casibus Episcopi in ipsos quidquam possint, prætextu citati capituli *volentes*. Quod certe non procedit de specialiter exemptis cum specifica expressione trium istorum casuum (uti nec Tridentinum illud innovans) sed de exemptis generaliter dumtaxat, prout idem Fagnanus efficaciter ostendit citato n. 16. & seqq. Unde cum quidam Episcopi in Hispania contenderent, Religiosos, intra Claustra degentes, coram ipsis conveniri debere in causis civilibus, de quibus in cap. *volentes*, idque propter innovationem istius capituli à Concilio Tridentino sess. 7. c. 14. S. Congregatio apud Fagnanum n. 44. desuper consulta à Procuratore Generali Ordinis nostri, censuit: *neque Constitutione in Generali Concilio Lugdunensi edita, qua incipit volentes, neque Decreto Concilii Tridentini c. 14. sess. 7. comprehendis Regulares* (specialiter exemptos, ut supra) *ideoque eos, juxta eorum privilegia, coram suis Superioribus, vel Conservatoribus esse conveniendos*. Quam declarationem observari mandavit Paulus V. per litteras in forma Brevis cum Decreto irritante datas 24. Augusti 1607. ut videre est in Bullario to. 3. pag. 223. Aliam declarationem de Regularibus intra Claustra regulariter viventibus exhibet Peyrinus to. 1. ad Constitutionem 11. Sixti IV. §. 11. n. 3. tenoris sequentis: *Dubitatum fuit an Regulares possint civiliter coram Episcopo à suis creditoribus conveniri. Et fuit responsum quod possint conveniri, si non sint sub regulari observantia. At si sint sub regulari observantia, non possunt conveniri coram Episcopo. Quia habent proprium Superiorem, & nihil habent commune cum iis Episcopi propter exemptionem*. Vide tamen infra num. 384. in fine.

373 Et ne quis diceret, Mendicantes coram Episcopo conveniri non posse ratione contra-

Tom. II.

ctus in suis Monasteriis initi, vel ratione delicti ibi commissi; secus ratione contractus initi, vel delicti commissi extra sua Monasteria: Sixtus IV. in Bulla citata expressè declaravit, conveniri non posse ratione rei, contractus, vel delicti, ubicumque in eatur contractus, committatur delictum, & res ipsa consistat.

374 Ex Decreto tamen Concilii Tridentini sess. 25. de Regular. c. 14. & Constitutione Clementis VIII. die 18. Martii 1596. Regulares intra Claustra degentes, si extra ea notoriè, & cum scandalo delinquant, & Superior, ab Episcopo monitus, delinquentem infra tempus ab Episcopo præscribendum non punierit, deque punitione Episcopum certiorum non fecerit, ab Episcopo puniri possunt. In illa etiam Clementis VIII. Constitutione additur, quod si Superior delinquentem ad aliam Diocesim impunitum transmiserit, instante Episcopo, intra terminum ab Episcopo præfigendum, sub pœna privationis officiorum, ipso facto, & inhabilitatis ad illa, privationisque utriusque vocis (ad quam à solo Romano Pontifice restitui possit) tenetur ipsum revocare ad locum in quo deliquit: alioquin Ordinarius loci, ad quem transmissus est, ab Episcopo loci ubi deliquit, requisitus, vel aliàs de illius delicto informatus, tanquam Sedis Apostolicæ delegatus, delinquentem punire potest, & debet. Denique S. Congregatio declaravit, Regularem extra Claustra delinquere, etiam cum in Ecclesia Monasterii delinquit, nisi clausis portis, & solis Regularibus in ea existentibus, delictum sit commissum. Non ita si intra Claustra. Videri possunt, hac de re plures S. Congregationis declarationes apud Donatum Laynensem to. 1. rer. Regul. tract. 13. q. 95. Quarum unam de 19. Septembris 1625 à se originaliter vitam testatur Barbosa in cap. fin. de statu Monach. n. 5. Nec tamen Episcopi possunt incarcerare Regulares, extra Claustra delinquentes, cum nec Tridentinum id ipsis permittat, nec Clemens VIII. nec S. Congregatio. Quæ econtrà (apud Barbosa in cap. 14. sess. 25. de Regularib.) interrogata, quando Regularis extra Claustra notoriè delinquit, an detinendus sit in carceribus ab Episcopo, donec processus in Curia Episcopali conficiatur, eoque compilato, instante Superiore, remittendus sit ad Superiorem, unà cum his probationibus, quæ habentur? Respondit: *statim remittendum esse, etiam posito quod Superior nullam instantiam faceret*.

375 Et licet aliquibus videatur, Episcopum super notorio illo Regularis delicto, extra Claustra commissio, juridicum processum formare posse, verius tamen est, solum posse summam facti informationem capere (de qua intelligenda est declaratio S. Congregationis, quam refert Barbosa in cap. fin. de statu Monach. n. 5.) eamque Superiori

H 2

Regulari mittere; non verò juridicum processum. Ita Donatus q. 53. n. 8. cum Hieronymo Rodriguez, Diana, & Bordonio. Quia Episcopus ex Tridentino sess. 25. de Regular. c. 14. nullum habet jus in Regularem degentem intra, vel extra, notorie delinquentem, nisi concurrant duo ad id prærequisita, nimirum instantia Episcopi, & defectus Regularis Prælati, negligentis punitionem Religiosi sui. Igitur antequam hæc duo concurrant, illegitimè ipsum in carcerat, citat, processat, punit, ob defectum potestatis.

376 Regulares tamen apostatae, & eiectionis, sunt Episcoporum jurisdictioni, secundum Decreta S. Congregationis Concilii de apostatis, & eiectionis. Tridentinum quoque sess. 6. c. 3. sic decernit: *Nemo secularis Clericus, cujusvis personalis privilegii prætextu, vel Regularis extra Monasterium degens, etiam si Ordinis privilegium prætextu, utitur censetur; quominus, si deliquerit, ab Ordinario loci, tamquam super hoc à Sede Apostolica delegato, secundum Canonicas functiones visitari, puniri, & corrigi valeat.*

377 Sed eo Decreto non comprehenduntur Regulares, de Superioris licentia degentes in aliqua Grancia seu pertinentia Monasterii. Cum Grancia illæ & pertinentiæ habeantur ut partes, & membra Monasterii. Non comprehenduntur etiam, qui ad tempus, & non permaseant, extra Monasterium morantur causâ prædicationis, confessionis, quaestuationis, vel negotii. Quia non censentur extra Monasterium degere, nisi qui extra illud domicilium habent, & permanenter habitant. Similiter non comprehenduntur, qui jussu Superioris degunt extra Monasterium in domo Parochiæ suo Monasterio unita, nisi commiserint delictum concernens curam animarum, & Sacramentorum administrationem. Sic enim S. Congregatio sæpius declaravit, ut videre licet apud Donatum q. 41. ubi etiam id probat ex Bulla Gregorii XV. quæ incipit *inscrutabili*. Alii verò Regulares, qui extra Monasterium quomodocumque habent domicilium, sive sint apostatae, sive cum obedientia Superioris ad servitium Episcopi destinati sint, vel Parochiis Monasterio non unitis addicti, & non subjiciuntur correctioni & visitationi annuæ Superiorum suorum; Decreto illo comprehenduntur. An etiam illi qui correctioni, & visitationi annuæ Superiorum suorum subjiciuntur? nonnulli affirmant apud Donatum q. 35. sed negant Cespedes & Peyrinus. Tum quia non videtur æquum ut subit visitationi & correctioni Judicis extraordinarii, qui quotannis visitatur, & (dum opus est) corrigitur à Superiore proprio. Tum quia licet Regulares illi physicè degant extra Monasterium, moraliter in Monasterio degere censentur, quamdiu degunt sub potestate, dispositione, visitatione & correctione Superio-

ris sui. Panormitanus in rescripto de jurejur. n. 5. Sylvester verbo *Religio* 3. q. 19. Navarrus com. 4. de Regul. n. 74.

Illud verò quod Tridentinum addit sess. 7. de reform. c. 8. Locorum Ordinarii Ecclesias quascunque, quomodolibet exemptas, autoritate Apotolica singulis annis visitare teneantur, S. Congregatio sæpius declaravit procedere in Ecclesiis exemptis Sæcularium, non Regularium; utpote qui in odiosis non comprehenduntur sub generali exemptorum nomine, sed in specie exprimi debent. Videri potest Peyrinus to. 1. privi. ad Constitut. 1. n. Sixti IV. §. 10. n. 17. ubi hanc declarationem refert: *Congregatio Concilii censuit, Episcopos, aut alios locorum Ordinarios vigore cujusvis Decreti ejusdem Concilii, nullam habere facultatem, quovis tempore, in Monasteriis, Domibus, & Ecclesiis Regularium exemptorum, quibus non imminet cura animarum personarum secularium, visitandi Sacristas, paramenta, vasa sacra, Altaria, & cætera hujusmodi; aut etiam Tabernaculum, seu Pyxidem, in qua sanctissimum Eucharistia Sacramentum asservatur. Cùmque Archiepiscopus Genuefis prætenderet, dictum Tabernaculum visitare, ratione quasi possessionis, eò quod Prædecessor aliquas Regularium Ecclesias visitasset. Die 26 Januarii 1619. Congregatio rescriptit id non posse, sed debere abstinere ab hujusmodi visitatione, ut videre est ibidem n. 18.*

Quòd si Episcopus viâ facti procedere velit, Prælati Monasterii potest & debet ipsi resistere, non manu, sed verbo, sua jura allegando, deque gravamine, & injuria protestando, & monendo ipsum de censuris quas incurrunt Episcopi, molestando Regulares contra tenorem privilegiorum suorum. Id enim Sixtus IV. in Bulla *regimini* ipsi districtius inhihet sub pœna ipso facto interdicti, ingressus Ecclesiæ, & suspensionis à regimine & administratione suarum Ecclesiarum.

Episcopus tamen, ut delegatus Apostolicæ Sedis, visitare potest Confraternitates Laicorum, sitas in Ecclesiis Regularium, earumque Administratores compellere ad reddendum computa & rationes; sed non Altaria, & Capellas, in Regularium Ecclesiis per Confraternitates illas constructa. Ita S. Congregatio sæpius declaravit apud Aloysium Riccium 4. p. decis. 209. & Barbofam p. 3. de offic. & potest. Episcopi allegat. 75. & Donatum q. 70.

CAPUT XLII.

Varii casus, in quibus Regulares, etiam Mendicantes, Episcopis obedire tenentur.

TAmetsi Mendicantes, ex dictis capite præcedenti, ab Episcoporum jurisdictione & potestate exempti sint; non tamen sine limitatione, & exceptione variorum ca-

suum, facta à Concilio Tridentino, ac deinde à Romanis Pontificibus, & à S. Congregatione: non sic tamen ut Episcopi possint in omnibus istis casibus, ipsos sub censuris, & aliis poenis cogere ad sibi obediendum, sed in iis dumtaxat, ubi id ipsis per Concilium, vel Romanum Pontificem, vel S. Congregationem expressè conceditur.

382 Et 1°. quidem Episcopi possunt singulis annis visitare Parochiales Ecclesias, Monasteriis perpetuò unitas, earumque Rectores, tamen Regulares, quoad ea quæ concernunt Parochianorum curam, & Sacramentorum administrationem, eosdemque Rectores in eis delinquentes (tametsi aliàs exemptos) secundum regularia Ordinis Instituta, intra septa Monasterii punire, uti Leo X. statuit in Concilio Lateranensi. Vide etiam Tridentinum sess. 7. de reform. c. 7. ubi mandat ejusmodi Ecclesias ab Ordinariis locorum quotannis visitari.

383 2°. Possunt etiam, tamquam Apostolicæ Sedis delegati, visitare, punire, & corrigere Religiosos extra Claustra degentes, juxta dicta n. 377. sicut & ipsos extra Claustra notorie, & cum scandalo delinquentes punire, si Superior, ab Episcopo monitus, id intra tempus ab ipso præfixum, facere noluerit, juxta dicta n. 375.

384 3°. In civilibus causis mercedum, & miserabilium personarum. Regulares, extra Monasterium degentes, quomodolibet exempti, etiamsi certum Judicem, à Sede Apostolica deputatum (id est Conservatorem) in partibus habeant: in aliis vero (causis) si ipsum Judicem non habuerint, coram locorum Ordinariis, tanquam in hoc à Sede Apostolica delegati, conveniri, & jure medio, ad solvendum debitum cogi & compelli possunt, privilegii, exemptionis, Conservatorum deputacionibus, & eorum inhibitionibus adversus præmissa nequaquam valentibus. Tridentinum sess. 7. c. 14. In quo Tridentini Decreto licet non comprehendantur Regulares intra Claustra degentes (uti nec extra Claustra degentes) in aliis causis, quam mercedum, & miserabilium personarum (si habeant Conservatorem) nihilominus Gregorius XV. in Bulla sanctissimus in Christo Pater die 20. Septembris 1621. revocatis privilegiis statuit, ipsos etiam Regulares, intra Claustra degentes, in causis mercedum, & miserabilium personarum, conveniri posse coram Ordinario loci, si careant Conservatore.

385 4°. Regulares, in Ecclesia sui Ordinis, sine petita benedictione, vel in Ecclesiis non sui Ordinis, sine licentia Episcopi, vel etiam in Ecclesiis Ordinis sui, contradicente Episcopo, prædicare non possunt. Quia Tridentinum id prohibet sess. 5. c. 2. & sess. 24. c. 4. Regulares tamen in eo delinquentes Congregatio Concilii declaravit, non ab Episcopo, sed à suis Superioribus Regularibus puniendos esse. Per subsequentem qui-

dem Bullam Gregorii XV. quæ incipit *inscrutabilis*, concessa fuit Episcopis facultas ipsos eo casu puniendi. Sed Bulla ista, nec in Regnis Hispaniarum (ubi per Urbanum VIII. suspensa fuit) nec in Belgio usu recepta fuit.

5°. Regulari, qui in Monasterio sui, vel alterius Ordinis, errores & scandala disseminaverit in populum, ab Episcopo interdicendum est munus prædicationis. Tridentinum sess. 5. c. 2.

6°. Regulares exempti, ad processiones publicas vocati, accedere compellantur ab Episcopis. Tridentinum sess. 25. de Regul. c. 13. Excepiuntur tamen in fine Decreti qui sub archiori clausura vivunt. Item Gregorius XIII. excipit Regulares, quorum Monasteria distant à civitate ultra medium miliarium. Sed & Pius V. in Bulla *est Mendicantium*, declaravit non teneri accedere ad quascunque processiones, sed solum ad eas, ad quas secundum consuetudinem antiquam locorum soliti sunt accedere; vel quæ pro bono pacis Ecclesiæ, vel pro victoria contra infideles indicuntur. Illudque Tridentini Decretum non intelligi de illis Conventibus qui Collegia nuncupantur, in quibus Fratres, neque in choro cantant, neque ad mortuos accedunt, sed tantum studiis & lectionibus vacant. Cæteros autem compelli posse S. Congregatio censuit, etiam per poenas, vel censuras Ecclesiasticas, nec ab eis absolvi posse à Superioribus suis. Quia sunt excommunicationes ab homine, quarum absolutio petenda est à Judicibus, qui tulerunt, vel à Sanctissimo. Istam S. Congregationis declarationem referunt Barbosa, Farinacius, & Fagnanus ad cap. *grave* de offic. Ordin. n. 68.

Insignes tamen Authores, apud Donatum 10. l. 1. c. 79. q. 79. docent, Episcopum censurare non posse Regulares exemptos, qui nolunt ad processiones accedere, si ultra exemptionem, habeant (prout reverà Mendicantes habent) privilegium ne possint censuris multari, sine expressa concessione Apostolicæ Sedis. Quam professio concessionem Episcopi non habent in citato Tridentini Decreto, ubi ly *compellantur* aliter intelligi potest, quam per censuras. Nec eam habent à S. Congregatione, cum altæ declarationes ipsius non exhibeantur in forma requisita per Decretum Urbani VIII. & ex adverso S. Congregatio 20. Maji 1606. vel 1616. (prout citantur apud Dianam infra) rescripserit Episcopo Vercellensi, Episcopum posse comminari censuras, sed non posse actualiter excommunicare, vel interdicere, sine ordine S. Congregationis, prout refert Barbosa de jure Eccl. l. 1. c. 33. n. 163. Unde sapientissimus Pater noster Lezana in Summa qq. regul. to. 4. verbo *processio* n. 2. censet Episcopum posse aliis poenis Regulares compellere, sed non censuris.

- Quod & docent: Ciarlinius, Peyrinus, Grati-
anum, Henriquez, Sanchez, Rodriguez,
Céspedes, Portellus, Crescentius & alii,
quos citat sequiturque Diana p. 11. tr. 2.
resol. 8.
- 389 7°. Episcopi possunt componere, appella-
tione remota, controversias omnes Regula-
rium, & Ecclesiasticorum secularium, de
precedentia in processibus publicis & fu-
neralibus. Tridentinum sess. 25. c. 13.
- 390 8°. Regulares non possunt erigere novos
Conventus sine Episcopi licentia. Ibidem c.
3. Licentiam vero istam Episcopus dare non
potest, nisi, vocatis, & auditis Prioribus a-
liorum Conventuum ejusdem loci, constite-
rit, novum Conventum sine aliorum detri-
mento commode sustentari posse. Sic Cle-
mens VIII. ex sententia S. Congregationis,
motu proprio declaravit 26 Augusti 1603.
Videri potest Fagnanus ubi supra n. 53. ubi
alia circa novorum Conventuum erectio-
nem Decreta refert Gregorii XV. & Urba-
ni VIII.
- 391 9°. Episcopi, ut Sedis Apostolicæ delegati,
plenissimam potestatem habent in iis qua
pertinent ad clausuram in Monasteriis Monia-
lium exemptarum conservandam. Unde ex
sententia S. Congregationis (apud eundem
Fagnanum n. 56.) licet Episcopo Mona-
steria Monialium, etiam Regularibus subje-
ctarum, visitare, & singulas Moniales (abs-
que interventu Regularium) examinare in
concernentibus clausuram, eamque violanti-
bus poenam imponere.
- 392 10°. Nulla puella professionem emittere
potest, nisi Episcopus, vel ejus Vicarius ex-
ploraverit, an coacta, vel subducta sit, an
sciat, quid agat. Quod professionis tempus
ne Episcopus ignoret, tenetur Praefecta Mo-
nasterii eum ante mensem certiorum facere:
alias, quamdiu Episcopo videbitur, ab offi-
cio suspensa sit. Tridentinum ibidem c. 16.
- 393 11°. Episcopus per censuras compellere
potest, ut Novitius ante professionem excom-
municatus omnia restituatur quae sua erant. Ibi-
dem c. 16.
- 394 12°. In judicio de nullitate professionis,
Ordinarius adhiberi debet cum Superiore
Regulari. Ibidem c. 19. si ve professus ipse
nullitatem suae professionis alleget, si ve Re-
ligio ad finem ipsum expellendi. S. Congre-
gatio apud Fagnanum n. 72. De nullitate
tamen professionis, ex eo quod facta non fue-
rit in Conventu pro Novitiatu designato,
judicare non potest Episcopus, nisi ex spe-
ciali Sedis Apostolicæ licentia, sub poena in-
terdicti, sed hujus causae cognitio Sedi A-
postolicæ est reservata, prout declaravit S.
Congregatio Concilii, approbante Urbano
VIII. 5. Jan. 1636.
- 395 13°. Irrevocabiles donationes, beneficio-
rumque vel patrimonii renuntiationes, factae
à Novitiis, etiam intra bimestre ante pro-
fessionem, sine licentia Episcopi, vel ipsius
Vicarii, nullae sunt, & cum dicta licentia
nullum fortiantur effectum ante professio-
nem. Ibidem c. 16. Dixi irrevocabiles: sic
enim communis Doctorum sensus, communi-
s: etiam usus interpretatur illud Concilii
Decretum. Et colligitur ex fine Decreti,
qui est consulere libertati professionis, quam
non minuit donatio usque ad professionem
revocabilis, qualis est quae fit per modum
testamenti, codicilli, &c. Videri possunt
Lezana to. 1. qq. Regul. c. 24. n. 35. & Do-
natus to. 2. tr. 7. q. 30.
- 14°. Regulares tenentur servare dies fe-
stos, quos observari in sua Diocesi Episco-
pus praecipit. Trid. ibid. c. 12.
- 15°. Tenentur etiam, mandante Episco-
po, in Ecclesiis suis publicare & servare cen-
suras & interdicta, ab Ordinariis promulga-
ta. Ibid. c. 12. Ad quem locum cum dubi-
taretur, an Episcopus prohibere possit, ne
Regulares in Ecclesiis suis celebrare permit-
tant exteros Sacerdotes seculares, nisi ab E-
piscopo (visis ipsorum litteris commendati-
viis) admissos, S. Congregatio, teste Fag-
nano n. 65. censuit posse.
- 16°. Episcopi prohibere debent, ne pri-
vatis in domibus, & extra Ecclesias vel O-
ratoria, ad divinum tantum cultum dedi-
cata, ab Ordinariis designanda, à Sacerdoti-
bus secularibus, aut Regularibus Missa ce-
lebratur. Et ne aliis quam debitis horis ce-
lebrent. Tridentinum sess. 22. in Decreto de
observand. & evit. in celebr. Miss. ubi Epi-
scopis datur potestas, ut non solum illa, sed
& quaecumque huc pertinere visa fuerint,
ut delegati Sedis Apostolicæ statuere, & ad
ea servanda censuris Ecclesiasticis, aliisque
poenis, non obstantibus privilegiis, &c. com-
pellere possint, etiam Regulares exemptos,
prout S. Congregatio declaravit apud Fag-
nanum n. 46. Pius etiam V. in extravaganti
publicata 29. Martii 1566. prohibet om-
nibus Sacerdotibus, etiam Regularibus, sub
poena suspensionis à divinis, ne, praetextu li-
centiarum, aut facultatum, vespertino tem-
pore Missas celebrent. Mandatque locorum
Ordinarius, ut id sub iisdem & aliis poenis,
sibi bene visis, inviolabiliter observari fa-
ciant.
- 17°. Regulares, ad hoc ut ordinentur,
examinari debent ab Episcopis. Tridenti-
num sess. 23. c. 12. Nec possunt duos sacros
Ordines eodem die recipere. Ibidem c. 13.
Nec confessiones secularium audire, nisi ab
Episcopis per examen (si illis videbitur esse
necessarium) idonei judicentur, & approba-
tionem obtineant, privilegiis, &c. non ob-
stantibus. Ibidem c. 15.
- 18°. Fratres Ordinum Mendicantium
non possunt quidem ab Episcopis prohiberi
quominus, ubi habent Conventus, elemo-
synas quarant (id enim in favorem FF. Mi-
norum, sub poena excommunicationis ipso
facto incurrenda, Bonifacius IX. inhibet in
Bulla

Bulla ad fructus uberes. Et in favorem Carmelitarum Sixtus IV. in Bulla *dum intenta* 37. apud Rodriguez) sed tamen si extra loca, ubi Monasteria existunt, quæritare voluerint, tenentur suorum Superiorum licentiam Ordinario (id est Episcopo, vel Parcho) ostendere (si videre voluerint.) At, si extra Diocesim, tenentur Ordinarii consensum obtinere, uti (approbante Urbano VIII.) S. Congregatio declaravit anno 1603. In præfatis tamen Bullis id ipsis permittitur omni tempore & loco, non requisito ad id Ordinariorum consensu. Videri potest Lezana verbo *quæstarii* n. 41.

401 Episcopi tamen per censuras excommunicationis, suspensionis, & interdicti, compellere non possunt Regulares exemptos ad obediendum sibi in omnibus casibus, in quibus à Concilio Tridentino Episcopis obedire tenentur, sed in illis dumtaxat, in quibus hoc ipsis expressè conceditur ab ipso Concilio, vel aliàs ab Apostolica Sede, vel à S. Congregatione: tum ob multa privilegia (à Lezana relata to. I. c. 11. n. 14.) quibus Pontifices decernunt, locorum Ordinarios non posse, absque speciali commissione Sedis Apostolicæ, in Religiosos Mendicantes excommunicationis, suspensionis, & interdicti promulgare sententiam. Tum quia quoties Tridentinum voluit potestatem illam in exemptos Episcopis concedere, id expressit ut sess. 25. c. 5. & 16. sess. 22. in Decreto de observ. & evit. in celebr. Miss. &c. Tum quia in casibus, in quibus Tridentinum subiecit Episcopis Regulares exemptos, non subiecit ipsis Episcopis tanquam habentibus ordinariam in ipsos potestatem, sed ut habentibus à Sede Apostolica delegatam dumtaxat. Cui verò potestas delegata ad aliquid conceditur, non eo ipso conceditur potestas coactiva, seu punitiva, nisi hoc specialiter committatur, cap. *licet* de offic. Vicarii. Nec potestas directiva esse desinit utilis sine coactiva in delegato, dum jvari potest per coactivam in delegante. Tum denique quia in casu num. 385. enarrato, nullam Episcopo potestatem Regulares puniendi concessit Tridentinum (uti S. Congregatio declaravit) licet Regulares ipsi subjecerit, quoad potestatem directivam.

402 An verò Episcopus declarare possit ipsos incidisse in excommunicationem inflictam à Jure, vel Apostolicis Constitutionibus, ad hoc ut evitentur? Plures affirmant. Sed negandum cum Navarro, Rodriguez, Portello, Graffio, Casarubio, Peyrino, Zerola, Diana, Lezana, Donato, & aliis, nisi hoc sit ipsi specialiter concessum. Quia Regularis declarari nequit excommunicatus, nisi prius citetur. Citatio verò cum sit actus jurisdictionis, fieri debet per Judicem competentem. Qualis non est Episcopus respectivè ad Regulares exemptos. Videri potest Donatus q. 26. ubi respondet ad argumenta in

contrarium, refertque Martinum V. statuisse, ut nullus denuntiari possit excommunicatus, nisi à suo Judice competente, juxta extravag. ad evitanda apud Navarrum in Summa cap. 27. n. 35.

Regulares tamen, qui, ob notorium delictum, in excommunicationem inciderunt, S. Congregatio apud Fagnanum n. 75. censuit posse ab Episcopo publicè denuntiari excommunicatos, ut ab aliis evitentur.

Tridentinum quoque sess. 25. de Regul. c. 5. statuit, nemini Sanctimonialium licere, post professionem, exire à Monasterio, etiam ad breve tempus, quocumque prætextu, nisi ex aliqua legitima causa, ab Episcopo approbata, indultis quibuscumque, & privilegiis non obstantibus.

Capite verò 3. statuit, numerum Monialium, etiam Regularibus subiectarum, ab Episcopo definiti posse, adjuncto tamen Superiore Regulari.

Præterea tom. 3. l. 5. ostendimus, Regularium approbationes ab Episcopis limitari posse ad certas personas, necnon ad certa loca & tempora. Possè etiam eas revocari, vel Confessarios ejusmodi ab audiendis confessionibus suspendi ex nova causa ad confessiones pertinente. Approbatos sine restrictione à Vicario Generali Episcopi, posse iterum ab ipso Episcopo revocari ad examen. Approbatos ab ipsomet Episcopo, posse ab ejus successore rursus examinari, & si minus capaces inventi fuerint, rejici. In una Diocesi generatim approbatos, confessiones in alia Diocesi audire non posse, absque Episcopi Diocesani approbatione. A casibus Episcopo reservatis Regulares absolvere non posse, nisi hanc facultatem ab ipso obtinuerint.

Sacra denique Congregatio Cardinalium, Concilii Tridentini Interpretum, apud Fagnanum ad cap. *grave* ext. de offic. Ordinarii, ad dubia sequentia respondit ut sequitur.

Quæsitum est à S. Congregatione Concilii 1º. an Regulares ab Ordinario ad confessiones audiendas prævio examine approbati ad tempus, elapso tempore, tamquam semel approbati, possint (invito Ordinario) deinde audire confessiones? Congregatio censuit non posse.

Quæsitum est 2º. an Episcopus volens ex nova causa Regulares, semel ad confessiones audiendas approbatos, examinare, teneatur eam patefacere Superioribus Regularibus; & an de hujusmodi causa constare debeat, vel sit credendum Episcopo, attestanti hujusmodi causam subesse? Congregatio Concilii censuit posse Episcopum, ex nova causa, etiamsi de ea non constet in actis, rursus examinare, ac minus repletum idoneum reprobare Regularem, semel ad audiendas confessiones approbatum; idque ejus arbitrio: quod tamen debet esse moderatum & discretum, ita ut eo non abu-

tatur. Verum ubi hoc facere voluerit, debere id Superioribus Regularibus significare; non quidem cum individua expressione causae; sed tantum se velle, ob novam quae supervenerit causam, ad huiusmodi examen procedere.

407 3°. Conquerentibus Regularibus S. Dominici Neritonensis, quod cum essent praevio examine approbati ad confessiones saecularium audiendas à Vicario Generali Episcopi, dum Episcopus Romae degeret, illeque ad suam Ecclesiam reversus, vellet eos rursus pro audiendis confessionibus examini subicere: Sacra Congregatio Concilii censuit: posse Episcopum rursus examinare Confessarios Regulares à suo Vicario approbatos.

408 Quaesitum est 4°. à S. Congregatione Episcoporum & Regularium, an Episcopus, qui Regulares ad confessiones personarum saecularium audiendas approbavit, possit eisdem ex nova causa ab iisdem confessionibus audiendis suspendere, non obstantibus quibuscumque privilegiis? Et qualis huiusmodi causa esse debeat? S. Congregatio respondit: Episcopum, quamvis simpliciter, & absque ulla temporis praefinitione approbaverit Regulares ad confessiones saecularium personarum audiendas, posse tamen eosdem, si nova causa superveniat, suspendere, ac licentias illis concessas revocare, dummodo causa huiusmodi confessiones ipsas concernat. Caeterum si Regulares cum scandalo, aut aliis inhonestè vivant, vel aliquod delictum committant, propter quod rationabili Episcopi iudicio videantur à confessionibus suspendi (in quo ipsius Episcopi conscientiam voluit esse oneratam) cum praecipua Ministri Sacramenti poenitentiae qualitas sit integritas vitae, ac morum honestas: utique eam causam ad confessionis ministerium pertinere: ac proinde nihil ob stare, quominus ob eam possit Episcopus Regulares, à semetipso approbatos, suspendere, aut repellere à confessionibus audiendis.

409 Quaesitum est 5°. à Congregatione Concilii, an Regulares possint personarum saecularium confessiones audire virtute licentiarum à decessoribus Ordinarii illis concessarum, etiam renuente Episcopo Ordinario pro tempore existente? S. Congregatio censuit: posse, quamdiu Episcopus non prohibuerit, caeterum esse in facultate Episcopi Successoris illos rursus examinare, atque interim prohibere.

CAPUT XLIII.

Religiosi Mendicantes, sicut & ceteri Ecclesiastici, tam in civilibus, quam in criminalibus, exempti sunt à Iudicium Laicorum potestate, sicut & à tributis, vectigalibus, & gabelis per Laicos impositis.

410 **E**Xamen speciale meretur ista difficultas, ut & bene intelligatur, & hinc inde li-

mites non excedantur. Cavere enim debent Ecclesiastici, ne zeli Ecclesiasticae immunitatis praetextu, ei potius noceant, per nimiam ipsius extensionem irritando saecularem potestatem; ne etiam isti potestati nimium indulgeant, dum (ut saepe fit) jus suum contra Ecclesiasticam immunitatem extendere nituntur. Ante omnia examinabimus quo jure Ecclesiastici exempti sint à gabelis, & à potestate Laicorum Iudicium. Deinde veniemus ad puncta de quibus frequens est inter Ecclesiasticos & Laicos controversia.

§. I.

Fundamenta opinionis praetendentis exemptionem illam esse de jure divino.

EXemptionem Ecclesiasticorum esse de jure divino, satis communis est sententia Theologorum & Canonistarum apud Dianam p. 1. tr. 2. resol. 1. & p. 5. tr. 1. resol. 2. 1. & p. 7. tr. 1. resol. 5. propter fundamenta sequentia.

Primò allegant Canonem Sylvester 11: q. 1. ubi Gregorius Papa dicit violationem Ecclesiasticae immunitatis esse contra leges divinas. Et can. *relatum* ibid. ubi sic: *Relatum est ad hujus sanctae & Apostolicae Sedis apicem, cui summarum dispositiones causarum, & omnium negotia Ecclesiarum ab ipso Domino tradita sunt, quasi ad caput, ipso dicente Principi Apostolorum Petro, Tu es Petrus, &c. quod quidam amuli Christi, ejusque S. Ecclesia insidiatores, Sacerdotes Dei ad Iudices publicos accusare praesumant. . . . Taliter praevaticantes praevicari sunt in Deum suum, & non obediunt praecipis eius. Et cap. si Imperator dist. 96. Non legibus publicis, non à Potestatibus saeculi, sed à Pontificibus, & Sacerdotibus omnipotens Deus Christiana Religionis Clericos, & Sacerdotes voluit ordinari & discenti. Clarius Bonifacius VIII. cap. *quamquam* de censibus in 6°. ait, quod *Ecclesia, Ecclesiasticaque persona, & res ipsorum non solum jure humano, quinimò & divino à saecularium personarum exactionibus sint immunes.**

2°. Concilium Romanum IV. sub Symmacho Papa can. 3. (habetur to. 2. de jure Conciliorum edit. novæ) *Cavendum* (inquit) *ne exempla remaneant praesumendi quibusdam Laicis, quamvis Religiosis vel Potentibus. . . . quolibet modo aliquid decernere de ecclesiasticis facultatibus, quarum solis Sacerdotibus disponendi indiscusse à Deo cura commissa docetur.* Concilium quoque Lateran. sub Innocentio III. nimis de jure divino Laicos usurpare dicit, qui viros Ecclesiasticos, nihil temporale detinentes ab eis, ad praestandum sibi de fidelitatis juramento compellunt. Et Lateranense sub Leone X. sess. 9. *A jure tam divino, quam humano, Laicis potestas nulla in Ecclesiasticas personas attributa est.* Item Colonien-

nienſe parte 9. c. 20. *immunitas Eccleſiaſtica, vetuſſima res eſt, jure pariter divino, & humano introducta. Et Tridentinum ſeſſ. 25. c. 20. de reform. Eccleſiæ, & perſonarum Eccleſiaſticarum immunitas, Dei ordinatione, & canonicis ſanctionibus conſtituta, &c.*

413 3°. Allegant SS. Patres : quos inter Clemens Romanus epiſt. 1. de judiciis Eccleſiaſticis ait, *divinis legibus repugnare, quòd majores à minoribus judicentur.* Dionyſius Areopagita epiſt. 8. ad Demophylum Monach. dicit, ordinem à Deo conſtitutum perverti, ſiquis inferior Sacerdotem judicare præſumat. Gregorius Nazianzenus orat. 17. ad cives timore percuſos, Præfectum ſic alloquitur : *Et tu quoque una es gregis mei ovicula, mea poteſtati, meoque tribunali ex ipſius Chriſti mandato ſubjecta : mea verò judiciaria poteſtas eò præſtantior eſt illà poteſtate quam geris, quò ſpiritus carni, & calum terra præeminet.* Eſt autem contra rationem & ordinem lege naturali inſtitutum, quòd inferior judicet ſuperiorem, cap. inferior, & cap. ſolita de major. & obed. Et ideò Gregorius VII. lib. 8. epiſt. 21. *Quis dubitet (inquit) Sacerdotes Chriſti Regum & Principum, omniumque fidelium Patres & Magiſtros cenſeri? nonne miſerabilis inſania eſſe cognoſcitur, ſi filius patrem, diſcipulus magiſtrum ſibi conetur ſubjugare, & iniquis obligationibus illum ſua poteſtati ſubjicere, à quo credit non ſolum in terra, ſed etiam in calis ſe ligari poſſe & ſolvi? Ideò etiam Eugenius Pontifex in epiſtola ad Franciſcum Foſcari Ducem Venetiarum, ait, omnia divina & humana jura diſponere, Miniſtros & Sacerdotes Dei ab oneribus & exactionibus immunes eſſe debere, ſicut Patres veteris Legis. Et Epifcopi Galliarum in epiſt. è Caſtro Carifiaco ad Ludovicum Regem conſcripta, aſſerunt privilegia Eccleſiis conceſſa eſſe divinitus conſtituta. Et ipſimet Galliarum Reges, Carolus Magnus, & Ludovicus Pius l. 5. Capitularium c. 233. ſic aiunt : *Nemini Regum, aut cuiquam hominum in proprium liceat Monafterium tradere uſum, vel commodum. Hoc enim divina, & Apoſtolica, & canonica, ſub anathematis pœna, ſanxit authoritas.**

414 4°. Allegant & ſacras Litteras, quæ licet id in terminis non exprimant, vehementer tamen inſinuant. Dicit enim Deus Num. 3. *Dabis dono Levitas Aaron, & filius ejus, quibus traditi ſunt à filiis Iſraël. . . . eruntque Levite mei.* Et c. 8. *Statueſque Levitas in conſpectu Aaron, & conſecrabis oblatos Domino, ac ſeparabis de medio filiorum Iſraël, ut ſint mei. . . . conſecrabis eos in oblationem Domini : quoniam dono dati ſunt mihi à filio Iſraël.* Et ideò Num. 1. noluit eos Dominus numerari cum reliquis filiis Iſraël, militiæ adſcriptis, ſed à militia immunes eſſe voluit. Atqui omne quod Domino conſecratur, ſive homo fuerit, ſive animal, ſive ager, non vendetur, nec redimi poterit. *Quidquid ſemel fuerit conſecratum, ſanctum ſanctorum erit Domino. Le-*
Tom. II.

vit. ult. *Quem ſacrum textum præ oculis habentes Carolus Magnus, & Ludovicus Pius, ubi ſuprà c. 303. ſic ſtatuant : Nulli liceat ignorare, quòd omne quod Domino conſecratur, ſive homo fuerit, ſive animal, ſive ager, vel quidquid ſemel fuerit conſecratum, ſanctum ſanctorum erit Domino, & ad jus pertinet Sacerdotum.* Quia ſcilicet ad jus pertinet Dei, & ad forum divinum, cujus adminiſtrationem Chriſtus ſuo in terris Vicario commiſit, non Laicis Principibus. Igitur omnia Deo conſecrata, ac proinde perſonæ Eccleſiaſticæ, cum bonis ſuis, Deo & Eccleſiæ datis, ſunt de jure divino & ſacerdotali, ſuntque jure divino exempta à poteſtate ſeculari : utpote jure divino eo ipſo pertinentia ad forum ſacerdotale, quo Deo conſecrata, juxta illud Num. 18. *Omnia que ſanctificantur, tradidi tibi, & filiis tuis pro officio ſacerdotali, legitima ſempiterna.* Quæ cum ſint præcepta, quæ tradidit Dominus (ut dicitur Levitici ult.) eaque moralia : non ſunt extincta in morte Chriſti, ſed uſque in hodiernum diem permanent, & permanent uſque in ſæcula ſæculorum.

Deinde Pſal. 81. dicitur : *Deus ſtetit in ſynagoga deorum, in medio autem deos adjuſcat,* 415 ubi per deos intelliguntur Sacerdotes, cap. Sacerdotibus II. q. 1. & cap. ſatis ibidem. q. 6. ubi Gregorius Papa ex Scriptura oftendit, Sacerdotes eſſe deos ; deorum proinde, non hominum judicio & poteſtati ſubjectos. Hominibus namque, ſive humanis judicibus & Magiſtratibus, Pſalmo 104. dicitur : *Nolite tangere Chriſtas meos, id eſt unctos meos.* Quales verè ſunt novæ Legis Sacerdotes. Et Conſtantine Imperator apud Ruſſinum l. 1. Hiſtor. c. 2. ait : *Deus vos conſtituit Sacerdotes, & poteſtatem vobis dedit, de nobis quoque judicandi. Et ideò nos à vobis rectè judicamur : vos autem non poteſtis ab hominibus judicari. . . . vos etenim nobis à Deo dati eſtis dii, & conveniens non eſt, ut homo judicet deos.* Si non eſt conveniens quòd dii judicentur ab hominibus, nec conveniens eſt quòd dii ſubjiciantur exactionibus hominum.

Denique Matth. 17. cum à Chriſto exigeretur tributum, Chriſtus ait ad Petrum : *416 Reges terre à quibus accipiunt tributum, vel cenſum? à filiis ſuis, an ab alienis? Et ille dixit : Ab alienis. Dixit illi Jeſus : Ergo liberi ſunt filii. Ut autem non ſcandalizemus eos, vade ad mare. . . & in ore piſcis invenies ſtatèrem : illum ſumens, da eis pro me, & te.* Ubi Chriſtus pluraliter loquendo, liberos pronuntians filios, jubet dari tributum pro ſe, & pro Petro, non ex obligatione, ſed ad ſcandalum vitandum. Ergo, ſecundum Chriſti teſtimonium, nec Chriſtus, nec Petrus, nec proinde cæteri Apoſtoli ad id erant obligati. Nec per conſequens ad id obligati ſunt Apoſtolorum viri Clerici, & Monachi. Non Chriſtus, quia Regis regum filius. Nec A-

postoli, utpote specialiter de familia Christi, ipsiusque domestici. Voluit enim Christus privilegium exemptionis suæ ad Ecclesiam, Sponsam suam, & ad Ecclesiasticos, speciales domesticos & familiares suos, extendi, id est, ad Apostolos, eorumque in Ecclesiæ ministerio successores, Clericos, & Monachos. Unde Augustinus l. 1. qq. Evangelic. q. 23. *In omni regno intelligendum est liberos esse filios*, id est, non esse vectigales. Multo ergo magis liberi esse debent in omni regno terreno filii regni illius, sub quo sunt omnia regna terrarum. Et Hieronymus in commentario hujus loci: *Nos* (inquit, de Clericis, & Monachis loquens) *pro illius honore, & tributa non reddimus, & quasi filii Regis à vectigalibus immunes sumus*. Sed & si Christus, ut homo, immunis fuit à tributis, uti de seipso declarat loco citato: ergo immunita etiam sunt bona Ecclesiarum, & Monasteriorum, quæ subsunt immediato & proximo dominio Christi, cui & Ministris ipsius ad ipsius honorem & ministerium donata sunt à fidelibus. Hoc ipso namque quod filius Regis immunis est à tributo, immunita quoque sunt bona dominio ipsius immediatè & proximè subiecta.

417 Nec certè dubium, quin bona, quæ sibi à piis personis erogata Christus in terris habuit, pro Ecclesiasticæ familiæ suæ sustentatione, ex eleemofynis pauperum (quorum meminit Evangelium, dum Joannis 9. Apostoli dicunt: *Emamus denarius ducentis panes, & dabimus eis manducare*. Et Joan. 12. quod Judas oculos habens, ea qua mittebantur portabat) exempta fuerint à tributo, tametsi bonorum illorum Christus non solum habuerit usum facti (hoc enim hæreticum esse definiuit Joannes XXII. in extrav. *licet*) verum etiam usum juris, sive jus utendi, dominiumque & proprietatem. Bona verò Ecclesiarum & Ecclesiasticorum successerunt in locum bonorum illorum, quæ Christus habuit: cum pertineant ad patrimonium Christi, sintque Deo dicata, prout illa, nec proinde sint in usum humanos transferenda.

418 5°. Tametsi nullum foret expressum Scripturæ testimonium pro asserta Clericorum exemptione, traditio sufficeret ad verificandum, quòd exemptio illa sit de jure divino. Neque enim necesse est omnia quæ de jure divino sunt, in Scriptura exprimi (ut patet in materiis & formis Sacramentorum) sed si qua in sacris Canonibus de jure divino esse dicantur, nec de eo tamen expressa Scriptura habeatur, signum est divinæ traditionis, ex qua Canones & Concilia id didicerunt. Cum ergo Canones & Concilia num. 404. & 405. relata dicant exemptionem illam esse de jure divino; vel id ex sacris Litteris didicerunt, vel ex traditione à Christo Domino Apostolis facta, & per Apostolos, eorumque successores ad nos derivata. Multa quippe Christus fecit & dixit, quæ Evangelistæ

non scripserunt, ut constat ex Joan. 20.

6°. Denique communis traditio & approbatio nationum omnium in exemptionem istam unanimiter non consensisset, nisi eam naturale dictamen omnibus inditum ipsi dictaret. Unanimis illa traditio, approbatio, & consensus nationum omnium probatur ex eo quòd apud Ægyptios, dum tota terra Ægypti facta est tributaria Regi, terra Sacerdotum, licet idololatrarum, excepta fuit, ut constat ex Genes. 47. Apud Persas enim & Assyrios, Sacerdotes & Levitæ per Artaxerxem declarantur à vectigalibus immunes, 1. Esdræ 7. Apud Romanos deorum cultui dicati similiter à tributis & vectigalibus exempti fuerunt, ut refert Halicarnassus l. 2. Histor. Apud Saracenos quoque Religiosos à tributis exemptos narrat Odericus Raynaldus in Annalibus ad annum 1237. n. 87. Indecorum verò est, quòd Principes, & Magistratus Christiani cum Sacerdotibus & Religiosis suis durius agant, quam Saraceni & idololatræ cum suis.

§. 2.

Exemptio Clericorum à potestate seculari, in rebus Ecclesiasticis, seu spiritualibus, est de jure divino.

HOc saltem probant quæ allegata sunt n. 405. 406. 407. &c. Probat & ratio, quia potestas Ecclesiastica non solum distincta est à seculari, sed & ipsa superior in ejusmodi rebus. Superior autem inferiori non subicitur, in iis in quibus est superior. Cumque plenam potestatem regendi Ecclesiam, & omnes suas & agnos Petro & successoribus suis Christus commiserit, ipsi fideles omnes, etiam Reges & Imperatores subiecit: quia oves sunt Christi. Unde vel ipsi Imperatores se Ecclesiæ subditos agnoscunt, scilicet Constantinus Magnus n. 415. laudatus, & Justinianus novell. 83.

§. 3.

Exemptio Clericorum à laica potestate, in rebus civilibus & criminalibus, habet convenientiam quamdam & aequitatem, juri divino conformem; non videtur tamen esse servile de jure divino præceptivo.

Ratio prioris partis est, quia conveniens, & juri divino conforme est, ut res, personæ, & loca divino cultui dicata, debitè veneratione tractentur, & Clerici à Laicis ad judicia & negotia secularia non trahantur, ne ii quibus, tamquam Deo militantibus, ab Apostolo prohibetur implicare se negotiis secularibus, ad ea pertracti, à cura & studio divini cultus, rerumque spiritualium avocentur, & in functionibus suis à Laicis perturbentur, multaque ad Dei cultum pertinentia

omittant, metu sæcularium potestatum. Hoc sensu verum est quod Bonifacius VIII. cap. quarto de censibus in 6. ait, *iure divino immunes esse Clericos.* Quod Bellarminus tom. 1. tr. de Cler. c. 28. exillimat ab ipso dictum, ut Doctore Canonista, secundum privatam opinionem suam, non ut Pontifice rem fidei definiente.

422 Ratio posterioris partis (quam Bellarminus tradit ibidem, cumque ipso Navarrus, Covarruvias, Menochius, Victoria, Dom. Sotus, Bannez, Sayrus, Rodriguez, &c.) est quia neque ex veteri, neque ex novo Testamento, neque ex traditione exemptio illa demonstratur esse juris divini præceptivi. Quod enim in veteri Testamento legitur de facto Joseph, qui totam terram Ægypti Regi subiciens, Sacerdotum terras exceptit; necnon de facto Artaxerxis, qui Sacerdotes & Levitas à vectigalibus exempt, probat quidem id convenienter factum, non divinitus præceptum. Illa etiam quæ in Levitico de iisdem Sacerdotibus & Levitis leguntur, ad caeremonialia & Mosæica istius Gentis pertinent, quæ cum Lege vetere expirarunt. Quod omnes Gentes, quæ sunt, & fuerunt, quasi conspirarint, ad istam exemptionem Sacerdotibus suis concedendam, solum probat id conveniens esse dictamini rectæ rationis. Illud etiam quod supra Christum dixisse monuimus, solum demonstrat id æquum & conveniens esse. Illud denique quod SS. Patres subinde aiunt, Ecclesiasticos à tributis immunes esse iure divino, solum evincit immunitatem illam habere convenientiam fundatam in iure divino, non præcepti necessitatem.

423 Enimverò nihil juri divino præceptivo contrarium SS. Patres agnoverunt in eo quod Principibus sæcularibus subessent in controversiis de prædiis, rebusque terrenis, super quibus Clericos quotidie litigare videmus apud sæculares Judices; & in istis ab initio nascentis Ecclesiæ sæcularibus Principibus ipsos subiectos fuisse, Apostolus innuere videtur Rom. 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.* Ubi Glossa: *Cum dicitur, omnis anima, nullus excipitur.* Unde Chrysostomus in illum locum dicit, quod lex Christi non tollit politicas leges, cuique obedire debeant Monachi & Sacerdotes. Et S. Thomas in eundem locum: *Clerici (inquit) exempti sunt à tributis ex privilegio Principum, quod naturalem habet æquitatem.* Non dicit necessitatem, sed æquitatem; nec dicit exemptionem illam esse ex iure divino, sed ex privilegio Principum. Quod & dicit Major in 4. dist. 13. q. 2. Et istam fuisse veterum Patrum sententiam satis ipsi innuerunt, dum tributa Principibus ipsi solverunt, teste Valentiniano Seniore in epist. ad Episcop. Asiæ (apud Theodoretum l. 4. Hist. Eccles. c. 7.) ubi dicit, pios & Religiosos Episcopos tributa Regibus pendere. Et re-

Tom. II.

verà Urbanus I. can. *tributum* 23. q. 8. dicit quod de exterioribus suis Ecclesia tributum reddat. Et S. Ambrosius in orat. de tradend. Basil. (quæ legitur post epistolam ipsius 32.) *Si tributum petat Imperator, tributum non negatur: agris enim Ecclesie tributum solvunt.* Cui solutioni perinde restitisset, atque traditioni Basilicæ, si tributorum exactio perinde fuisset contra jus divinum, atque exactio Basilicæ.

Quoad exemptionem à sæcularibus iudiciis in civilibus & criminalibus, si esset juris divini præceptivi, Ecclesia antiquitus magis sollicita fuisset ad impediendum, ne Clerici ad iudicia illa provocati, in illis responderent. Nec id Concilia permisissent. Permisit tamen Concilium Agathense can. 32. ultimæ Conciliorum editionis: *Clericus ne quemquam presumat apud sæcularium Judicem, Episcopo non permittente, pulsare, sed, si pulsatus fuerit, respondeat.* Idipsum permisit Concilium Epaunense anni 517. can. 11. Concilium Toletanum relatum can. *filii vel nepotibus* 16. q. 7. declarat, Regem adiri posse, ut negligentiam suppleat Episcoporum in coercendis Rectoribus, qui Ecclesiæ facultatibus abutuntur. Concilium Matisconense I. anni 581. can. 7. in causis graviorum criminum, homicidii, furti, aut maleficii, permittit Clericos à sæculari Iudice iudicari. Martinus V. Diplomate anni 1429. indulgit Curis regni Franciæ iudicia de beneficiorum possessorio. Denique Imperatores Valentinianus, Theodosius, & Arcadius L. *graviter* 3. Cod. Theod. sanciant, Sacerdotum & Episcoporum iudicia non nisi coram Episcopis agitata, quantum ad Ecclesiasticas causas. Cætera verò negotia esse penes Iudices publicos terminanda.

In Gallia sæculares Iudices ex consuetudine immemoriali, quam Scriptores Galli, Aufreus, Tholosani Senatûs Præses, & Guilielmus Benedicti, olim Consiliarius in Senatu Burdigalensi (apud Cabassutum in Jur. Canon. theor. & prax. l. 4. c. 8.) idem operari aiunt ac privilegium, sententiam ferre solent adversus Clericos, reos privilegiorum (ut vocant) criminum. An autem probati queat, quod Sacerdotes, eorum rei, ibidem (absque interventu Ecclesiasticæ potestatis) morte infami publicè afficiantur viderint, quorum est iudicare.

§ 4.

Clericorum privilegia recensentur.

U Num est (ait Gudelinus l. 6. de jur. noviss. c. 5.) quod Clerici omnes exempti sunt à muneribus personalibus, idque tam veteribus Constitutionibus, quam novissimâ Frederici. . . . penam gravem violatoribus istius Ecclesiasticarum personarum immunitatis imponente. . . . Quare Presbyteri, Diaconi, & Subdia-

conq. immunitatem habent tutela, sive legitima, sive dativa, sive testamentaria, necnon curato-
ria. Quamvis . . . permittitur eis sit legitimam
tutelam subire, sed non invitis; Et ita demum,
si intra quatuor menses, ex quo ad tutelam vo-
cati sunt, apud competentem Judicem in scrip-
tis declarent, se talem administrationem pro-
pria voluntate suscepisse. Aliud privilegium
Clericorum est de quasi castrensis peculio eorum,
Constitutione novissima Justiniani dictante,
Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos, necnon
Cantores & Lectores, omnes scilicet qui Cle-
rici appellantur, res quomodolibet ad ipsorum
dominium venientes, habere sub sua potestate
ad instar castrensis peculii. . . . ita ut hoc do-
nare, seu alienare, & de his testari, licet sub
parentis sint potestate, libera possint. Verba
tamen ista, res quomodolibet ad ipsorum do-
minium venientes, Gudelinus dicit restrin-
genda per verba sequentia, utpote quae ma-
nifestum faciunt loqui Justinianum de rebus
quomodolibet ex Clericatu, vel occasione
ejus provenientibus, utpote in quibus solis
constare potest similitudo castrensis peculii
(id est bonorum acquiretorum in castris, sive
in bello) & permagna ratio est, ut quae ex
industria, ministerioque suo acquisivit Cle-
ricus, pleniori jure habeat, quam illa quae
aliunde ad dominium ipsius devenerunt. Sa-
tius ergo est, ut censeamus Clericum non
magis de adventitiis posse testari, quam re-
liquos, quibus peculii castrensis, aut quasi
castrensis jus datum est.

427 Addit ibidem, moribus harum regionum
factum esse, ut Clerici per Sacerdotium &
patria emancipentur potestate, ita ut pro-
pterea necesse non sit, ut Presbyteri gau-
deant privilegio peculii quasi castrensis, ad
disponendum de bonis suis. Quia privile-
gium istud solum necessarium est, quamdiu
Clerici sub aliena existunt potestate, prout
est filius minorennis, seu nondum emanci-
patus.

428 Tertium privilegium (prosequitur idem
Author) est quod cum personae omnium
in praesidio sint, & tutela legum, nequa-
vis vel injuria ipsis inferatur, personae ta-
men Clericorum maxime in tali praesidio
sint. Constitutio namque est Pontificia,
siquis in Clericum vel Monachum violentas
manus injecerit, ut is excommunicatio-
nem ipso jure incurrat, à qua nullus queat
eum absolvere, praeter Summum Pontificem,
ejusque mandatum habentem, aut praeter
quam morte imminente.

429 Reliqua privilegia Clericorum, in novissi-
mis sanctionibus descripta, spectant ad for-
mam quae sunt conveniendi in judicio. . . .
Et quidem Clerici initio nequaquam exempti
fuerunt à jurisdictione Magistratuum saecularium;
sed id paulatim introductum, eisque
datum per piorum Principum Constitutiones.
Novellis Justiniani jussi sunt conveniri
apud suos Episcopos, non semper, verum

facta distinctione civilis causae & criminalis,
ac criminis Ecclesiastici & communis, nec-
non primae & secundae instantiae. . . . Ceterum
tandem generaliter atque indifferenter
prohibitum est Clericos vocari ad ullum saeculare
tribunal, &c.

His adde privilegium exemptionis à tri-
butis & oneribus publicis, quo Clericos gau-
dere debere usque adeo declarat Concilium
Lateranense cap. 46. ut sub poena excommu-
nicationis prohibeat, ne aliquid (contra il-
lud) attentent Consules, aut alii Superiores
Laici, solumque indulgeat, ut si quando for-
san Episcopus simul cum Clericis tantam ne-
cessitatem vel utilitatem prospexerint, ut
absque ulla coactione, ad relevandas utili-
tates vel necessitates communes, ubi Lai-
corum non suppetunt facultates, subsidia
per Ecclesias duxerint conferenda, praedicti
Laici humiliter & devotè ea recipiant cum
actionibus gratiarum. Vultque in hoc ulti-
mo casu Romanum Pontificem consuli,
tamen hoc variis in locis (extra Italiam) in
usu non sit, nescio an hoc ob difficultatem
tam procul recurrendi, cum res saepe tan-
tam non patiat moram.

Privilegium istud, quatenus importat
exemptionem ab oneribus personalibus, in
usu erat saeculo quarto, cum Hieronymus
in c. 17. Matth. scribat, in usu fuisse tem-
pore suo. Quatenus verò extendit se ad
onera pensitari solita ratione possessionum,
in usu non fuit tempore S. Ambrosii, nec
Valentiniani Senioris, utpote quo ea vel
Episcopi ipsi pensitabant, ut constat ex di-
ctis n. 415.

Ut ut sit, cavere debent Clerici, ne ni-
mis difficiles sint in admittendis oneribus,
quibus publicum juvent tempore magnae
necessitatis, ne causa sint (ut non raro fit)
cur nomen Dei à Laicis indigentibus blas-
phemetur, dum ad extrema premi se con-
spiciunt, ubi ad sublevamen ipsorum contri-
butione Clerici (copiosius habentes quam
ipsi) recusant, à quibus rerum terrenarum
contemptum discere debent. Contribuen-
do tamen adhibere debent cautelas neces-
sarias ad obviandum consequentiae, quam
Laici alias (quasi jure praesumptionis) fa-
cturi sunt, ut Ecclesiasticos obligent ad
continuandas ejusmodi contributiones. Et
ideo saepe utilius est, ut summam aliquam
tamquam gratuitam contribuant, non atten-
tâ proportionem ad onus quod ipsis corres-
ponderet, si Laici forent: quia Laici facile
oblivioni tradunt protestationes ipsorum,
solum attendentes ad factas onerum solu-
tiones.

Nec (juxta sententiam satis communem) 431
contributionem aliquam merito negare pos-
sunt, dum contribuendi causa aequè princi-
paliter respicit utilitatem ipsorum ac saecularium,
modò saeculares eam non exigant, quasi
jus habentes; nec ipsis subtrahant

quod necessarium est ad honestam sustentationem; denique eam solum exigant, dum moderata populi contributio est insufficientis.

432 An dicta immunitas seu exemptio Clericorum solum se extendat ad bona strictè Ecclesiastica (id est quæ habent vi beneficii Ecclesiastici, vel pie alicujus fundationis) an ad bona etiam patrimonialia? generali regulâ determinari non potest, ob varios regnorum ac provinciarum usus ac consuetudines. In Belgio exemptione illâ non gaudent Clericorum bona patrimonialia, ne illa quidem quæ ipsis relicta sunt pro titulo Ordinationis suæ, licet Barboſa l. 1. juris universi ecclesiastici c. 3. §. 5. n. 28. dicat, quod ad patrimonium Ordinati, res clara est illud habere omnia privilegia quæ conceduntur à jure bonis Ecclesiasticis... ac proinde immune esse ab omnibus exactionibus & tributis secularibus, ut censuit S. Congregatio negotii Episcoporum & Regularium præpositorum.

433 In eodem Belgio, contractâ modò ditio- ne Hispaniâ, & nuperis bellis exhaustâ, Ecclesiastici in victualium gabellis ferè contribuunt ut populus, etiam Clero semper ex integro non consentiente: quod quia est contra cap. non minus, & cap. adversus de immunit. Eccles. an justè ad id cogantur? aliorum esto judicium. Ideò etiam cum Navar- ro in Manuali c. 17. n. 202. de justitia vel injustitia variorum tributorum Ecclesiasticis impostorum (de quibus latè Zypæus de jurisdict. Eccles. l. 2.) differendum relinquitur, qui earum condiciones melius quàm nos norunt.

434 Optandum certè foret, majorem haberi considerationem Oecumenicorum Concilio- rum, Lateranensis sub Alexandro III. alterius Lateranensis sub Innocentio III. Lug- dunensis sub Innocentio IV. Constantien- sis, Senensis, & Tridentini sess. 25. c. 20. de reform. in favorem immunitatis Ecclesiasticæ, Ecclesiasticarumque personarum, quam tot in punctis violant plures Magi- stratus, Ministrique & Consilarii Principum. Quæ causa fuit, propter quam Synodus Cameracensis tit. 22. Regiæ supplicavit Maje- stati, ut utriusque, Ecclesiastici, & Civilis, & Judicium omnium quieti & securitati con- sulens, quod suum est cuique tribuere, & ne se invicem turbent, aut impediant, suâ autoritate Regiâ imperare dignetur. Imprimis verò, quod indignissimum est, ne in ipsas personas Ecclesiasticas aliquid juris, aut de eorum excessibus cognitionis Judi- ces Laici usurpent, aut præendant; aut eisdem coram se pro actionibus personali- bus, etiam civilibus, pertrahant... Ne Epif- copos, eorumve Officiales ullo pacto impe- dian, ne Clericos sibi subiectos criminosos liberè capere, seu apprehendere, & incarce- rare, & prout sacri Canones dictaverint, pro modo culpæ punire possint... Ne cum

ipsi Judices Ecclesiastici aliquos citaverint, qui se prætendunt exemptos, dummodò notoriè tales non sint, Laici Judices cognitio- nem declinatoriæ exceptionis coram Judici- bus Ecclesiasticis propostæ, eisdem inhi- beant, aut eam sibi usurpent contra aper- tissimam utriusque juris dispositionem... Ne dicti Judices Laici Judicibus Ecclesiasti- cis præcipere audeant, ut revocent suas sen- tentias suspensionis à divinis, aut excommu- nicationis, aut alia decreta per ipsos lata, & ne eo prætextu arrestare præsumant bona temporalia dictorum Judicum Ecclesiasticorum... Denique ut Magistratus, & Præfecti sæculares non cogant Clericos, maxime in sacris Ordinibus constitutos, qui Christo militare debent, ad excubias diurnas, aut nocturnas, nec eorumdem bona, sine consensu Ordinum Ecclesiastico- rum, ad aliquas contributiones obligare & taxare præsumant, in grave detrimentum animarum suarum, & immunitatis Ecclesiasticæ præjudicium. Ecclesiasticam quippe immunitatem Christiani Principes, in conscientia tueri, & promovère tenentur, prout cum aliis Oecumenicis Conciliis supra laudatis, ipsos admonet Tridentinum sess. 25. c. 20. Unde & violatores illius quotannis per Bullam Cœnæ excommuni- cantur; quam tamen Bullam Suarez, Vaf- quez, Reginaldus, Bonacina, &c. apud Cabassutium in notitia Conciliorum c. 71. existimant nullam prorsus habere vim, aut effectum, in quibusdam articulis, qui neque divini juris, neque naturalis sunt, ut adversus Hispaniæ Regem, Siciliae, Sardiniaque possessorem, aut adversus Rempubicam Genuensem, quæ Conſicæ dominatur, tametsi hac Bullâ speciatim declarentur excommunicati detentores trium Insularum, & quicumque detentorum fautores. Summus autem Pontifex (prosequitur Cabassu- tius) nullam tam solemnem censuræ suæ videtur habere rationem: utpote qui sciens, Hispaniæ Regem, & Genuensem Rempu- blicam nihil de Insularum illarum resti- tutione cogitare, horum tamen Legatos, Oratores, & Officiales, in Curia Roma- na residentes, quin etiam ipsos Proreges & Gubernatores memoratarum Insularum, quando tunc Romæ versari contingit, post triduum hujusce publicationis, admittit ad Paschalia Sacramenta. Est verò juris regu- la, & constans effatum, optimam esse legum interpretem consuetudinem. L. si de interpret. ff. de leg. & cap. cum dilectis de consuet.

§. 5.

Privilegia seu immunitates Ecclesiarum, alio- rumque locorum sacrorum.

OB fréquentes altercationes inter Eccle- siarum, Monasteriorumque Prælatos

ex una parte, secularesque Magistratus ex altera, necesse est hic aliquid dicere de Ecclesiarum, Monasteriorumque, & aliorum locorum sacrorum immunitate. Observandum igitur primò, hanc immunitatem generaliter consistere in eo, quòd Ecclesiæ, Monasteria, seu alia loca sacra, jurisdictioni seculari nullatenus subjiciantur, ita ut nec forensibus actibus violari possint, nec vi effringi, aut occupari, nec militari hostio gravari, nec tributis subijci, nec personæ ad ea, velut ad azylium, confugientes, inde per potestatem secularem extrahi. Quod quidem jus azyli observandum Ecclesiastici Canones decreverunt (ut dicitur can. *id constitutum* 17. q. 4.) & lex Romana constituit, ut ab Ecclesiæ atrii, vel domo Episcopi reos abstrahere omninò non liceat. Ubi nomine Ecclesiæ intelliguntur omnia loca sacra, divinis officiis ab Episcopo deputata, videlicet Sacella, & Oratoria ad publicum cultum divinum deputata, Hospitale, Monasteria, Palatium Episcopale, Sacristia, porticus & atria Templi, Cœmeteria, ut notat Navarrus c. 25. n. 18. Imò juxta Covarruviam cap. 20. n. 18. azyli jure frui debet, qui ad Ecclesiam confugiens, & clausam inveniens, vestes ac portas Ecclesiæ manu tenet. Idem aliqui cum S. Antonino 3. p. tit. 12. c. 3. §. 1. dicunt de eo qui confugit ad Sacerdotem portantem S. Eucharistiam: quia licet id in jure non inveniat expresse, ratio id suadet: cum corpus Christi longè dignius sit, quàm Ecclesia materialis. Alii tamen cum Glossa contrarium tenent: quia cum immunitas ista sit de jure positivo humano, ad non expresse per consequentiam, vel rationis convenientiam trahi non debet.

436 Observandum secundò, hac immunitate gaudere omnes fideles Laicos (sicut & Clericos, uti contra Zypæum latè probat Barbosa Jur. Eccles. l. 2. c. 3.) etiam excommunicatos, & interdictos: cum inter effectus censurarum istarum non computetur privatio azyli. Nec eâ privantur, qui vulgò dicuntur Ægyptii, per Europam vagantes, furtive & fraudulentis viventes: cum passim sint per Baptismum Ecclesiæ incorporati, Ecclesiasticæque parere soleant jurisdictioni.

Eâ tamen non gaudent hæretici, apostatæ, nec Judæi & pagani, nec publici latrones, viarumque grassatores, nec nocturni agrorum depopulatores; nec ii qui homicidia, vel membrorum mutilationes in Ecclesiis, earumve Cœmeteriis committere non verentur; nec qui proditoriè proximum suum occiderunt, aut assassine; nec hæresis, aut læsæ Majestatis in personam Principis rei, uti videre est in Bulla Gregorii XIV. *cum alias nonnulli*. Et certè de proditoriè occidentibus Exodi 21. dicitur: *Siquis per industriam occiderit proximum suum, & per*

insidias, ab Altari evellet eum, ne moriatur. Nec id cum fundamento limitat Escobar tr. 6. exam. 4. n. 27. ad casum, quo quis pecuniâ, aut pretio ad hominem incautum occidendum ex insidiis conducitur. Quasi assassinus non sit qui sine pretio ex insidiis incautum proximum interficit. Hoc enim de cerebro suo contra sensum communem comminiscitur. Nec istius limitationis verisimilitudo ulla invenitur in Bulla Gregorii XIV. uti nec Exodi 20. An verò homicidæ voluntarii, qui ex mera malitia, & sine passione proximum occidunt, censentur homicidæ proditori? variant Authores apud Binsfeldium supra, ubi pro negativa ipse stat opinione. Tales nihilominus haud dubiè censentur occidentes per venenum. Ultra casus à Gregorio XIV. exceptos, Edicta Belgii de 1° Junii 1609. & 1° Julii 1616. addunt decoctores bonorum, eorumque fautores, incendiarios, vagabundos, prædones, sacrilegos, seditiosos, &c. de quibus videri potest Anselmo Tribon. c. 20. §. 43.

Observandum tertio, quòd in dubio an quis hac gaudeat immunitate, cognoscat Judex Ecclesiasticus, prout disertè statuit Bulla laudata Gregorii XIV. quam in hoc exactè servandam docet Christyneus vol. 1. Decis. Belg. 55. & 57. In Gallia tamen, ne hac immunitate & impunitate licentia criminum ingravescat, per ordinationem Francisci I. abrogata est lex azyli, ut docet Bugnion de leg. abrog. lib. 1. c. 16. Unde in Galliis vix ulla servatur in Ecclesia reorum confugientium immunitas, nisi eorum qui ære alieno gravantur, ut ibi, neque capi, neque inde extrahi queant, inquit Cabassutius in theor. & prax. Jur. Can. lib. 1. c. 18.

Observandum quartò, quòd effectus dictæ immunitatis sunt 1°. quòd in eo loco existens, liber ibi sit relinquendus. 2°. quòd nulla interim sententia ipsi possit imponi. 3°. quòd prohiberi non possit, ne ei victus vel amicus de foris procuretur, tametsi Judex secularis providere possit ne effugiat. 4°. quòd spoliari non possit bonis quæ secum ad Ecclesiam detulit, nisi essent furtiva, vel aliàs circa ea deliquisset. 5°. si Judex secularis vi reum attentet extrahere, potest Judex Ecclesiasticus vim vi repellere, Ecclesiasticamque immunitatem tueri, Ecclesiæ fores claudendo, similibusque opportunis mediis externis violentiæ resistendo; præsertim excommunicatione, quæ contra violatores Ecclesiasticæ immunitatis adhibenda est; non tamen in Belgio, ubi potius resistendum litteris requisitoriis, quibus si seculares Judices non intendunt obedire, ob eas tamen tenentur ab omni ulteriori processu ad mensum superfedere, ut interea Ecclesiastici sibi de justitiæ remedio valeant providere, ut notat Zypæus Jur.

- Jur. Pontif. de foro compet. n. 26.
- 439 Observandum 5°. communem esse sententiam Doctorum apud Binsfeldium inc. 7. de injuriis q. 2. conclus. 5. quod si reus, jam captus, ante vel post sententiam ducatur ad carcerem, vel ad locum supplicii, vel ad aliquem alium locum, per locum sacrum, v. g. Cœmeterium, dum jam est isto in loco, teueri non possit dictâ immunitate, sed possit etiam inuitus abduci: cum enim liber non fuerit in transitu isto, libertatem consequi non debet ratione illius. Si tamen è manibus justitiæ elapsus, ad Ecclesiam fugerit, inuitus abduci non potest, ut cum communi docet Navarrus in Manuali c. 25. n. 19. tunc enim in sua esse censetur libertate.
- 440 Denique observandum, loca sacra exempta esse à militibus hospitandis, cap. *præterea* de jur. patron. ubi etiam præcipitur, ne quis à locis illis pabulum exigat pro equis. Idem privilegium Monasteriis varii concesserunt Pontifices, sicut & Edictum Caroli V. de 15. Junii 1556.

§. 6.

Exemptiones & immunitates Ecclesiarum, locisque & personis sacris concessas, Principes revocare non possunt.

- 441 **I**mmunitatem Ecclesiasticam (quid sit, an juris divini sit, an non) initium habuisse à temporibus nascentis Ecclesiæ, restatur Concilium Matiscentense I. cap. 9. Enimverò Episcopos legitimos esse Clericorum Judices, supponit Apostolus 1. Timoth. 5. dum Timotheo sic loquitur: *Adversus Prasbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus vel tribus testibus.* Et S. Petrum sanxisse, ut à folis Judicibus Ecclesiasticis Clerici judicarentur, S. Clemens testatur epist. 1. Et ipse anno 68. idem statuit, sicut & Anacletus anno 80. Et Alexander circa annum 109. Cajus circa annum 283. Sylvester circa annum 324. Errant proinde, qui Ecclesiasticæ immunitatis authorem faciunt Justinianum Imperatorem circa annum 550. quia (præter ea quæ proximè dixi) anno 340. Concilium Antiochenum can. 12. anno 307. Cartaginense III. can. 9. anno 410. Concilium Milevitanum can. 15. Et anno 451. Concilium Calcedonense act. 19. can. 9. pro ista immunitate Decreta condiderunt, sicut & Constantinus Magnus circa annum 330. uti videre licet apud Baronium ad illum annum. Similiter Valentinianus & Theodosius anno 387. Martianus anno 453. Leo & Anthemius anno 466.
- 442 Exemptionem porrò illam à SS. Pontificibus & Conciliis concedi potuisse, etiam sine interventu Laicæ potestatis, communis est sententia Theologorum & Canonistarum, apud Dianam p. 7. tr. 1. resol. 12. Statque pro ea S. Thomas opusc. contra impugnant.

Religion. & l. 3. de regim. Princip. Et sic habetur cap. *Ecclesia S. Maria* de Constitut. de majorit. & obed. c. 2. cap. *noverit*, & cap. *gravamen* de sent. excomm. cap. *quamquam* de censib. in 6. Et 6. ult. de reb. Eccles. non alienand.

Et ratio est, quia S. Petro & Ecclesiæ 443 Christus Matth. 16. ligandi & solvendi potestatis plenitudinem concessit, nec eam sæcularium Principum potestati submisit. Et certè potestas illa Religioni Christianæ necessaria est, ad hoc ut res & personæ Ecclesiasticæ, ipsæque Ecclesiæ debita cum veneratione tractentur, & Clerici à Laicis in cultu Dei non molestantur, nec perturbentur.

Et ne exemptiones quidem atque immunitates à Christianis Principibus concessæ, ab ipsis revocabiles sunt, juxta communem sententiam Theologorum, Canonistarumque, apud Dianam ibid. resol. 8. Quia nimirum ex quo eas Clericis tamquam divino cultui consecratis concesserunt, Deo & Ecclesiæ concesserunt, quæ per Summos Pontifices concessionem illam acceptarunt. Per consequens exemptiones illæ in jus & dominium Dei & Ecclesiæ transferunt. Ex quo verò Principes in jus & dominium Dei & Ecclesiæ aliquid transtulerunt, illud ad se revocare non possunt. Quæcumque enim Deo semel consecrata sunt, & in jus Dei transferunt, Laicæ amplius non subsunt potestati, ut constat à fortiori ex eo quod donatio semel absolutè & in perpetuum facta non subdito, irrevocabilis sit, sicut & privilegium semel absolutè concessum non subdito. *L. sicut ab initio* Cod. de actionibus. Et idè cum Henricus, Angliæ Rex, quasdam Clericorum exemptiones infringere vellet, sub prætextu quod eas sui prædecessores amittere nolissent, S. Thomas, Cantuariensis Archiepiscopus, ipsi fortiter restitit, usque ad fufum pro manutenenda Ecclesiastica immunitate sanguinem; istamque resistentiam fuisse legitimam, constat ex eo quod Ecclesia propterea ipsum ut Martyrem colat, pluribusque miraculis ipsum post mortem Deus illustraverit.

Et confirmatur ex eo quod Reges ac Principes non pauci divinam ultionem experti fuerint, propterea quod concessas Ecclesiæ atque Ecclesiasticis immunitates violaverint. Siquidem & Carolus Martellum propterea periisse, atque in inferis damnatum à S. Eucherio, Aurelianensi Episcopo, visum esse, legitur in vita ipsius. Et sanctæ memoriæ Episcopus Palafox in sua allegat. litt. 66. ex S. Bonifacio in epist. ad Athanabal. narrat, Clotardum Regem ad inferos raptum, eò quod Ecclesiasticos coegerit ad contributionem. Idem de Guilielmo Anglorum Rege narrat Edinus l. 2. Et de Pandulpho Principe Capuano Chronica Cassinensis l. 2. c. 62. Et Ludovicus II. Siciliae Rex eandem ob causam in bello Neapolitano miserè pe-

riit. Et Ludovici Crassi filium (uti prædixerat S. Bernardus) similiter periiſſe refert Cagninus l. 6. Et Carolus Magnus Capitulari 8. (inter Capitularia Benedicti Levitæ l. 7. c. 132.) *Novimus* (inquit) *multa regna, & Reges eorum propterea cecidiſſe, quia Eccleſias exſpoliaverunt, reſque earum vaſtaverunt, abſtulerunt, vel diripuerunt. . . . & pugnantibus dederunt. Quapropter nec fortes in bello, nec in fide ſtabiles fuerunt, nec viſtores exiterunt, ſed terga multi vulnerati, & plures interfecti verterunt, regnaque & regiones, & quod pejus eſt, regna caeleſtia perdidit, &c. Quæ omnia vetantes, nec talia facere, nec conſentire, nec infantibus aut ſucceſſoribus noſtris exemplum dare volumus.*

446 Gregorius Turonenſis l. 4. Hiſtor. Franc. c. 2. de Clothario ſic loquitur: *Clotharius Rex indixerat, ut omnes Eccleſie regni ſui tertiam partem fructuum ſiſco ſolverent. Quod, licet irriti, cum omnes Epifcopi conſenſiſſent, atque ſubſcripiſſent, viriliter hoc B. Injurioſus (Epifcopus Turonenſis) ſubſcribere dedignatus eſt, dicens: Si volueris res Dei tollere, Dominus regnum tuum velociter auferet: quia iniquum eſt, ut pauperes quos tuo debes alere horreo, ab eorum ſtipe tua horrea impleantur. Et iratus contra Regem, nec valedicens, abceſſit. Tunc commotus Rex, timens etiam virtutem B. Martini, miſit poſt eum cum muneribus, veniam precans, & hoc quod fecerat damnans, ſimulque rogans, ut pro ſe virtutem B. Martini Antifitius exoraret.*

Baronius quoque ad annum 850. obſervat, 447 Francorum tunc quidem enituiſſe robur, cum in Regibus cultus pietatis excelleret; clanguiſſe, cum defecit, & Eccleſiæ ſunt proſtitutæ Laïcis; quorum redditibus non ſunt illi roborati, vel erecti; ſed enervati, penitufque depreſſi. Luxerunt iſta, & aperuerunt ea Principibus ipſi Reverendiſſimi Patres in Meldenſi Concilio, & ad putridum vulnus opportuna appoſuere remedia: ſed recuſavit ille (Carolus Calvus) ea omnia ſuſcipere. Unde juſto Dei iudicio factum eſt, ut qui latas à SS. Patribus leges ſuſcipere renuit, à Northmannis coactus ſit duriffima ſuſcipere jura; & qui Eccleſiaſtica bona Laïcis tradebat, coactus ſit ſua largiri Northmannis. Sed ſicut nulla ſecuta eſt emendatio in Rege, ita non quievit Northmannorum flagellum in manu Dei.

448 Ex his conſequitur, omnia Laïcorum ſtatuta & conſuetudines contra Eccleſiaſticam immunitatem, omnes etiam privilegiorum, exemptionumque Eccleſiis, & Eccleſiaſticis conceſſorum & conceſſarum revocationes, à Laïcis Principibus, abſque Eccleſiæ conſenſu factas, eſſe nullas. Idque Coſmas Guimendus, in Senatu Pariſienſi Conſiliarius, & Enqueſtarum Præſes, in Præſatione Pragmaticæ Sanctionis ſ. cum itaque, verbo liberatæ, utriuſque Juris authoritate probat, monſtratque hujusmodi ſtatuta ſervantes, aut ſer-

vari facientes, in excommunicationem incidere, eaque, ob diminutam & ſubtractam Eccleſiæ juridiſtinctionem, innodatos eſſe innitos Judices. Ac deinde ſubjungit: *“Cum autem Rex Franciæ ſit Pugil Eccleſiæ, & inter omnes Chriſtianos Chriſtianiffimus, debet cuſtodire juridiſtinctiones & libertates Eccleſiaſticas; ſed Officiarii ejus in multis hodie turbant Eccleſiam in prædictis, ita quod, niſi Deus providcat, tandem juridiſtictio, & libertas Eccleſiæ evaneſcat. “ Et hic abuſus (inquit Rebuffus ſuper procemio concordatorum, verbo humanas) multos deducet ad inferos.*

Quod ideò dicit, quia ex nimia remiſſione Sacerdotalis vigoris, ſecutaque inde nimia Regiorum Officiariorum uſurpatione, factum eſt, quòd nimium Laïcali juridiſtictioni tributum, & parum Eccleſiaſticae juridiſtictioni atque immunitati in Gallia ſit relictum, uti Authores plerique Galli deplorant, experiètiæque rerum magiſtra demonſtrat. Varias quidem ad excuſandos abuſus illos rationes prætexunt noviores quidam Scriptores; ſed earum imbecillitatem manifeſtat Author Tractatus de Libertatibus Eccleſiæ Gallicanæ l. 11. & 12. per totos.

§. 7.

Dum in publicis patria neceſſitatibus Clerus, aliique Regulares contribuunt, Religioſi Mendicantes per ampliffima Summorum Pontificum ac Principum Privilegia à contribuendo cum cæteris exempti ſunt.

IV. de Carmelitis conſtat ex Bulla Sixti 450
IV. dum attenda (quæ eſt mare magnum Ordinis noſtri) ubi ſic: Motum proprium Innocentii IV. Clementis IV. & Innocentii V. & Alexandri IV. per quem dicti Ordinis Profeſſoribus B. Dei Genitricis Mariæ de Monte Carmeli conceditur, quòd ad ſolutionem collectarum ſeu exactionum quarumlibet, vel vigefima, cogi à nemine valeant . . . ad quacumque bona dictorum Fratrum, & quacumque onera, qua etiam ſub cenſuris alterius quoræ, vel ſubſidii, etiam charitativi, aut datii, vel pedaggi, vel gabelle, ſeu alio quovis nomine indicerentur, etiam per Apoſtolice Sedis Legatos, locorum Ordinarios, vel Clerum, aut populum, ſaculares Principes, & Dominos temporales, & alios quofcumque exigenterur, quavis etiam Apoſtolice authoritate, necnon ad quacumque decimas, etiam quas vulgus Papales appellat, & Apoſtolice Sedes pro Chriſtiana fidei defenſione, aut aliis imminentibus neceſſitatibus perſepè indicit, extendimus, ac decernimus, dicti Ordinis Profeſſores, etiamſi decime, & onera hujusmodi per quofcumque exemptos, etiam Mendicantium Ordinum Profeſſores, ſolvi mandarentur, cum quibusvis etiam derogatoriis derogatoriis, ac fortioribus & inſolitis clauſulis, ad decimarum & onerum hujusmodi ſolutionem non teneri, &

in eorum solutione cessando, censuras, & penas aliquando non incurere, nisi presentibus, non per generales, aut alias clausulas, specialem mentionem non importantes, sed alias sit derogatum specificè, earum de verbo ad verbum inserto tenore.

451 De Augustinianis idem constat ex Bulla Alexandri IV. *quando studiosius*, in qua n. 6. sic: *Indulgemus, ut . . . ad solutionem collectarum, seu exactionum quarumlibet, vel vigesimo, cogi à nemine valeatis per litteras Apostolicas impetratas, vel etiam impetrandas, absque mandato Sedis Apostolica speciali, faciente plenam & expressam de verbo ad verbum de vobis, vestro Ordine, & hac indulgentia mentionem.*

452 De Prædicatoribus idem constat ex Bulla Julii III. *in sacra*, in qua innovat, & excerpta scientia approbat, observarique jubet concessa per Sixtum, Leonem X. Clementem VII. & Paulum III. privilegia, immunitates, exemptiones . . . ab omni impositione, collecta, decima, etiam Episcopali, subsidio . . . necnon datus, pedagus, gabellis, & quibuscumque aliis gravaminibus; per Sedem Apostolicam pro tempore impositis, vultque eos gaudere omnibus & singulis privilegiis, exemptionibus, & gratiis, quibus aliorum quorumcumque Ordinum Mendicantes, etiam Minorès, & de Observantia nuncupati, ac Eremitarum S. Augustini, Carmelitarum, &c. quomodolibet . . . concessis.

453 Minoribus idem anno 1474. conceffit Sixtus IV. in Mari magno ipsorum. Et Minimis Julius II. in Bulla *virtute conspicuus* n. 40. cum hac clausula: *Etiamsi in ejusmodi Sedis litteris contineatur, quòd ad quavis exempta, vel non exempta, seu Monasteria se extendant.* Et Patribus Societatis Paulus III. in Bulla *licet debitum*, cum clausula quòd compelli non possint ad contribuendum, ne quidem per litteras Sedis Apostolicæ, nisi dictæ litteræ impetrandæ, plenam & expressam de ejusmodi indulto, ac concessione de verbo ad verbum, & de eorum ordine fecerint mentionem. In Bulla etiam *dilecti filii* Pius IV. eximit PP. Societatis à quibusvis decimis, etiam papalibus . . . subsidis etiam charitativis, & aliis ordinariis oneribus; etiam pro expeditione contra infideles, defensione patriæ, ac alias quomodolibet, etiam ad Imperatorum, Ducum, & aliorum Principum instantiam, &c. etiamsi in illorum impositione caveatur, quòd nulla prorsus exemptio cuiquam adversus illa suffragetur: ita quòd Societas, ejusque Domus, Collegia, fructus, res, & bona præfata, semper ab illis, absque declaratione desuper faciendâ, exempta sint, & esse censeantur, perpetuò liberamus, & eximimus. Quod Gregorius XIII. confirmavit in Bulla *Pastoralis officii* anno 1578.

454 Insuper Julius III. 5^a. Augusti 1552. in Bulla *ad futuram rei memoriam*, expedita ad instantiam Caroli V. pro expeditione contra Turcas, ad contributionem obligat om-

nes exemptos, etiam Ordinum quorumcumque, sed Mendicantes excipit: *Nos attendentes præmissa non minus Clericos quam Læicos concernere, & propterea volentes eidem Carolo Imperatori etiam aliquid de fructibus Ecclesiasticis ad hujusmodi tam necessarium opus contribuere, motu proprio & certâ scientiâ, & de Apostolica potestatis plenitudine, subsidium medietatis omnium & singulorum fructuum, reddituum, & proventuum . . . Ordinum quorumcumque, NON TAMEN MENDICANTIUM, auctoritate, & tenore præmissis imponimus.* Quod & eodem tenore, & cum eadem exceptione, NON TAMEN MENDICANTIUM, fecit Clemens VII. 3. Novembris 1532. & Paulus III. anno 1544. Bullâ *ex debito pastoralis*.

Denique Pius V. anno 1566. omnes Ordinum Mendicantium Fratres, & Sorores sub illorum cura viventes, eorumque bona, à quibusvis gabellis, contributionibus, & onere hospitandi milites non solum eximit in Bulla *dum uberes* II. apud Cherubinum, sed & in Bulla *ess* Mendicantium apud Cherubinum VII. sic ait: *Inhonestum quoque censentes, Mendicantium Ordines ad aliquorum onerum contributionem teneri, illos, illorum loca, etiamsi animarum curam habeant, ac quacumque beneficia illis unita, ad contributionem Seminarii, aut decimarum aliquarum solutionem; imò & illos, & eorum Domos, Monasteria, beneficia, & loca quacumque, ut ab illis quomodocumque dependentia, eorumque possessiones, vineas, agros, & prata, ac alia bona quacumque, tam ad ipsos, quàm ad Moniales præfatas . . . quomodolibet pertinentia, minime teneri, illos & illas à quibuscumque decimis, primitiis, quartis, mediis, & aliis fructuum partibus, necnon subsidis charitativis, etiam per nos concessis, ad quorumcumque, etiam Regum, Principum, & Dominorum temporalium instantiam, quacumque, etiam urgentissimâ, & de necessitate exprimendâ causâ, ac etiam aliis quibuscumque oneribus, tam ordinariis, quàm extraordinariis . . . etiam auctoritate Apostolicâ, nunc & pro tempore impositis, ita ut penitus & omninò ad alicujus rei contributionem minime teneantur, omninò eximimus, & liberamus, illosque & illas, etiamsi seculares, & alia persona quacumque in eas exigendi possessione fuerint, minime teneri debere volumus.*

Itam quidem Pii V. Bullam Gregorius XIII. extravaganti in tanta revocavit quoad privilegia contraria Decretis Tridentini, sed non quoad exemptionem Mendicantium à contributionibus supradictis; utpote quæ Tridentino non advesatur, sed ei potius correspondet, ut notat Author Catechesis Neapolitanæ l. 5. c. 2.

Nec soli Romani Pontifices illa privilegia, & exemptiones Mendicantibus concesserunt, sed & Imperatores, Reges, ac Principes eadem approbaverunt, & ipsimet con-

cesserunt, eisdemque Mendicantes præ cæteris exemptos esse voluerunt.

458 Et Rex quidem Christianissimus anno 1609. in Februario, Ordinis Carmelitarum privilegia confirmavit. Quod in Parlamento verificatum & registratum fuit 23. Maii ejusdem anni. Successor verò ipsius anno 1614. in Februario ipsos declaravit exemptos ab omni subsidio, &c. imposto & imponendo. Quod pariter verificatum fuit 14. Martii proxime sequentis.

459 Similiter Ludovicus XIII. omnia Discalceatorum nostrorum privilegia approbavit anno 1635. in Augusto. Sicut & Ludovicus XIV. anno 1648. in Julio. Quod etiam in Parlamento verificatum fuit, cum hac clausula: *Poulons, & nous plaît, qu'iceux exposants soient déchargés & exempts, comme nous les déchargeons, de payer aucuns subsides, & impositions mises, ou à mettre, &c. nonobstant quelconques édits, ordonnances, défenses, & lettres à ce contraires, même celles qui comprennent les exemptis, & non exemptis, privilèges, & non privilèges, auxquelles, & à la derogatoire y contenuë, nous avons derogé, & dérogeons par ces dites présentes.* Idem Rex, eodem anno, in Decembri, eorundem privilegia rursum confirmavit cum hac clausula: *Si donnons mandemens à nos... ils fassent, souffrent, & laissent jouir lesdits supplians, & leurs successeurs, pleinement, & paisiblement, cessans, & faissans cesser tous troubles, & empêchemens au contraire.*

460 Sed & aliàs sæpius à Christianissimis Regibus Mendicantes à contributionibus exempti fuerunt, scilicet anno 1629. in Julio & Septembri, anno 1653. in Decembri, anno 1654. in Septembri. Et anno 1658. declarati sunt exempti ab impositione super ingressu vini facta generaliter omnibus personis exemptis, & non exemptis, privilegiatis, & non privilegiatis, Ecclesiasticis... etiam super vino destinato ad usum dictarum Domorum Regiarum, & Principum, &c. Cùmque anno 1662. Clerus, præsentatâ Regi contributione duorum millionum, taxasset quatuor Ordines Mendicantes ad summam 40000. librarum, sequenti anno 1663. in Maio per sententiam Regis, in judicio contradictorio, declarati fuerunt exempti: *avec défense au Receveur des decimes de faire aucunes poursuites à l'encontre d'eux, pour raison de ladite taxe, & aux Depuiez de les comprendre à l'avenir aux Roolz desdites taxes.*

461 Denique anno 1671. motâ lite in Parlamento Tornacensi inter Dominicanos, & Scabinos Insulenses, sententia lata fuit ut sequitur: *Veu le differend d'entre le Prieur & Religieux Dominicains du Convent de la ville de Lille Demandeurs par requête du vingtième de Janvier dernier d'une part; les Eschevins, Conseil, & huit hommes de la même ville, Rescribens d'autre. La Cour, ouy le rapport du*

Commis, faisant droit par son jugement, & arrêt, a dit & déclaré, dit & declare, que les termes des octrois, dont est question, ne comprennent les Demandeurs, & suivant ce, qu'iceux ne sont soumis au paiement des impôts y repris & denummez. Condamnant les Défendeurs es dépens. Fait au Conseil Souverain de Tournay le 24. Octobre 1671. & tout soubsigné Bernoel avec son paraphe.

Nec minor fuit Catholicorum Regum, 462 & Principum in Mendicantes Ordines pietas, quàm Regum Christianissimorum. Nam 1°. Henricus Dux Lotharingiæ, Brabantia, &c. anno 1249. in vigilia Pentecostes FF. Prædicatores à tributis & contributionibus exempti, ad Scoltretam Antuerpiensem sic scribens: *Cum non deceat Christi servos Principum terrenorum subiacere tributis, qui jugum Dominicum susceperunt... hoc insuper concedentes, ut si qua alia à d'ctis Fratribus, in domibus, vel in hortis, sive etiam aliis quibuscumque possideantur, consimili gaudeant libertate.*

2°. Philippus Dux Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantia, &c. 15°. Martii 1457. approbavit, & confirmavit omnes & singulas prærogativas, indulta, libertates, exemptiones, aliaque gratias & concessiones, quas sanctissimus Dominus ipsis indulsit.

3°. Philippus Archidux Austria, Dux 464 Burgundiæ, Brabantia, &c. 18. Decembris 1494. Nos avons reçu la supplique des Prieur & Religieux de la Maison de Dieu des PP. Carmes de la ville de Bruxelles, contenant que la même Maison est une des quatre Ordres Mendicants, par raison, droit, & privilèges Impériaux, & qu'à ce sujet elle doit être libre, & exempte de toute gabelle, & autres impositions, & que tous ceux qui sont en cette pacifique possession, doivent être maintenus en leurs privilèges. Nous leur accordons encore la même chose, avec défense à tous nos Gouverneurs, Præsidents, & Officiers de ne souffrir que leur soit fait aucun trouble ou empêchement, ains au contraire de leur porter toute faveur & assistance.

4°. Idem Philippus 15. Julii 1504. in litteris ad Cancellarium contra Magistratum Bruxellensem scripsit ut sequitur: *Pourquoy, tres-chers, & bien-amez, & que les Religieux des Ordres Mendicants ont toujours accoustumé de jouir des franchises & libertés de toutes assises, maltotes, & gabelles, en tous nos Pais & Seigneuries, nous écrivons devers vous, & vous requérons, & neantmoins mandons bien expressement, & à certes, que lesdits Religieux, Prieurs & Convents, vous entretenez, & faites entretenir en leurs droits, libertez, & franchises desdites assises, maltotes, & gabelles, tant à cause de leur beuvrage & moulure, qu'à autres provisions nécessaires pour la sustentation, & dépense de leurs Convents, sans au contraire leur souffrir faire aucun desfourbier ou empêchement en maniere quelconque. Ubi insuper man-*

- dat, in casu litis, interim dari Mendicanti-
bus provisionem.
- 466 5°. Cum exactores impositorum super vi-
num, cerevisiam, & esculentia, Gandavi mole-
starent Dominicanos & Carmelitas, lite de-
super motâ coram Magistratu in judicio con-
tradictorio 17. Aprilis 1520. declarati sunt
exempti. Sicut & rursum ibidem Carmeli-
tæ & Augustiniani 30. Septembris 1547. in
lite contra exactores impositionum super
carnes.
- 467 6°. Status Brabantiae anno 1536. cum
ceteros omnes comprehendissent in lista
contributionum super vinum, cerevisiam,
&c. solos quatuor Ordines Mendicantes ex-
ceperunt.
- 468 7°. Regina Hispaniarum Bruxellis exi-
stens 8. Octobris 1526. à subsidio nomine
Suae Majestatis Imperialis petito à Statibus
Generalibus, declaravit illud quidem solven-
dum ab omnibus, etiam exemptis, exceptis
quatuor Ordinibus Mendicantibus: *Lequel
impôt se leveroit indifferemment sur chacun de
quel état, ou condition qu'il fut, exempt, &
non exempt, sauve les quatre Ordres Men-
diants.*
- 469 8°. Carolus V. Imperator 24. Octobris
1552. & Philippus II. Hispaniarum Rex,
11. Aprilis 1559. placetaverunt, & confir-
maverunt exemptiones, quas Julius III. in
Bulla num. 452. relata sub amplissima for-
ma Prædicatoribus concessit, quasque aliis
Ordinibus Mendicantium alii Pontifices
concesserunt.
- 470 9°. Cum in catalogo contributionum
anno 1591. solum exciperentur Minoritæ,
& qui ex incertis eleemosynis, sine bonis,
& redditibus vivunt, Dominicani, Carme-
litæ, & Augustiniani, oblato Brabantiae Or-
dinibus libello supplicii, & ipsi excepti fue-
runt, impetratâ hæc apostilla: *Quia suppli-
cantes vivunt ex incertis eleemosynis, consen-
tunt Domini Statuum, quantum in ipsis est in
dispositiva sua supplica: ordinantes Receptorii
Van Leuwen, ut huic sese conformet. Actum
Bruxella 10. Decembris 1591. Signatum e-
rat J. Vrosvius*
- 471 10°. Consilium Flandriae in favorem
exemptionis Dominicanorum, supplican-
tium contra quatuor Membra Flandriae,
hanc tulit sententiam 21. Julii 1592. *Le
rous vñ, mèmement la rescription de Sa Ma-
jesté, datée du 10. de ce mois, avons ordon-
né, & ordonnons par cette aux Defendeurs, &
leurs Fermiers, de ne molester les Supplians à
cause des impositions mentionnées en leur dite
requête, à cause de leur consommation raisonna-
ble, ensemble de à iceux restituer tout ce qu'à
icelle cause ils ont sur eux executé, ou autre-
ment reçu. Quæ sententia post appellatio-
nem confirmata fuit in Supremo Consilio
Mechliniensi 23. Septembr. 1593.*
- 472 11°. Eodem anno 1593. 24. Februarii
Philippus II. ad Comitum Mansfeldium,
Tom. II.

Belgii Governatorem, scripsit ut sequitur:
*Mon cousin, pour ce que de la part des qua-
tre Ordres Mendians, en nos Pays d'embas,
m'a été remontré qu'en conformité des SS. Ca-
non, & Constitutions Apostoliques, tout Ordre
des Religieux, & particulièrement des Men-
diants, sont exempts de toutes impositions, gabel-
les, assises, exactions, & aides, & que feu de
tres-sainte memoire l'Empereur mon Seigneur
& Pere (qui soit en gloire) avoit ordonné le
même, & que du depuis en avroit été fait con-
firmation par moy: mais que nonobstant ce que
dessus, les Officiers de mes quatre Membres de
Flandres demandoient avec rigueur, & faisoient
payer auxdits Ordres Mendians toutes imposi-
tions, assises, & aides, en la maniere qu'elles
sont levées des personnes laïques. J'ay été méé
de vous faire la presente, à ce que vous faisant
apparoir de ce qu'est allegué par lesdits Sup-
plians, vous ordonniez être observé, sans aucu-
ne infraction, ce que par Sa dite Majesté Impe-
riale, & par moy a été déclaré & ordonné au-
dit endroit, envoyant icy copie de ladite decla-
ration, & qu'au surplus vous ayez en recom-
mandation tout ce qui concerneroit lesdits Or-
dres Mendians, pour les grands fruits qu'ils
font par leur bonne vie, prieres, & predica-
tions, en regard de mes sujets de par delà,
&c.*

12°. Archidux Albertus 3. Novembris 473
1596. tunc Cardinalis, & Belgii Guberna-
tor, in litteris scriptis ad quatuor Membra
Flandriae, dicit: *Qu'il luy est apparu, que les
Ordres Mendians sont noiroirement francs de
semblables exactions, sans selon le droit, qu'en
vertu de la pratique, & observation du Comté
de Flandre, comme a été déclaré par arrest du
25. Septembre 1593. de la Cour du Parlement
de Malines, confirmatoire de la sentence sur
ce donnée au Conseil Provincial de Flandre le
21. Juillet 1592.*

13°. Serenissimi Archiduces, Albertus & 474
Isabella, 20. Octobris 1599. ad Magistratum
Bruxellensem scripserunt ut sequitur:
*Chers & bien-aimés, de la part des Prieurs
& Religieux de l'Ordre S. Dominic, en cette
notre ville de Bruxelles, nous a été remontré,
que nonobstant la franchise & exemption à eux
accordée, tant par feu de tres-haute memoire le
Roy notre tres-honoré Seigneur & Pere (que
Dieu absolve) que de ses predecesseurs, vos Fer-
miers les pretendent assujettir aux tailles, assi-
ses, & impôts, qui se levent en cette notre dite
ville de Bruxelles. Et étant notre intention
qu'à chacun soit gardé & maintenu ce que jusse-
ment lui appartient, nous faisons la presente,
vous ordonnant qu'en suite des susdits privileges
accordez auxdits Religieux, vous ayez à donner
ordre qu'ils ne soient plus avant molestés, ne
inquiétez pour le fait desdites tailles, assises, &
impositions, ains les tenir, & faire tenir francs
& exempts, cessants tous contredits & empê-
chemens au contraire, attendu qu'ils sont des
Ordres Mendians, qui vivent principalement*

475 14°. Idem Archiduces in sua declaratione, Generalibus Ordinibus factâ 14. Octobris 1600. cum in solvendo subsidio comprehenderunt omnes omnino privilegiatos, Ecclesiasticos, & sæculares (de consensu ipsorum) etiam auri velleris Equites, Episcopos, Archiepiscopos, cæteroque omnes, exceptis personis suarum Celsitudinum, &c. Nihilominus addiderunt, de cætero sibi persuasum esse, quod dicti Ordines non prætenderent comprehendere in ista generalitate quatuor Ordines Mendicantes, Religiosos Societatis, & Capucinos, qui omnes plus indigent subsidio, quam onere.

476 15°. Consequenter ad istam declarationem, Deputati Generales Artesiæ eodem anno 1600. in impositione centesimæ comprehenderunt privilegiatos omnes, ut supra, exceptis quatuor Ordinibus Mendicantium, & PP. Societatis, & Capucinis, ut constat ex impressis 1600. & 1601. signatis Deslion.

477 16°. Rursum idem Archiduces in litteris patentibus 15. Novembris 1613. in favorem & ad instantiam quatuor Ordinum Mendicantium sic habent: Nous a été remontré & exposé, comme nos predecesseurs, de tres-haute memoire, pour la grande & singuliere devotion qu'ils portoient auxdits Ordres, à l'honneur & reverence de Dieu, & exaltation de son saint service, avoient dez tout temps été affectionnez & favorables vers lesdus Remonstrans, & fait tous bons offices pour les faire vivre en leur sainte Observance, & maintenir es privileges, exemptions, immunitiez, & autres graces, à eux concédées & octroyées, tant par le saint Siege Apostolique, que par nosdits predecesseurs, & spécialement par feux de tres-haute memoire l'Empereur Charles V. & le Roy Philippe II. de ces noms, nos tres-honorez Seigneurs, & Pere grans, & Pere (auxquels Dieu absolve) qui avoient à cette fin concédé plusieurs lettres patentes en faveur desdits Remonstrans, & enjoint par icelles bien expressément à tous Officiers de les faire & laisser jouir & posséder pleinement, & paisiblement de leurs privileges, exemptions, immunitiez, & autres graces susdites, sans que personne, de quel état ou condition qu'il fût, Ecclesiastique ou seculiere, se puisse avancer de en ce leur donner aucun empêchement, ou d'entreprendre sur iceux par connoissance de justice, ou en quelque autre maniere; mais que chacun s'employeroit à les aider, avancer, & favoriser en toutes choses, que besoin seroit, pour toujours les maintenir en leur dite sainte Observance. Nonobstant quoy plusieurs se seroient avancez, & ne cessent encore journellement de leur donner empêchement, & faire plusieurs molestations, sans permettre qu'eux, ni leurs sujets, tant Freres, que Sœurs, jouissent des graces, privileges, & libertiez susdits. Sçavoir faisons que

les choses susdites considérées, inclinant favorablement à la requête & supplication desdits Peres Supplians, nous avons pour l'honneur de Dieu, & l'exaltation de son saint nom & service, agréé, raïsité & approuvé, agréons, raïsitions & approuvons de grâce spéciale par la presente, l'élection qu'ils ont fait le 29. jour de Septembre dernier dudit Dam Robert, Abbé de Villers, pour être Conservateur & Défenseur de leurs personnes, sujets & suppos, de leurs privileges, droits, biens, exemptions, & immunitiez quelconques, en luy donnant, tant qu'en nous est, pouvoir & mandement special, de faire tout ce qu'un bon Conservateur des privileges, & autres droits susdits peut, & doit faire, selon & suivant les privileges concédés & accordés aux Supplians, & leurs sujets & suppos, tant par le S. Siege Apostolique, que par feux nosdits P. edecesseurs, & autrement, avec congé & licence de pouvoir faire meure à due execution, en & par tous nos Pays de par deça toutes telles Bulles Apostoliques, & autres lettres, & enseignemens, que lesdits Supplians peuvent avoir concernant leursdits privileges, & autres leurs droits, & exemptions quelconques, & user d'iceux in forma juris, selon & suivant nos Ordonnances sur ce faites, & à faire sans plus. Auquel effet nous avons raïsité, confirmé, & approuvé, raïsitions, confirmons, & approuvons de notre plus ample grace, par cesdites presentes, tous les privileges, graces, & concessions dessus mentionnées, desquelles lesdits Supplians ont aïement, & paisiblement jouy & usé du passé, prenant, & mettant iceux Supplians, & generalement tous & quelconques leurs sujets, & suppos, avec leurs Eglises, Convents, Cloîtres, Maisons, & autres edifices, ensemble tous & quelconques leurs biens, meubles & immeubles en notre protection & sauvegarde speciale.

Si donnons en mandement à nos tres-chers & feaux les Chefs Presidents, & Gens de nos Privé & Grand Conseil; Chancelier & Gens de notre Conseil en Brabant; Gouverneur, President, & Gens de notre Conseil à Luxembourg; Gouverneur, Chancelier, & Gens de notre Conseil en Geldres; President, & Gens de notre Conseil en Flandres; Grand Bailly de Haynan, & Gens de notre Cour à Mons; Gouverneur, President, & Gens de nos Conseils d'Artois, & de Namur; Gouverneur de Lille, Douay, & Orchies; Prevôt le Comte à Valenciennes; Bailly de Tournay & du Tournes; Escoutettes de Malines; & à tous nos Lieutenants, Chefs, Capitaines, & Officiers de Gens de guerre, tant de cheval, que de pied, & à tous autres nos Justiciers, Officiers, & Sujets, qui ce regardera, que lesdits Supplians Freres & Sœurs, sujets & suppos, leurs Convents, Cloîtres, Maisons, & biens meubles & immeubles, ils ne foyent, logent, travaillent, ou endomagent en aucune maniere, ains les gardent, défendent, & preservent des loemens, & de toutes foules, oppressions, inquietations, molestaisons, & de quelconques autres non-

veillez induës, & ne permettent, ny souffrent être pris en leurs dits Convents, Cloîtres, ou Maisons, aucuns vivres, ou autres provisions pour la nourriture des gens, ou chevaux, sans les payer raisonnablement, gardent & maintiennent, fussent garder & maintenir en leurs dits privilèges, graces, exemptions, & immunités à eux octroyées, tant par le saint Siege Apostolique, que par nos dits Ancêtres, & autrement, lesquels avons par ces dits presentes agréé, ratifié, & approuvé, selon que dit est, &c.

Et si aucune chose étoit faite, ou aitemée au contraire, qu'ils la fassent promptement repaier, & remettre au premier & deu estat, procedans, & faisant proceder les transgresseurs & desobeissans par l'exécution de la peine susdite, sans aucun port, faveur, ou dissimulation. Car ainsi nous plaît-il.

478 17°. Consilium Mechliniense 2. Maii 1650. in causa litis inter Dominicanos, Carmelitas, & Augustinianos Gandavenes, ex una parte; necnon Magistratum, & Consilium ejusdem civitatis, ex altera parte, circa impositiones super caminis, per sententiam declaravit, dictos Religiosos liberos & exemptos, quod spectat ad caminos Conventuum suorum.

479 18°. Consilium Privatum 20. Junii 1652. decretum tulit, quo Patres Societatis Tornacenses exemptos declaravit à nova impositione trium florenorum ad singula dolia vini; sicut iidem exempti sunt ab impositionibus antiquis ejusdem civitatis: Sa Majesté, ce que dit est considéré, & en l'avis des Prevôts, Jurez, Mayor, & Eschevins de la ville & cité de Tournay, declare que les dits de la Compagnie de Jesus sont affranchis & exemptés de nouveau imposé de trois florins mis par octroy de Sa dite Majesté, sur chaque piece de vin, qui se déchargeront, ou consumeront en ladite ville de Tournay, ainsi que les dits de la Compagnie sont francs & exemptés des autres anciennes assises d'icelle ville. Fait à Brussel le 20. Juin 1652. In cujus decreti narrativa, continente expositionem dictorum Patrum, fit mentio decreti Serenissimi Principis Parmensis Alexandri Farnesii, de 9. Junii 1592. tunc Belgii Gubernatoris, quo mandat Consilio Privato, ut provideat, quatenus Exponentes fruatur immunitate per ipsos Bruxellis requisita. Item declarationis Serenissimorum Archiducum de 21. Maii 1621. quo Patres Societatis exempti declarantur ab impositione quindecim assium super caminis. Item declarationis Dominorum de Finantiis, de 14. Junii 1598. in absentia Cardinalis Infantis, quâ nomine Suæ Majestatis declaratur, non fuisse suam, nec Suæ Majestatis intentionem, dictos Patres comprehendere in impositionibus, sed ipsos frui debere antiquis suis privilegiis, quibus hæcenus fructi sunt.

480 19°. Idem Consilium Privatum 9. Novembris 1667. in favorem Mendicantium

Valencenensium contra Magistratum rescipientem, statuit ut sequitur: *Veu cette rescription, Sa Majesté la commuë en réponce, ordonne qu'elle soit montrée aux Opposans, pour y dire, permettant cependant aux Supplians par provision, & jusques à ce qu'autrement soit ordonné, de jouir de l'exemption de 12. patars sur le grain brayé, y mentionné soub notre à tenir. Fait à Bruxelles le 5. de Novembre 1667. Paraphé V. Piet, & signé Van Aclen.*

20°. In contributionibus Statuum Belgii, 481
contributionumque catholicis; Mendicantes Ordines semper fuerunt exempti, ut videre est in cathalogo anni 1601. articulo 68. in cathalogo anni 1619. art. 20. in cathalogo anni 1632. articulo 31. in cathalogo anni 1639. art. 101. Sufficiens referre verba articuli 68. anni 1601. Item de cette imposition personne ne sera affranchi, ny exempt, de quelle condition, qualité, ou état qu'il soit, Ecclesiastique, ou seculier, privilégié, ou non privilégié, noble, non noble, homme de guerre ou autres, reservez tant seulement les Personnes de Leurs Altezes, & Familles, étant en leur dépense, pour avant ce seulement qu'ils dépenseront à la Cour, & avec ce les quatre Ordres Mendians.

Tempore quidem Leopoldi Archiducis 482
13. Julii 1648. apposita fuit ista clausula: *Declarans que nuls manans de ladite Province (de Flandre) Ecclesiastiques, ou seculiers, ny meme point des Ordres, ou autres possédans biens ou rentes, ne seroient exemptés des charges imposées ou à imposer, pour le furnissement de ladite ayde, & subside extraordinaire. Sed ei se opposantes quatuor Ordines Mendicantes, recursum habuerunt ad Regem, à quo pro justitia remissi ad Supremum Consilium Mechliniense, hanc obtinuerunt sententiam definitivam: Nous à meure deliberation du Conseil, faisant droit, avons déclaré, & par cete notre sentence definitive, & arrest, déclarons les dits Eschevins (de Gand) aux executoriales requises par leur dite requête du 8. Juin 1648 à charge des dits (Dominicains, Carmes, & Augustins) supplians origineles, non recevables, ny fondez.*

Cùmque Magistratus Bruxellensis ab eodem Leopoldo 29. Octobris 1655. subreptitiè impetrasset comprehensionem Mendicantium in quodam donativo, statim post meliorem informationem, post varias Magistratus tergiversationes 17. Decembris 1658. decrevit ut sequitur: *& jusques à ce que, voire rescription vüe, autrement soit ordonné, vous aurez à vous conformer à l'ordonnance du 21. Novembre dernier (que erat tenoris sequentis: Vous ordonnons cependant, & jusques à ce que voire rescription veüe, autrement soit disposé, de livrer aux supplians billes francs pour le brayé qui seront moudre, soub simple note) & ensuite laisser & faire suivre aux dits Mendians les billes requies pour brasser, francs & libres, soub note, que vous en tiendrez, &*

promesses que feront ceux desdits Ordres Mendicants, auxquels ce touchera, d'en payer la portée au cas qu'ils y soient cy après adjugez. Sicque cessante lite, manerunt liberi.

484 Enimvero rationes, quæ moverunt SS. Pontifices Clementem VII. anno 1532. Paulum III. anno 1546. Julium III. anno 1552. ad requisitionem Caroli V. necnon Gregorium XIII. anno 1566. & Sixtum V. anno 1586. ad requisitionem Caroli Borbonii, ad excipiendum Religiosos Mendicantes in illis etiam publicis, & maximis necessitatibus, in quibus alii omnes, etiam Regulares quorumcumque aliorum Ordinum, comprehenderentur, eadem movere debent Reges, Principes, & Status, ad excipiendum eosdem in illis etiam publicis, & maximis necessitatibus, in quibus alii omnes, etiam Regulares, &c. comprehenduntur. In honestum quippe est illos gravare, qui cum ex mendicitate, & eleemosynis vivant, magis indigent subsidio, quam gravamine, prout Serenissimi Archiduces Albertus & Isabella supra n. 475. Belgii Status monuerunt. Quamvis enim communis sit causa contributionis, non est communis status & possibilitas contribuendi, quodque in causa illa communi Mendicantes non contribuunt in nummis, contribuunt in spiritualibus officiis, populo Christiano redditus, sicut & in precibus, & sacrificiis, aliisque operibus piis, vitæque austeritate, quibus in publicis necessitatibus à Deo cæleste promerentur auxilium, quo regna, & provinciæ non minus, imò magis indigent, quam militibus, & armis. Quia nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam. Et oratione Moysis Amalecitarum victi fuerunt, & Philistini oratione Samuelis, magis quam armis Israëlitarum, ut videre est Exodi 17. & 1. Reg. 7. Orationeque & penitentia Judith Bethulia ab obsidione liberata est, & Holofernes decollatus, Judith 9. & seqq. Denique David, Ezechias, Josias, Asa, Neemias, Machabei Rempublicam sacrificiis, precibus, atque operibus bonis feliciter reddiderunt, quam armis. Ipseque Plato (licet ethnicus) l. 1. de leg. ingenue confessus fuit, Rempublicam sine ope divini Numinis regi non posse. Et qui effutunt, eam e contra magis indigere pecunia, quam precibus, loquuntur lingua blasphemum magis atheismum sapientes, quam Christianismum.

485 Et quamvis aliqui Conventus Mendicantium reditus habeant, certè non omnes habent, & qui habent, attento Religiosorum numero, hospitium, & fundationum onere, tam modicos habent, ut in considerationem venire non possint, apud eos qui seriâ meditatione pensant, quòd Religiosorum Mendicantium plerique, ex honestissima familia progeniti, in seculo hæreditatem reliquerint, ut crucem post Jesum portarent, seque totos post ora-

tionis horas darent obsequio populi in concionibus, confessionibus, Sacris quotidianis, infirmorum visitationibus, nocturnis ac diurnis, Parochorum auxiliis, &c. quibus honestas non patitur, post hæc omnia, per contributionis onus subtrahere necessaria ad honestum victum, & vestitum, honestamque intertinentiam ædificiorum suorum, sacrorumque ornamentorum, ipsosque deterioris conditionis efficere, quam sint nobilium famuli, qui victum & amictum habent sine mendicatione, nec habent sarta tecta Templi & Monasterii, necessariaque Sacrificiæ intertinentia, & à dominis suis, pro victu, vestitu, & salario quotannis accipiunt circiter 150. florenos, quos dicti Religiosi cum omnibus redivisibus suis, & ordinariis eleemosynis, in singula capita non habent; ideòque ut supradicta necessaria habeant, vivere debent ex salario Misfarum quotidianarum, quæ unà cum eleemosynis, tantò magis deficiunt, quantò major est necessitas seu inopia populi, ideòque Religiosi illi tunc magis indigent sublevamine, quam gravamine.

Propterea ergo SS. Pontifices inhonestum 486 censuerunt, Mendicantium Ordines ad aliquorum onerum contributionem teneri. Propterea voluerunt, ut insigniori præcæteris exemptione fruere, nec in contributionibus comprehenderentur, etiam dum nullus cæterorum exciperetur. Propterea denique nec nunc in Edictis Principum censendi sunt includi, dum contributionem imponunt omnibus, etiam privilegiatis, & non privilegiatis, Religiosis, & non Religiosis. Quia Mendicantes non comprehenduntur sub communi Religiosorum nomine. Nec enim generalis dispositio complectitur privilegio insignes (ait Diodorus Tuldenus de Jurisprud. extempor. lib. 1. c. 1.) si modò prærogativam habeant in ea re, de qua generalis dispositio loquitur. L. in fraudem §. ult. de milit. testam. Mendicantes vero, in re de qua agitur, prærogativam habere insignioris privilegii, ideòque specialiter exprimendos esse, perspicuum est ex allatis privilegiis SS. Pontificum, & Principum, quibus eos voluerunt exceptos, etiam tunc dum cæteri Religiosi, etiam exempti, non exciperentur.

Et quia ex præmissis constat, Mendican- 487 tes semper à Principibus fuisse exauditos, immunisque declaratos, postquam in cathologo contributionum specificè comprehensi, ad ipsos recursum habuerunt, suasque ipsi rationes, & privilegia specialia exposuerunt: eò quòd utique comprehensionem illam Principes, omnibus maturè perpensis, non satis honestam & civilem judicaverint. Si quando Magistratus impetrarent à Principibus litteras specificam facientes mentionem Mendicantium, in solutione contributionum, illæ habenda sunt tamquam inciviles, & subreptitiæ extortæ, & ut tales impugnan-

dæ, & à Judicibus declarandæ, juxta cap. 2. & 20. de rescriptis, cap. iue fraternitatis de Præsbyt. L. 7. Cod. de precib. Imper. offer. L. 1. 2. & ult. Cod. si contra jus vel nil. publ. L. ult. Cod. de divers. rescript. & L. 1. Cod. de petit. bon. sublat. L. 10. Ut enim Imperator ibi dicit: *per importunitatem non concedenda sèpè concedimus.*

488 Et idè Christianissimi Reges Philippus VI. Carolus V. Ludovicus XII. & Franciscus I. (ut videre est in additionibus ad praxim Umberti c. 3. lit. E.) districte prohibuerunt Judicibus obtemperare litteris Regis, si civiles, & rationabiles non fuerint. Quod ante prohibuerat Carolus VII. in edicto anni 1453. articulo 66. tenoris sequentis: *Item comme plusieurs souventefois obtiennent de nous & de nos Chanceliers plusieurs lettres, mandemens, & impetrations par importunité des Requerans, & autrement, pourquoy les parties sont souventefois mises en grandes involutions de procez, & plusieurs fois les bons droitz des parties retardez, & empéchez; & doubtent souventefois les Juges de donner appointement contre nos lettres, combien qu'elles soient inciviles & deraisonnables: Nous voulans obvier à ces inconveniens, avons decerné & déclaré, decernons & déclarons, que notre intention est, que les Juges de notre Royaume n'obeissent ny obtemperent à nos lettres, sinon qu'elles soient civiles & raisonnables; voulant que les parties les puissent debatre & impugner d'obrepriion, & incivilité, & qu'à ce les Juges les oyent & reçoivent, s'ils les trouvent subreptices, obreptices, & inciviles, que par leur sentence ils les declarent subreptices, obreptices, & inciviles, ou telles qu'ils trouveront en bonne justice, &c.*

489 Denique sensus & usus totius Orbis Christiani est in favorem Religiosorum Mendicantium: si enim contribuere debent, saltem in extraordinariis necessitatibus, in quibus Ecclesiastici, & alii Regulares contribuunt, non minùs convocari, audiri debent, dum ad deliberandum de contributione Status convocantur, quàm ceteri Ecclesiastici & Religiosi; tam enim faciunt considerabile membrum, ab aliis membris distinctum, nec aliis subiectum, quàm Clerus, Abbates, & Laici faciunt membra ab invicem distincta, nec invicem subiecta. Nec æquitas patitur ipsos inauditos, oneribus extraordinariis gravari ab aliis membris, quibus non subjiuntur. Nec regula illa sollemniss, quod tangit omnes, debet ab omnibus approbari Clement. 1. de censibus, minùs servari debet respectivè ad Mendicantes, quàm respectivè ad Abbates, vel alia notabilia membra Cleri, vel populi, ab aliis membris independentia, quæ per deputatos suos audiuntur in congregatione Statuum, & per eosdem approbant deliberationes ibidem factas: sed notorium est ex sensu & usu totius Orbis Christiani, Religiosos Mendican-

tes numquam convocari; dum cætera membra Status pro deliberationibus illis convocantur: sicut ergo ex sensu & usu totius Orbis convocari non debent; sic nec debent contribuere. Si enim deberent contribuere, deberent & convocari. Nec ulla est ratio non convocandi, nisi paupertas, & mendicitas ipsorum, ob quam non debent contribuere.

CAPUT XLIV.

Mendicantes, eorumque bona, per Apostolica privilegia eximuntur à decimis solvendis.

Primò namque Innocentius IV. anno 11654. in Bulla quæ incipit, *religiosam vitam eligentibus*, Augustinianos eximit à decimis de bonis quæ possident, propriisque manibus colunt. Similiter Clemens VI. in Bulla *dilectos filios* confirmata per Innocentium VI. in Bulla *provisionis nostræ*, Carmelitas eximit à decimis de iis quæ crescunt intra septa eorum, necnon de iis quæ propriis manibus, aut sumptibus colunt. Id quod Sixtus IV. in Bulla *dum attenta meditatione* (quæ est mare magnum Ordinis nostri) extendit ad quæcumque bona dictorum Fratrum, videlicet quoscumque hortos & sylvas, & quæcumque alia bona Ordinis, quæ impræsentiarum justè & canonicè possident, aut in futurum poterunt adipisci. Similem exemptionem idem Sixtus IV. in Bulla *regimini* Franciscanis concessit, sicut & Dominicanis in simili Bulla, quæ videri potest apud Rodriguez.

491 Secundò Pius V. in Bulla *dum ad uberes* sic ait: *Nos volentes eosdem Mendicantium Ordines, & dilectos Filios eorum Fratres & Monachos, cæterasque personas, ac etiam Moniales quascumque ejusdem Ordinis, sub illorum cura degentes, specialibus favoribus & gratis profèqui, motu proprio... & ex nostra certa scientia, ac de Apostolica potestatis plenitudine... ab omnibus & singulis exactionibus, tam urbanis, quàm rusticis, necnon datus, gabellis... collectis, impositionibus, & oneribus ordinariis, & extraordinariis, ac tam reabilibus, quàm personalibus meris, & mixtis, &c. ac alias quibuscumque nominibus nuncupatis, &c. penitus & omnino liberi, immunes & exempti sint, & esse censeantur.*

492 Tertio idem Pontifex in Bulla *etsi Mendicantium* sic habet: *Inhonestum quoque esse censentes Mendicantium Ordines ad aliquorum onerum contributionem teneri... illos, & eorum domos, Monasteria, beneficia, & loca quæcumque, eorumque possessiones, vineas, agros, & prata, ac alia bona quæcumque... à quibuscumque decimis, primitiis, quartis, mediis, & aliis fructuum partibus... ac etiam aliis quibuscumque oneribus, tam ordinariis, quàm extraordinariis... omnino eximimus ac liberamus.*

493 *Quarto Pius IV. Bullâ dilecti filii Patres Societatis eximit à quibuscumque decimis, etiam papalibus, prædialibus, &c. ita quòd Societas, ejusque Domus, Collegia, fructus, res, & bona præfata, semper ab illis, absque declaratione desuper faciènda, exempta sint, & esse censeantur. Quod confirmans Gregorius Bullâ pastoralis officii § 1. in Bullario Rom. eximit universam Societatem prædictam, omniaque & singula illius... Collegia... eorumque personas, fructus, redditus, & proventus... aliasque res, & bona quæcumque, à quibusvis decimis, etiam papalibus, prædialibus, &c. Non obstantibus litis pendentibus, siquæ sint, & aliis præmissis, ac Innocentii prædecessoris, seu Generalis Concilii hujusmodi, aliisque Apostolicis... Constitutionibus. Ubi fit expressa & specifica derogatio cap. nuper de decimis, in quo Innocentius, seu Lateranense Concilium statuerat, exemptionem illam non extendi ad prædia post Concilium istud acquisita, si antequam transfèrent ad privilegiatos, de iis decimæ solvebantur, nisi privilegiati propriis ea manibus vel sumptibus colerent.*

494 *Ex his patet, Mendicantes non solum exemptos esse à decimis personalibus, sed & realibus, seu prædialibus, nec solum extraordinariis, sed & ordinariis, prout ex allatorum privilegiorum tenore constat. An verò exemptio ista realis sit, an personalis? Respondeo nec esse merè personalem (tam enim ipsi, quàm prædia ipsorum exempta sunt, uti privilegiorum verba exprimunt) nec merè realem (non enim prædia cum exemptione transeunt, ad quemcumque transeunt) sed partim realem, partim personalem ; adedque mixtam. Quia prædia ipsorum solum exempta sunt, quatenus ipsorum, & in favorem ipsorum. Et ideò hoc ipso desinunt esse exempta, quo desinunt esse ipsorum. Non tamen desinunt esse exempta, hoc ipso quòd Colonis elocantur. Cum enim per elocationem esse non desinant prædia ipsorum, si Coloni eorum decimasolvere tenerentur Ecclesiæ Parochiali, ipsimet Religiosi (quorum prædia sunt) eas virtualiterolvere tenerentur de prædiis suis. Quod cum*

fit contra expressum tenorem privilegiisui, ut privilegium verificetur, videtur omninò dicendum quòd Coloniolvere non teneantur Parochis decimas de prædiis dictorum Religiosorum, quæ colunt. Sed eas virtualiterolvere debeant ipsismet Religiosi (in quorum favorem concessa est exemptio à decimis prædialibus, non in favorem Colonorum) solvendo utique majorem pensionem, quàm alioqui solverent, si Parocho decimasolvere deberent. Et istam communionem esse Doctorum sententiam, testatur Diana p. 10. tr. 12. resol. § 1. ubi nominatim refert Pellicarium, Leandrum, Joannem de la Cruz, Hieronymum Garciam, Raphaëlem de la Torre, Peyrinum, & Philippum de la Cruz qui tract. de decimis §. 2. n. 9. dicit sententiam illam usu receptam esse in tota Hispania (exceptâ Portugalliâ) & ex Henriquez addit ita fuisse decimam in variis tribunalibus Salmanticæ, Bæzæ, Murcia. Addit etiam SS. Pontifices id in terminis declarasse in privilegiis desuper concessis Hieronymianis Hispanis, quòd scilicet Coloni & Arrendatariiolvere non teneantur decimas de prædiis ipsorum. Joannem etiam XXII. id ipsum Carthusianis concessisse, ut videre est in compendio Cisterciensium. Denique varios Pontifices idem concessisse Benedictinis Cassinensibus, ut videre est in Bullario Congregationis Cassinensis. In his tamen attendenda est consuetudo patriæ & regionum, ut sapienter observat Lezana qq. regul. p. 1. c. 3. n. 15. Saltem in hoc omnes conveniunt, quòd de prædiis, ratione quorum (antequam ad manus Mendicantium devenirent) decimæ non solvebantur, decimæ non debeantur, tametsi Mendicantes, ea propriis manibus, aut sumptibus non colant, sed ea Colonis elocaverint, aut arrendataverint. Quia Concilium Lateranense in citato cap. nuper de decimis tunc demum ait teneri decimasolvere de prædiis post Concilium acquisitis, quæ propriis manibus, aut sumptibus non colunt, si ratione illorum antea solvebantur. Videri potest Fagnanus ad citatum caput n. 18. & 27.

